

**JOSEP MARIA POBLET I GUARRO (1897-1980):
PERIODISME, LITERATURA TESTIMONIAL I
MEMORIALISME**

**ANNEXOS
VOLUM II**

JAUME FERRER I PUIG

Tesi doctoral de Jaume Ferrer i Puig
Direcció de Maria Campillo i Guajardo

Tesi doctoral per a l'obtenció del grau de Doctor per la
Universitat Autònoma de Barcelona

**JOSEP MARIA POBLET I GUARRO (1897-1980):
PERIODISME, LITERATURA TESTIMONIAL I
MEMORIALISME**

**ANNEXOS
VOLUM II**

JAUME FERRER I PUIG

Tesi doctoral dirigida per la Dra. Maria Campillo i Guajardo

Programa de doctorat: Literatura Catalana

Departament de Filologia Catalana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona
Novembre de 2015

2 volums

ANNEXOS¹

ANNEX 1: CRÍTiques I ARTICLES DE JOSEP MARIA POBLET (1914-1932)

---

¹ Els textos que s'inclouen en aquests annexos són una transcripció literal dels originals, en els quals no s'hi ha fet cap tipus d'intervenció ni d'edició. Per tant, els textos contenen formes no normatives ni normalitzades, així com errades tipogràfiques, entre altres.

CRÍTiques

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 8 (4-IV-1914), p. 3.

Teatre Artesana. —Diumenge a la tarde hi va haver la represa de la bonica sarsuela dramática «El puñao de rosas» que va tenir una bona execució per part del Sr. Chomón, qui en el paper de «Tarugo» tingué moments molt felissos i en general estigué sempre a son degut lloc. Les Srtes. Losada i Gutierrez secundaren amb forsa acert sos respectius papers. Dels demás cal fer constar al Sr. Iborra en el «Sr. Pepe», aixís com també els senyors Escoté i Bordell. Del grupo de cassadors, sobressortí el Sr. Foguet.

—A la nit se representá la pessa «La Bella Lucerito» en la que se distingiren la Srta. Losada i el Sr. Foguet. Després hi hagué l'estreno en aquesta societat de la xistosa sarsuela «Los aparecidos», obra que dona lloc a molts incidents còmics i que's varen lluir de debò, en primer lloc la senyoreta Losada, que en el paper de «sacristán» demostrá haver-lo estudiat forsa i'n tragué tot lo degut partit. El Sr. Foguet i el Sr. Chomón molt bé! Llàstima que no se sapiguessin més bé el paper. Tots els restants ben caracteritzats i res més. En l'obra, com totes les altres se notava la falta d'ensaigs. Per a molt prompte s'anuncien estrenos de importància, que prometem parlar-ne. — *Josep M.ª Poblet.*

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 9 (11-IV-1914), p. 3.

«La muerte Civil» drama en 3 actes de don Pau Giacometi. —Leonci, el protagonista de l'obra vivia modestament amb la seua esposa i filla, més vingué un día que amb un arrebat de obssecació matà al germà de la seua esposa per un acte salvatge que amb aquesta volia cometre.

Com un criminal se'l empresoná i condemná a cadena per tota la vida; més ell fidel espós, pare amantíssim desitjava veurer sa anyorada llar, esposa i filla.

Trevallá anys i anys per a poguer trobar un medi i a la millor ocasió poder veurer satisfets sos desitjats anhels.

Un día junt amb sos companys se'l destiná a trevallar a unes obres i feu sa fugida.

Rodant i captant un dia's trobá a casa de un sacerdot on amb penes i trevalls contá sa desgraciada vida.

Esdevingué la casualitat de que aquest sacerdot i son nebot que reconeixé a Leonci per haver anat junts a escola, coneguessin a un metje que, per sos bons sentiments havia amparat a sa esposa i filla amb una bona posició, fent pasá a aquesta com a filla seva.

Imaginis el lector la violenta escena que's registrá al trovar-se per primera volta amb sa muller i aquesta dir-li de primer moment que sa filla era morta, més després i a constants preguntes del seu marit, confesá la veritat.

Els pensaments que trastocaren el cap d'aquell home, són infinits; el que esperava, després de tants anys, sentir-se dir pare, es trovava de cop i volta amb que sa filla, que no coneixia cap altre pare que el metje, qui l'estimava i que desde petita aixís ho havia cregut, no sabia com dir-li, ja que aquest, per la cara magrosa que feia, per son vestit brut i esquinsat i perquè un día per descuit li vegé la senyar de haver estat a presiri, li feia por i'n fugia.

Per altre part els neguits de que la seua esposa potser no li havia sigut fidel; i d'altre, l'agraïment que havia de sentir per les consideracions degudes al qui, sense ell, potser sa esposa filla's hagueren mort de fret al mitj de un carrer, li trossejaen l'enteniment, i en un cop de follia va matar-se.

Més, con ferho? Mentres sa filla, tenint-li compassió de veure'l tan extenuat i oprimít, pregava al Cel per ell, tota compassiva, ell agafá un actíssim veneno, que el Sr. metje tenia en un armari, i's matá, sense ser-hi a temps el sacerdot, no mes el Sr. metje i sa infortunada esposa, qu'en aquells moments, confessá la única, la verdadera veritat a sa filla.

Aquesta es a grans trets l'obra estrenada diumenge a la Societat «La Artesana».

El Sr. Foguet caracterit-sá maravellosament el protagonista, bona prova d'aixó es la salva de aplausos que's conquistá. Trevallá tota la nit amb fé i entusiasme per a sortir airós de son difícil paper, que gracies a ell l'obra sortir molt arrodonida, car hi havia una part que, no obstant i la seva voluntat, flaquejava forsa. El Sr. Chomón, en el sacerdot, bé. El Sr. Vendrell, en el metje, mereix un aplauso per sapiguer-se tan bé el paper, puig no feu ni una sola equivocació, sense que per aixó en lo demás no estigués sempre en son degut lloc. Les Sretas. Losada i Gutierrez en la esposa i nena respectivament treballaren amb amor, i sortiren molt airoas de sos papers. En un entreacte el Sr. Chomón obsequiá a la concurrencia, cantant «La Tempestad» que's conquistá llargs aplausos. —Josep M.ª Poblet i Guarro.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 10 (18-IV-1914), p. 3.

Teatre Artesana. —Amb les obres «Pasa la ronda», «Sabotage» i «Apaga y vámonos» s'ha despedit la companyia i ha finit la temporada de Quaresma durant la qual ha treballat conquistant-se forsa simpaties.

En dites obres hi prengueren part les Srtes. Losada, Gutierrez i'ls senyors Chomón, Marsal i Bordell, sabent-se sobre tot la Srta. Losada, molt bé el paper i hagueren sortit forsa arrodonides a no ser per la falta de direcció escénica, que's una veritable llástima que vagi tan descuidada, provocant moltes vegades, certes bronques del públic, qui en son dret protestava, ja que sembla no tinguin importància i'l públic vol que s'esmenin, com ho demostrá dilluns.

Aquí venen de motllo aquells ja populars versos de J. Montero en son a proposit «Arriba el telón»:

El público va al teatro,
y paga y no regatea:
¿cuanto vale una platea?
¿cuatro? pues ahí van los cuatro.
Y entra, vé, y juzga oportuno
y está claro que protesta
cuanto aquello que le cuesta
cuatro, solo vale uno.

No tením espai per a prosseguir aquets versos i comentar-los. Altre día ho farem. En tant, que'ls nostres aficionats ho tinguin present per a temporades successives. —*J. M.ª Poblet.*

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 16 (30-V-1914), p. 4.

Artesana. —Durant els dos dies de Festa Major hi ha actuat una companyia formada de diversos elements, algú d'ells, valiosos, per cert, presentant un bon conjunt, cosa no gaire vista en els temps que corrém.

El primer dia i amb un plé a vessar se posá en escena el renombrat drama en tres actes, de l'excels dramaturg D. Angel Guimerá, «Sol-Solet», que obtingué una bona interpretació, per part de tots els elements que hi prengueren part, especialment el senyor Casanovas, que en el paper de Hipólit, mostrá ses bones condicions, conquistant-se forsa aplaudiments. La peça «Dissapte de gloria» d'en Josep M.ª Folch i Torres divertí a la concurrència.

El segón dia se representá el grandió drama en 3 actes del dramaturg D. Josep Echegaray «El gran galeoto», en el que's lluíren forsa en primer lloc el Sr. Ripoll, qui en el «Ernesto»'n surtí forsa airós, demostrant saber-se molt bé el paper. El Sr. Blanca en el D. Julián'n tragué bon partit, per enmotllar-se molt bé les seves condicions en aquest personatge. Tots els demés, especialment les Srtes. Rovira i Masriera i el Sr. Casanovas ajudaren a donar-li un bonic conjunt. Alguns elements's veia que no els hi esqueia prou bé la parla castellana, fent algunes ensopegades, i fou llástima, car era una de les poques deficiències que's notava en l'obra. La peça «Los demonios en el cuerpo» fou executada per part de la senyoreta Rovira i dels senyors Rodó i Casanovas, molt bé. —*Josep M.ª Poblet.*

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 25 (1-VIII-1914), p. 3.

Joventut Jaumista. —El dia de Sant Jaume hi posá en escena el quadre d'aficionats de la mateixa el drama en 3 actes «La flor de la montanya».

De la execució en dirèm que's tractava en sa major part, de novells aficionats que, a pesar de llur bona voluntat, no lográren interessar al públic, per més que l'obra s'hi prestava, però que no podia reixir, per quan més d'un es veia que ni tant sols s'havía mirat el paper per les cubertes, notant-se, en general, la falta d'ensaigs. Fetes aquestes observacions, dirèm que's distingiren per el següent ordre. *Rafel*, Sr. Soler; *Pau*, Sr. Causí; *Andreu*, Sr. Bosch; *Benet*, Sr. Bergadá; *Ricardo*, Sr. Bordell; *Vicens*, Sr. Cunillera i *Narcís*, Sr. Dalmau. La senyoreta Solsona fluixejá una mica.

Recomanem a n'aquests aficionats que si tornen a posar una altre obra en escena, no la busquin de un tan difícil conjunt, puig a bon segur que si n'haguessin triada una altra de més senzilla, n'haurien sortit una mica més airosos, cosa que s'ha de buscar en bé llur i del públic.

La pessa «La Criada nova», posada en escena per la Srta. Solsona i els Srs. Causí, Pallissé i Bosch, divertí a la concurrència, sobresortint el senyor Causí. —*Josep M.ª Poblet i Guarro*.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 40 (14-XI-1914), p. 3.

Teatre Joventut Jaumista. —Diumenge, en aquest teatre, el quadre dramàtic del «Centre Tradicionalista» de Valls, posà en escena el drama original d'en Joaquim Albanell «Víctima del Masonisme».

Aquest drama es d'un argument senzill i distret, havent-hi algunes escenes com les dels moços que fan esclatar la franca riada del públic, havent-n'hi en canvi d'altres, que arriben al senzill cor de l'espectador. Aixó no vol dir que'l drama estigui pulcrament escrit ni desenvolupat, però sí que per prescindir en ell de les dames, es de lo milloret que hi ha.

Citarèm en primer lloc el Sr. Trilla, en el *Marsal*, que fou, l'héroie del drama, doncs digué admirablement son comés. La mateixa escena explicant la seva anada a Barcelona, fou dita amb tota la realitat que's del cas, essent difícil que's trobi un altre aficionat que en el mateix paper el superi. El Sr. Jové, en el *Josep*, feu forses amb un paper que no era per ell, doncs se li veia massa el fingiment que feia amb la veu, no obstant, i com ho demostrà després en la peça, es un bon aficionat. El Sr. Batalla, en el *Llorens*, bé però trencava massa els conceptes. El Sr. Guinovart, en el *Ramón*, en podia treure més partit. Els demés amb bona voluntat, però no passáren de aquí.

En la peça «Blanc i Negre», molt bé els Srs. Jové i Trilla, no aixís el Sr. Vives. —*Josep M.ª Poble.*

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 42 (28-XI-1914), p. 3.

Companyia d'en Victorià Benedicto. —Segons llegim en els programes i amb cooperació de alguns aficionats de aquesta vila hi actuarà en aquest teatre hasta fi de any aquesta notable companyia amb repertori català i castellà amb preferència el primer.

Diumenge passat feren «Honor y Nobleza» d'Echegaray. Aquesta obra es tallada amb el meteix patró que totes les altres de aquest autor. El llenguatge florit i armoniós, la versificació excelent, escenes mogudes per a interessar al espectador, que per cert no ho logrà gaire, doncs a l'acabar el primer acte, ja's veu el desenllaç final de l'obra. De sa execució citarem al Sr. Benedicto en primer lloc, que estigué just en son difícil paper. La senyora Lostaló bé. La Sreta. Oromí bé, però declamava massa depressa. El Sr. Borrás regular.

La pessa «Si manessin les dones», feu riurer molt, doncs la Sra. Lostaló i els Srs. Benedicto i Soto estigueren admirablement.

En resúm, per la perspectiva que's veu en aquest teatre, fá augurar una bona temporada.

Además sembla talment que revisquin les aficions teatrals tota vegada que després de lo dit sabem que a la «Joventut Jaumista» s'está assajant un obra i no fora estrany que a la «Societat Artesana» es formés un nou quadre d'aficionats. —*Josep M.ª Poblet*.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 43 (5-XII-1914), p. 3.

TEATRE FOMENT. —“Lo Feudal del Castell de Sales”, tragèdia en tres actes i un quadre, original del dramaturg ZECHNAS, fou la obra posada en escena el passat diumenge per la companyia que dirigeix el distingit primer actor en Victorià Benedicto, i que amb un éxit ben falaguer actua en aquest teatre.

L'obra passa en el temps dels Senyors Feudals i son principal lloc de acció, vora una vila de Olot, en un castell d'un d'aquests, un dèspota i tirà que no més pensava en esclavitzar als seus desgraciats vassalls, a l'extrém de que un día i per satisfer ses cobejances innobles, matá al pare d'una noia i feu cec a un germà d'aquesta, tant sols per satisfer sa follia, ja que aquells dos desgraciats s'hi oposaven naturalment.

Passat aquell jorn i a causa del gran disgust que tingué aquella noia es torná boja, i vivía reclosa en el castell que'l Senyor Feudal tenia. Son germà anava rodant per el món i pregant a Deu que fés caurer a ses mans al traïdor que havia comés tal malifeta, aixís com també que li dongués vida per a poguer trovar a sa germana a la que no havia vist mai més.

Un día, alguns dels vasalls del Senyor Feudal, se li queixaren perquè en les rodalíes del Castell, corria una especie de fantasma que a tots els d'aquells indrets els tenia esporuguits. El comte de Sales maná desseguida a ses tropes per a que'l prenguessin i el portessin a sa presencia. Trobat el fantasma, resultá ésser aquell que un día ell meteix el feu cec i que la casualiat volía que's tornessin a trovar. Portat a son Palau, aquest regonegué a sa germana i al assessí; volguent pendre ell meteix la venjansa, com aixís ho havia jurat demunt el cadáver de son pare, anava a clavar'li el ganivet, més la intervenció d'un noble de bons sentiments que's compadí de la desgracia, privà de fer-ho, emportant'se'l ell meteix devant son Rei, per a que aquest li dongués son cástic.

Aquesta es a grans trets l'obra estrenada el prop passat diumenge i que per esser l'assumpte original i forsa mogut, fou de l'agrado del públic.

De sa interpretació, citarém en primer lloc al Sr. Benedicto qui en el cec (Joan) demostrá ses excelentes aptituts per a aquesta classe de papers, doncs en tota l'obra estigué sencillament admirable. La Sreta. Lostaló en la boja (Magda) digué son difícil paper amb tota l'espontanietat deguda. El Sr. Borrás en el de D. Berenguer de Bellpuig estigué forsa bé, fent-se aplaudir en un passatge de l'obra que digué amb gran justesa. El Sr. Soto se portá regularment. La Sreta. Oromí els Srs. Marsal i Domingo arrodoniren el conjunt. La presentació bona.

Per fi de festa la comedia «Lo llit del capitá», guanyant'se forsa aplausos la Sra. Lostaló i els Srs. Benedicto i Soto. —*Josep M.ª Poblet.*

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 45 (19-XII-1914), p. 3.

TEATRE FOMENT. —*Companyía de'n Victoriá Benedicto*. —La gran diosa obra del excels dramaturg, don Angel Guimerá “*Maria Rosa*”, fou l’obra posada en escena en aquest teatre el pròxim passat diumenge.

No’ns proposém aquí descriurer l’acció ni l’argument a que dona lloc aquesta bella producció del nostre gran poeta, sols dirém que’l conjunt fou molt arrodonit i que’l públic en surtí forsa satisfet, doncs a bon segur que aquesta es l’obra que’ls hi ha surtit mes ajustada.

Pasém doncs a sa interpretació. El Sr. Benedicto, en el difícil paper de *Marsal*, molt bé i sempre en caràcter, sobressurtint en la escena final de l’obra en que agafa la ubriaguesa, que ho feu amb tota la realesa del cas i sense cap classe de exageració.

També feu aplaudir’s en una escena que te al segón acte amb la *María Rosa*.

La Sra. Lostaló en la *María Rosa*, també molt bé. La llarga explicació que té al primer acte la diguè admirablement aixís com també en el rest de l’obra que estigué justíssima. Llástima que al final no tingués la justesa que havia de tenir, no per culpa de aquesta actriu i si per la de alguns personatjes de segona categoria, que hi intervenien.

La Sreta. Oromi en la *Tomasa* i el Sr. Soto en el *Quirse*, admirables en tota l’obra. El Sr. Borrás en el *Calau* molt en caràcter, potser es en l’obra que li hem vist més. Els restants senyors Marsal, Domingo i Folch sortiren airosos de son comés. Cal citar de l’obra, la escena de la carta del segón acte, que’s feu molt bé.

La presentació del primer acte, molt bona.

La pessa «La venjansa d’una sogra» va passar sense fret ni calor. —*Josep M.ª Poblet*.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 46 (24-XII-1914), p. 3.

TEATRE FOMENT. —*Companyia de'n Victorià Benedicto*. —Diumenge passat se posá en escena l'obra en dos actes «La filla del guarda bosc». Dels interprets de la meteixa's distingiren en primer lloc, el Sr. Benedicto i la Sra. Lostaló, que estigueren encaixats en sos respectius papers. Els secundá el Sr. Borrás amb bastant acert.

Després's feu «D. Pedro I el Cruel». Els hermosos versos d'en Marquina trobaren en el Sr. Benedicto, que hi feia el D. Pedro un interpret excelent, doncs estiguè admirable en tota l'obra sense decaure un sol moment. La senyora Lostaló com sempre bé. El senyor Soto molt just i en caràcter. En resum aquesta obra sortí molt arrodonida sobre-surtint'ne com ja havém dit avants, la labor realitzada per el dintingit primer actor Sr. Benedicto que'ns agradá molt.

La peça «Yo vengo del otro mundo» es molt bonica i dona lloc a molts incidents forsa agradables i que serví per a que s'hi lluisin els Srs. Benedicto, Soto, Borrás i la Sreta. Ciprés.

Per Nadal s'anuncien tres obres monstres «Los Pilletes», «Terra baixa» i «La Malquerida», aixís com també un reforç de companyia. —*Josep M.ª Poblet*.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 47 (2-I-1915), p. 3.

TEATRE FOMENT. —*Companyia de'n Victoriá Benedicto*. El día de Nadal s'hi posá en escena “Los Pilletes”, sent un éxit gros, que fins se n'ha sol·licitat nova representació. Tots executaren llur comés, els actors, bé, amb justesa, i natural expressió. El presentat, es de les vegades que l'hèm vist amb més propietat.

Cal dir que la entrada fou tal, que forsa gent no hi pogué entrar. —M.

Dia 26. —La genial obra de D. Angel Guimerá “Terra Baixa” fou l'obra escullida. El Sr. Benedicto feu un *Manelic* excel·lent. En general tingué moments acertadíssims com la escena final de l'obra, feta amb una gran espontaneïtat, que arrencà un fortíssim aplauso. L'epíleg *Manelic* de'n Carner l'executá, també, molt en caràcter i agradá forsa. La Sra. Lostaló en la *Marta*, bé. El Sr. Soto i la Sreta Oromí en son lloc. El Sr. Borrás, en el *Sebastiá* bé. El Sr. Domingo, molt encaixat. Mereix citar-se, també, el senyor Marsal. Les Sretes. Torrents, i el Sr. Folch arrodoniren el conjunt.

La pessa “Lo Ninot de molles” ben ajudada per la Srta. Torrents i el senyor Soto. Molt bé el Sr. Marsal.

Diumenge 27, “La Malquerida” del genial actor D. Jacinto Benavente. Serém breus respecte a la tesis d'aquesta obra, tota vegada que en un altre lloc d'aquestes planes, un amic nostre'n parla detingudament.

Creiém una gran equivocació de la empresa en l'escullir aquesta obra perquè és d'execució difícil. Les escenes resultaren fredíssimes. Sobresortiren en ella la Sra. Lostaló i els Srs. Soto, Benedicto i Marsal. El senyor Borrás tingué una escena molt justa.

Dia de Cap d'any. —Se comensá l'espectacle amb el monòleg catalá “Lo Somatent del Bruch”, ben recitat per el Sr. Benedicto.

Després la divertida comedia catalana en 3 actes “L'enredaire” original d'en Ramón Bordas; hi llüiren ses facultats tots els que hi prengueren part, puig tant els Srs. Benedicto, Marsal, Soto, Borrás, i Domingo, com les senyores Lostaló, Torrents i Oromí, s'hi distingiren notablement, fent les delícies del públic per lo divertit de la acció, i per lo conjunt que lograren.

Nota: En aquesta comedia la empresa va poguer veurer els resultats de posar en escena “La Malquerida” puig el públic es vá retreure, sens dupte, per lo molt que defraudá les esperances el del día anterior, i fou llástima, perquè fou un dels dies que's lográ més bon conjunt. —*Josep M.ª Poblet*.

«Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà*, Montblanc, núm. 48 (9-I-1915), p. 3.

TEATRE FOMENT. —*Companyía de'n Victoriá Benedicto*. —Día 8. Se posá en escena l'hermosa producció original del llorejat D. Santiago Rusiñol, «La Mare.»

La Sra. Lostaló en la *Mare*, tingué, en general, moments acertats, al final de l'obra, sobre tot, estigué admirable. El Sr. Benedicto, en el *Manel*, bastant bé i amb bona voluntat, encara que en diferents passatjes no estigué prou just. El Sr. Soto encaixadíssim en el *Isidro*. El Sr. Marsal s'enmotllá molt bé en el paper de *Albert*, agradant de valent. La Sreta. Torrents, en la *Modelo*, freda. La Sreta. Oromí, en el *Balet*, bé, no tant amb el de *Sra. Isabel*. El Sr. Borrás, en el *Sr. Carmona*, bé. Els Srs. Domingo, Folch i Balañá, igualment. En general s'hi notava falta d'ensaigs. La pessa «Lo descans dominical», ensopida i poca gràcia.

Dia 6. —«L'Angel de la Guarda», drama en tres actes del escriptor Zecnas. Una obra distreta i que agradá forsa. El principal paper el desempenyá el Sr. Soto, qui en feu una verdadera creació. Els Srs. Benedicto, Marsal i la Sra. Lostaló encaixats amb sos respectius papers. La pessa «Mala Nit», fredíssima. Hi trevallá de ferm el Sr. Benedicto.

Nota: Recomaném a aquest senyor que's recordi de que quan es al devant del públic es actor, mai director, com també de que'l bon sentit está renyit amb certes paraules, que al teatre, com a tot arreu, les de mal gust hi sobren. —*Josep M.ª Poblet*.

«Les germanes Baró», *L'Escut*, Montblanc, núm. 25 (3-VI-1916), p. 2 i 3.

No fa pas molt temps que amb aquestes mateixes planes ja deixarem entreveure la necessitat que hi havia de que'ls aficionats al art de Talia es despertessin del aclapament en que vivien somnats, no donant la més petita prova de vida i enaltiment envers el nostre gloriós Teatre Nacional Català.

Avui per satisfacció de tots no podem dir el mateix. Demà s'hostatjarán i donaràn a conèixer son art exquisit en nostra vila, les dugues més meritíssimes actrius en son genre del Teatre Català. Son aquestes l'Emilia i Antonia Baró, que tants aplaudiments tenen guanyats en sa llarga i profitosa carrera artística.

Qui veu una sola vegada a l'Emilia Baró, ja no se l'hi esborra mai més la figura interpretada. Perque l'Emilia te'l dó, el secret de fer tantes creacions com personatjes inerpreta, perque'ls fa viurer, perque els sent amb tota la seua ànima de dona i d'artista.

Recordo perfectament les dugues temporadas del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans en quines hi feu unes campanyes brillantíssimes, plenes de auguris, d'ovacions, d'entusiasmes a doll... Sa veu suau, atraient, melodiosa, trista i carinyosa a la vegada, consolatriu sempre, es una verdadera melodia. Sa figura atraient, gentil i aristocràtica a voltes, de dona de sa casa, altres. I en fi no acabaríem pas mai de cantar les belleses de l'Emilia.

Sa germana també (encar que dins d'un altre cultiu del art escènic) frueix de moltes i boníssimes condicions, sos ulls guspirejants parladors, enigmàtics que rellúen un secret profund i encisador; sa faicó és exquisita i quant un escolta sa veu amb aquella modalitat i melodia tant seua, el convida a un somni, somni acaronat d'una dolçor irresistibile...

***

¡Oh gentilíssimes germanes Baró! ¡que vos sia ben grata vostra estada en eixa vila i que l'art que escampeu a doll de la nostra estimada Patria Catalana, ara el poguem fruir tots els aimants de Talia quedant-se enfonsat ben endins de nostres cors, reviscolant com mai nostre ànima de catalans, i renaixent-nos les aficions fins ara mitj somnats per a aixís glorificar i enfortir més, nostre volgut Teatre Català, mitj caigut en mal hora!

JOSEP M.ª POBLET
Montblanch, Juny 1916

«De Teatres», *L'Escut*, Montblanc, núm. 26 (10-VI-1916), p. 2.

EL FOMENT. —La nit del dia 4; com estava anunciat tingué lloc la presentació de la companyia que tant acertadament dirigeix el primer actor don Joan Santacana, posant-nos amb escena la xistosa comedia d'en Ferrer i Codina «Pare i padró», en quina interpretació sobressurtí el senyor Santaularia donant forta expressió amb son paper, molt ben secundat per les senyores Verdier, Fornés i senyors Bové i Bella.

«L'Endemà de bodes» d'en Pous i Pagès, de costúms ampordaneses com resava'l programa, obra ja coneguda pel públic montblanquí, tingué una bella interpretació i no descuidant cap detall. Desseguida advertirem que el senyor Santacana portava un conjunt artístic, com feia molt temps no estava'l públic acostumat; cada artista posà de relleu sos mèrits, més qui feu un estudi vivent de son comès, fou el senyor Bové amb el *Xibecas*, doncs milló interpretació casi bé no hi cap. La senyora Verdier no cal fer menció de si o feu bé amb la *Pepa*, cal sol dir que es de les millors del Teatre Català. Santaularia molt bé, emprò una mica massa mudat amb trajo de capital, no adequat a l'obra. Ajustats els senyors Sirvent i Bella. El Sr. Santacana, tinc que confessar-ho, vareig trovr-lo un xic exajerat amb el *Falet* el primer i el segon acte; molt natural i molt bé en el tercer. La senyoreta Fornés amb sa figura bonica i atraient s'en dugué la simpatía del públic, interpretant la *Roseta* amb molta ingenuitat, atrevint-me a preveurer una bona actriu. —Josep Domingo.

«El Llop», fou el drama escullit per el segon día, original d'en Florenci Cornet. Si disposessim de prou espai, exposariem amb aquestes planes l'argument de l'obra, més faltats del mateix, direm que'l «Llop» es un drama de gròs efecta pera'l públic. Els personatges estàn ben dibuixats a excepció del Arcadi que's presenta molt confós. La trama del obra es interessant essent-ne més, aixís que's va desentrotllant la meteixa. El diàleg sencill i escaient, i tot això junt amb la excelent interpretació que tingué, fou el que's convertís la vetlla amb un gros triomf per la empresa i companyia.

Els artistes tots compliren en son comès. Excelent de dicció i gest el senyor Santacana en el Martinet «El Llop», que'n feu una gran creació. Justíssims els senyors Santaularia i Bové. El senyor Sirvent en el Tomás, divertí a la concurrencia per sa gran naturalitat. Les senyores Fornés i Verdier, no desmillorant gents el conjunt i agradant força.

Per fí de festa «La tornada del Titó» aplaudit sainet representat per les senyores Verdier i Fornés i els senyors Santaularia, Sirvent i Bové, sobressurtint d'aquests, el senyor Santaularia.

La concurrencia nombrosa. La presentació bona. —*Josep M.ª Poblet.*

ARTICLES

«Per l'engrandiment de la vila», *L'Escut*, Montblanc, núm. 10 (4-III-1916), p. 2.

Per dissort nostra els centres que's [no]menan societats a la nostre vila han [ar]ribat ja a un extrem de desorganit[za]ció inconcebible. Talment sembla, [se]nse una sola escepció, que de totes ell[es]s se n'hagi apoderat la indiferencia [i el] passivisme, dos factors que s'ajuden mútuament per a dur-les a una [se]gura bancarrota.

[I] aixís es posible que sucseeixi si [tot]s junts no'ns acoblem i deixant de [b]anda les petiteses i rancunies que [pu]ga haver-hi, no agafèm l'exemple [de]ls nous d'administradors de casa la [Vil]la i donem un crit de ¡Prou! ¡Ja s'ha [ac]abat la desorganització i s'atuísmel! D'aquí en avant volem que aquet [am]bient que per tot se respira de [ina]ctivitat i corsecació es converteixi [en] positivisme on, comensi per haverhi [un]a administració model, base, la més [po]sitiva, de totes les bones organitza[ci]ons.

[I] per a que aquest positivisme es [co]nverteixi en realitat donant els [fru]its com empaltats amb bona sava [s'h]a de començar per treurer d'una vegada el defecte [mé]s gros quin amb més o menys escala totes les societats [el] pateixen, que es el joc. Fa ver[go]nyia i dolor al mateix temps, que [men]tre un centre on hi existeixin biblioteques i altres diverticions més sanes i [cons]tructives es permeti que's jugui [tan] descaradament a los *prohibidos*. [I] el joc es una de les coses que indup[tab]lement perverteix i degenera més [a l']home. ¿Com pot estar bé dintre un [cen]tre que persegueixi l'engrandiment [i la] cultura del poble on resideix? Real[me]nt es un contra-sentit que no té [sor]tida encar que alguns, els que'n [en] vulgan trobar-n'hi. Que's dei[xin] aquests que'n volen disfrutar a la [esq]uena dels desgraciats que s'as[seu]en al seu voltant, ja que sens dupte [són] els que més ajuden a portar-nos a [la] desorganització que lamentem.

[I] després s'ha d'anar per lo de la [bon]a administració que dèiem al començar, la que deu convertir-se en que [cad]a societat s'ho prengui pel seu [co]mpte i dels beneficis que se'n tre[ue]n ¡que no son pocs! (si es que vol [fer]-se fenyia bona), vagi a augmentar [el] capital que'n ella hi hagi. I encar no [es] prou aquesta de administració, sinó [que] es necessària la que facin els [ind]ividuus que composin la Junta i que tots ells deuen haver d'ésser ho[me]s prou capaços i en els que'l poble i [asso]ciats hi posin tota sa confiança.

[Un] altre punt culminant a tractar [es t]ambé la biblioteca, allí on l'home [es b]en educa i diguent aquesta sencilla [par]aula ja està precisada la necessitat [abs]oluta d'aquesta

secció. Diràn alguns, els que no troben res ben fet, *que tant-se me'n dóna*, que és inútil, [i que no hi ha afició. No hi fa res, [aqu]esta ja vindria i vindrà, de poc, en [falta], doncs en aquests últims anys hi [veu]re tot en les capitals ha a umentat considerablement, havent-se'n creat força de noves. I després, ¿no vos sembla que si no estés permès el jugar, potser s'hi pensaria més que ara?

Després, les seccions de aficionats que sigan un verdader reflex del art de nostra Patria i les vetllades instructives son absolutament necessaries, i en fi, ¿son tantes les coses que's poden fer! ¿però s'en fan tant poques! ¿i n'hi ha tant poques ganes de fer-ne!

No es que de moment es puga acaparar tot, però també creiem que es un deure, una obligació que tots tenim en no consentir que per més temps segueixi aquest estat de coses actual que, no hi ha dupte, si tots hi poséssim el nostre petit i gros valer, amb voluntat ferma i decidida aniria a rodar com un castell de cartes.

I tot lo que's digui en contra no es res més que la inercia que tantes arrels ha trobat per a fomentar-se. Doncs a tallar aquestes arrels es a lo que havem d'anar, ha agafar enveja dels propòsits sans que tenen els representants que constitueixen el nou municipi i tant de bò que el meu humil pensar no fós més que per a despertar-nos un xic del somni que'ns aclapara i es treballés amb voluntat per a que aquest any començat fós en benefici del engrandiment i major cultura de nostre aimada vila.

JOSEP M.ª POBLET
Montblanch, Març de 1916

«Vergonyes d'Espanya», *L'Escut*, Montblanc, núm. 44 (14-X-1916), p. 2.

Segurament que la majoria de tots quans llegirèu aquestes mal garbades ratlles, estèu enterats, encar que no amb petits detalls, del fet vergonyós, repugnant, inconcebible, succeït fa poques setmanes al poble de Chamartin de la Rosa, amb son mestre, don Joan Francesc Losada. A enterar-vos, doncs, d'aquests petits detalls; a donar a coneixer la monstrositat de lo succeït, es l'ànim que'ns mou al fer aquest petit article.

Escolteu la trista historia: Al poble de Chamartin de la Rosa, barriada de Tetuán, feia uns 25 anys que n'era mestre d'escola del mateix, don Joan Francesc Losada. Home honrat i de bones costúms, observava una a vida exemplaríssima, junt amb l'únic membre tenia de familia, una filla seua tulida per més pena. Doncs, bé, no obstant d'observar aquesta conducta model de pares i mestres, de no inmiscuir-se amb més assumptes que'ls de la familia i la escola, el poble de Tetuán, un d'aquests pobles que per escarni d'Espanya encar existeixen, li guardava una actitud hostil, d'oprobis i d'amenaçes que'l desgraciat mestre sufría amb conformada resignació, amb un gran esperit de sacrifici per no donar lloc a cap acte reproable. I era la quitxalla, les dones, i fins els homes els que'l escarnien i befaben amb tota mena de burles, a quina més selvatje, acollint-lo a cops de pedra. Era, en fi, una verdadera monstrositat que no es comprensible més que quan la duen a terme homes malalts de cervell o bé uns còrs de fera dejuns de tot lo que sia sentiments humans, esperit comú de ciutadania.

Un jorn, el 24 de Setembre prop-passat, retornaba de passeig el senyor Losada i al arribar a casa seva troba a sa filla, la tulida i per tant indefensa, barbotejant en sanc, ferida per una veïna. El marit d'aquesta emprèn al mestre gabinet amb má, i el mestre, amb defença, de llur vida i sa desgraciada filla, es treu un revòlver per aturar a aquell selvatje, i... no sap res més; sino que passat uns moments, veu a son agressor ensangrentat estès a terra i que's troba voltat de la guardia civil, la qual té d'aturar a la gent que vol fer micas al mestre; a son mestre, al pare espiritual dels homes de demà que havia comès el «greu delicte» d'acudir en defença de llur vida, que es l'únic que aquells monstre li havien respectat fins allavors.

***

¿La veïeu ara, volguts llegidors, la vergonya d'Espanya? d'aquesta Espanya que consent veurer empresonat un home digne per tots conceptes, que als seus setanta anys es veu prè, separat de sa filla faltant-li el sòu per a poguer mantenir-la, sens escola... ni llibertat... ni honor.

¿No veieu com estàn tergiversats els termes; com qui tindria d'ajupir-se al jou de la justícia, es aquell poble, quin sarcasme, després de tot, augmenta al volguer fer bocins a son venerable mestre?

¿Quin concepte poden mereixer aquests homes, indignes d'estar entre la gent culta i civilitzada, que aixís maltracten i fan víctima al pare del ànima de sos fills, dels que un día han de tenir responsabilitat, i als quals l'amor, l'abnegació, el sacrifici d'aquell desgraciat mestre no han sigut prou per convèncels de sa insensatesa i crueltat?

***

Aquesta es la trista historia, l'etern destí a que estèm condemnats els espanyols. Amb actes com aquests es com un poble s'enfonza per l'abim de la irresponsabilitat de sos actes, de la incultura de son poble, del esborrament del hemisferi, amb que si es continua per aquest camí, està condemnada Espanya.

JOSEP M.ª POBLET.
Montblanch Octubre 1916

«Els obstruccionistes», *L'Escut*, Montblanc, núm. 49 (18-XI-1916), p. 1.

Amb aital mot son titllades les minoríes nacionalistes del Congrés i Senats espanyols.

Aquí a Espanya ja no'ns ha de venir de nou això de que a la verdadera representació dels interessos vitals catalans se la califiqui d'obstruccionista. Aquets Romanones, Alba, Gasset i demés comparses del «tinglado» nacional tenen tanta coral antipatía als catalans que tot lo que no siga aplaudir llurs iniciatives i discursos ho troben antipatriòtic i obstruccionista.

Per ells es obstruccionista el que al mitg del Congrés s'aixequi en Cambó i demostrí que en lloc d'un presupost extraordinari presentan una tapadora, de despeses ruinoses, una burla al país; que en Ventosa els hi digui que les eleccions de Girona foren una vergonya per Espanya, una subverció del Poder Públic; que en Rahola i en Sedó posin de manifest davant del Senat que amb el projecte de reformes militars presentat, d'aquí deu anys ens trobarem sense exércit igual que ara; que'l projecte de ferrocarrils secundaris no satisfà les necessitats del país; que'n Domingo i en Ventosa demostrin palesament la impunitat dels crims de Girona. I tot això no son més que botons de mostra ja que'ls rahonaments dels distingits parlamentaris catalans segueixen els uns als altres i tots ells son una crítica duríssima, rahonada, una acusació concreta, manifesta contra els projectes del Govern, que esma perdut i mal parat, no té més remei que buscar l'èxit per la força del número, fent votar les lleis i aplaudir els discursos per la majoría incondicional que'ls rodeja, composta casi bé de gent que no's vol pendre la pena d'estudiar los assumptes i que si'ls estudiés i entengués (en alguns ben difícil) no tindria independència per votar-los.

¿De rahonaments en contra que desfassin aquestes acusacions? No se'n presenta cap. En Junoy que amb tons humorístics fuig de les qüestions que's tracten; en Lerroux i en Rodés que actúen com els més sumisos dels diputats ministerials; algún senyor de la Comissió que no entèn lo que li diuen; l'Alba que deixa modificar tot lo que no's trobi bé i que parla de la reconstitució d'Espanya, que serà gran, que creu en sa futura grandesa i que per ser-ho necessita que s'aprovin els projectes presentats. De tant en tant s'enfada i amb un gest magestàtic els hi diu: «No vos endevinem mai el gust a vosaltres tant si fém com si no fém. Si tinguessiu un ideal colectiu vindríau a col·laborar en l'obra del Govern. Sou uns esperits raquítics, sou uns obstruccionistes».

Obstruccionistes. Posem-la en clar aquesta paraula i es veurà com els que actúan amb aquest fi son els diputats ministerials i sense aquets tots aquells que donen el vot al Govern. Perque es fer una obstrucció a la prosperitat i grandesa futura d'Espanya el volguer aprobar

uns projectes i unes lleis que està provat son un entorpidiment per la agricultura, pel comerç, per la navegació, per la riquesa d'Espanya.

Que'n vingan sempre d'obstruccions d'aquesta mena, que'n acampin arreu com la que fan els diputats catalans al Congrés per a donar a conèixer els destorbs, les dificultats, lo que hi falta, lo que hi sobra en una llei, en un plàn, en un projecte. Que'n vingan sempre d'obstruccions (si es que aquet nom se'ls hi vol donar) per fer veurer als Governants els errors que pateixen, les necessitats que té'l país.

I això no es ni serà mai una obstrucció i sí un anàlisis, una modificació veritat filla d'un detingut estudi, d'un metòdic anàlisis que no més es logra amb la força de voluntat i amb els desitg de deixar satisfets a llurs electors, en la voluntat i aspiracions dels que un día els hi depositaren llur confiança.

I es perxò que quan veiem als braus campions de la causa catalana que tant alt posen el nom de sa Patria i amb el coratge en que lluiten, amb el Govern quan convé, sens ell quan aixís es fa necessari, ens vé un alenada de virior i fermesa al ensemps que ens omplena de goig els nostres còrs i ens encoratja per afirmar i lluitar una vegada més en prò de les aspiracions autònomes de Catalunya, única idealitat vivent en aquesta Espanya corsecada i morta.

JOSEP M.ª POBLET

Montblanch novembre de 1916

«El viatge d'en Joffre. L'eterna ficció», *La Nova Conca*, Montblanc, núm. 74 (8-V-1920), p. 1 i 2.

Aquesta visita del gran català, de l'il·lustre mariscal de Fransa a la ciutat de Barcelona, cap i casal de Catalunya, ha servit per a posar a prova, una vegada més, l'incomprensió que'ls governs espanyols tenen dels nostres moviments populars i de tot lo que's relaciona amb les qüestions pròpies i característiques del nostre poble.

Es l'eterna ficció, la monomania de voler veure en totes les nostres festes i els nostres actes una significativa mala fé per una banda, seguida d'una por a la realitat de les coses, que fa que'ls governs espanyols vagin de desacert en desacert, precisament per allà on no'ls convé, fent amb gestes quixotésques més gros cada dia l'interdicte existent entre Espanya i Catalunya.

No fa molt temps, una personalitat il·lustre de Catalunya deia que per propagar el moviment nacionalista i lograr la capacitació de tots els catalans a demanar lo govern propi pel nostre poble, hi havien dos procediments: el primer, ensenyant-los-hi l'amor a la seva terra, al seu art, a la seva història, a la seva llengua, a la seva cultura. Aquest es el camí que seguim els qui entenem que el nostre poble es quelcom ben personal en el món i que, per tant, té un dret natural indiscutible a regir sa pròpia vida. L'altre, es el d'inferir agravis, greuges, insults a totes aquelles manifestacions mateixes de la renaixença espiritual del nostre poble. I d'aixó darrer, d'aquesta propaganda a favor de les reivindicacions de Catalunya, se en cuiden els governs de Madrid i els seus representants a casa nostra.

Seguía, sinó, la llarga història, tot el procés del catalanisme, i no hi veuréu més que atacs i ofenses a la seva expansió, presentant-lo a voltes com un moviment separatista, altres, titllant-lo de revolucionari i sempre, però sempre, atropellant a aquells ciutadans que fan el gran «pecat» de defensar i victorejar la seva Patria.

I aquets procediments indignes, en mans de un govern que regeix un país civilitzat, han fet més catalanistes que totes les propagandes, els discursos i follets publicats en favor de l'autonomia del nostre poble.

Aixís veiem com ara es vol llevar l'aire de popularitat del viatge del mariscal Joffre a Catalunya. En nom d'una mala entesa diplomàcia i posant en joc tots els ressorts dels Ministeris d'Estat, se'l fa passar primer per Madrid. I capgirant totes les regles de la lògica es permet que a la «Corte», el gran català s'hostatgi a l'Hotel Ritz i, en cambi, a Barcelona, se li nega aquest dret i se'l fa anar a la Capitanía General. I no deixen vindre amb ell als il·lustres homes de la França en Pams, en Carsalade i en Brousse, per llur amor a Catalunya; i fan

acompanyants seus un General de Madrid i un Coronel ajudant del Rei. I el Governador de Barcelona proibeix que's cantin «Els Segadors» i que's victoregi la nostra nació. I aixís veiem convertida aquella festa que havia de ser d'una franca popularitat, de germanor entre dos pobles d'una mateixa llengua, d'una mateixa història, en simple visita oficial i diplomàtica: com la policia i la guardia civil volteja'l cotxe del mariscal i no's deix apropar-s'hi a ningú i no es consent que l'heroi, el capdill immortal de la França, passi pel mitj de les Rambles, la vía sacra de Catalunya, a rebre les aclamacions de tot un poble. I aquella entrada triomfal resta disfressada. I s'atropella als pacífics ciutadans perquè cridaven ¡Visca Catalunya! i cantaven Els Segadors i per el mateix motiu succeeixen els fets vergonyosos de la sortida dels Jocs Florals que no cal transcriurer.

Cal recordar que a en Joffre el convidá Catalunya perquè presidís els Jocs Florals. Ell, el catalá ilustre, hi tenia un dret a ocupar aquell sitial d'honor i per tal Catalunya preparava unes festes pels germans del Rosselló que son com naltres, i que aixó no era pás un viatge oficial de França a Espanya, no, que allavores era el Govern de Madrid que tenia de portar l'iniciativa, sinó l'homenatge, l'acatament de tot un poble envers aquell home gloriós germá de sang, catalá de raça com naltres, que batent-se per la llibertat salvá a França, conquerint el títol més honorós a que pot aspirar un militar.

I en Joffre que quant les festes de Perpinyà s'aixecava i es descobria al sentir les notes vibrants d'Els «Segadors», ara per culpa de l'estulticia i el desacert de les autoritats de Barcelona, representants del Poder Central, ha tingut de veure com s'atropella als que fan us d'aquet dret llegal, que ell, pocs mesos abans l'havia honorat, descobrint-se primer que tothom.

I ha pogut veure com s'han detingut i lligat als guardes municipals que defençaven als pacífics ciutadans de Barcelona, joves i veils, dones i criatures, que sortien dels Jocs Florals, la més bella Festa, que'ns canta l'Amor, que'ns mostra la Fé, que'ns fá coneixer la Patria.

I la Mancomunitat de Catalunya, la representació més genuina de nostra terra i l'Ajuntament de Barcelona en nom de la ciutat n'han protestat i han romput totes les relacions amb el Governador Civil. Lo que havia de ser festa s'ha convertit en revolta que a dintre de cada cor de catalá hi ha cremat com mai la flama ardent del catalanisme.

I la ciutat s'ha sentit indignada. I la protesta ha estat, quieta, serena, mes que les festes. I aixís en Joffre ha tingut de presenciar un espectacle vergonyós i s'han posat de relleu les miseries de aquesta política espanyola, amb tots sos vicis i desacerts.

***

La nostra terra ha estat novament ultratjada. Mes tanseval. Que aquestes coses son ben poca cosa devant de la voluntat de tot un poble.

Que com deia en Guimerá en el seu discurs presidencial: JA PODEN FER, QUE NO L'ACABARAN L'ANIMA DE CATALUNYA...

Josep M.ª Poblet

«“Eternal” de J. Conangla i Fontanilles», *La Nova Conca*, Montblanc, núm. 134 (18-VI-1921), p. 6 i 7.

Editat per la casa Artís de Barcelona, acaba de sortir aquet nou llibre del nostre il·lustre compatrici, format per una colecció de treballs en prosa i vers, relligats tots ells sots el títol d'«Eternal» pel seu caracter d'essencia eterna que com rutilant claror brilla de ses planes i qu'es lo que li dona un ritme i una unitat, com si'l llibre se hagués escrit en unes setmanes, en lloc dels vint anys que ha tingut de menester, per a formar-se.

I aixó, aquesta unitat, li dona la serenitat de conceptes, aquesta visió tant precisa de les coses de la vida, la descripció de moments viscuts, intensos i edificants, d'una claretat encisadora, que fá aixecar els cors a les regions pures i serenes de l'esperit i que campeja de la primera a la darrera plana del seu llibre.

De caràcter íntim, veureu que dona claror i encoratja, que'ls planys es tornen cançons de fortitut i que'ls desenganys i les lluites de la vida, esdevenen una oració d'esperença. Perxó no podia faltar-hi la nota poética, en la que'l nostre volgut compatrici, a la semblança d'aquell gran amic seu que's deia Maragall, n'es un mestre en claretat i concissió.

Les primeres estrofes del seu llibre, en la «Flor nupcial» ja rajen senceres, robustes.

Quan floreixin les poncelles,

tu com elles, florirás

li diu a la seua esposa i segueix despres amb un cant d'amor pel fill esperat.

I al trobar enmitj de les nostres montanyes un roseral florit exclama:

Aqui dalt aprop del cel

lluny dels neguits de la plana,

l'encís de vostra color

sembla un encís de miracle!

I canta aquesta oració a la flor de la ginesta:

Tu ets la flor forta, filla del sol,
tu ets llum divina, llum de conçol,
que enjoia l'ànima.

quan:

Com més a munt s'enevina
bat el cor amb més dalit;
perque més prop s'endevina
la pau serena i divina
del regne de l'Esperit.

Després a les hores de calma espiritual dels dies de Setmana Santa escriu un «Triptic», del que'n extraiém aquesta bellíssima estrofa:

Voldria que en tots els cors
d'amor hi brotès la flama!
...¡Voldria que'l Dijous Sant
a tothom li semblés Pasqua!

I de Cuba estant, anyora la seua Patria i vol copsar el somni de tornar a veurer els cims de nostres montanyes, de desde on:

espurnejante els ulls d'emoció intensa
resarás al bon Deu un cant de gloria:
beneirás als fills; amb tota l'ànima
darás un crit de ¡Visca Catalunya!
i reprendrás delit per començar-ne
de nou, l'eterna lluita per la vida.

La poesia «Calma espiritual» es la que clou el llibre, i nosaltres no podem resistir la temptació de copsar-la:

L'incendi de joventut
dintre mi ja no flameja,
mes no en sento cap, enveja
d'aquell incendi perdut.
Que si a la llar de mos anys
les flames s'han esvaïdes
hi servo, encar, enrogides

les brases de mos afanys.
També el foc de la passió
s'apaibaga i s'asserena
quan es té la vida plena
del sen[ti]t de comprensiò.
I es llavors més plaent
per l'ànima aquietada,
sentir-se purificada
de tot coratge impacient.
Mentre en dolça quietut
cremi el fogar de ma vida,
¿per qué vull la flama ardida
de febrosa joventut?
Que la pau de l'Infinit
siga en mi fins la vellesa
i en el pregon de mon pit
altra llar no vull encesa
per consol de l'esperit.

Si, selecte i amic Conangla: l'incendi de joventut dintre vos ja no flameja, pero d'aquelles flames esvaides n'heu fet un altar, amb la publicació del vostre llibre, en el que tots deuríem haver d'emmirallar-s'hi. Perxó sots el nom d'«Eternal» nosaltres hi posaríem un subtítol que digués aixís: «Resúm i estímulo d'una vida heròica».

Josep M. Poblet i Guarro

«Oració a en Ricard Boquer que al cel sí», *El Francolí*, L'Espluga de Francolí, núm. 9 (15-XI-1921), p. 11.

Allà, a les terres africanes, on no hi brosten els arbres, ni hi naixen les flors, has mort, amic Boquer, quan la teua vida floría.

No ha calgut la bala traidora que entra endins del pit dels homes i'ls hi escola la darrera gota de sang. Amb el baf pestilent de tants i tants cadavres, mutilats i deformes, n'has tingut prou.

I es que la teua vida no era feta per estar enmitj deombres cadavèriques. Que tú tenies el cor gran i en ton front hi havia la llum radiant de les coses vives i de les causes fortes. Que la teua vida, demanava, vida!

Per aixó al trobar-te en aquelles terres ermes, on t'hi portá l'avaricia dels homes, et vegeries sol, d'una soletat esglaiadora. Que aquells fusells i coloraines de draps, i el trotar dels cavalls i els crits i els gemecs dels que't voltaven, et deien ben poca cosa.

Et deien poca cosa, si; pero t'entraven al fons de l'ànima. I te n'escriuies de tants horrors i malvestats. I cada volta que prop teu en queia un, son crit de dolor t'esqueixava les entranyes. I a mida que anaves entrant terres endins, eren majors els mals que't torturaven. El cervell se't revoltava i el teu cor era sagnant, de tantes i tantes ferides.

No eren ferides de les que't porten al Hospital, mesos i mesos, lluitant entre la vida i la mort. Eren de les que's claven més endins i et porten a la fossa.

Per aixó quan un día vegeries el cós de tants germans martiritzats, amb el rostre espellifat pels corbs, que de dies celebraven sa gran festa, et tapaves el cap entre les mans i amb un gest d'horror, queies, aplomat, per sempre més, de boca terrosa!..

***

Ara, després de la tragèdia, que'ns ha omplert el cor de dol i ha deixat entre els teus un rastre de dolor inesborrable, ja'l deixarán venir al teu germá. Però abans haurà calgut que tú perdessis —en forma que fá escriuixir de ràbia— la teua preciosíssima vida!

Josep Me Poblet i Guarro

Montblanch

Al lelúia! Companys cantaires», *La Nova Conca*, Montblanc, núm. 168 (10-II-1922), p. 9.

Amunt el cors, germans de cant i de Pàtria!

Ara ja podem aixecar les veus i fer estremir la terra amb nostres cançons. Ara ja tenim el símbol que ha de menar nostres cants cap als cimals de la glòria.

Abans aquesta Senyera, que avui ens ofrenen, la sentíem bategar convulsivament dintre de nosaltres. Avui, a més a més, la veïem voleiar triomfal davant de nostres ulls. Aixís podèm dir que hem juntat totes les emocions, tots els anhels i sentiments que vessaven del nostre cor de catalans, per a fòndre'ls amb un sol que fos el símbol de ço que és lo més bell i pur del món: l'espiritualitat dels cors que senten, lluiten i bateguen per ideals generosos i dignificadors. I hem bastit tots junts aquesta Senyera gonflada d'il·lusions que aixequem als quatre vents.

Hem de fer, per tant, que ella sigui la companya amorosa que'ns guí en tots els moments pels camins lluminosos del nostre ideal de catalans. L'emblema del combat, serè, imperturbable, que quotidianament hem de sostenir els fills d'aquesta Terra; i a cada nova vexació dels enemics, a cada nova cobardía dels traidors, hem d'enlairar més i més nostres cants d'homes lliures i de catalans concients.

A son redós no hi trobaran aculliment els esperits febles i malaltços; que'ls cants volen ser cantats amb el front serè i l'esguard tranquil ovirant al lluny la Pàtria rediviva. Aixís mai els mancaments i flaqueses han de ser nostres companyes, que som cantaires d'un poble que de cada dia i en tots els moments aferma i recobra la seua personalitat.

¿No la veïeu vosaltres, amics cantaires de l'Orfeó, la resplendor que surt del bell mitj de les quatre barres de nostra Senyera ornamentada per una auriola de claror rutilant i lluminosa que'ns dona força i encoratja senyalant-nos el dia no llunyà de la llibertat de la nostra volguda pàtria Catalunya?

JOSEP MARÍA POBLET I GUARRO

«La nostra Senyera», [Himne de l'Orfeó Montblanquí que s'estrena en el concert del dia 12. Música del distingit compositor n'Agustí Borgunyó], *La Nova Conca*, Montblanc, núm. 168 (10-II-1922), p. 18.

HIMNE DE L'ORFEÓ MONTBLANQUÍ
QUE S'ESTRENA, EN EL CONCERT DEL DIA 12,
MÚSICA DEL DISTINGIT COMPOSITOR
N'AGUSTÍ BORGUNYÓ

Aixequem-la ben enlaire
amb braç fort i resolut
i escampem arreu del aire
nostres cants de joventut.
Es un cant tot plè de vida
venturós i palpitant
es un cant de amor sense mida
per volguer-te triomfant.
Es un cant plè de puresa
que'ns embauma nostre cor.
Es un cant tot ardidesa
de la Pàtria que no ha mort.
Oh bandera catalana
tu el camí senyalaràs
ta claror als cors s'encomana
i com ells bategaràs.
I quan siguis sola i lliure
nostre esguart a tú fidel
aquest poble que vol viure
lluirà com un estel.
I al mirar-te amb joia immensa
gloriosa i triomfant
fem que ningú'ns pugi vence
pel ressò el nostre cant.

JOSEP MARÍA POBLET

«Biblioteca de la Joventut Nacionalista», *La Nova Conca*, Montblanc, núm. 189 (8-VII-1922), p. 3.

Aquesta trescadora i patriòtica entitat, ha bastit una Biblioteca en son hostatge social. A aquest objecte, ha endressat a diferents compatricis i amics dels llibres, la següent lletra, on hi vinbra tot l'anhel de cultura patria, el qual es digne de la més franca correspondència, com aixís ho esperem de tots quan s'interessen pel progrès moral de la vila.

***

Senyor:

L'idea que de tant temps cobava en nostra pensa per a anar a la fundació d'una Biblioteca dintre un departament de nostre Casal, va a esdevenir ben prompte en una esplendorosa realitat.

Uns bons patricis, que jamai ens ha negat llur concurs, han acollit tant bella iniciativa, costejant-la per son compte, i l'ofrenen a la «Joventut Nacionalista» aquesta primera entitat cultural de nostre Vila, que en tant altíssim lloc ha posat el nom de Montblanch.

I nosaltres en son nom vením a oferir-la a tot el poble. Siga qui siga i vinga d'on vinga, cada un dels nostres conveins sabrà que a la «Joventut Nacionalista» hi ha una estança reclosa i quieta, amb uns llibres que'l esperen, per a que pugua fruit a totes hores de tant bella i educadora companyia.

Aixís la nostra Biblioteca voldríem que fós l'amiga de tots els que senten unes ansies de saber i de perfeccionament. Per aixó l'oferím a tothom, perquè allí on s'hi guarda el pá de l'esperit no pot ni ha de ser exclusiu d'uns, si no obert per tots i a totes hores.

Aquesta Biblioteca que ara comensará humilísima, depent de tots nosaltres, que ben aviat la vejém creixer i que al igual que la mare al fill de ses entranyes, de cada día que's faci mes gran, la cuidém amb més amor i una major sollicitut.

Gairebé es imposibre que vos no tinguéu un llibre o uns llibres que os en puguéu despendre. Si fessiu, doncs, la mercé de posar-lo en nostres mans, compliria-ho amb aquell refrá que tant enobleix als homes. «TOT LO MEU PER A TOTS».

Aprofitém l'avinentesa per a saludar-vos afectuosameht i donant-vos mercés per endavant ens oferím atents servidors.

El President *Macià Escoté*. El Secretari *Josep M. Poblet i Guarro*.

«Paraules de fè», *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 1 (26-I-1925), p. 3 i 4.

*Al damunt dels nostres cants
aixequem una Senyera
que'ls farà més triomfants.
(MARAGALL)*

Al damunt dels nostres cants hi hem de fer voleiar els quatre vents la nostra Senyera. Que'l cant sens ideal, sens la flama santa d'un ideal, és cosa morta.

Que no arribi mai a nostres oïdes la veu d'aquells que sols canten per cantar. Que no s'ens encomani mai el cantar sense ànima.

Que la guspira d'aquesta llum santa encengui sempre nostres cors de cantaires catalans. Que aquesta fè, a la qual devem tot lo que som, sigui sempre la nostra companya.

Que l'amor a nostra vila, a les coses que la fan bella i la fan rica, el sapiguem conservar com joia pura. Que mai per mai les paraules dels inconscients, dels resignats trobin ressò entre nosaltres. Que aquests quatre anys de voluntat, d'actuació tant montblanquina i tant catalana siguin el nostre mirall i la nostra guia.

I si mai per mai no poguessim contemplar la resplendor de la llum santa de nostra ensenya, fem que la veu de les paraules d'En Maragall ens guí, que'l seu esperit ens il·lumini, que la seva obra ens acompanyi.

JOSEP M. POBLET.
Secretari del «Orfeó Montblanquí»

«La vetllada als “Catalans”», *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 25 (24-I-1926), p. 3 i 4. [Discurs llegit per Josep Maria Poblet]

Al «Centre de Lectura» o als «Catalans» com en diu la gent, al vespre dels Reis se celebrà el gran acte commemoratiu del cinquè aniversari de la fundació de l'«Orfeó Montblanquí».

El local, tot ple de gom a gom: presentava un formós conjunt l'embelliment de la sala d'espectacles amb l'«Orfeó», Senyera alta, en l'escenari del teatre.

Un llarg aplaudiment saludà als simpàtics orfeonistes. El goig llur i el del públic bategava com un sol cor. Era una festa que's feien honor cantaires i admiradors; uns per la tasca acomplerta i els altres per la devoció amb que l'han seguida.

Mestre Vendrell pren la batuta. I les notes joganeres del *Dimoni escuat* omplen la sala d'encís. *La visió de la Ginesta*, lletra del compatrici Conangla, fa reviure la nit de Sant Joan dalt l'ermita predilecta dels montblanquins i tota la solemnitat aurífica del Corpus, voleiador de ginesta. Després, el gran *Credo* de Palestrina fa l'apoteosi de l'Orfeó. Aquelles quatre veus amb un teclat de piano d'ara fa cinc anys, per la màgia de l'ideal, s'és convertida en una orga humana meravellosa. Tot escoltant la música, pensavem en la lletra. I deiem: sí, creiem en l'esperit de la nostra terra i en la resurrecció d'ella. El cant de l'«Orfeó», ho diu. Visca!

Discurs ~ Memòria

Heu's ací el que llegí l'actiu Secretari de l'«Orfeó» En Josep M.ª Poblet i Guarro:

De totes les festes que aquest «Orfeó», tan nostre i tan estimat, ha dut a terme en el transcurs dels seus cinc anys de vida, cap, com la d'avui tan plena de gràcia i de ventura. No té la grandiositat d'aquell jorn llunyà de l'entrega i benedicció de la Senyera en que els carrers de nostra vila eren estrets per a la gernació imponent que vingué a retre un homenatge popular a la nostra obra i un acatament a les personalitats il·lustres que s'hi hostatjaven; ni la volada majestuosa de quan l'excursió a la ciutat de Barcelona amb motiu del Concert al Palau de la Música Catalana, on per mitjà d'aquella massa imponent de convilatans nostres, d'amistats volgudes, d'admiradors aplegats al bell sò d'una modesta i humilíssima crida, rebiem la consagració solemníssima al nostre esforç i entravem, per la porta gran, a la catedral de l'art musical de nostra terra.

Perquè aquesta festa d'avui, que no és de dringar de picarols, ni d'apoteòsics entusiasmes, té la gràcia casolana de les íntimes festes patriarcals i la ventura del poguer-la celebrar dignament en una d'aquestes diades nadalenques que tant conviden al recolliment.

I així tots reunits al voltant del foc de la llar pairal d'aquesta institució nostra, tan volguda i estimada, ¡quín bo dona, de veure-hi cremar les branques i tions que un dia i altre dia, durant cinc anys, hi hem portat cada un de nosaltres, com un esquinç del recó d'aquet bosc d'il·lusions que tots tenim i on hi servem el caliu dels nostres entusiasmes! A son redós hi hem encès la paraula màgica catalana transformada en cançó i tot dient-hi la nostra, hem fet que aquest foc no s'apagués mai i que aquesta toçuderia esdevingués, virtualment, el nostre lema.

La tasca feta

Per aquesta mena de jurament que tots ens havíem fet, sens que uns i altres ho diguessim, hem arribat a fer factible aquesta festa d'avui. Ha estat el marc d'aquest quadre bellíssim que ara ens anem formant cada un de nosaltres, pensant en tantes festes organitzades, pletòriques de vida i entusiasme, la nostra vila, aquest Montblanch on teniem fama que les coses sols duraven quatre dies. Per ço avui al situar-nos dalt de la muntanya on hi hem arribat a costa de privacions i sacrificis, d'insidies i de desercions, dels que ens han abandonat en el camí, deixant-nos a la meitat de la pujada, no podem menys que contemplar amb orgull la tasca feta allavors que els nostres ulls, mig clucs per la fatiga, entre les boires i celistíes de la terra alta, on hi som situats, veuen allà al lluny aquells jorns venturosos que catorze socis de la que fou «Joventut Nacionalista», deixaven sentir els seus primers cants i formaven el Cor que vé a representar el pare d'aquesta nombrosa fillada d'avui, que respon al nom sonor d'«Orfeó Montblanquí», reunida solemníssimament en la darrera d'aquestes festes nadalenques, que l'adagi català ens recorda cada any, invariablement, els deures de pares i fills, tan fortament arrelats en aquesta terra nostra. I una processó d'estrelles a qual més brillant i lluminosa, va passant pel firmament que avui el veuen nostres ulls, amb tota la grandesa i majestat de les coses divines. Es una cúrrua inacabable, un seguici sens fi, de dades memorables, que, a través del temps, ara les veiem brillar com mai i en copsem la seva grandesa augusta. La primera, porta la data de Sant Josep de l'any 1920, que per primera vegada i aprofitant l'avinentesa d'una festa celebrada gairebé en l'intimitat, es deixaven sentir les veus d'aquell primitiu Cor d'homes que hem parlat suara. La segona dúu estampada la Festa de Sant Jordi, el gloriós patró de cavalleria de la nostra Terra. Després la revetlla de Sant

Joan, el Sant de les flamarades. L'excursió al poble de Barbarà amb motiu de sa Festa Major. El 31 d'Octubre, que per primera vegada un grup humil però entusiasta de montblanquines acompanyaven nostres cants i esdevenia un fet la fundació de l'«Orfeó Montblanquí». El 12 de Desembre que ja sortiem a l'escenari havent après quatre cançons. I entravem a l'any 1921 i en son primer dia cantavem en honor a la nostra gloriosa Llengua Catalana. Al 20 de Març feiem el primer Concert cantant deu composicions a veus mixtes, Concert que repetiem pocs dies després en honor als assistents a l'«Assemblea de Vinyaters de Catalunya» que es celebrava en nostra Vila. Per Pasqua anavem a rebre en incorporació, al patriarca de les lletres catalanes el venerable Angel Guimerà i en son honor cantavem a la Plaça. Per Sant Pere preniem part en altra vetllada. Al 17 de Juliol organitzavem un dia d'esbargiment a l'Ermita de la Santíssima Trinitat. Per Sant Miquel feiem un concert, que d'ençà d'allavors han esdevingut tradicionals. Al 6 de Novembre preniem part en una vetllada Pro-Hospital. Al 11 de Desembre cantavem per tal de recollir cabals pels soldats de la vila que eren al Marroc. Al 18 del mateix mes feiem l'audició de cançons nadalenques, sots la direcció del mestre i musicòleg En Joan Llongueres. I entravem a l'any 1922, inaugurant-lo amb aquelles Festes culturals i patriòtiques, que encara avui recordem amb admiració. Per Pasqua un nou Concert i pocs dies després, el 23 d'Abril, ens era demanada la nostra cooperació per cantar en pro dels famolencs russos. Al 25 de Maig feiem la primera excursió artística a la ciutat de Valls. Al 3 de Setembre a les Borges Blanques. Al 29 el Concert amb motiu de les Festes de Sant Miquel, i al primer d'Octubre anavem a Poblet amb motiu de l'aplec que s'hi celebrava. Al 7 de Desembre que es feren fires amb festes extraordinàries, cantavem novament en un Concert. I entravem a l'any 1923 fent sentir de nou nostres cants en una diada organitzada per l'«Associació protectora de l'Ensenyança Catalana». Al 8 d'Abril a la de la Sagrada Família. Al 6 de Maig anavem a Reus a prestar nostre concurs a l'«Aplec de Germanor dels Orfeons de les comarques tarragonines». Al 29 de Juliol rebiem a l'«Orfeó Nova Tàrraga» i entonavem juntament els nostres cants. Per Sant Miquel feiem un nou concert. A l'Abril del 1924 cantavem per l'ànima d'aquell català il·lustre, que un dia havia sigut nostre hoste, Don Angel Guimerà, en uns funerals celebrats a l'Església de Santa Maria. Al 29 de Setembre feiem el Concert de ritual. I al primer de Febrer de l'any passat empeniem volada envers la ciutat de Barcelona on ens apuntavem un dels èxits més definitius amb motiu del Concert donat al Palau de la Música Catalana. Vuit dies després repetiem la festa a Montblanc. Al 18 de Juliol, en commemoració de la mort d'En Guimerà, cantavem dues de les seves sardanes, immortals, com tot el del Mestre. Al 15 d'Agost ens postravem als peus de la Verge i Patrona de tots els catalans, la Moreneta de Montserrat i feiem el Concert de Santa Coloma de Queralt. I clòiem aquests cinc anys d'actuació amb el Concert donat en

les darreres festes de Sant Miquel, en que per primera vegada cantavem el grandíós *Credo de la Missa del Papa Marcel*, de Palestrina.

Veu's-aquí, amics, lleugerament descrita la tasca que portem feta en aquests cinc anys. Han estat de brega i lluita, de defalliments i d'esperances i n'hem sortit victoriosos i amb més dalit i coratge que abans de posar-nos a la palestra. Hem fet coses, que encara avui, després d'haver-ne copsat la realitat magnífica, amb tots llurs anhels i satisfaccions, ens semblen un somni. ¡Tant de bo que aquest nou període que avui inaugurem, sigui el preludi d'una nova sèrie d'èxits i encerts inestroncables!

La cançó popular

¿Quína mà deu ser aquesta que així ens ha guiat i ha permès que enlloc de vindre el cansament natural de la lluita en sortíssim cada vegada amb més braó i coratge?

¿Quína llum, la que ens ha assenyalat el camí veritable i ha fet que no ens perdessim en les tenebres del silenci i l'estancament, que són el preludi de la mort?

Segurament haurà estat el tò d'aquestes cançons populars, que tantes vegades han sortit de nostres llavis, el que amb força hipnòtica ens ha marcat el compàs i el camí a seguir en nostra via ascensional que ens ha permès arribar al jorn bellíssim d'avui. I haurà estat la frescor matinal d'aquesta cançó catalana que, posant-se als nostres cors, no haurà consentit l'entrada d'odis i recels que són els pitjors enemics d'institucions que, com la nostra, tenen una veritat tan clara i entenedora que arriben a la consciència de tothom. Que tot això i molt més és la cançó catalana; foc, passió i tendresa. Però un foc i una passió que és llum divina que irradia en l'ànima i os l'estimeu i os fa venir enyorança quan os sentiu defallits i noteu la manca d'una escalfor, que no crema pas, sinó que os endolceix la vida. ¿No sentiu aquell plany enternidor, aquella estrofa bellíssima, plena de tendresa i humanitat de «La Cançó del lladre» quan després de tantes malifetes deixa anar aquell melangiós:

Adéu clavell morenet,
Adéu estrella del dia?

Doncs penseu que aquestes ratlles, tan curtes, tenen tanta força perquè són de quí sap les centúries endarrere i de pares a fills han arribat fins a nosaltres; que no les ha fetes cap músic ni poeta, sinó que han sortit del poble i per ço, pels segles, aquest poble mateix, que en sí no canvia mai, perquè és una cosa eterna, s'hi enternirà i plorarà pels dintres, tantes vegades com la senti. I una tendresa que la veieu jugar damunt de cada cançó de pastors i d'ovelles, de

balladors i enamorats i de fadrines i cavallers, que us apareixen davant dels ulls amb tota la humanitat de les figures nadalenques d'aquests dies, que us transporten tot de sobte als temps llunyans i en paisatges ubèrrims de vegetació on hi sentiu refilar aquella col·lecció de pardals i russinyols que són l'encís de les nostres muntanyes amb l'indispensable pastor, que al sò de llur flauta màgica, fa despertar el nou dia com en un encantament de contes de fades i de princeses.

Preg

I ara lloem a Déu que ens ha permès veure aquesta festa d'avui amb tota dignitat copsant-ne aquest enfilall d'impressions que ara jo us n'he volgut fer retret perquè tots junts novament les convisquessim uns moments, en aquesta diada memorable.

I Vos, Mare de Déu de la Serra, que sou la Reina d'aquestes valls i muntanyes, on hi hem nascut, ens hi hem fet grans i encara avui ens hi partim el pa de cada dia, Mare amantíssima que recollí els pregs dels vostres fills, vetlleu per la vida del nostre «Orfeó». Feu que aquesta fe nostra no desmai, que nostra voluntat no es torci, que aquest neguit i aquest caliu que ens ha permès arribar allà on som, no ens manqui. Seguiu-nos sempre per tot allà on anem i mireu-nos amb aquests ulls vostres que són llum de claretat que ha irradiat dintre nostre i que ara ja ens té robat el cor. Doneu al nostre Director aquell davassall d'energies que li són necessàries per ensenyar-nos la lliçó de cada dia, que és el pa espiritual que ha nodrit la nostra ànima durant cinc anys i que ara ja no podríem passar sense ell. Feu que, d'aquí a igual temps, poguem fer altra festa com la d'avui, i que així per sempre, sigui la nostra institució com una deixa de pares a fills, en la que hi hagin vinculades totes les virtuts ancestrals de nostra raça, que no pot morir mai, mentre hi bategui dintre aquesta ànima que tot ho aguanta.

Una llarga ovació coronà aquest parlament.

Després l'«Orquestra Santa Cecília» executà el programa anunciat i seguidament vingué l'audició de sardanes que foren puntejades per grans rodonees que envaïen el local social del «Centre de Lectura». La festa tingué així un coronament digníssim i en totes les cares hi resplendia la satisfacció i l'entusiasme, que és de desitjar perduri per sempre, pel bon nom i la cultura de la vila.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 72 (24-II-1928), p. 3.

Es va desfent la llegenda de que la gran urbs barcelonina és i ha estat la centralitzadora de tot el que signifiqui art i cultura de la terra nostra.

Llegim amb goig, amb íntim goig, que a Barcelona, precisament a Barcelona, s'acaba de constituir una meritíssima entitat denominada «Associacions Federades d'Expansió Artística». L'objecte no és altre que el de assolir que les exposicions de pintures que quotidianament es celebren a la ciutat dels Comtes, pugin ésser traslladades a tos els àmbits de la nostra terra on hi hagin Associacions constituïdes amb un mínim de despeses, que se'ns assegura no arriben a la quantitat de vint-i-cinc pessetes mensuals.

¿Us heu fixat amb el valor d'educació artística de les multituds que aquesta obra porta en sí mateixa? El fet de poguer hostatjar a la vila llur, uns dies cada mes, els quadres originals dels nostres grans pintors, d'En Russinyol, d'En Mir, de N'Iu Pasqual, d'En Cases i de tota la florida de pintors nous que de cada dia van apareixent, ha de contribuir d'una manera poderosíssima en formar el sentiment artístic dels ciutadans de tots els pobles i viles, als quals, la ciutat, els hi obra, en aquesta ocasió, els braços generosament.

I amb aquest intercanvi és la llegenda qui s'enfonza. És que les coses que no tenen fonament cauen per sí soles. Per això les ciutats i els pobles que serveixen un esperit no moren mai. I això de que Barcelona fos la «centralitzadora de les coses de cultura», —dongui's a aquesta frase tot l'abast del seu significat, —era una quimera d'esperits mesquins, que ara, amb aquesta nova bufarada de les «Associacions Federades d'Expansió Artística» torna a rodolar per terra com un castell de cartes.

***

Lluís Bertran i Pijoan de des de *La Paraula Cristiana* fa un compendi i resum dels llibres catalans publicats l'any darrer, els quals sumen en nombres rodons a uns 260.

L'anyada que ens dongui el promig d'un llibre català diari —ideal que no tardarem molt a assolir— caldrà senyalar-la amb lletres d'or en el llibre de la cultura nostrada.

***

Sembla que es va a la reforma —en aquest cas potser es podria dir a la dignificació— dels nostres «armats», els soldats romans que cada any assisteixen a la Processó del Dijous Sant. A l'efecte s'ha obert una subscripció en la que hi voldriem veure a centenars els noms de donants. La quantitat, en aquest cas concret, no significa res, gairebé res. Però el fet de que els noms hi fossin en llistes inacabables, voldria dir que la nostra gent té de cada dia el gust més depurat i que ara que es presenta l'ocasió, no vol comportar per més temps la disfressa dels actuals «armats», representació vivent d'aquells soldats del gran Imperi de Roma, que cada any passen pels nostres carrers amb les «clàssiques» calces, sabates i polaines de muntar i amb la panotxa de cabells arnats que els hi baixa fins a mitja esquena!

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 73 (10-III-1928), p. 1 i 2.

L'aparició del llibre de versos d'En Francesc Canyades *El camí invisible* ha produït un enrenou en les aigües quietes de la literatura catalana. Temps enrera es produí el mateix fet, quan la publicació del primer dels llibres de la sèrie que últimament ha publicat En Josep Pla, el qual fou acollit amb uns comentaris apassionats, gairebé tempestuosos.

Després, però, les aigües tornaren al seu lloc. I com a resultat de la tempesta passada tenim que la literatura catalana s'ha enriquit en una nova modalitat, no gens menyspreable en un poble com el nostre, en el que sovint ens ha estat retret que amb tot i la puixança de llibres i escriptors, la nostra literatura peca d'uniforme.

Per això nosaltres cada vegada que surt a la llum un d'aquests llibres que podríem dir-ne d'orientacions innovadores, ens descobrim respectuosament, saludant-los amb íntim goig, i mentre servem el capell en terra, una íntima satisfacció abranda nostre esperit que'ns diu que sense llibres com els d'En Plà i d'En Canyades, Catalunya no hauria assolit l'actual plenitud en el conreu de la seva literatura.

***

El nostre Ajuntament va desenrotllant el seu pla de reformes. Després de l'embelliment del pati de darrera l'edifici de la Casa Comunal, millora que actualment està realitzant-se, se'ns informa que immediatament seguirà la construcció dels Escorxadors, segons un projecte que mereix tots els nostres elogis. ¡Llàstima, però, que aquest bell edifici — un dels pocs de cara i ulls que tindrem a la Vila— hagi de ser emplaçat en un lloc poc concorregut del vianant i el traüt comercial de Montblanch!

Després d'això —per què no abans?— tindria de resoldre's urgentment, definitivament, l'assumpte d'escoles públiques. És aquesta una millora que l'actual Ajuntament, que ha portat ja a terme aquestes belles reformes urbanes del Raval de Santa Anna i la Plaça de St. Francesc, tindria de jugar-s'hi la darrera carta. A Montblanch, com a tot arreu, hi manques moltes coses. Però nosaltres, en lloc preferent no n'hi sabem veure altra que aquest edifici que tots somniem com una gran casa pairal, amb excel·lents professors, voltada de jardins on els nostres infants hi aprenguessin de ser homes i s'hi trobessin ja hostatjats dignament.

Cal per això fer un esforç màxim. Nosaltres creiem que l'actual Ajuntament —i particularment el Sr. Alcalde, que ha demostrat energia i decisió— es troba en condicions immillorables per a realitzar aquest bell somni, acudint en darrer terme a un emprèstit com el que han concertat un sens fi d'Ajuntaments de Catalunya que s'han trobat mancats d'aquesta cosa tan essencial per la cultura del poble llur. Cal, doncs, anar de cara a resoldre aquest problema, que no és d'avui, sinó d'ahir, i que serà de demà, si no es va a la seva solució amb tot entusiasme.

Enhorabona que es treballi pel retorn d'un col·legi de religioses dedicades a l'ensenyança. És un aspecte de la qüestió latent que no te res a veure en l'essencial, i és, que mentre a Montblanch no es construeixin les Escoles Graduades, d'acord amb el seu cens de població, tindrem pendent, damunt la taula, per *in eternum*, la solució de l'educació dels nostres infants, que és el primer i el més greu problema de tots els pobles.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 74 (24-III-1928), p. 2.

Una bona nova avui, amics. En el nombre passat i de des d'aquest mateix lloc, constatavem la necessitat urgent que Montblanch tenia d'anar a la construcció d'unes Escoles Graduades i endreçavem un prec a l'actual Ajuntament, el qual creiem indicadíssim i en situació immillorable per a resoldre definitivament el greu problema que fa tants anys té plantejat la nostra vila.

I sense que es pugui dir que aquest propòsit sigui un fet —ja sabem com són costoses aquestes coses i les incidències que es presenten en les obres públiques que compten amb una subvenció de l'Estat— s'ens informa que l'actual Ajuntament té en projecte ampliar el pla de grans reformes iniciades amb la construcció d'uns Escorxadors, afegint-hi l'edificació d'un grup d'Escoles Graduades i el canvi de les canyerries que en l'actualitat abasteixen d'aigua les fonts públiques de Montblanch. Les gestions prop del Banc de Crèdit Local, entitat constituïda amb l'exclusiu objecte de fer préstecs als municipis destinats a millores, són començades i cal esperar i desitjar que acabin feliçment.

No direm que aquest sigui el programa màxim de reformes que convenen a Montblanch, on deu o dotze anys enrera gairebé estava tot per fer, però sí que pot constituir el programa mínim del montblanquí més exigent.

Heus-aquí, doncs, un bell somni que podria veure's convertit en realitat. Aquells que feien una rialla irònica quan llegien les nostres ratlles del nombre passat, dites amb el màxim respecte i dictades per un amor fèrvid al nostre Montblanch, veuran que no és precisament amb la desconfiança i amb la rialla escèptica als llavis com es fan les grans obres.

En les coses del comú, com en les pròpies, cal posar-hi una mica d'amor i de bona voluntat. Els prejudicis i els pessimismes han de desaparèixer quan es tracta d'una obra que ens interessa per un igual a tots.

Per això és que al costat de l'Ajuntament, o més concretament, al costat d'aquest magne projecte de millores, nosaltres hi voldriem veure tot Montblanch, en obra i en esperit.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 75 (7-IV-1928), p. 1.

D'un quant temps ençà que les Agències de turisme i cases organitzadores de viatges mostren una extraordinària activitat en la preparació d'excursions. En pocs dies han caigut a les nostres mans una pluja de publicacions contant les excel·lències d'uns viatges i itineraris determinats. Hem d'afegir que gairebé tots ells o són estrangers o s'hi veu la mà organitzadora de les grans agències i centres de turisme de les principals ciutats d'Europa, les quals han sapigut treure del turisme un dels ingressos més sanejats per a la vida llur. A França particularment, l'ingrès que anyalment percep l'Estat per aquest concepte, fa sumar xifres fantàstiques.

A casa nostra, en canvi, llevat d'algunes lloables iniciatives, com la de l'Atracció de Forasters, de Barcelona, podriem dir que gairebé tot està per fer i que en matèria de turisme estem a les beceroles. Com si aquí nedessim en l'abundància no sabem emprendre l'apostolat d'atreure la riquesa del viatger rodamón que a l'escollir en ruta a seguir, el nostre poble, reconeix implícitament la nostra civilitat i el valor dels nostres grans monuments artístics.

Abans, això de viatjar per plaer, semblava un luxe destinat a les persones privilegiades que podien fer manifesta ostentació de llur riquesa i vanitat. Avui ens sembla, però, que ja viatja tothom i moltes vegades no pas per necessitat. Evidentment que de cada dia la gent es mou més i té un desig de voler conèixer i veure coses. Però és evident, també, que en les estadístiques de viatges d'entrades i sortides de passatgers, el nostre país queda molt endarrera. I és que no sabem encara atreure'ns la gent, perquè nosaltres comencem per no tindre l'hàbit de viatjar.

En un d'aquests pressupostos i prospectes de que parlavem al començar aquestes notes hi hem vist n anunci que demostra tot l'esperit francès de sapiguer fer entrar pels ulls això que per molts esdevé un somni i una obsessió: poguer visitar París. Doncs bé; per 22 ptes., mentre sigui un grup determinat de 4 ó 5 persones, es compromet l'agència a mostrar-los la ciutat de la llum durant quatre dies, en taxi, amb itineraris determinats, comprenent les visites als Museus, despeses de fonda i viatge d'anada i retorn fins a Barcelona! No em negareu que si l'anunci és temptador, el viatge és enlluernador i a l'abast de tothom.

I és, precisament, aquesta propaganda intensiva i atractiva ço que fa que els forasters ploquin a França, a Suïça i a Itàlia, cada any, a milers.

Aquí estem orfes d'aquesta font de riquesa i bé que el nostre país la naturalesa l'ha fet dels primers del món, és gairebé desconegut.

El turisme, afer d'educació o civilitat, ha d'esmenar la nostra inèrcia i nosaltres variar l'idea del viatge, fer-li agradable, car, altrament, no valdria la pena de posseir les meravelles — posem per cas— de Santa Maria de Poblet i la Costa Brava.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 76 (21-IV-1928), p. 3.

La nostra gent no sap encara comportar-se, ni tan sols discretament en les sales d'espectacles. I en parlar així no ens referim a casos isolats, si no a la massa anònima que avui dia omple els locals de cinema i de teatre. Sembla talment —i en aquest cas concret ens referim als espectadors que assisteixen a les representacions que es donen en aquesta localitat— que la gent té el concepte de que juntament amb el bitllet d'entrada hi va comprès el dret de fer tota mena de xirinola. Sobretot en els espectacles còmics, gairebé sempre se n'arriba a fer un abús. I són molts els espectadors que ells amb ells —que són coneguts, és clar, però que no es donen compte que molesten a la resta dels assistents— no en tenen prou de prorrompre en fortes riallades si no que es donen colps i es maseguen amb la major frescura fent comentaris en alta veu com si es trobessin a l'aire lliure, en un camp d'esports o en una plaça de braus.

Cal posar una mica de seny entre aquests espectadors i fer-los-hi entendre que el fet d'assistir a una sala d'espectacles no es pas el mateix que anar a fer una arroçada a «La Vall», i que el ser espectador no dona dret a molestar al veí del costat que està sentat tranquilament a la seva butaca i ha de suportar l'escàndol dels que creuen que no es poden fruir les delícies d'un espectacle sense fer tabola, algunes vegades d'un mal gust ben manifest.

Enhorabona que es rigui. El teatre o el cinema no són pas cap cerimònia religiosa. Però els espectadors, en aquest cas concret, haurien d'aprendre de fer ço que fan els súbdits del Príncep de Gal·les: *riure per dintre*.

***

Les estadístiques demogràfiques de Catalunya durant l'any passat donen de sí una anormalitat manifesta, car si bé hi ha moltes poblacions que donen un bon superàvit entre els naixements i les defuncions favorable als primers, hi ha, en canvi, ciutats i viles importantíssimes de la nostra terra que semblen mirar impassiblement com es va reduint llur percentatge de naixements d'una manera esfereïdora.

A les terres gironines és on amb major intensitat s'observa aquest endarreriment. Vegeu-ne si no les diferències: Girona, Figueres, Olot i Sant Feliu de Guíxols donen 166, 82, 44 i 52 naixements menys que no pas defuncions Al Pla Bages pot dir-se, en canvi, que la normalitat és absoluta. Tothom conserva les seves posicions i la ciutat de Manresa solament perd 27 habitants. A Vilafranca del Penedés, en canvi, es dobla el nombre de naixements dels que han marxat per sempre i Badalona i Tortosa acusen uns resultats fantàstics amb un superàvit de més de 300 naixements a les que segueixen Terrassa i Sabadell amb xifres que passen de 200. Berga i Vich, són també poblacions amb més defuncions que naixements. I a Reus tampoc les estadístiques són gens falagueres, perquè amb 430 naixements s'hi anoten 532 defuncions.

El resultat és, doncs, verament, desorientador. A Montblanch, en canvi, solament s'aguanten les posicions per bé que amb un xic d'aventatge. A l'any 1927 es registraren 77 naixements en contra de 74 morts. I si bé no és cap mal senyal cal tindre present que l'any 1926 en guanyarem 33 que vé a ser el promig proporcional de l'augment tant favorable que en aquest darrer any es comenta de les grans ciutats catalanes de Tortosa, Badalona, Terrassa i Sabadell.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 77 (12-V-1928), p. 1.

Si es poguessin fer unes estadístiques dels pobles de Catalunya on més es llegeix podriem observar que Montblanch no és pas de les viles que van a la davantera. No direm si quedariem molt endarrera, però és evident que no hi fariem pas un bon paper. La realitat ens diu que a Montblanch no s'hi venen els llibres que en la proporció al seu nombre d'habitants li corresponen. Els que compren llibres a fora són en nombre reduït i els que a la Vila s'hi dediquen són així mateix escasses les remuneracions que en perceben i, per tant, les vendes que realitzen. I si la venda de llibres és escassa, la conseqüència immediata és la de que hi ha pocs llegidors.

Mantes vegades entre amics i companys hem retret aquesta tara de la nostra vila. Gairebé sempre s'ens ha dit que el comprar llibres era una cosa que sortia massa cara i que la gent jove —que és en proporció la que més llegeix— no té cabals per esmerçar adquirint revistes i publicacions. No pensen, o no volen veure els que això diuen, que aquest mateix jovent té —generalment parlant— els diners que vol per a gastar en altres coses que li semblaran més profitoses. I no compten que al cap de l'any —cada una d'aquestes afeccions— si afeccions s'en vol dir de segons quins vicis— li surt per separat molt més cara i no cal dir menys profitosa pel còs i per l'esperit, que la virtut d'entrar a comprar uns llibres, unes quantes vegades a l'any, a mida de les seves disponibilitats.

No tota la culpa, però, és de la gent, si no llegeix. A Montblanch, el reclam del llibre, gairebé és desconegut i l'aparador de llibres ben sortit amb els cartells anunciadors de les darreres novetats és cosa que per molts passa desapercebuda. Uns dies d'exposició a la vista del públic i prou. I el llibre, la propagació del llibre, vol una tasca persistent, quasi que gosariem dir perfidiosa. La prova és que cada volta que un representant d'una publicació ha visitat la nostra vila, a base d'edicions d'obres de baix preu, n'ha tret un nombre considerable de subscriptors, auguri ben significatiu de ço que en aquest sentit podria fer-se. Doneu a la llum un bon llibre, a un preu assequible i ben anunciat i la venda es farà gairebé sola. Però si descuideu qualsevol d'aquests tres punts essencials fracassareu lamentablement. Ara mateix acaba de sortir aquest llibre admirable d'En Vallès i Pujals titulat «Elogi de Catalunya». A Montblanch li tocava haver-s'en venut a dotzenes. ¿Quants n'hi han entrat? Pocs, tan pocs, que potser els comptariem amb els dits de la mà i encara ens en sobrarien. I en canvi és un llibre que es ven sol, que es vendrà sol al dia que un s'empenyi a vendre'n els que vulgui. Cal

posar-lo a les mans de tots els que el poden adquirir. I una vegada arribi a les mans dels que ha d'arribar, el llibreter que s'ho proposi, no li caldrà més que deixar el llibre i seguidament anar per vendre'n un altre.

Es precisament aquest instint ço que trobem a mancar, aquest apostolat a favor del llibre que no sabem veure sense, el quan no és possible acostumar a la gent a fer-los conèixer que el goig de llegir un bon llibre és un plaer incomparable que Déu ha donat als homes. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 78 (26-V-1928), p. 1.

A Montblanch, i suposem a les demés poblacions de mitjana categoria deu succeir el mateix, són pocs els edificis particulars que es construeixen amb un mínimum de bon gust i decència artística. A la nostra vila, de fa molts anys que no n'hem vist aixecar cap i els pocs que s'hi han fet obeeixen generalment a construccions que no tenen en sí cap segell característic, com no sigui el del mal gust.

Afortunadament avui podem engegar les campanes al vol. El casal de la Fàbrica de teixits, edifici conegut per *La Fàbrica*, que el seu actual propietari està reconstruint amb una paciència i un bon gust digne de tota lloança, és la primera excepció d'aquesta *fatalitat* que pesava damunt les modernes edificacions de la nostra vila. Quan, dintre poc, les obres estiguin llestes, serà qüestió que els montblanquins s'enterin que dintre aquelles parets de tonalitats clares i serenes s'hi amaguen, ademés d'uns telers que fan belles robes i teixits decoratius que llueixen amb tota brillantor i magnificència, un vertader tractat de bon gust en majòlica, ferros forjats, cristalleria, moblatge i abillament de patis i habitacions, dignes de que els visitants que vinguin a la vila, després d'haver admirat les nostres esglésies, les torres i muralles, vegin l'únic edifici modern de cara i ulls que tenim i que fa honor a la nostra història i a la nostra tradició.

Un dia, quan tot estigui en marxa, farem un reportatge i publicarem uns gràfics d'aquell casal. Mentrestant, però, no hem pogut menys que fer constar en aquestes breus notes la nostra admiració i el nostre agraïment per aquest home admirable que es diu Josep M.ª Cardús i Castellfort qui, d'una manera tan eloqüent, ha sapigut tirar per terra la llegenda de que els fabricants solament pensen en fer pessetes.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 79 (9-VI-1928), p. 1-2.

Dies endarrera, durant l'estada en una població collindant a la nostra, que va tindre la sort que la desaparescuda Mancomunitat li aixequés un d'aquests fogars de cultura que es diuen Biblioteques Públiques, varem entrar —i no pas per primera vegada— a visitar el bell temple aixecat en mig del remoreig d'una frondosa arbreda que té per marc adequat l'aroma de les flors esclatades amb tota la magnificència del mes de Maig.

Era, doncs, un bell matí de Primavera. L'hora convidava a la lectura d'un bon llibre hostatjat en un lloc tant plaent i apropòsit per la meditació i estudi. ¿Quants llegidors hi trobariem?

N'hi varem trobar pocs, però bons. No hi havien persones assenyades, ni nois o noies de divuit Abrils. Però hi havia un planter d'una dotzena de xicots dels 10 als 15 anys que donava bo de veure. Eren els homes de demà, els que amb tota seguretat portaran el govern del poble d'aquella ciutat veïna. Heus aquí un bon auguri per aquella població tranquil·la i reposada. Els homes que avui menen la cosa pública, poden esperar amb l'esguard tranquil amb respecte als seus successors.

D'un planter de jovenalla que opta per passar el matí del diumenge tancat a una Biblioteca en lloc de tirar pedres pel carrer o parlar de coses sense solta i banals, s'en poden esperar grans coses.

A Montblanch, per dissort, encara que la nostra joventut es dalís, per l'afany d'il·lustració que varem saber veure en aquells petits homes de demà, que tant prometedora sorpresa varen sapiguer donar-nos, no podrien pas optar entre dos camins, car tenim el fet deplorable de no tindre cap Biblioteca. I això és una cosa sensible, gairebé podríem dir vergonyosa en aquest temps que un esplet de cultura i d'ansia de sapiguer ho envaïex tot.

Les Biblioteques —si és que aquest nom pot donar-se a les que existeixen en les nostres Societats— no són ni cuidades ni suficients. I lo pitjor del cas és que avui, desapareguda la Mancomunitat de Catalunya, no ens queda l'esperança que un dia toqui el torn de creació d'una de nova a la nostra vila.

Cal, però, no desesperar-se i caldria sobretot trobar a aquest problema espiritual de la nostra vila una solució. A Santa Coloma de Queralt —si bé amb més modèstia que construïnt un edifici exprofés com feia la Mancomunitat— han arranjat decorosament aquest afer de

prou importància perquè aquí també es vagi a llur solució immediata, cosa que es conseguiria amb un xic de voluntat.

Dies endarrera ja esboçarem aquest afer, de l'estudi i la lectura i deiem que tornariem a encetar-lo. Avui hi tornem, però caldrà encara insistir de nou. El tema té molts aspectes i és precís que arribi allà on ha d'arribar en benefici de l'educació i civilitat del nostre poble. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 80 (30-VI-1928), p. 3.

Avui hem de reemprendre l'interrompuda conversa sobre llibres i biblioteques, que d'unes setmanes ençà venim sostenint amb els llegidors d'aquest periòdic, i en el transcurs de la qual hem tret a rel·luir dos dels aspectes d'aquesta interessantíssima qüestió; lo poc que a Montblanch es llegeix i la manca, gairebé absoluta, que tenim de biblioteques, tot lo qual ens porta a la lamentable conseqüència, de que no havent-hi un lloc decent i confortable on es pugui anar a llegir, nostra gent, parlant sempre en termes generals, ha perdut ja gairebé l'hàbit d'aquesta funció.

Caldrà que el nostre Municipi, a base de la creació d'un patronat format per persones de cultura i significació de la Vila, es cuidés tan rapidament com fós possible, de subsanar aquesta deficiència que ve a sumarsse a la llista negra de totes les que patim a Montblanch en qüestions de cultura Escoles, poques i deficients; biblioteques, més deficients i gairebé nul·les. Heus aquí la paorosa visió del pervindre cultural que amb aquests antecedents pot esperar Montblanch de l'actual generació.

Sense massa pretensions però amb consciència de lo que li cal a una població com la nostra, entenem que pot anar-se a l'habilitació d'un local decent que, si més no, podria ser a la mateixa casa comunal, on hi hauria la ventatja de trobar-hi un conserge i un dependent especialitzat, que sense nous dispendis a l'erari municipal, podrien substituir el sou gravós d'una bibliotecària, car és de creure que pel cens d'habitants de la Vila, les demandes de llibres deixats a domicili i la concurrència de llegidors podrien ser atesos degudament per l'esmentat funcionari municipal.

I per anar a l'amoblament i decoració d'aquesta sala i comprar després un lot de llibres, no es necessita ni cap suma forta capaç de fer trontollar la caixa municipal, ni precisa la

realització de cap préstec d'importància com quan es tracta de la construcció d'un grup escolar o una xarxa de clavegueres.

Per crear una biblioteca de les característiques que deixem exposades, entenem que sols cal una cosa; volguer-ho fer.

El cost material d'abillament de local i compra de llibre representaria ben poca cosa al costat del benefici moral, que de llur creació, en podrien treure els montblanquins.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 81 (21-VII-1928), p. 1.

Hem anat a veure les exposicions escolars celebrades a la Vila amb motiu del fi de curs. Val a dir que no hem perdut el temps i que pel que hem pogut admirar tampoc l'han perdut els nostres infants en l'any escolar acabat suara. Valia la pena de que aquests dies els montblanquins s'enflessin escales amunt dels locals on hi ha instal·lades les escoles públiques. Al menys per uns moments, davant de tan belles coses com apareixien als nostres ulls, se t'oblidava el record sinistre, la sombra negra que te persegueix sempre que es parla de les nostres escoles instal·lades deficientment, tristament, damunt de uns locals que serveixen de *Presó* i de *Matadero*...

Les parets abillades amb els dibuixos dels petits escolars, les taules plenes de pintures, caligrafies i figures geomètriques i l'habitació, ornamentada amb plantes i flors, et feien oblidar les pessimes instal·lacions escolars que posseïm. Venia a ésser com aquelles cases velles que es pinten de nou, però que a dintre hi queden les esclatxes de les parets i els corcs de les fustes.

Els infants de Montblanch quan vingui l'obriment del nou curs servaran viu el record d'aquests dies alegres d'exposició escolar, en que el verd de les plantes semblava volguer substituir decorosament el sol i la llum de les modernes edificacions destinades a l'ensenyança dels minyons i trobaran, llavors, més tristes i fredes que mai aquelles parets buides de material escolar i en les que hi és absent l'esperit de la moderna pedagogia, que solament pot arribar a convertir-se en una cosa viva, tenint per marc un local digne i esplèndidament instal·lat.

¿Fins a quan, Senyor, tindrem de parlar així de les nostres escoles?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 82 (4-VIII-1928), p. 2.

El públic de Montblanch no acut als espectacles selectes en la proporció que del seu cens d'habitants sembla que caldria esperar. Les darreres companyies que han passat per la Vila —meritíssimes totes elles— recordem ara la d'Enric Borràs que representà «La llar apagada», la d'En Màntua amb «Un mil lionari del Putxet» i darrerament la Vila-Daví amb «El cavaller immoral» no han pogut omplir el local on actuaren, amb tot i ser de reduïdes dimensions. Abans, el pas d'En Joaquim Montero amb «El berret de cascavells» i el de N'Avellí Artís amb el «Seny i amor, amo i senyor» tampoc havien fet anar el gran contingent de públic que calia esperar dels mereixements de la companyia i el valor d'algunes de les obres representades.

Heus aquí un fenomen que no podem atribuir a altra cosa que no sigui al caràcter de la nostra gent acomodada que rarament acut als espectacles si no és per Sant Miquel o una festa grossa de l'any. Perquè reunir cinc-centes persones per omplir un local en un dia determinat, en una població com Montblanch, sembla a primer cop d'ull que no hagi de ser cap cosa difícil. I no obstant pels exemples veiem que ho va resultant.

Es una trista condició, que diu poc en favor dels montblanquins, el fet de que quan l'Enric Borràs en la plenitud de la seva glòria va vindre a actuar a la nostra Vila, no s'omplenés el teatre de gom a gom. El preu, tenint en compte la categoria de l'artista, el primer entre els primers de les terres ibèriques, era relativament mòdic, tres pessetes si no recordem malament. L'obra tenia ja un valor reconegut: ¿per què la nostra gent no hi acudí?

¿Es que a Montblanch sols pot omplir-se un teatre, a base d'una obra carrinclona i de tan baix nivell artístic com «La passió i mort de Nostre Senyor Jesucrist» per una companyia que no es pot comparar a cap de les esmentades i presentada no ja direm en forma deplorable, sinó vergonyant?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 83 (18-VIII-1928), p. 4.

No fa pas gaires setmanes que en aquetes mateixes planes ens planyíem del poc que a Montblanch es llegeix o, més concretament, dels pocs llibres que s'hi venien ara que per tots els indrets de la terra hi ha una vertadera pruija de redreçament i persistència en adquirir els llibres que van apareixent cada dia a la llum del sol, com assaonada collita d'aquests temps d'abstinència.

I deiem: «No tota la culpa, però, és de la gent si no llegeix. A Montblanch el reclam del llibre gairebé és desconegut i l'aparador ben assortit amb els cartells anunciadors de les darreres novetats és cosa que per molts passa desapercebuda. Ara mateix acaba de sortir aquest llibre admirable d'En Vallès i Pujals titulat «Elogi de Catalunya». A Montblanch se n'haurien d'haver venut a dotzenes. ¿Quants n'hi han entrat? Pocs, tan pocs, que potser els comptariem amb els dits de la mà i encara ens en sobrarien. I en canvi és un llibre que es ven sol, que es vendrà sol el dia que un s'empenyi a vendre'n els que vulgui.

El cronista, en aquest cas concret, ha fet de profeta. Ha bastat que un company entusiasta organitzés una «Exposició del Llibre» a la nostra Vila per a que s'operés ço que per a molts, setmanes enrera, constituïa un miracle; la venda de dotzenes d'exemplars, a la davantera dels quals hi va l'admirable llibre d'En Vallès i Pujals «Elogi de Catalunya».

Aquella dita popular de «l'ocasió fa el lladre» acaba de tindre una plena ratificació. I cal anotar que sense aquesta benemèrita «Exposició del Llibre», el noranta per cent dels que han passat el brançal de la porta amb un llibre sota el braç, no haurien pas pensat uns dies abans en gastar unes pessetes tan ben esmerçades.

***

Llegim que dels cent mil lions que l'Estat té consignats amb destí a les subvencions d'Escoles, solament se n'hi han invertit uns vint-i-quatre. ¿No és arribada l'hora de mirar si hi ha manera de que a Montblanch ens en toqui una part i anem a la prompta solució d'aquest paorós problema?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 84 (1-IX-1928), p. 1-2.

El cronista hagué d'anar dies passats a una Festa Major. No hi anà pas ben bé per la festa en sí, però és el cas que un cap-al-tard d'aquests dies d'Agost feia l'entrada a un poblet de la rodalia. Quan vegé el vell cloquer allà al lluny, aixecat en mig de la trentena d'edificis del caseriu arredossats uns amb altres dalt d'un petit turó sentí la nostàlgia d'uns jorns passats de l'infantesa quan, per primera vegada, ja fa quasi dues dotzenes d'anys, hi entrava també tal dia com aquell amb tota la il·lusió de l'infant que per primera vegada i acompanyat d'uns familiars el deixen anar a Festa Major... I per més que altres vegades havia visitat el mateix poble, mai, com en aquella ocasió, havia sentit el calfred de l'enyorament d'aquells jorns un xic llunyans dels quals servava viu, però, el record dels principals actes d'aquelles festes del petit poblet de muntanya; l'escorxament del xai a la vigília; l'arribada de les gralles; la il·luminació extraordinària de la sala de ball amb llums de gas; les anades i vingudes del jovent a la fontana d'aigua fresquíssima la remor de la qual es confonia amb la de l'espessa arbreda i la cantúria dels ocells que volatejaven en aquell poètic encontorn.

Aquest any tot això era canviat. Lo de l'escorxament del xai s'havia anat substituïnt i mixtificant per altres menges més en consonància amb les costums del dia; les gralles eren canviades per la música estrident del jazz-band; la instal·lació de gas acetilè havia quedat arreconada per la de l'electricitat i la fontana apareixia més solitària que mai, cantant en mig de tots aquells canvis la seva eterna i remorejant cançó, entre aquells arbres gemats i els xisclets dels ocells que encara invariablement hi feien llurs cantades...

A l'arribar no vaig oir com anys enrera el so metàl·lic i harmoniós de la campana del cloquer. Eren les sis de la tarda i es començava el ball. Un so estrident i descompassat em xiulà les orelles. Era el jazz-band que ho envaeix tot i havia començat a entrar en acció.

Aquella música em semblà llavors, davant de tants bells records, més exòtica que mai. Precisament al sortir de Montblanch havíem deixat a uns amics missioners de l'obra «El cançoner popular de Catalunya» que recorren la nostra terra cuidant de la recerca de les corrandes i les velles tonades de cançons que són el tresor de la nostra música popular. I en mig d'aquell desgavell de música estrofolària, tant en boga en el temps actual, plena de sorolls i xiulets de tota mena, la vella cançó de la terra s'ens apareixia més bella que mai. I enyoravem sentir una veu camperola que com altre temps hagués cantat les belles estrofes populars:

Donzelleta quan hi aneu
amb dos cantis a la font
si a l'anar sembleu la lluna
al tornâ aneu amb el sol...

que en aquells moments ens haurien semblat més fresques, més vives i entenedores
que mai. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 85 (15-IX-1928), p. 1-2.

En Peret és un afeccionat als esports. Però és un d'aquells afeccionats que rares vegades de la seva vida li ha estat possible gaudir de l'espectacle impressionant d'un partit de fútbol de mitjana categoria o d'una cursa de les que fan posar els cabells de punta. El nostre sportman té, doncs, totes les característiques del bon afeccionat de poble que sap dels esports i les gestes dels esportmans per ço que llegeix a les planes dels grans rotatius de la capital. I per bé que se sap de memòria els noms dels màgics de la pilota i els corredors més en boga d'avui en dia, no ha pogut gaudir pels seus propis ulls de tots aquests homes que dintre la seva imaginació d'esportman, forjat en les ressenyes periodístiques, li han esdevingut uns nous ídols, i la defensa dels quals li havia causat més d'un disgust en les converses —degenerades aviat en disputes—, tingudes el diumenge al cafè, després d'haver dinat, tot esperant l'hora de fer la *manilla*.

Però ara això s'havia acabat. I com no podia anar a ciutat, ara els seus representants i les organitzacions esportives de la gran urbs s'acostaven a ell. Feia dies que esperava amb delit el pas dels corredors de la «X Volta a Catalunya» que anunciaven els diaris a so de bombo i platerets i en la qual prenién part tots aquells noms de diversos corredors que no sols es sabia de memòria sinó que per la manera amb què en parlava semblava com si li fóssin familiars.

Era començada la gran prova. I En Peret s'havia ja empassat la primera etapa de la gran carrera llegint les cròniques dels cinc o sis diaris que havia pogut arreplegar. Els comentaris dels rotatius l'havien convençut de que els homes que anava a veure eren uns gegants que devoraven els quilòmetres d'una manera infernal, vertiginosa. El primer dia, amb pluja a l'esquena, a les fosques, amb l'estrèpit dels trons i la impressió dels llampecs havien passat una hora abans de l'hora anunciada per tot arreu. La gent encara dormia...

«No em passarà a mi tal cosa». Jo ja estaré previngut, es deia per ell mateix. Per çò l'endemà que s'esqueia amb el dia que la gran prova ciclista havia de passar pel seu poble, el pobret Peret ja no va dormir en tota la nit.

S'aixecà tres o quatre vegades per veure quin temps feia. ¡Al menys que faci bon dia! Anava repetint tot giravoltant nerviós per entre els llençols. ¡Hossanna! hauari dogut cridar; la lluna i els estels brillaven amb tota la seva esplendor. I fins li semblà que aquella nit la llum de la celístia era més viva i més clara que mai.

La cursa estava anunciada per passar a les 7. Però En Peret a les 4 del matí ja era al cim de la collada. I és que l'home ja havia tirat els seus càlculs. I els càlculs li deien que si el primer dia amb pluja a l'esquena i fanc fins als genolls els braus corredors havien fet la proesa d'anticipar el seu pas una hora abans de l'anunciada ¿què no podien fer aquell dia que semblava fet a posta perquè els braus routiers poguessin lluir les seves facultats?...

***

Els corredors no passaren ni a les cinc, ni a les sis, ni a les set. Les nou i ben tocades serien quan se'ls vegé apuntar en escamot i en franca companyonia dalt del cim de la collada. Passaren un bon grup que no baixaria d'una trentena, per davant d'En Peret, menjant, rient i fent brometa.

El pobre xicot quedà esmaperdut. Aquella visió l'havia atabalat de tal manera que ja no va poguer veure el pas de cap altre *routier*. I fins al cap de mitja hora no va obrir els ulls, atret pels crits d'uns companys que li notificaren que ja havia passat tothom.

El pobre Peret no havia pogut resistir aquell cop. I davant d'aquella amarga i cruel desil·lució havia caigut en basca.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 86 (29-IX-1928), p. 2.

Aquests dies la vila es vesteix de festa. Cap altra ens sembla tan nostra com la de Sant Miquel. Montblanch, al celebrar aquestes festes populars que en el curs dels anys han esdevingut les més esplendoroses de totes les que celebra la vila, fa un digne coronament a la marxa precipitada de l'istiu. Després de Sant Miquel ja es pot dir que tenim l'hivern al damunt. El traspàs entre les dues estacions més llargues de l'any és breu a Montblanch i la tardor, a casa nostra, hi fa molt poca estada.

No sé perquè ens han de semblar tan montblanquines les festes de Sant Miquel, però és el cas que les demés de l'any passen per la vila sense pena ni glòria. En canvi, per Sant Miquel, sembla que s'hagi de vessar tot.

Mantes vegades s'ha dit que Montblanch no té pròpiament Festa Major. La del Maig, sobretot en ço que es refereix a festes populars, passa gaieb é desapercibuda, de manera que aquestes de Sant Miquel, de fet, l'han vingut a substituir; mes el temps no és apropiat. La feina del veremar cada any resta interrompuda i això, per una vila agrícola com la nostra que té com a principal collita la del vi, és un gros inconvenient. L'istiu és, ademés, molt avençat i és per tots aquests motius que en diverses ocasions s'ha constatat el fet de que caldria partir les diferències i celebrar la nostra Festa Major el dia 8 de Setembre, diada de la Mare de Déu en la qual els montblanquins tenim instaurat el culte i devoció a la nostra Patrona, la Verge de la Serra.

Seria hora, doncs, que aquesta idea, tantes vegades llençada al vent, fós recollida per a d'una vegada deixar resolt aquest afer de la nostra Festa Major.

Mentre això no vingui, Sant Miquel, però, amb tots els seus inconvenients, és la festa que té les nostres preferències, car en ella és on hi veiem reunides totes les gràcies de la nostra terra i de la nostra gent. I és que ens costaria molt d'imaginar-nos un Sant Miquel sense el traqueteig dels carros curulls de raïms i la salutació cordial dels fills i amics de Montblanch, escampats arreu, que aquests dies, com fillada amorosa, fan la seva tradicional visita a llur casa pairal.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 87 (13-X-1928), p. 1-2.

Montblanch no té pas massa cura en la conservació dels seus monuments artístics. Qui doni un cop d'ull per damunt de les nostres teulades veurà les enormitats que, amb la indiferència de tots plegats, s'hi han fet. Temps enrera hi hagué d'haver una lluita sorda per tal de que no prosperés el criteri d'uns quants esperits mesquins que proposaven l'enderrocament del Portal de Bové, perquè deien que amenaçava ruïna! I en lloc de procurar per la seva consolidació i restauració sostenien l'ideal genial (?) de son enderrocament.

Aquest mateix criteri del poc amor a les pedres velles i als nostres monuments artístics continua encara avui. Aquets dies hem trobat un amic al carrer. No és pas fill de la Vila on hi sol venir no més de tant en tant per afers comercials. Així que ens ha vist ja semblava que ens tingués preparada la pregunta: «¿Còm és que deixeu posar cartells al Portal de Bové?». Oh, espereu-vos, li hem hagut de dir, al Portal de Bové, a les cases Desclergue i Alenyà (llocs on avui hi ha instal·lats els cafès del Comerç i del Badó) i a tants i tants edificis que apareixen avui dia plens de papers multicolors, anunciant específics i espectacles de totes menes, enganxats damunt d'aquelles pedres milenàries que constitueixen un atemptat al nostre tresor artístic i un afront per tots els aimants de les belles coses de l'esperit.

Caldria acabar d'una vegada amb aquest espectacle vergonyant, tant més quant una vegada endegat, esdevindria un acte de cultura i civilitat que no ens costaria cap diner.

S'hauria d'anar a la enumeració de tots aquests edificis i monuments que constitueixen el tresor històric i artístic de la Vila. Uns empleats municipals podrien cuidar de netejar els que en l'actualitat ho necessitin treient-los aquell paperam uniforme que els enlletgeix i de passada ens avergonyeix.

I al darrera de tot això un simple pregó dient el nom de tots aquells edificis públics i particulars als quals no els està permès fixar cartells de cap mena baix la sanció corresponent.

El remei fora radical i la cura encara més econòmica. I de passada aixecaria un xic el nostre nivell cultural davant dels forasters que s'adonen més que nosaltres mateixos d'aquesta vergonya que entre tots venim consentint, passivament, de fa molts anys.

I de passada no seria de més fer sapiguer a tots aquells esperits mesquins i acomodaticis que temps endarrera propugnaren la idea de l'enderrocament del Portal de Bové, que aquest monument serà instal·lat amb tots els honors i reconstruït degudament com a

model de fortalesa del seu temps, en la propera Exposició de Barcelona, perquè la pugin admirar tots els homes cultes d'arreu del món que desfilaran davant del magne certàmen.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 88 (27-X-1928), p. 2.

Una de les organitzacions estesa per les principals viles i ciutats catalanes que mereix la nostra més fervent simpatia, són les Associacions de Música, benemèrites entitats que acoblen els noms de cada població que són els vertaders aimants d'aquest art excels.

Aquestes entitats tenen per objecte recaptar les quotes mensuals dels associats i organitzar Concerts de música selecta pels socis i llurs famílies.

Es clar que la proporció de quotes està en relació directa amb els Concerts que s'hi donen i amb la importància dels mateixos. Les Associacions estan organitzades en una Lliga que cuida de contractar els artistes, no per Concerts aïllats que sortirien a un ull de la cara, sinó per una *tournée* per Catalunya i destina a cada Associació el que bonament es pot, segons els mitjans econòmics de cada una.

Fa ja prop de dos anys que el cronista va rebre una indicació d'una Associació germana, pregant-li que cuidés de l'organització d'una entitat de aquesta mena a la nostra vila. Ens va semblar aventurat llavors. I ben mirat potser encara ho seria avui, si es volgués fer a base de massa pretensions. Entenem, però, que l'Associació de Música podria fer-se a Montblanch avui i sempre que els seus associats es fessin el propòsit de pagar una quota reduïda i de fruitir de les delícies de la bona música, tot el més tres o quatre vegades l'any. Costaria molt de trobar cent noms que de moment ens semblen indispensables per llur constitució, però si es volgués i es treballés, rebassariem i tot el centenar.

A Montblanch, per ara i tant, no ens podem posar a la barretina de fer grans coses amb una Associació, però sentir tres o quatre vegades l'any música de debò, a base d'un Quintet de Brusel·les, un recital d'En Longàs i unes cançons per la Plantada, ens sembla, no solament cap cosa impossible, sinó inclús força viable.

Podria de moment organitzar-se un Concert selecte en un dia determinat i en un lloc públic, a base de fer pagar entrada. Es indubtable que aquest espectacle donaria motiu a que s'hi reunissin la majoria dels que a Montblanch senten i estiment la bona música. I d'aquells noms, perquè no hi hagués cap omissió, podria sortir-ne una reunió que cuidés de nomenar una comissió organitzadora. Si es treballés amb fe, tenim la convicció de que en reeixirem. I si tant malament anés al menys tindriem la satisfacció d'haver organitzat i sentit un excel·lent programa de música a Montblanch, que tant difícil s'ens fa el fruir-ne les delícies, encara que sia de tard en tard.

Si algun dels llegidors d'aquesta Secció ens vol acompanyar en aquesta bella iniciativa rebrem gustosíssims les seves indicacions. I els seus consells, de passada, potser portaran una nova orientació a ço que entenem contribuïria a aixecar en molt el nivell artístic i cultural de la vila.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 89 (11-XI-1928), p. 1.

Hi ha gent que fan les coses tard i encara malament. Dies enrera, un brillant escriptor que en les planes d'un rotatiu barceloní ens mostra a diari l'elegància del seu estil i la brillantor de la seva prosa florida i espurnejant, arremetia de dret, sense com va ni com vé, contra una de les obres més definitives del Teatre Català. Aprofitant l'avinentsa de l'èxit que ha obtingut a Madrid «Seny i amor, amo i senyora», la magnífica comèdia de l'Avelí Artís, l'escriptor de referència, que en altres ocasions ens ha donat mostra del seu talent i la seva ductilitat, deia un reguitzell d'impertinències sobre el valor d'aquest model de comèdies que, vulgui o no vulgui l'admirat contradictor, passarà a la posteritat amb tots els honors d'una obra exemplar dintre del seu gènere.

Quan va estrenar-se, ja fa dos anys, a Romea, tothom va coincidir en que era una de les coses més macisses que s'havien escrit pel Teatre Català. Un admirat amic encara ens diu avui que, pel seu gust, potser la triaria en primer lloc d'entre tot el repertori de la nostra escena. No fou un èxit d'una part de públic i una part de premsa; va ser un triomf de tothom esplèndid, definitiu. Durant la seva *tournèe* per Catalunya va passar ço mateix. L'obra fou aclamada, amb un entusiasme que ben poques vegades hem vist en el teatre, i ara amb motiu de la seva incorporació a l'escena castellana, la premsa, el nombre de representacions i d'entusiasta acollida que els madrilenys li han donat, ens parlen clar del seu triomf unànim, significatiu.

¿Per què haurà estat, Senyor, una ploma de casa, un nom estimat, el que haurà aviat la inoportuna sageta en aquesta hora de lloances i honors d'una cosa tan bella i tan nostra?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 90 (24-XI-1928), p. 1-2.

Encara és lluny l'Exposició de Barcelona i els que no vivim a la gran urbs ja hi tenim posat el cor. I és que Barcelona, pels catalans escampats per viles i poblets, ha constituït sempre la màxima atracció. Per això, la gent jove especialment, no canviaria per cap altre goig el de poguer conviure-hi uns dies cada temporada. L'estança a la ciutat s'escursa i els dies passen d'una manera alarmant.

Les grans ciutats sempre han fornit les majors il·lusions i els màxims desenganys. Recordem d'un amic, ja entrat en anys, que tan bon punt el tren arribava a Sans, ens preguntava si en aquells moments ens sentíem més joves. La febre de la ciutat se l'hi encomanava abans d'arribar-hi. I al revés del que sol succeir als vilatans que, al tombar la quarantena, ens conten que Barcelona després de vint-i-quatre hores els cau al damunt, el nostre company de viatge es sentia rejuenit així que les muntanyes de Montjuic i el seu Castell-guia se l'hi apareixien davant dels ulls amb tota sa majestat o la il·luminació extraordinària del Tibidabo li donava a entendre que ens acostavem a la ciutat dels Comtes.

L'amic viatger, en el fons no era més que un infant. Després, contrariatats de la vida, el feren traslladar a la ciutat. I suposem que ara, de tant en quant, deu sentir la nostàlgia de l'enyorament dels nostres carrers i la seva casa...

Es la flama de la il·lusió que ens fa viure a tots unes hores de neguit, dolces i amables. I les mateixes hores i situacions ens les fem nostres cada moment que passen, enmotllant-les en un significat moltes vegades ben divers de com n'hauriem copsat la seva essència, uns anys endarrera.

Per ço ara davant d'aquest xicot que ens explica amb la màxima il·lusió com s'arreplega diners cada dia de festa per a que pugui traslladar-se a Barcelona quan arribi la celebració del gran Certamen, sentim la mateixa emoció que quan veiem a un vailet que suma premis i més premis durant l'any escolar per quan arribi l'hora dels exàmens.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 91 (08-XII-1928), p. 2.

Ara que s'acosten les festes nadalenques hem de parlar dels nostres pessebres, amics llegidors. La tornada al pessebre, la vindicació del pessebre que s'ha fet en aquests darrers anys, és una de les tasques més espirituals dels nostres temps.

Nosaltres no comprem un Nadal sense pessebres. I és en ell on hi veiem reunides en aquestes festes, les més belles i més humanes de totes les que celebren els homes en la terra, totes les gràcies del nostre poble i de la nostra gent.

El pessebre ens apareix com un tribut indicadíssim a la mare natura en aquests jorns d'hivern. I si el fred intens i les gebrades no ens deixen gaudir de les belleses del paisatge, els homes, per mitjà del pessebre, el portem a les nostres llars i en cada cara hi veiem transplantats per uns dies tot el goig i tota la claror dels nostres camps, tota la dolcesa del nostre cel, cel i muntanyes, que són l'ànima mateixa de la terra mare.

En les festes de Nadal, que són dies de pau entre els homes, en cada casa n'hi hauria d'haver un de pessebre. A la llar on hi ha un pessebre hi sobren els crits, els reganys i els odís. Així el pessebre podriem dir que és el mirall de cada família. A cada casa on hi visquin gent ruïna, d'un viure tortuós, no hi cap i, llurs habitants ni tampoc pensaran mai en fer-lo. Els pessebres han de ser el viu reflexe de la noblesa d'ànima i de sentiments dels qui l'han bastit.

El goig del montatge d'aquests trossos de la terra que bastim en les nostres sales i menjadors, voltats dels fills, de les esposes i dels amics, és dels més tendres i consoladors pels que han bastit una llar i han fet prometença de portar la felicitat a unes ànimes que tenen la nostra mateixa sang. Es una festa plena d'amor i de llum que sempre presideix el bon Jesús arraulit de fred al mig de la cova, que per amor també, morí un dia, per a salvar-nos a tots, i que sembla mostrar-nos l'estrella salvadora que ha de guiar i de beneir els que el voltem.

Ara que venen les festes de Nadal féu pessebres, amics! Es un goig inefable que no ens el podem deixar perdre.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 92 (24-XII-1928), p. 2.

Dies passats varem llegir a la premsa que, amb motiu de la propera Exposició de Barcelona, seria adobada convenientment la carretera que uneix la ciutat dels Comtes amb el cèlebre Monestir de Poblet, perquè els turistes que aprofitant l'avinentsa del gran Certàmen vulguin visitar les riqueses del gloriós cenobi català, puguin fer-ho amb les màximes comoditats possibles.

Cal pensar, però, que no tots els viatgers i il·lustres visitants faran el viatge amb auto i per carretera. Avui dia, tal com estan les coses, evidentment que el mitjà més adequat és aquest. Però seran a milers els que no tindran disponibilitats per adoptar aquest sistema i hauran de decantar-se per a prendre un bitllet del ferro-carril.

I ja som allà on volíem anar. El viatge en tren, comptant inclús amb que es millori el deficientíssim material que la Companyia del Nord ens reserva als desgraciats mortals del tros de Tarragona a Lleida, sempre serà una cosa enutjosa pel canvi de tren que s'ha de fer a Picamoixons. Es, doncs, aquest canvi ço que s'hauria d'evitar. No pretenem pas que es modifiqui l'actual situació d'estacions. Però sí que amb un xic de bona voluntat, tal com es fa amb altres indrets i en situacions semblants, els trens de qualsevol de les dues Companyies podrien passar d'unes vies a les altres —igual com se fa amb les mercaderies, qual trasllat, pel que es veu, mereix una major atenció a les Companyies que el transport de passatgers—, evitant llavors el canvi de Picamoixons que, en ple segle XX, i quan en tots els ordres de la vida es busquen les màximes comoditats, no hi ha raó de que subsisteixi. Llavors es podria anar a la creació d'uns trens ràpids de Lleida a Barcelona, encara que sols n'hi hagués un d'ascendent i un altre de descendent. Cal pensar que Lleida donarà al gran Certàmen una concurrència fantàstica. I cal observar que l'ocasió potser és única per a anar a la implantació d'aquest intent, del qual se n'ha parlat tantes vegades.

Voldríem que la idea no caigués en el buit. Els Alcaldes de les poblacions afectes a la modificació ho haurien de prendre com una cosa pròpia. I tots junts, amb la Junta de la Exposició de Barcelona, la Comissió Provincial de Monuments i l'Atracció de Forasters de la gran ciutat, er una obra mancomunada per tal d'assolir aquest propòsit, que creiem reeixiria per complert si es treballés amb fe i amb entusiasme.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 93 (12-I-1929), p. 2.

Sembla arribada l'època de les reformes urbanes. El nostre Municipi dedica a aquesta tasca gairebé la totalitat de ses energies. De des de aquesta secció ens hem anat ocupant de les reformes i obres d'embelliment que s'han fet i d'altres que el nostre amor a Montblanch ens han anat suggerint. No hem estat massa encertats, però, en l'exposició de idees sobre reformes i motius d'ornamentació o embelliment a efectuar. Al menys així ens ho sembla el fet de que cap de les nostres indicacions ha estat escoltada. Dies endarrera deiem que era una vergonya artística consentir per més temps que s'empastifessin, amb papers de coloraina i anuncis de tota mena els edificis que podríem considerar els nostres monuments nacionals... la Torre Portal de Bové, els llocs on hi ha instal·lats els Cafés de l'Isidro, del Badó i molts altres. Aquest embelliment no costava cap despesa al Municipi, ni molestava absolutament a ningú. Amb tot, han passat motes setmanes, les suficients per a que des del dia de l'aparició del nostre article, visités la nostra Vila una distingida personalitat, i s'averگویís del menyspreu i l'abandó amb que els montblanquins tenim aquests edificis que són un honor i una meravella artística pels pobles que poden tenir-los a son redós.

Ara se'ns diu que s'anirà de seguida a l'embelliment de la Font del Raval i la reconstrucció de Casa de la Vila, tenint en compte la disposició de l'edifici en l'època que fou construït. No coneixem els plans ni detalls, però en principi ambdues millores mereixen nostra major simpatia. I en quant a la reforma de la Casa de la Vila, nosaltres la voldríem veure completada amb un detall que estem segurs mereixeria l'aprovació entusiasta dels montblanquins. I és que a l'igual com succeeix en la majoria de edificis públics d'arreu de la nostra terra, fos instal·lat al frentis de la façana un rellotge lluminós que senyalés l'hora exacte sense tindre necessitat d'haver de consultar els horaris de l'estació.

Seria aquesta, al menys així ho pensem nosaltres, una de les millores més simpàtiques que podria fer l'actual Ajuntament. I de passada els montblanquins, podríem dir als quatre vents *que ara ja anem a l'hora*.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 94 (10-II-1929), p. 16.

AVUI AIRES DE LA CONCA surt a la llum, amb el millor dels seus vestits, amb el més bell dels seus ropatges. I com pubilla de la Conca que celebra sa Festa Major, escampa als quatre vents la seva veu que dringa com restellera de picarols i porta a tot arreu on hi ha un amic, el so estrident i acompassat del campaneig tocant a festa.

Això s'escau a l'entrar al cinquè any de veure la llum en aquesta comarca tan bella i tan nostra que s'anomena la Conca de Barbarà, i quan tot just fa un any començavem la nostra col·laboració a les seves planes. No devem, doncs, haver malgastat el temps quan avui podem llençar al carrer aquest extraordinari que, pel seu contingut i presentació, significa el major esforç editorial fet en aquesta vila de vint-i-cinc anys ençà, data en la qual apareixia el primer periòdic escrit en llengua vernàcula, «La Conca de Barbarà».

Avui les lletres estampades en aquest extraordinari ens semblaran de una més alta valor que les mateixes que solen aparèixer en els altres nombres corrents. I la il·lusió amb que cosparem l'efecte del primer nombre ja llest i endegat, acabat de sortir de les màquines, gairebé que no la canviariem per cap altra.

D'ençà dels temps que apareixia per primera vegada un setmanal a la vila, ha passat un quart de segle. I sempre, des d'allavors, els montblanquins, amb poques èpoques d'excepció, hem tingut el nostre periòdic, per les planes del qual hi han anat passant els fets remarcables que constitueixen la vida actual de tots i que, en el transcurs dels anys, significa la història i la vida col·lectiva pel dia de demà.

Avui des d'aquestes planes, més fecundes que mai en futures possibilitats, fem vots per a que no es trenqui aquesta cadena de publicacions periòdiques que de tants anys es venen succeïnt a la nostra vila, i que certs moments representen ço més viu i essencial de l'esperit del nostre poble.

Josep M. POBLET I GUARRO.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 95 (9-III-1929), p. 5.

Se'ns assegura que en breu serà un fet l'expoliació de l'arbrat que volta «La Gruta», la font més deliciosa, més bella i més típicament nostra de totes les que hi ha escampades a la rodalia.

¿Us imagineu, amics, el que esdevindrà aquell deliciós paratge una vegada estigui mancat de l'espessa arbreda d'alzinars, nascuts en aquelles frondositats a la bona de Déu, però d'una manera tant escaient i gràcil?

Pels que estimem les nostres coses, aquest canvi de fesomia que tindrien els nostres indrets amb la desaparició de la clapa de verd més tendra i més gemada de totes les de les muntanyes que ens volten, esdevindria un fet dolorós que deuriem haver d'evitar. Els montblanquins som bon xic deixats en la conservació dels nostres monuments artístics. No volguem ara ser-ho ademés amb les nostres belles encontrades. Tots plegats seria hora de que ens sacudíssim aquest esperit conformatiu i «tant-se-me'n-dona» que tenim massa arrelat. Perquè cal dir que com la «Font de la Gruta» no en coneixem cap altra. Ni n'hem vist de millor, ni de les nostres n'hi ha cap que l'iguali. Es una font amb cara i ulls d'aquelles que no se'n troben. El paisatge de tonalitats i harmonies diverses, vibrants de llum, d'expressió i de bellesa sembla triat per a que la mare natura hi hagi plantat allí son reialme amb tot esplendor i magnificència. ¡Quína vergonya, Senyor, seria, per tots plegats, veure aquella muntanya assolada!

Temps endarrera a Sabadell s'aixecà un clamoreig davant la possible desaparició del Bosc de «Cân Féu» d'aquella ciutat. Aquí, guardant les distàncies, s'hauria de fer ço mateix. Ja sabem que aquells indrets són de propietat particular. Però és que salvant aquests drets hi ha coses que se'ns fa molt difícil poguer entendre que no són de tots. Per ço és que en darrer cas s'hauria d'anar quan menys a la compra de l'arbreda que volta la Font, per a que quedés lliure de l'expoliació que se'ns diu ha de ser objecte aquell troç de muntanya.

El nostre Ajuntament entenem que tindria de dir-hi la seva i fer les gestions precises per a salvar el més bell de tots els indrets de nostre meravellós paisatge.

I a darrera hora, si això no fos possible, els montblanquins i amics de Montblanch, hauriem d'obrir una subscripció demanant una almoïna per la salvació del Bosc de la «Font de la Gruta»!!

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 96 (30-III-1929), p. 1.

Amb motiu de la representació a la nostra vila de l'obra d'En Puig i Ferrer «La dama enamorada» s'ha posat de nou damunt la taula la pregunta inquietant que la premsa de la metròpolis catalana s'ha vingut fent en aquests darrers temps: ¿drama?, ¿comèdia?

Nosaltres estem convençuts que en el fons, aquest dilema no existeix. El públic, parlant sempre en termes generals, s'entusiasmarà amb un bon drama i riurà plàcidament davant de uns actors que representin una d'aquestes obres fetes a motllo per a distreure a la gent. El que succeeix és que, a la nostra manera de veure, és més difícil escriure una obra plena, sencera, a base d'un argument dramàtic que no tramar un argument a base d'una bona comèdia. Se'ns dirà que ambdues coses poden ser iguals fàcils o costoses, perquè ambdues han de tindre iguals fonaments per a ser bones. ¿Però és que és igual l'anàlisi que es fa d'una obra, en la que el públic s'hi diverteix, que la que l'ha de captivar per l'emoció de les situacions i dels personatges? Parlant sempre com a públic que assisteix als espectacles, creiem sincerament que no. L'home que assentat en una còmoda butaca ha rigut a pler davant d'una comèdia, és menys exigent que l'anàlisi de l'obra que no pas l'espectador que se l'ha tingut de convèncer per el valor d'unes situacions dramàtiques, que una vegada resoltes, queden encara en el seu cervell per esbocinar-les i comprobar-ne la veritat llur fins en el més petit detall. Recentment n'hem tingut proves ben paleses en varies obres que en aquests darrers anys s'han escrit pel nostre Teatre. I es que el públic que va disposat a riure i passar l'estona sempre és menys exigent que el que està propens a l'emoció. Veus-ací el que potser hi ha de cert i consistent en aquest aspecte teatral que en aquests darrers mesos s'ha posat tant en boga.

I el que per damunt de tot succeeix és que el públic d'avui en sa majoria prefereix les comèdies als assumptes dramàtics. Allò de que «ja passem prou tragèdies a casa per anar a veure'n de noves dalt d'un escenari» en aquests darrers temps ha pres peu d'una manera considerable. La gent en general, està per les idees simples, per les comèdies planes i lleugeres.

Però allò de que no hi havia una bona festa de l'any, sense un «drama fort» per postres ha passat gairebé a la història. El públic avui no s'hi sol encaparrar amb les coses i opta per els procediments que li són més digeribles i que troba més fàcils. Tot plegat potser és una senyal del temps. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 97 (13-IV-1929), p. 2.

De tots els periòdics i setmanaris que d'uns anys ençà hem vist editats a la ciutat dels comtes, cap ens ha semblat tan reeixit com *Mirador*, la simpàtica publicació catalana que tantost ha vist la llum ja s'ha fet un nom entre les coses més ben orientades que s'han editat a Catalunya.

Mirador et dona la sensació que la seva gent sap allà on va, ço que es proposa fer i el buit que ve a omplir en aquest país nostre on s'hi han fet tota mena d'assaigs editorials per homes i empreses d'un innegable valor.

Nosaltres no coneguerem aquest setmanari fins al número 3 o 4. I d'ençà d'aquell dia que un bon amic ens el posà a les mans, no ens hem pogut sostreure l'hàbit de comprar-lo. I a l'igual que nosaltres veiem que passa a altres amics i companys. Si no el tenen te'l demanen i si ve amb retrac, sents l'enyorament propi de quan esperes les coses volgudes, amb aquella fricança i emoció que no es compra ni es ven i que es posa als homes i a les coses que t'han sapigut interessar i fer espurnejar la corda dels sentiments.

I és que *Mirador* ha donat el cop perquè és, además d'una cosa nostra, una publicació que entra al món amb cara i ulls i amb aquell «sprit» propi de les grans organitzacions periodístiques de França dona el ¡Déu vos guardt a la premsa de l'Europa civilitzada del segle XX. La seva veu no desentona en aquest concert i sota la capçalera que diu «Barcelona tants de tants...» hi podria dir així mateix «París...» sense fer-nos tornar les galtes roges.

Pels petits detalls es coneixen els homes i les coses. I ara, després de l'èxit popular del «Premi Mirador» veiem que el mateix setmanari organitza unes sessions de cinema que demostren la fina sensibilitat de llurs dirigents. En un mateix dia passaran per la pantalla una cinta adaptació de la popular novel·la «La dama de les camèlies» editada al 1907. I seguidament altre film acabat suara sota el tema del mateix argument. Així, el públic tot d'un plegat i amb un interval de pocs minuts podrà copsar l'avenç enorme de tècnica i procediments del més nou de totes les arts en unes cintes d'iguals arguments, basades sota el tema obligat d'una mateixa obra.

Nosaltres però ens permeterem fer una petita indicació als organitzadors d'aquestes vetllades. No sabem si entrarà en els seus càlculs el que aquestes sessions siguin amenitzades per una orquestra i en aquest cas probable i per tal de rodejar a cada una de les cintes de l'ambient de l'època llur els professors deurien toca per la primera d'aquelles cintes les

«habaneres» i clàssiques americanes pròpies dels començaments del segle i fent que a la segona els violins hi deixessin sentir les notes sentimentals de repertori obligat en aquests temps, quan es tracta d'una cinta basada en els amors d'aquella apassionada dama francesa que ha fet plorar dues o tres generacions.

Tot plegat ens sembla que seria d'un contrast i un efecte sorprenents.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 98 (27-IV-1929), p.1-2.

Mantes vegades ens hem queixat des d'aquestes planes de la manca de respecte que es tenen als monuments artístics de la nostra vila. Es de creure que aquest plany el podrien subscriure avui dia gairebé totes les poblacions de Catalunya. Volem dir amb això que el que succeeix ací es repeteix amb més o menys intensitat arreu de la nostra terra.

Per això ens sembla felicíssima la idea de la creació del «Poble espanyol» a l'Exposició de Barcelona de imminent inauguració. La nostra gent rural desconeix el valor d'aquests grans casals de l'edat mitja, de les severes voltes romàniques, que és on comencen els primers anys de la nostra història, de les afilades agulles i cimboris de l'art gòtic pur de línies, imposant de majestat, que a la terra catalana hi va florir amb tota magnificència i esplendor, de les torres i muralles de silueta gegantina que tancaven les viles medievals entre les quals, la nostra, hi regnava com una princesa reial en mig de les Corts de passades centúries.

Ara la gent veurà reunides en el «Poble espanyol» totes aquestes riqueses escampades, gairebé perdudes, en ruïnes, arreu de les terres peninsulars. I coneixent-les reproduïdes en un lloc de tal honor, les aprendrà d'estimar. No sabrà copsar-ne el valor artístic però aprendrà de venerar-les, com es comprenen i s'estimen tantes coses que el poble n'ignora el valor llur, però que sap, per respecte i tradició, conservar i dignificar.

Ens ha suggerit aquestes notes la lectura d'unes dades que hem llegit del «Poble espanyol» la plaça del qual serà la síntesi del mateix i dintre son marc bellíssim s'hi han de celebrar les grans festes populars i tradicionals del nostre poble. Doncs bé; ¿sabeu, amics, quína serà l'única població de Catalunya que hi tindrà un edifici dins el clos de la mateixa? Montblanch. La casa senyorial de la nostra Plaça Major coneguda pel «Cafè de l'Isidre» tindrà aquest honor altíssim.

Per això aquests dies repassant la col·lecció d'AIRES DE LA CONCA sentiem que les galtes se'ns tornaven roges. Aquest cronista des d'aquestes mateixes planes, havia demanat en diverses ocasions un xic de respecte i amor pels nostres vells edificis vilatans, senyalant d'una manera concreta el cas de la senyorial casa en qüestió. Les nostres queixes, inspirades per un amor a Montblanch i als seus monuments artístics, sempre havien caigut en el buit. I ha estat precís que per a salvar-lo de tota la faramalla de paperam i coloraines, el seu propietari es decidís, setmanes enrera, a col·locar damunt d'aquelles velles pedres, cremades pel sol de tantes centúries, la disfressa del cartell de consuetud: «No hi poseu cartells». —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 99 (11-V-1929), p. 1-2.

A mida que s'acosta la data inaugural del gran certàmen que la ciutat de Barcelona ofereix a tot el món civilitzat es van coneixent detalls de la importància essencialíssima que assolirà dintre del mateix, la creació de l'anomenat «Poble Espanyol». La setmana passada, feiem constar l'honor altíssim que tindrem els montblanquins en el fet de que la única casa reproduïda de Catalunya que figurarà a la gran plaça d'aquell poble, serà la dels porxos de la nostra plaça Major coneguda pel «Café del Isidre».

Avui, una vegada vist el croquis de l'emplaçament del «Poble Espanyol» encara podem afegir que no hi haurà cap altre poble ni ciutat de la península que hi tingui reproduïts la quantitat d'edificacions que hi tindrà la nostra Vila. I no parlem ja de qualitat perquè seria una cosa bon xic compromesa fer afirmacions de superioritat artística en un lloc on hi haurà recollida i representada tota la riquesa arquitectònica de les terres ibèriques.

El cas és que en la descripció de carrers del «poble» s'hi esmenta per tres vegades el nom de la nostra Vila. El plànol en qüestió, quan arriba a una de les diverses entrades diu «l'hermosa porta de Montblanch». I es refereix no res menys que a la reproducció del «Portal de Bové».

Han passat quatre anys d'ençà de la «gran pensada» d'enderrocament del Portal. Ara es veu afermat i amb els airosos marlets, nets i refets, tallant el nostre cel i donant tot un caràcter a l'entrada de la nostra Vila.

Però l'afermat de la mateixa no ha servit perquè la respectessin més. Avui com quatre anys endarrera apareixen llurs pedres colrades, pel sol, plenes de papers i coloraines d'anuncis de tota mena.

¿Es que la lliçó de llur reconstrucció al «poble espanyol» no ens dirà res als montblanquins? Es que és d'un cost elevadíssim fer-la netejar i privar que, d'ara en endavant i per sempre més, es respectin aquelles parets centenàries per tal que no siguin un escarni a la nostra cultura i que els forasters quan vagin a Poblet, al passar pel nostre Portal, que hauran vist reproduït farà unes hores, no pensin de nosaltres alguna d'aquelles coses que als pobles civilitzats els fan tornar les galtes roigues?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 100 (25-V-1929), p. 1.

Demà ve a la nostra vila En Joan Puig i Ferrer a donar una conferència. Aquesta nova que en altres temps hauria passat com l'anunci normal d'un acte de cultura, avui té una significació més alta i un més gran valor que el que acostumen a tenir actes semblants en moments de forts moviments espirituals.

I és que avui la vinguda d'En Joan Puig i Ferrer ve a trencar la quietud de les aigües i les corrents culturals estancades de massa temps i per dissort de tots, a la nostra vila, que si en altres temps en aquests afers havia portat la senyera de les inquietuds, ara, de feia uns anys, per raons diverses que avui no podríem explicar, s'havia quedat massa còmodament ressegada.

Som dels que comprenem que els anys no passen en va i que els temps canvien. Però d'això a la quasi complerta inactivitat cultural de que havíem vingut fent gala en aquests darrers temps, entenem també que hi va un món de diferència.

Per això trobem encertadíssima la creació de l'entitat «Amics de la Cultura» qual missió essencial és la d'organitzar conferències, concerts, excursions, curssets d'ensenyament i totes quantes activitats entren de ple dintre el nom bell i escaient amb que s'ha batejat tal novella reunió d'amics.

I és que entre el «no fer res» i el «fer massa» hi ha un terme mig que en aquests temps hauria d'haver esdevingut el lema de tots: «fer ço que es pugui». Heus'ací perquè al nostre entendre el pecat cultural de Montblanch en aquests últims anys ha consistit en haver deixat arreconat aquest darrer, pel més còmode i potser janeu-ho a saber! més pràctic per molts esperits *panxa-contentes* del «no fer res».

Per això deiem al començar que l'acte de demà, inici de la sèrie que hi ha en projecte, és una bella prometença de futures realitats perquè amb tot i l'estancament d'aquests darrers anys, s'ha demostrat que a darrera hora han sortit una colla d'amics que estan disposats a fer, culturalment parlant, «ço que es pugui».

I si aquest acte d'afirmació no fos prou, hi ha l'encert de la persona escollida per a parlar en el moment inaugural. En Joan Puig i Ferrer, home de múltiples activitats culturals, nosaltres gosariem nomenar-lo com l'escriptor de la màxima passió, ve a Montblanch a parlar d'un tema interessantíssim: «Els pobles i els llibres». Sota aquest títol En Puig i Ferrer ens deu guardar les primícies d'un enfilall de pensaments i de inquietuds pròpies del seu talent.

Nosaltres esperem que demà En Puig sabrà encomanar a l'auditori tots els neguits i tots els afanys de la seva ànima ardida. Perquè En Puig és un home que si en el que ens ha de dir demà no hi pogués posar una espurna de passió, ja no s'hauria mogut de Barcelona. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 101 (8-VI-1929), p. 1-2.

D'ENÇÀ de l'obertura de l'Exposició el moviment de turistes que de pas per la nostra Vila es dirigeix al gloriós cenobi de Poblet ha crescut d'una manera considerable. Les caravanes d'òmnibus i els cotxes plens d'estrangers han esdevingut un aconeixement gairebé diari en la vida plàcida i tranquil·la del nostre Montblanch. Ben sovint aquests vianants es deturen pels nostres carrers i pregunten per les nostres coses.

El turista, generalment se n'enduu una mala impressió de la cultura de la nostra gent. Es rescent el cas d'uns estrangers que volgueren fer punt de parada a Montblanch per a visitar l'església on s'hi estatjava aquella Mare de Déu que recordaven haver vist instal·lada en el recinte del Palau Nacional del gran certàmen. El tarannà del pacífic montblanquí al qual es dirigiren en recerca d'aquestes dades, devia trontollar un xic i ens diuen que no va pas saber sortir-se'n prou bé. I és de creure que en moltes ocasions s'ha repetit aquest cas entre els visitants que aquests dies s'han anat parant davant del Portal de Bové i altres monuments artístics de la Vila.

El fet és deplorable, més que més, perquè no hem de pretendre que cada un dels montblanquins hagi de sapiguer les dades històriques interessants de la Vila esperant l'ocasió de poguer-les engegar als grups de turistes que en aquests temps veurem amb assiduitat pels nostres carrers. Ni tampoc hem de somniar que de les arques municipals pugui sortir-ne un sou per un *cicerone*.

Però si que entre tots podriem buscar-hi un terme mig que es el punt dolç de totes les coses. Un pregó recomanant al veïnat que al trobar-se en semblants cassos acompanyessin als forasters fins a Casa la Vila on uns empleats municipals ensinistrats a l'efecte els podrien acompanyar i respondrer a les preguntes dels visitants, ens faria quedar be i ens donaria, sense el més petit cost, un to de distinció i cortesia que avui no tenim.

I si en certs moments els empleats municipals no poguessin abandonar els seus quefers ¿no es trobarien mitja dotzena de montblanquins entusiastes de les nostres coses, que, de bon grat s'hi oferirien?

Nosaltres ereiem que sí. I a fe que ens agradaria fer la prova.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 102 (22-VI-1929), p. 1-2.

Dies passats acompanyàrem a un amic foraster mostrant-li tot el més notable de la nostra vila. No podia mancar-hi la visita pels voltants del Monestir de la Serra, des d'on s'obira l'esplèndit panorama de la nostra Conca, ara en aquest temps ubèrrim i generós amb les immenses brotades de ceps, més verds i gràcils que mai, contrastant amb l'or del color de les espigues que es movien en un lleuger cimbreig i que en aquells dies començaven ben just a segar-se.

L'espectacle era imponent. El so anava a la davallada, havia plogut feia unes poques hores i la terra tenia aquelles tonalitats de groc i de mangre accentuadíssim que fa semblar més vius els colors de les plantes. Un cel blau i rogenc alhora deixava endevinar l'acostament immediat de la posta de sol.

El nostre amic sentí una fonda impressió d'aquell quadro bellíssim que tenia al davant.

Als montblanquins, acostumats a veure'l de sempre, no ens sorprèn de veure aquell tros de cel que cada any en aquell temps s'obira des de darrera el nostre Monestir. Però és ben cert que cada vegada que hi anem, al mirar aquell bé de Déu, que en forma de panorama se'ns apareix als nostres ulls no ens podem estar de sentir per dintre com una joia i un neguit de que tot allò sigui nostre.

***

Emprenguérem aviat la davallada. I tot baixant per aquell tros de camí de la Serra, que ara més que camí és un pedregal, pensavem en la dissonància que hi ha entre moltes coses d'aquest món. ¿Quí ho diria que aquell camí és el d'accés d'aquell veïnat de la Serra i del Santuari? La nostra Verge, tan volguda, tan estimada dels montblanquins, té, pels que volen arribar a postrar-se-li als seus peus un camí vergonyós, que si sempre havia estat dolent, ara és gairebé intransitable.

Costaria molt posar-se d'acord entre tots els interessats, entre tot Montblanch si fos precís, per a urbanitzar aquella via i acabar amb la vergonya que representa el seu estat actual?

Tots els sacrificis que es facin i les asperors que es llimin, creiem que són pocs, pel benefici moral i material que Montblanch n'hauria de tocar.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 103 (6-VII-1929), p. 1.

Del refraner popular ja fa molts anys que en sabem de memòria aquell adagi que fa «Contra gustos no hi ha res escrit». En matèria d'espectacles i diversions ha de venir, però, un dia que l'especialització dels mateixos farà que el conegut refrà no hi sigui aplicable.

En l'actualitat patim d'una gran desorientació. I no ja en els pobles rurals on el mal gairebé no té remei, sinó a les grans urbs aquesta desorientació és on es deixa sentir d'una manera evident i lamentable. Per ço creiem que si contra els gustos de cadascú no hi ha res escrit, cal que cadascú sàpiga per endavant on ha d'anar a trobar els seus gustos.

Mantes vegades un amic ens ha dit: «No vagis a tal lloc que t'hi aburriràs». La casualitat o el desig de sapiguer si pensàvem el mateix en una matèria determinada ha fet que assistíssim a aquell espectacle i hem pogut comprovar que no compartim pas amb l'opinió del company en l'apreciació d'aquella funció que unes setmanes abans a ell l'havia decebut, fins a l'extrem de fer-nos una insinuació tan poc recomanable. Casos semblants i molts d'altres en que els termes han estat canviats estem segurs que han succeït a la majoria dels amics que ara ens llegeixen. La causa és evidentment la diversitat de gustos, produïts, però, pels efectes de la manca de sales especialitzades per uns gustos determinats i a la peresa i la rutina dels espectadors que abans no s'informen de ço que van a veure.

Avui hi ha una massa enorme de ciutadans que es distreu en coses banals i poca soltes, però n'hi ha també una altra, dissortadament en nombre menys reduït, que s'entusiasma per les coses selectes. I com que d'uns i altres són molts els que no es preocupen d'informar-se de ço que es fa en un lloc determinat i entren a la sala per passar el temps, d'aquesta manca d'orientació en resulta que després els veureu sortir dient pestes de ço que acaben de presenciar treient, les més de les vegades, «foc pels queixals» tot per no haver-se sapigut situar abans d'entrar a l'espectacle, en lloc de deixar-se portar per l'actitud còmoda i passiva de la qüestió és anar a passar l'estona.

Això ens recorda la impressió llastimosa que ens feren dos nuvis casats de fresc que volgueren fer el *pinjol* d'anar a passar la primera nit al Liceu. Els grinyols dels violins i els aguts del tenor, els varen indisposar tant, que l'endemà al vespre obtaren per no sortir de la fonda. I és lo que ells deien, bo i exclamant-se tot indignats: «*Ja veureu, que os xullin els quartos per fer-dos venir una pila de badalls d'ensopiment, més val no moure's de casa!!!*».

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 105 (3-VIII-1929), p. 1-2.

Fa tot just dos estius que arreu s'oïa el clam que feia tant mal a les nostres orelles: ¡Montblanch sense aigua! Pels que coneixen la riquesa d'aigües de les nostres muntanyes, aquesta exclamació els sonava com el crit representatiu de la màxima incoherència i recordaven aquell vell mariner que deia no es rentava la cara per manca d'aigua. El bon home, acostumat a passar-se la vida en mig del gran bassal, hi havia moments que la trobava en manca.

Sortosament per tots, aquells dies sembla que ja han passat. I si bé no nedem encara en l'abundància, la compra de nous manantials pel concessionari, les noves canyerries que veiem passar pels nostres carrers i la portada d'aigües d'una de les fonts més riques, que en l'actualitat s'està efectuant, fa suposar que ja hauran passat per sempre aquells dies tristos del ¡Montblanch sense aigua!

Està clar que algunes d'aquestes portades d'aigües i concessions tenen caràcter particular o, potser diríem millor, tenen aquest fi primordial. El que cal, però, per damunt de tot, és aigua a Montblanch, que vol dir riquesa i vol dir, per les quantitats sobrants d'aquests caudals, poder satisfer unes necessitats que tots els pobles senten cada dia més intensament.

Això ens porta a parlar avui també de l'estat deplorable en que es troben els recs, les basses i els dipòsits del nostre terme, de l'estat dels quals depèn, la majoria de les vegades, el salvament de les collites. Les nostres hortes deixades, abandonades en tal sentit, sembla com si tot ho esperessin de la Providència. I ben sovint veureu que els propietaris saben agrupar-se per anar a la palestra d'uns plets en defensa d'uns drets que creuen atropellats, però que en raríssimes ocasions solen fer el bloc per a l'endegament d'aquests recs i aquests dipòsits que s'esquerden i se'n van per tot arreu deixant que l'aigua marxi a la bona de Déu, mentre ells es gasten diners i energies en unes lluites d'un resultat potser menys costós però evidentment més negatiu.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 106 (17-VIII-1929), p. 1.

En aquests dies de febre de reformes urbanes i embelliment d'alguns indrets de la vila, sovint és retret el fet de que Montblanch ha estat un dels pobles que més faltat ha estat de benemèrits patricis, que ja en vida, o en l'hora del traspàs, pensessin en fer una deixa benèfica o cultural per la vila dels seus amors.

Evidentment, Montblanch ha estat sempre mancat de «padrins». Aquesta frase que en boca del poble ha esdevingut tan popular, a casa nostra no ha tingut encara aplicació pràctica. I hem tingut la desgràcia de que els fills de Montblanch que potser més l'han estimat, no han tingut aquella posició econòmica necessària per a esmerçar-ne una part en fer una obra pràctica que perpetués son nom entre els seus convilatans. Sovint sentireu la gràfica exclamació: «¡Si jo tregués la rifa!» I a darrera d'aquesta frase hi veureu esbossats una sèrie de projectes enlluernadors. La «rifa», però, s'entesta en no venir i si ve, passa tan alta, que mai la podem abastar.

I com a nota pintoresca, que és una constatació de quina manera més estranya som fets els homes, encara podem afegir que en aquests darrers anys, salvant raríssimes excepcions, els que han posat més amor a les nostres coses, no han estat precisament els fills de la vila. Repasseu damunt per damunt la llista dels que sense ésser fills de Montblanch, no tenen un nó per les nostres coses; aquesta legió d'«amics de Montblanch» que el parentiu, els seus avant-passats o les circumstàncies els han portat a conviure amb nosaltres unes temporades i veureu que sobrepassen en molt a la de montblanquins que podria fer-se, els quals, en excel·lent posició econòmica, no han tingut mai un gest altruïsta prop de la vila que els ha vist néixer.

Per això és que l'altre dia —bo i escoltant el magnífic projecte de transformació del nostre Montblanch, que amb una vintena de mil duros rodons s'atrevia a fer un excel·lent montblanquí— pensàvem que mentre no ens vingui un bon dia com per art d'encantament aquest convilatà de l'Amèrica, carregat de *pesos*, serà millor que per arreglar les nostres coses no confiïem en res de la Providència i ens valgüem sempre de les nostres pròpies forces i dels nostres cabals.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 107 (31-VIII-1929), p. 1.

Mantes vegades, parlant entre companys i en converses amicals, se'ns ha dit que una de les causes perquè la gent no llegeix en prou nombre els llibres catalans que s'editen, era la del valor desmesurat dels mateixos. No han tingut en compte els qui han llençat aquesta versió que en tot cas, no són solament els llibres d'ací sinó els de la resta de la Península els que pateixen del mateix defecte. Tenim ací les editorials espanyoles que, en vistes al mercat americà, d'alguns autors en fan edicions crescutíssimes. I el resultat del preu baix que correspondria a l'edició, en relació al nombre de llibres llençats al mercat, no es veu per enlloc. El públic ha de pagar d'una bona novel·la, tamany corrent, escrita en castellà, de quatre a cinc pessetes; és a dir, el mateix valor que li costa l'adquisició d'una altra escrita en llengua vernàcula. Volem dir amb això que els que retreen l'encariment dels nostres llibres han de començar per dir que són cars els nostres i els dels altres. I no parlem de presentació, perquè ja fa molts anys que les cases editores d'ací ocupen la davantera de totes les de les terres de la Ibèria.

Els bescantadors dels llibres cars no es recorden, però, que ells mateixos es tiren terra als ulls, car si bé en general hem de convindre en llurs raonaments, no hem d'oblidar les moltes edicions que amb caràcter popular s'ha editat en tots els temps a casa nostra. Ara mateix tenim damunt la taula aquesta encertada col·lecció de llibres que publica l'editorial «Les ales esteses». Per seixanta cèntims —volums ben lligats, lletra clara i tamany que considerem un encert per cabre a tos els recons i a totes les butxaques—, ens ha donat ja obres complertes d'Apel·les Mestres, Víctor Català, Alexandre Plana, Josep Mª de Sagarra i traduccions de varies obres de Musset. Això vol dir que no es tracta de cap promesa sinó que és una bella realitat i que per la ínfima quantitat esmentada podem llegir el bo i millor que s'ha escrit en la nostra llengua, al costat d'una selecció d'autors estrangers de fama mundial.

Aquestes edicions, si fos veritat l'excusa d'això «dels llibres cars» s'haurien d'esgotar ràpidament i la gent les hauria de prendre com pa beneit de les mans dels llibreters. Ignorem l'èxit d'aquesta col·lecció popular que mereix totes les nostres simpaties. Però tot i desitjant-los-hi la major sort, suposem que la gent no s'hi deu haver llençat, com pel bon nom de tots caldria. I és que en aquest món i en totes les coses de la vida hi sol haver molta gent que tot s'ho gasta en xerrameca, i així veiem com, malauradament per tots, de cada dia augmenta més

la legió innumerable dels que, segons el nostre refraner popular, *no servexien per covar ni per pondre*, pariona inseparable *dels que no fan ni deixen fer*. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 108 (14-IX-1929), p. 1-2.

Aquest any el pas dels corredors de la volta ciclista a Catalunya ha despertat arreu un màxim entusiasme. A Montblanc, potser perquè l'hora hi convidava més que els altres anys, duplicaven o triplicaven de bon troç el nombre de curiosos i entusiastes aficionats d'altres vegades. Tot fa pensar, però, que més que l'hora propicia del seu pas, la gent hi va anar perquè de cada dia se sent més atreta per les coses de l'esport. Ara mateix, la revifalla que en tots els pobles i poblets de Catalunya, presenta el més popular de tots ells, el fútbol, és una demostració convincent de que el poble o la jovenalla d'avui, sent aquest exercici físic amb el màxim entusiasme. A la puixança de cinc anys endarrera va venir una ensorrada total. A Catalunya, dels centenars de clubs que existien, no en quedaren de bon troç ni una quarta part. El poble va pensar que allò era una mena de malura que va seguir el seu curs i que, tornades les coses a la normalitat, havia ja desaparegut per sempre. Però el cas és que la revifalla actual dóna cada dia mostres d'ésser tant o més complerta que la de cinc anys enrera i avui és difícil imaginar-se una Festa Major d'aquest passat estiu en la qual el plat fort no hagi estat «la pilota». Uns amics músics arribats d'una Festa Major ens deien que havien hagut de suprimir els clàssics concerts d'havent dinat i gairebé els balls de tarda, perquè el jovent i els homes madurs que els seguien, ho deixaven tot desert per anar darrera d'una «corner», d'un «off-side» o d'un «free-kik».

Estem, doncs, davant d'una realitat o bé aquesta puixança d'ara tornarà a passar de nou? Nosaltres som els que pensàvem que per ara i tant no tornaria «la pilota», la qual suposàvem reservada als aficionats de les grans ciutats, on resideixen «clubs» que es poden permetre el luxe de fer tota mena de dispendis per tal de servir el caliu de l'afició. Però els nostres càlculs i els de la majoria d'aficionats a l'esport han fallat i ara no gosàriem pas a fer nous pronòstics referents a l'esdevenidor que li està reservat.

Revifalla o realitat, el cas és que de nou, aviat veurem com cada diumenge una pila de xicots, amb vestimenta llampant i acompanyats d'un públic cridaner i entusiasta, passaran pels nostres carrers com herois triomfals d'una gran gesta. No hi tindriem res a dir si aquesta mateixa massa, al costat de la passió de l'esport, hi portés un ideal o, millor dit, sapigués repartir aquest entusiasme entre l'exercici físic muscular i l'exercici mental de la intel·ligència. Però ens temem que això no serà pas així i que completament abandonades les coses de l'esperit, d'aquestes hores i aquests dies que passen, quan temps a venir n'haguem de fer esment, no en podrem donar altre resum que anomenar-ho pel mot incoherent, desdibuixat i gris de *l'època del fútbol*. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 108 [109] (28-IX-1929), p. 1-2.

Enguany, les tradicionals festes de Sant Miquel, mercès a l'Exposició d'Art de la Conca de Barbarà, que uns quants esperits selectes tenen organitzada, sortiran de la monotonia que amb més o menys brillantor són celebrades les festes a la nostra Vila. Als balls, fútbol, varietats, i les matinals audicions de sardanes, s'hi és afegida aquesta bellíssima nota de color, en la qual el paisatge d'aquesta Conca plena de sol, de llum i de gràcia, hi estarà dignament representat.

Una colla d'artistes fills de la Conca i altres amics d'ella, lligats amb nosaltres per essència i esperit, exposaran aquests dies, en el clos bellíssim dels claustres de l'Hospital, les seves obres amarades totes elles d'aquesta gràcia especial i inconfundible del nostre paisatge. Així, per virtut d'aquesta Exposició, l'obra dispersa, personal, isolada de cada un d'ells, prendrà un caire d'amistat i les teles dels humils al costat de les dels ja consagrats es donaran les mans en aquesta cadena d'amor, de comunitat de sentiments i de franca companyonia.

La nostra Vila estava mancada d'una nota artística com la que es prepara en aquestes festes que s'apropen, que li donarà un segell personal i característic de cultura i de distinció. Del nostre record, d'ençà de les festes de la Coronació de la Mare de Déu de la Serra, i encara allavors sots un altre aspecte, no s'havia fet a casa nostra res semblant. Les nostres contrades orfes i sovint massa oblidades pels pintors de la nostra terra, semblaven enyorar-se i llurs belleses romanien ignorades en mig dels pics alterosos d'aquestes muntanyes que volten la Conca de Barbarà. La vinguda d'aquest home excel·lent i pintor notabilíssim que es diu Llorenç Brunet, la seva estada entre nosaltres aquest estiu i la col·lecció de teles i dibuixos que n'ha pintat, fruit del seu talent preclar, han fet el miracle de poder organitzar aquesta Exposició d'Art que, com una meravella, ha florit en nostres mans i en la que tantes esperances i il·lusions hi tenim posades.

Per això aquest Sant Miquel d'enguany té una gràcia i un encís especial que de molt temps enyoràvem i es per això, també, que voldríem que en aquests dies que els montblanquins ens vestim de festa, consideréssim com un honor l'assistència en aquesta Exposició d'Art, fidels al nostre nom d'homes cultes i en gràcia als sentiments d'amor i caritat pels menesterosos, als que serà repartit el producte de les entrades que entre tots hi haurem aportat. —P.

***

N/. La nostra crònica anterior parlant de temes esportius va ser mal interpretada. Ni tenim cap prevenció contra el fùtbol, ni el to mesurat de l'article crèiem que pogués molestar a algú. Aimants com som d'aquest esport no de quatre ni cinc anys, sinó de més de quinze, quan es jugaven els partits davant d'unes dotzenes d'afecionats, no tenim perquè avui canviar de criteri. Però ens dol i això és lo que volíem fer constatar, que el fùtbol espectacle tal com es practica en l'actualitat vagi pel camí d'agabellar gairebé per complert tots els anhels i entusiasmes de la joventut.

Els dirigents del fùtbol local, contra els quals no sentim cap animositat, ans el contrari, han convingut recentment en que per la seva part, també voldrien que les coses de l'esperit poguessin anar acompanyades, diríem millor complementades, amb l'exercici físic muscular. I nosaltres davant d'una tan simpàtica afirmació no podem fer altra cosa que felicitar-nos d'aquesta bella coincidència. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 110 (19-X-1929), p. 4 [6].

Fa pocs dies que visitant el Convent dels Pares Francescans d'aquesta Vila tinguérem una sorpresa agradabilíssima. Dins el clos d'aquella residència i en una cambra de bones proporcions hi està estatjada la millor biblioteca que indubtablement tenim a Montblanc. Dos, tres, quatre mil volums, el nombre en aquests moments no interessa, amb exemplars raríssims i d'un valor històric i bibliòfil indubtable. I encara que especialitzada en qüestions religioses com pertoca al fi que està destinada i amb tot i que no tingui el caire assequible i popular que haurien de tenir les biblioteques, el cronista no pogué menys que expressar la seva satisfacció de poder fer coneixença amb una tan bella col·lecció de llibres existents a la nostra Vila. Suposem que la nostra ignorància referent a aquest cas concret la deuen compartir la immensa majoria de compatricis. I és per això, que quan veiem aquestes rengleres de llibres i prestatges, als quals no s'hi pot arribar amb la llibertat que tots voldríem, és quan sentim més intensament la manca d'una bona biblioteca pública a la nostra Vila.

Per sort de tots sembla que això està a punt d'acabar-se. no precisament la manca de biblioteques que anirà subsistent, per ara i tant, si alguna corporació no es decideix a resoldre d'una vegada aquest greu problema de cultura que tenen plantejat la majoria dels pobles i viles de la nostra terra. Però sí el fet de poder arribar als llibres amb mà ampla i absoluta llibertat. Sembla a l'efecte que l'Ajuntament va a resoldre el problema urbà de la Pujada de la Serra, actualment intransitable. A l'urbanització d'aquella ha de seguir la de la Plaça del Monestir. I per quan aquesta sigui un fet, un benemèrit patrici, que darrerament ha donat mostres del seu amor a Montblanc, farà ofrena d'unes col·leccions de llibres, per a que siguin col·locats en uns prestatges o armaris adossats a les parets del voltant del Monestir, i sense cap clau que els tanqui, estiguin a la disposició de la primera mà amiga que vulgui acostar-s'hi.

Ja sabem el comentari obligat a aquesta bella iniciativa ¡Massa llibertat! ¡Al cap d'un mes no hi haurà ni un llibre! Doncs bé, encara que fós així, aquesta idea generosa, pel seu significat i el seu amor als homes i als pobles, té des d'ara, la nostra més viva simpatia.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 111 (2-XI-1929), p. 1-2.

Amb ocasió del darrer nombre extraordinari D'AIRES DE LA CONCA s'ha demostrat de nou l'enorme suggestió que la publicació de gravats exerceix damunt dels lectors de periòdics i revistes. La gent, al rebre l'exemplar, buscava encuriosida les planes centrals per veure les estampes de l'Exposició d'Art de la Conca de Barbarà. No era precisament la novetat de la reforma ço que els portava a «misserejar» àvidament les il·lustracions publicades, sinó el desig de veure aquella munió de gravats que als ulls dels lectors tenen una força evocadora que difícilment assolirà mai entre el gros públic un article brillant d'explosió i d'entusiasme.

La gent avui està per les coses simples i davant d'un bon gravat o d'un bell article es decanta pel primer. S'hi guanya temps pensa el lector avispat, encara que aquest mateix temps l'esmerci, després de deixada la lectura, en coses banals i pocasoltes.

Una bona publicació periòdica amb un text de gravats escollits és avui l'ideal de tota la premsa que s'adona de la força persuasiva que damunt de les multituds exerceix la publicació de gràfics amb les darreres novetats locals o mundials. Falta, però, encara avui saber fer amb cura i un veritable sentit educatiu la selecció dels gravats que poden contribuir a formar entre les multituds una escola de cultura ciutadana. Uns retrats, per exemple, de l'autor del darrer crim amb els detalls consegüents, és una cosa impròpia d'una publicació que surt a la llum per educar els seus lectors. Avui, desgraciadament, el gros públic demana aquestes coses i és precisament per això que deixàvem anotat el difícil que és exercir amb seny i altruïsmes aquesta espècie de censura que cada una de les empreses editores tindria d'establir per tal d'anar a una vertadera selecció dels gravats, car d'aquesta tria en depèn, en definitiva, l'educació dels seus mateixos lectors.

A Espanya, diem-ho clar, n'hi ha una veritable epidèmia de revistes il·lustrades, sense suc ni bruc i d'un gust estragat com el dels seus mateixos lectors.

No podeu anar a cap barberia ni sala d'espera que no n'estigui infectat. Com a compensació els catalans tenim però, entre altres, un *D'ací d'allà*, revista modesta si es vol al costat dels grans «magazines» europeus, a la que hi han d'aprendre moltes coses tots aquests rotatius gràfics que empleen el temps disputant la supremàcia del tiratge llur en les terres peninsulars.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 112 (23-XI-1929), p. 2.

Ara el Portal de Bové fa goig. Net de tot paperam que li enlletgia la seva figura alta i harmònica que talla la clariana del cel, apareix més bella que mai. Nosaltres, que des d'aquesta secció havíem proclamat mantes vegades la necessitat d'una neteja d'aquell indret de la nostra Vila, n'estem gojosos i satisfets. D'ara en endavant no s'hi podran plantar aquells anuncis de tota mena que tant l'enlletgien i desfiguraven. Aquelles pedres no tenen d'aguantar altres colors que el que li dóna el sol tan bon punt despunta el dia i la pàtina dels anys i dels segles.

Caldria, però, arrodonir l'embelliment d'aquell indret en altra reforma que no ha de portar cap gros dispendi a l'erari municipal. Es tracta de la Font de la Fruita, que tant harmonitza amb el caràcter d'aquells recons d'entrada a la nostra Vila, en la qual hi ha una dotzena de rajoles que de fa temps estan demanant un canvi amb tota urgència i que en l'actualitat tiren per terra el to harmònic d'aquella font, apropòsit de la qual, quan la seva inauguració, se'n digueren de verdes i de madures. Fins hi havia qui acceptava juguesques per l'espai d'un any a base de que en aquest termini no hi quedaria ni una rajola sencera. N'han passat sis i tot continua igual. Les rajoles trencades són tan poques que es poden comptar amb els dits de la mà. I és que no hi ha res més fàcil que criticar-ho, pels que no fan res i res més difícil, però no impossible, que anar educant les multituds a respectar de poc en poc, les fonts, els monuments i els llocs públics. Cinquanta anys enrera s'haurien trencat a cops de pedra, moltes més rajoles d'aquella font que no pas ara. I tinguem la seguretat que temps a venir no se n'ha de trencar cap.

Mentrestant aquesta Font figura reproduïda en una esplèndida fotografia al Palau de les Diputacions del gran certamen internacional de Barcelona, com una de les belles mostres de cultura dels indrets de les terres tarragonines. I aquest reconeixement és el que en definitiva interessa per damunt de totes les enraonies i xerrameques dels crítics d'ofici, que no troben res bé sinó el que farien ells que s'han passat tota la vida contemplant... el que fan els altres.

Pels petits detalls es coneixen els homes. I també és per aquestes petites reformes de millorament dels llocs públics i de tindre nets i cuidats els monuments artístics de les poblacions, que es dóna a conèixer la cultura i civilitat dels pobles. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 113 (7-XII-1929), p. 3.

D'ençà de l'adveniment del Directori és indubtable que la vida municipal ha sofert una total transformació. Una nova legislació la regeix i uns nous drets i deures dels ciutadans han vingut a substituir els de les velles organitzacions municipals. El nou sistema ha portat canvis radicals als Ajuntaments, que s'han traslluït d'una manera especial en el sentit de donar un nou cos als municipis a base de dues formes essencials que en podríem dir: autoritat i riquesa.

Es evident que avui els Ajuntaments tenen una major autoritat en el sentit estricte del mot, o sigui en cuidar del compliment de l'estatut municipal, que els de deu anys enrera. I és evident també que en l'actualitat la Hisenda municipal té una major efectivitat que la dels temps passats. Per això una i altra cosa han portat l'afany de reformes i millores urbanes que en l'actualitat despleguen els organismes municipals. Repasseu la llista de pobles i veureu que per tot es deix sentir amb més o menys intensitat, naturalment, aquest afany de «fer coses».

Montblanc com és natural no havia pas d'ésser una excepció, i gairebé passen de la dotzena les reformes d'importància portades a cap en aquest darrer quinqueni. N'hi ha una, però, de la qual no n'havem parlat mai des d'aquesta secció, d'un cost excessivament reduït per l'erari municipal i que és de les poques que ha plagut a tothom. Al menys no sabem que fins ara ningú hi hagi dit res en contra. Ens referim a la recollida de la brossa, servei abans nul a la nostra vila, i posat a la pràctica d'un temps ençà. Cal dir, però, que en la forma de portar-lo a terme, s'ha patit de des del primer dia d'una falta elemental. ¿Per què va obert el carro de la brossa? No seria possible que el propietari, l'Ajuntament o qui fós, cuidés de tapar-lo convenientment?

Els diners a gastar són pocs i en canvi la higiene, la decència i el bon sentit hi sortirien guanyant un cent per cent. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 114 (24-XII-1929), p. 1.

Cap de les altres festes de l'any ens ho semblen tant com aquestes de Nadal. Festa de tot el món civilitzat té alhora un caire universal i un regust senzillament casolà. Nadal, cançons, pessebres. Talment se us fa difícil esmentar aquest nom sense pensar aquest nom sense pensar alhora i com a una conseqüència immediata de la significació de les mateixes en la llar i la família, les parets de la casa, els semblants dels amics, la clara visió de tots els sers volguts que, en aquestes festes nadalenques desfilen en processó imaginativa pels cors dels cristians. Més que la Festa Major, que les diades memorables, que els Sants dels familiars, Nadal té per tots una evocació i un significat únic que la converteixen en la diada màxima de l'any.

Per això ens plau tant la commemoració del Nadal a base d'aquests petits altars que a les llars catalanes s'aixequen aquests dies sota la denominació de «pessebres». A Montblanc anys enrera s'havia perduda l'afició pessebrística. Eren tan pocs els que es feien, que gairebé pot dir-se que no en restava cap. Sortosament, d'un temps ençà, l'afició ha rebrotat de nou i avui se'n fan a dotzenes. Tradició arrelada com era dins el cor del poble que sent aquesta màxima popularitat del Nadal, no podia pas morir i ara de bell nou torna a brillar amb el màxim esplendor i entusiasme. Gairebé estem convençuts que a la renaixença actual vindrà a no tardar una nova reculada. Mes del que estem segurs és que el «pessebre» no morirà mai. I per damunt dels alts i baixos dels pobles, viurà sempre el Nadal, representatiu per nosaltres cristians de la «pau entre els homes de bona voluntat», emblema que en mig de totes les convulsions restarà gravat de cada dia més en el cor dels homes.

Nadal no pot morir i per això viurà el «pessebre». Fem-ne, amics, en aquests dies que s'apropen. Però sapiguem servir tot l'any per aquests troços de rius i muntanyes, que representen la nostra terra i són un acatament a la natura, la fidelitat dels nostres sentiments i la comprensió dels nostres cors.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 115 (17-I-1930), p. 1.

Una bona part dels homes de la vila no han sentit mai, al menys els fets ho han vingut demostrant així, els nostres problemes municipals. El *panxa-contentisme* i el *ja s'ho faran*, en alguns d'ells ha pogut més que no pas llurs naturals sentiments d'amor i abnegació envers la vila que els ha vist néixer. En altres, l'anar a l'Ajuntament els hi ha fet por i han cregut que mirant-s'ho de casa estant servaven més immaculat el seu prestigi entre llurs convilatans, que no hi veien en ell «un home gastat».

Trobaríem molts noms d'homes de carrera, de cases de prestigi, d'industrials de primer rengle, que l'anar a Cà la Vila ho tenien (no sabem si en aquests darrers anys deuen haver canviat d'opinió) com un pecat. I el bo del cas és que la majoria d'aquesta legió de montblanquins, que s'ha quedat sempre al marge dels nostres problemes, han estat els crítics d'ofici i de conveniència, els que no han trobat res ben fet i els que primer han protestat, tan bon punt han trobat una ocasió o un motiu que els hi ha semblat més o menys vulnerable.

Aquest desamor per les nostres coses i per la primera de les nostres institucions ha descendit, és clar, en el poble. La gent menesterosa s'ha mirat a Cà la Vila, no com la casa de tots, sinó l'odiosa oficina burocràtica que no més es recorda dels veïns per demanar-los «quartos» o fer empadronaments de cèdules i... «quintos».

No han vist que és des d'allí on s'havien de resoldre els grans problemes urbans que la nostra, com les demés poblacions, té plantejats; no s'han donat compte que, d'allà estant, és d'on amb l'esforç de tots s'ha de resoldre el problema de la nostra cultura i de la nostra educació. Una bona part de montblanquins sempre n'ha estat al marge del veritable sentit d'apostolat que s'ha d'exercir, que indubtablement s'exercirà el dia de demà des dels municipis, i solament han semblat interessats per la cosa pública quan les lluites locals han esclatat amb tota virulència.

El problema és llarg i complicat. I com que, a l'instaurar aquesta Secció, li donàrem un espai limitat i un to a l'abast de totes les intel·ligències, un altre dia, si Déu vol, reprendrem aquesta conversa.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 116 (8-II-1930), p. 1.

Mantes vegades hem sentit dir que si a la nostra Vila no venien a establir-s'hi grans indústries era perquè els mateixos montblanquins en teníem la culpa. Més clar; que al fer els treballs preparatoris, busca de terrenys, instal·lació i demés, s'havia informat d'una manera tan poc laudatòria respecte al caràcter de la nostra gent que els que pensaven esmerçar uns capitals a la nostra vila, davant d'aquestes *recomanacions*, havien desistit de llurs propòsits.

No serà doncs culpa dels montblanquins, però és evident que aquesta recau de ple en els falsos informadors. Nosaltres recordem perfectament les campanyes fetes en aquest sentit, a base de que el caràcter i la idiosincràcia de la nostra gent, no s'avindria a un horari fabril i a unes ordres de feina concreta i precisa.

Eren pocs els «mal informadors», però tenien representació a la Vila i per ço els seus entrebancs eren escoltats.

El temps que mai passa endebades, ha fet possible l'existència actual de diverses fàbriques on hi presten llurs serveis un bon contingent de montblanquins i ha cuidat de tirar per terra aquella llegenda de gent indomable amb què s'havia qualificat als habitants de la Vila.

I el transcórrer dels anys ens ha portat encara un altíssim honor. Amb motiu del gran certàmen barceloní s'acaba de conferir la més alta distinció a uns teixits fabricats a la nostra vila, cuidats i treballats amorosament per unes mans montblanquines, les que quinze anys enrera es veien, no ja incapaces d'aquest acte meritíssim, sinó d'avenir-se a un horari fixe i reglamentat.

Solament ha calgut el pas d'uns anys per deixar les coses al seu lloc. I avui les mans dels nostres treballadors i treballadores han estat enaltides per un jurat competent, que més que el treball de les màquines i els dibuixos dels experts, ha premiat la cura, l'amor, l'intuïció amb què aquests obrers han tractat les obres exposades.

Heus-aquí l'alta llicó de civilitat que avui amb íntim, amb inefable goig, hem volgut constatar en aquestes planes. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 117 (1-III-1930), p. 5.

Vivim uns moments d'intensa emoció de la vida col·lectiva. El ciutadà home, té avui una força i una veritat que fa sis anys era absent. I ara sembla que es disposa a entrar de ple en les lliures funcions de la ciutadania.

¡Déu vulgui que sigui així! Nosaltres, però, som un bon tros escèptics. Mentre la massa dels ciutadans sigui de tan bon enlluernar, que sospesi actuacions i compari les reformes que s'han fet a la vila en els temps excepcionals, únics, de la dictadura, amb les d'anteriors Ajuntaments, que moltes vegades no els hi arribaven els diners ni per a pagar la nòmina dels empleats, i no vulgui veure que mentre uns tenien el domini del «tot», els altres s'havien d'engiponar per a fer del «no res» alguna cosa de profit, no podem creure en la capacitat d'aquestes noves legions de ciutadans, als quals sembla que en breu se'ls hi demanarà el vot per tal d'anar a unes Corts Constituents d'on n'haurà de sortir la nova estructuració de la vida i el Govern del nostre poble.

No som gens sospitosos en aquests afers i mantes vegades des d'aquesta secció hem alabat algunes de les obres i reformes empreses per l'Ajuntament de la Dictadura. Aquesta actitud nostra demostra la imparcialitat amb què comentarem l'obra dels deixebles d'En Primo de Rivera a la nostra vila. Però de la mateixa manera que les alabances s'han publicat, hem de dir que la censura ha estat d'efectes fulminants cada vegada que el nostre criteri ens deia que les coses de casa la vila, que són de tots, no rutllaven com convenia a la manera de pensar i de sentir de la immensa majoria dels montblanquins. I en certa ocasió, darrera de la censura han vingut amenaces per el cas d'una possible reincidència.

El pensament dels ciutadans i la llibertat per expressar la nostra manera de pensar estava controlat per uns senyors que, a espatlles del poble, s'havien convertit en els seus flamants dirigents. Però el poble que pensava i sentia, era en una ínfima minoria i per això ha estat possible que passessin certes coses. I molt ens temem que malgrat de l'amarga lliçó d'aquests sis anys, la nostra gent no haurà canviat prou radicalment criteri i de conducta.

Ara mateix sembla que tothom estigui pendent de ço que dirà i farà aquest home auster que es diu Sanchez Guerra. I és que vivim en un país que pensem i obrem no per voluntat pròpia, sinó per la dels altres.

A l'hora que escrivim aquestes ratlles no sabem res encara del seu ja famós discurs. Però ens sembla que deixant apart el que faci i digui l'excabdill del partit conservador, ço que caldria saber és el que pensem i, sobretot, el que hem de fer cadascú de nosaltres. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 118 (15-III-1930), p. 2.

De mica en mica i a pas lent van tornant aquelles coses que marxaren de solc, al seu camí. Però bo és que la iniciació del retorn a la normalitat sigui començada.

Aquests dies, deixant de banda les disposicions governamentals, tot es mou i es belluga. Manifestos, concentracions, formació d'entitats polítiques, explicacions d'actituds passades, revisió d'actuacions, sembla en fi que tothom té ganes de situar les coses i de definir-se. Al menys que els sis anys de dictadura ens hagin portat això. Aquest sentit de la realitat i de la necessitat de l'actuació pública d'acord amb aquesta realitat que de vegades no queda prou encaixada dintre els programes de partit. Però és evident que si cadascú sap per endavant allà on vol i on pot anar ens estalviarem moltes falses giragonces que als ulls del poble, més que marrades eu el camí a fressar, l'hi semblen en la majoria de les ocasions un sentit de traidories.

A Catalunya n'hem pecat sempre d'aquest mal. La manca d'organitzacions polítiques que actuessin com a tals, no de nom sinó de fet, ens ha portat a un confusionisme evidentment lamentable. Per ço certs actes de la Lliga Regionalista no eren compresos o be eren censurats per un estol de catalans que no entenien aquest estrenyer i afluixar constant dels elements regionalistes. No veieu que aquestes censures anaven contra els mateixos malcontents, car al cap i a la fi la Lliga obrava d'acord amb uns principis i amb un programa. I eren totes aquestes altres legions de ciutadans les que no obraven de cap manera si no que es limitaven a constatar que els regionalistes no ho feien prou bé, quan el que procedia era posar davant de l'actuació dels que no ho feien prou bé una altra actuació dels malcontents que sumaven vertadere legions escampades arreu de la nostra terra.

Es molt còmode la censura. El que ja no ho és tant és una actuació constant i permanent en la vida pública. Voldríem, doncs, que s'hagués acabat per sempre el fet de que la Lliga Regionalista hagués de portar en tots els plets la representació de Catalunya, i que al costat de la seva veu s'alcés i actués la d'altres organitzacions catalanes. Tots hi sortiríem guanyant i així cadascú podria actuar de fet en l'ideari que més s'adigués a la seva consciència.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 119 (29-III-1930), p. 1-2.

Som en temps de revisió de l'obra de la Dictadura. A nosaltres, i pel que fa referència a la nostra Vila, més que la revisió en si, ens interessa comentar un fet concret de total abandó en el programa (?) desenrotllat pels que s'erigiren en flamants consellers del nostre Ajuntament.

Ens hem de referir, està clar, a les escoles. A qualsevol ciutadà de limitada responsabilitat que en els temps de la Dictadura hagués ocupat un lloc en els passats Ajuntaments, el primer que se li hauria ocorregut, vist l'estat lamentable dels nostres locals escolars, la insuficiència dels mateixos i els diners que l'Estat abocava als pressupostos dels Ajuntaments que tenien cura en resoldre aquesta qüestió, era l'anar de dret a la construcció immediata d'aquest grup d'escoles graduades que a Montblanc ens està fent tanta falta com el pa que ens mengem.

Temps endarrera es va comprar un pati destinat a aquest fi i després es digué que era insuficient. Però ¿és això pot-ser una excusa? ¿Es que és lògic que per veure aquesta insuficiència es passessin mesos i anys en uns temps excepcionals en que les coses dels Ajuntaments quan es volia i bé o malament, s'arranjaven en vint-i-quatre hores? ¿O bé és que no hi havia cap altre pati a Montblanc per a fer abandonar el projecte inicial i poder anar a la construcció definitiva d'aquest ditxós grup escolar? ¿Com és que els nostres, digem-ne representants no ho entengueren així? ¿Es que no veien que aquest és i continua essent el problema més greu que de fa anys té plantejat la nostra Vila?

S'han deixat perdre unes circumstàncies excepcionals, úniques, durant les quals l'Estat arribava a subvencionar fins a un 80 i 90 per cent amb les construccions escolars. Ara això ja ha passat. Els montblanquins tenim arranjat el Raval i la Plaça de Sant Francesc; hem vist adoquinats alguns troços de les nostres vies principals i les nostres fonts han estat hermostejades; gosem d'uns esplèndids escorxadors; la casa comunal ha guanyat considerablement amb les obres d'embelliment que s'hi han fet.

Però nosaltres, donaríem tot això i altre tant a canvi d'un grup escolar. Escoles, escoles i escoles, anava dient tothom. I aquesta veu del poble no va ser escoltada per qui podia i devia fer-ho.

Heus aquí, doncs, al nostre entendre, la principal responsabilitat d'aquests senyors que durant sis anys, quatre mesos i tretze dies s'erigiren, per llur pròpia voluntat, en els nostres representants.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 120 (19-IV-1930), p. 2.

La propaganda comercial, de cada dia pren nova volada. Sembla que a la fi la nostra gent s'ha adonat que cal posar als pressuposts del negoci de cadascú, un respectable tant per cent destinat a fer el panegíric del producte o l'espectacle que s'ofereix al públic, i això fa que d'uns anys ençà, ultra la propaganda dels periòdics, la que es fixa pels llocs públics ha augmentat d'una manera considerable.

Naturalment que d'aquest fet n'ha vingut un excés d'anuncis i papers de coloraina de tota mena que omple gairebé per complet els trossos disposables de places i carrers, amb greu perjudici de l'adecentament dels nostres llocs públics. Ens plau aquesta propaganda per l'activitat, els nous horitzons i perspectives que senyala als negocis, però creiem arribada l'hora de sa ordenació. Tal com ara es fixen els anuncis en els llocs públics i a la bona de Déu, solament serveixen per enlletgir certes façanes que en un breu plaç queden convertides en un mostruari de papers de colors de tota mena i el Municipi no en percebeix cap utilitat.

Entenem, però, que hi hauria un bon sistema per ordenar aquest afer de cultura ciutadana, consistent en fixar en els llocs més apropiats de la Vila, unes quantes cartelleres, on s'hi hauria de colocar tot el paperam d'anuncis i prospectes que ara s'escampen simultàniament per tots els carrers i cantonades de la població. L'Ajuntament hauria de fer un pregó privant que ningú, sots cap concepte, empastifés les parets dels nostres carrers. I així li quedaria l'exclusiva de cobrar un impost prudencial sobre tots els anuncis que es fixessin en les cartelleres repartides en els llocs cèntrics de la Vila.

Es indubtable que això no reportaria al Municipi cap ingrès, sinó que a tot estirar i en el transcurs del temps amortitzaria el cost d'aquestes cartelleres.

Però és evident que Ajuntament i anunciants haurien contribuït en un aspecte ben interessant a l'adecentament dels nostres carrers i a donar una nota de bon gust i cultura ciutadana.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 121 (3-V-1930), p. 4.

La dictadura que ens va prendre tantes coses, ara ens les va tornant, o millor dit, ens va deixant lentament el pas per tal de que les fem anar a solc. Així aquests dies tornarem a veure instaurada amb tota pompa i solemnitat la festa dels Jocs Florals, que durant aquest anys de vilipendi, s'havia hagut d'arreconar en la intimitat d'un pis de l'aixample o en un quart d'un hotel de la gran urb barcelonina.

No hem estat mai detractors d'aquesta festa de les lletres catalanes. Tampoc entenem que perquè sigui un fet la seva celebració ens hi haguem de jugar cap carta. Volem dir amb això que amb Jocs Florals o sense, estem segurs que el moviment ascensional de les nostres reivindicacions hauria fet el mateix camí i ocuparia la mateixa posició que en l'actualitat ocupa.

S'ha dit que havíem concedit una importància excessiva a la festa dels Jocs Florals. Però hem de convindre que les circumstàncies d'avui són ben diverses de les d'aquells jorns llunyans en els quals la llengua catalana començava a situar-se i reconquerir el lloc floreixent del moviment actual. Per concretar direm doncs que ja han passat els temps del Jocs Florals com a bandera, però, el significat espiritual de la festa no morirà mai.

Per això som partidaris de sa celebració. I ens plau recordar en aquestes diades plenes de llum, d'encís i de poesia, de roses i de cançons, aquells temps heròics del romanticisme en que el dir-se catalanista era una cosa carrinclona, que convidava a la mofa burleta i al riure per sota el nas.

Està bé doncs la conservació d'aquesta festa i ens plauria que com succeïa abans, s'anés escampant arreu de la nostra terra i que no es celebrés cap festa de vila ni ciutat sense els seus Jocs Florals, que és la festa major de les lletres catalanes.

Ara, el que hauriem de desterrar per sempre és l'otorgació dels premis en metàl·lic. Barrejar els diners en una festa de tal naturalesa ens ha semblat sempre si més no, una gran incoherència. I comptat i debatut, ens fa l'efecte de que tots plegats volguem auar a crear una mena de plagi del *futbol professional*.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 122 (17-V-1930), p. 2.

Ara que tenim alcalde nou de una flamant i recentíssima R. O. li volem parlar des d'aquestes planes d'un assumpte d'alt interès per la vila, que si s'hi posa un xic de voluntat entenem que pot resoldre's dintre un termini, segurament més breu del que sembla.

Es tracta de les nostres aigües brutes, que constitueixen un escarni als temps actuals d'urbanització i higiene i un perill gravíssim per la salut de tots els montblanquins. No tractem solament de tancar el «riuot» sinó de que es tapin o desapareguin també, simultàniament, totes les basses d'aigües brutes que volten la població, car hem de convenir que mentre l'Ajuntament no cuidi de fer desaparèixer les actuals obertures del «riuot» els propietaris afectats per aquells dipòsits d'aigües que en un moment determinat poden portar una infecció als pacífics habitants de Montblanc, faran el sord, paper que crec que ja han representat *diverses vegades* amb èxit sorprenent.

Volem dir que si l'Ajuntament pel seu compte resol la part que li correspon d'aquest paorós problema, allavors els propietaris afectats no podran continuar en l'actitud passiva que fins ara han adoptat. La companyia de F.C. del Nord temps enrera tapà el tros de «riuot» corresponent als seus terrenys. La construcció dels rentadors en deixà així mateix coberta altra bona part. Caldria no més fer acabar de desaparèixer el tros que manca. Però, sobre tot i simultàniament, emprendre una campanya seguida d'actes concrets, fent saber als amos de les basses que havia arribat l'hora de treure aquell perill de l'alcanç dels habitants de la vila.

L'Ajuntament i, sobretot, l'Alcalde nou ara s'ha de situar. Comprenem molt bé que prendre aquesta decisió no és qüestió de quatre dies. Però tampoc entenem que s'hagi de tardar quatre mesos. Deixem-ho, doncs, a un terme mig, perquè es puguin fer els càlculs econòmics que són del cas, puix que la necessitat llur no cal ni discutir-la, i a veure si es resol d'una vegada i per sempre aquest ditxós afer que tan directament afecta a la higiene dels habitants de Montblanc. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 123 (30-V-1930), p. 1 i 2.

Ben sovint des d'aquesta secció ens hem de preocupar d'afers que interessin directament al benestar i prosperitat de la nostra vila. No tenim pas massa sort al formular nostres precés, car gairebé totes les iniciatives llençades en aquest sentit durant una sèrie ininterrompuda de temps han caigut en un buit. Si no tinguéssim consciència de ço que diem, gairebé n'hi hauria per tirar la gorra al foc. I ara aquí, com a mostra, solament ens cal recordar que per a que s'adcentés el nostre Portal de Bover i els altres edificis de la vila del paperam i rètols de totes menes que l'enlletgien, vàrem haver d'escriure i recordar la manca de civisme que això representava en tres articles consecutius. A la fi les nostres paraules foren escoltades i un dia que la primera autoritat municipal es devia llevar de bon humor va atendre els nostres precés, resolent d'una manera digna i decent aquella falta de bon gust i de cultura ciutadana.

Aquells temps dictatorials, durant els quals la veu pública estava controlada per uns dirigents que no l'escoltaven gaire, si no han desaparegut del tot, podem al menys esperar-ne dels actuals una major bel·ligerància en els problemes que afecten directament a l'interès de la vila.

I és per això que avui ens cal cridar l'atenció sobre la projectada via que ha d'unir els mars Cantàbric i Maditerrà entre les ciutats de Bilbao i Barcelona. Els projectes són ja definitius i estan ja contrastats d'una manera oficial per la segona divisió de Ferrocarrils, la concessió està feta per l'Estat i solament falta que el Govern l'aprovi en el pla d'urgència per a ésser un fet la seva construcció.

Però... el mal és que hi ha dos projectes. El primitiu que, després d'un recorregut de Bilbao-Pamplona-Osca i Lleida arriba fins a Montblanc i des de la nostra Vila senyala una nova ratlla carrilera que va fins al Prat, a pocs quilòmetres de Barcelona, i el segon al ser a Lleida marxa a Igualada passant per Tàrrega fins a Barcelona.

No sabem quin dels dos projectes surara quan sigui l'hora. Però entenem que si, després d'enterar-nos de l'estat de l'afer, no es creu arribat el moment oportú de fer cap gestió, al menys els montblanquins ham d'estar alerta. La possible solució a base d'una nova via que té prou interès i obre prous perspectives per a que en el moment precís fem tota mena d'esforços i sacrificis pel bon èxit d'aquesta empresa extraordinària que tants beneficis ens hauria de reportar.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 124 (14-VI-1930), p. 2.

Hem vist el primer nombre d'«Imatges». Fa goig. No és potser el què ens pensavem però no queda malament. I tot fa esperar que dintre d'unes setmanes serà una publicació del tot reeixida en el seu gènere.

Es evident que «Imatges» ha vingut a omplir un buit que de fa molts anys es deixava sentir entre la diversitat de les publicacions catalanes. Aquí teníem ja un esplèndid, un excel·lent «magazine» amb «D'ací d'allà»; revistes d'estudis per a tots els gustos com «Criterion», «La Paraula Cristiana», «Revista de Catalunya» i «La Nova Revista», etc. Un setmanari de combat com «La Rambla de Catalunya», un «Mirador», que en el seu gènere és una de les publicacions més reeixides que s'han editat a Catalunya.

Faltava però el tipus de setmanari que trobeu a totes les barberies i cafès; a les sales d'espera de les celebritats mèdiques i als quioscs de totes les estacions. Val a dir que l'enorme tirada de les publicacions típiques castellanes d'aquest gènere, és el senyal més evident de la manca de sensibilitat i de gust artístic que desgraciadament té la gran massa que ocupa les terres ibèriques. En un país civilitzat certes publicacions serien bandejades en nom d'aquest sentiment artístic que desgraciadament entre nosaltres és absent. I així veiem com són venuts i arreu mostrats al públic setmanaris que aconseguen uns tiratges fantàstics, en els quals sols s'exploten baixos sentiments a base del darrer crim, o del succès d'última hora.

Abans, doncs, no teníem una publicació econòmica escrita en la nostra llengua per a recomanar-la als amics i per a pregar als coneguts la substitució d'aquells altres que darrerament hem al·ludit i que a casa nostra hi són escampades com la peste.

Es, doncs, un deure de catalans i una senyal de bon gust propagar «Imatges», que ve a omplir un buit ben manifest en les lletres catalanes. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 125 (28-VI-1930), p. 1-2.

Realment estem vivint potser l'època més interessant i de més febre en matèria de comunicacions. Tothom es mou i es belluga i a una felicitat iniciativa immediatament se n'hi posposava altra de millor. Millor o més ràpida, que aquesta darrera és la paraula que es té més en compte al promoure aquests nous traçats de vies carrileres que han d'estructurar la vida econòmica futura de les comarques afectades.

Acabem de rebre una publicació —magnífica publicació!— de la Cambra del Comerç de Lleida en la que s'hi detallen els grans projectes carrilers que han de portar la incorporació total i definitiva de les terres lleidatanes a les més riques i pròsperes de la península. Les obres de la Canadenca iniciaren el ressorgiment econòmic dels lleidatans. I ara les vies carrileres en projecte, sobretot i d'una manera decisiva el F. C. Transpirinenc, completarà en forma magnífica la riquesa d'aquelles terres germanes, oblidades fins fa pocs anys, en que les construccions d'uns grans canals de rec en foren la primera guspira.

Cal pensar el que representa el trajecte de Lleida-Toulouse a base d'una magnífica via carrilera, degudament electricada per una distància de 293 quilòmetres. Les comunicacions amb França serien desviades en sa immensa majoria per aquest traçat. I de retop la nostra vila, lligada amb Lleida per la via carrilera del Nord, de pròsper avenir, en tocaria una sèrie de grans ventatges.

Unim a tot això el magnífic servei actua de trens que tenim a totes hores, no oblidem que dels tres projectes llençats per unir les comunicacions entre els mars Cantàbric i Mediterrani amb totes les garanties de que un d'ells aviat serà un fet, n'hi ha un, potser el de més envergadura, que com déiem en el nombre passat truca a les nostres portes i no em negareu que en matèria de comunicacions tot fa esperar per a la nostra vila un futur ple de riquesa i d'excel·lents possibilitats.

Algú dirà que això potser és un somni. Però cal pensar si no el representava fins fa pocs anys, poder anar de Barcelona a Montserrat en vuitanta minuts per F.C. aeri, amb combinació dels F.C. Catalans. I el servei és un fet a hores d'ara a raó del preu limitadíssim de 8'60 anada i retorn.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 126 (12-VII-1930), p. 2.

En el darrer número parlàvem de l'afer de comunicacions que va estretament lligat amb el de viatges, un motiu sempre plaent en aquests temps de vacances, d'estiueig i festes majors. L'ideal del viatjar sembla que hauria de tenir el màxim desenvolupament en els mesos que en podríem dir de transició entre els forts canvis de temperatura. Així, l'Octubre-Novembre per un costat i l'Abril-Maig per l'altre, serien els de les nostres preferències i suposem també els dels nostres lectors. Però és el cas que en contra de tots aquests càlculs sembla que la gent sols té fretura de bellugar-se quan la calor apreta de debò i no es pot anar enlloc sense l'abominable companyia de la calor, la pols i les mosques.

Les agències de turisme en aquests mesos és quan fan una més intensa propaganda encaminada a demostrar que el viatge, en els temps actuals, no solament és còmode, sinó que a més és excessivament econòmic. Per 250 pessetes podeu anar vuit dies a qualsevol població de Suïssa, o a Biarritz i Sant Sebastià, als Alps o la Riviera italiana, preu tot comprès, segons programa, des de Barcelona. I si en lloc dels Balnearis, les vostres preferències es decanten pel viatge de turisme, us ofereixen per les mateixes despeses una estança de set dies a París i Orleans.

Cada vegada que llegim anuncis d'aquesta mena veiem que ací en matèria de turisme, potser si voleu haurem sortit de les beceroles, però és indubtable que tot just estem passant el «narro». Espanya és un dels països més cars i més descuidats en l'aspecte importantíssim del turisme, deixat ací, fins fa ben poc, a la bona de Déu. No hem d'envejar res a ningú ni en qüestions d'art, ni en riquesa natural de boscos, aigües i climes. Però ho hem d'envejar tot tan bon punt ens posem a fer números per a emprendre un viatge. Heus ací la clau i el secret del perquè ací de les nostres riqueses en som els principals desconexedors, nosaltres mateixos.

El dia que les comunicacions d'aquest país estiguin al nivell que els hi pertoca, les empreses explotadores dels grans llocs de turisme hauran de fer el mateix. I allavors sols bastarà una propaganda ben encaminada per fer que la gent es decideixi a conèixer, abans de les de l'estranger, les de casa nostra.

Mentre arribi aquest dia, hem de contentar-nos en contemplar creuats de braços com se'ns escapa una riquesa de les nostres mans, boi i llegint que un dels primers i més sanejats ingressos que tenen els francesos, italians i suïssos, posem per cas, és aquest turisme, tan abandonat pels pacífics habitants d'aquest país. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 127 (26-VII-1930), p. 1-2.

Les iniciatives que han sortit per tal de canviar la data de la nostra Festa Major han estat varies i diverses. I les d'aquests darrers anys més fortes que mai; de forma que avui es pot dir que la idea de celebrar la nostra festa per la diada de la Mare de Déu de la Serra compta amb les generals simpaties dels convilatans.

Tal com ara van les coses ens trobem sense Festa Major. L'oficial, o de vot de poble, es pot dir que passa desapercibuda. No anem a escatir-ne ara les causes ni els motius, sinó a exposar el fet concret de que la nostra gent pel Maig no fa la Festa més grossa de l'any, sinó que d'ençà que tenim ús de raó la veiem transcorre en mig de la general indiferència. I si la gent en aquell temps no vol fer Festa Major és inútil entossudir-nos en fer-la divertir per força en una data, sobretot que no li escau.

A manca de la del Maig i davant l'espectativa de quedar-nos sense, la gent ha abocat tots els seus entusiasmes per l'antiga festa del barri de Sant Miquel. I aquells dos dies, evidentment, Montblanc fa la festa grossa de l'any. Ja que el poble l'ha escollit, nosaltres no hi tindriem res a dir, si la celebració en aquells dies no portés una sèrie d'inconvenients. Enguany mateix el principal es deixarà sentir més que mai. I és que en mig del traüt del veremar, ens vindrà el Sant Miquel ¡amb tres dies de festa! Els pagesos i propietaris, és a dir la majoria del poble, treuran foc pels caixals i tornarem a veure aquell espectacle del xicot que acabat el vals del darrer dia, surt de l'envelat, es canvia la roba i sense posar-se l'lit enganxa l'animal al carro per tragar portadores.

La Mare de Déu de Setembre és una diada esplèndida pels montblanquins que celebrem ja la festa de la nostra Patrona, que té tots els avantatges de la de Sant Miquel i cap dels seus inconvenients. Cada any ens trobem que per aquest dia no pot venir cap companyia ni espectacle de cara i ulls per la raó poderosíssima de que a darrers de Setembre tots els teatres barcelonins ja han obert les portes. En canvi, per la Mare de Déu de Setembre, les companyies encara van de «tournée». I si pel dia que celebrem la festa major no podem tenir un espectacle de categoria ja gairebé que ens en podem despedir per durant l'any.

I és que sempre, quan ens hi trobem al damunt, parlem del mateix tema, però de fet no més en parlem en lloc de decidir-nos a fer alguna cosa.

Il·lustre Ajuntament i conveïns que regiu actualment les corporacions públiques: ¿Voleu dir que no és arribada l'hora de convocar el poble i endegar d'una vegada, per a que resti resolta sinó aquest any l'altre, aquesta enutjosa qüestió?

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 128 (9-VIII-1930), p. 1.

Al bon amic Artur Potau

Tenim a les mans el darrer butlletí extraordinari que ha publicat recentment la Cambra Mercantil de Barcelona. Es una de les coses més reeixides que en el seu gènere s'ha editat a casa nostra. Bon gust, excel·lent presentació i un text interessantíssim, fan d'aquesta revista un model a presentar davant de les persones cultes. D'ara en endavant, la suggerència del tipus botiguer —senyor Esteve— ja no serà possible per tot aquell que hagi tingut aquest butlletí a les seves mans. Si els botiguers saben fer coses tan belles hem de confessar que ací el que falten, precisament, són botiguers.

En aquests darrers anys, un dels aspectes que ha deixat més l'empremta del pas del temps ha estat el bon gust que s'observa en totes aquelles coses que s'ofereixen al públic i pel públic. Decoració, moblatge, arquitectura, publicacions, són presentades avui baix un lloable sentit artístic. I educar aquest sentiment en les multituds és una de les tasques més belles i més nobles que es poden fer en els nostres dies. És evident que el gust artístic o en sentiment innat per tota obra d'art està sempre en relació no solament amb la cultura dels ciutadans, sinó amb el nombre d'obres belles que a aquests mateixos ciutadans els hi són permeses d'admirar. Un home que desenrotlli les seves activitats en mig d'una tenda, d'un poble, d'una contrada, que ofereix al vianant una sèrie de monuments o d'obres de bon gust, té ja feta la meitat de la ruta en el camí d'afinar la seva sensibilitat artística. En canvi l'esforç ha d'ésser bon troç més considerable per aquells ciutadans que a dintre i fora de llurs activitats, no més poden contemplar que una sèrie de *pastitxos*.

Els montblanquins tenim la sort d'haver nascut en mig d'una comarca voltada de monuments i pedres venerables. Cal només que cada vegada que cridem al paleta, al pintor, o a l'impremtaire no ho oblidem, car hem de convenir que en la gairebé totalitat dels casos, el fer les coses amb decència artística, no és qüestió de pessetes, sinó, simplement, de bon gust. P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 129 (23-VIII-1930), p. 2.

El patrici Francesc Santacana, acaba de publicar un llibre en el que dóna a conèixer en forma gràfica i escaient les meravelles que guarda la seva casa pairal de Martorell coneguda pel sobrenom de *L'enrajolada*, i hem de confessar que davant de tanta meravella hem quedat agradablement sorpresos. Sabíem la fama de les seves col·leccions de rajoles i majòlica, però no podíem sospitar ni l'enorme importància de les mateixes ni la seva impecable col·locació plena de visions artístiques i d'una riquesa insospitada, cuidades fins en els més petits detalls.

Aquest llibre, però, a l'ensem ens ha causat una fonda tristesa pensant amb tot l'enfilall de meravelles que en el transcurs dels anys han desaparegut de les comarques catalanes, per no haver precisament existit en cada població important uns homes que fessin el que els avant-passats de *L'enrajolada* o el què ha fet ja en època més recent En Santiago Russinyol amb el *Cau Ferrat*, de Sitges. Tot Catalunya podria ésser un *Cau Ferrat* i *L'enrajolada* si els homes de la meitat del segle passat haguessin cuidat amorosament i amb veritable intuïció artística de no deixar marxar de cada comarca una munió d'objectes que aquelles generacions llençaven barroerament, però que el dia de demà havien de constituir un patrimoni artístic de primer ordre.

Comprenem que això no era possible inculcar-ho a les masses de aquells dies ja llunyans. Del que ens dolem, però, és de què no sortissin un parell de dotzenes d'homes d'entre tota la terra catalana. ¿Us imagineu el tresor que representaria avui el fet de que un montblanquí o un vallenc, posem pel cas, quan l'incendi i devastació de Poblet i Santes Creus, hagués cuidat amorosament de recollir tots aquells objectes preciosíssims, avui d'un valor incalculable, únic?

Poblet avui podria gairebé tornar a ésser refet amb vertadera autenticitat. I el cas de *L'enrajolada* i del *Cau Ferrat* és repetiria a cada població i vila catalana de relativa importància, mentre que ara, dissortadament per tots, si un dia s'intentés per algú reconquerir el nostre patrimoni artístic hauríem de passar per la vergonya de haver-lo d'anar a buscar als Estats Units.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 130 (6-IX-1930), p. 2.

De fa uns dies que corren bons vents per la vila. Als treballs preliminars de preparació de l'Exposició d'art antic i modern de la Conca de Barbarà, que es celebrarà l'any vinent, aprofitant l'avinentesa del XXV aniversari de les Festes de la Coronació de la Mare de Déu de la Serra, s'hi ha ajuntat la iniciativa d'anar a la creació d'una biblioteca pública a la nostra vila.

Una idea i altra van per bon camí. I és just que així sigui, car les dues es complementen i enllacen amorosament. Són dos camins diversos que menen al mateix lloc, car és en nom de l'art i la cultura que a fi de comptes s'han d'entendre i estimar els homes i els pobles. Respecte i admiració al passat; comprensió i encoratjament per l'esdevenidor: heus'ací la significació principal d'aquesta gran festa de l'esperit i de la cultura ciutadana que es prepara sota el nom de l'Exposició d'art antic i modern de la Conca de Barbarà que, de dur-se a terme, pot ja anticipar-se que no tindria parió en cap de les similars que fins a la data s'han celebrat en diversos indrets de la nostra terra. Millorar la condició de l'individu, inclinar-lo a l'estudi i a l'afany de saber, superar el nivell de les col·lectivitats obrint nous camins a les generacions futures, heus'ací la tasca essencialíssima i mai prou alabada de les biblioteques populars, que són una bandera, potser la millor bandera de combat posada en mig del poble.

Una idea i altra, tan belles, tan nostres, tan catalanes, sembla que van per bon camí. Es deure de tots posar-hi el cor i el cap, perquè ambdues triomfin en forma esclatant i vigorosa.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 131 (27-IX-1930), p. 6.

Torna a parlar-se de refer les «colles» de torraires de la Vila per les Festes de Sant Miquel i si bé a l'hora que escrivim aquestes ratlles no sabem si serà un fet tan simpàtica iniciativa, hem volgut acollir la nova amb tot el nostre entusiasme.

Seria hora que tornéssim a veure per places i carrers els «torraires de Montblanc», les gestes dels quals promogueren esclats d'opinió i entusiasme en les darreries del segle passat; les

dues colles de Montblanc, aixecaven torres però darrera seu aixecaven també el poble. Així vèiem com presentava la seva dimissió un alcalde que s'havia mostrat «torraire» d'un grup, abans que alcalde de la vila. Els montblanquins s'apassionaven per aquesta costum de la terra, que en mal hora va caure en l'oblid, i seguien els nostres «torraires» arreu on anaven. I quan l'arribada del Rei Amadeu de Savoia a Tarragona, els «torraires de Montblanc» feien guarda d'honor i rebien de mans reials l'òbol que premiava llur tasca en mig de les entusiastes aclamacions de la multitud. Els montblanquins anaven darrera les colles dels seus «torraires» i era la Vila tota que corria adalerada prop de llurs representants.

Aquells temps passaren. La «colla vella» i la «colla nova» s'anaven perdent. Era arribada l'època en que s'havia posat de moda aquell mot de que *no s'havia de fer riure als senyors*. I sota aquest lema s'anaven perdent gairebé totes les costums populars de nostra Vila, tan riques en matisos i en les que hi havia pintades de mà mestra l'ànima del nostre poble. Les festes de la Mare de Déu de la Serra ens donaren les darreres representacions del nostre folk-lore. D'ençà d'allavors, i ja fa vint i cinc anys, no hem vist més «torres» ni els Balls de Serrallonga i Sant Isidre. Solament han resistit a l'embat del temps els típics «Balls de bastons» dels quals, de tant en quant, ens ha estat grat poder-ne veure alguna mostra.

Les festes de la Mare de Déu de la Serra que hi ha projectades per l'any vinent són indicadíssimes per a ressucitar aquestes coses. A l'efecte l'Ajuntament hauria de crear uns premis i unes comissions per a fer reviure als montblanquins d'avui tota la gama de bones costums dels nostres avant-passats, en aquells dies de festes esplendoroses. Estem segurs que el nostre poble s'hi sentirà totalment identificat, i contribuïríem a donar un to i un color magnífics a les festes que es preparen.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 132 (12-X-1930), p. 2.

La Festa del Llibre ha passat pels montblanquins sense fret ni calor. Suposem que són escassíssimes les compres que s'han fet, a jutjar per la poca ressonància que la significació d'aquesta diada ha tingut a la nostra Vila. Mantes vegades ens hem queixat que a Montblanc es llegeix poc. La manca que sempre hem tingut de bones biblioteques ha fet que els montblanquins no haguem pres l'hàbit de llegir, que és un dels millors plaers que avui pot tindre l'home. L'estudi de la instal·lació d'una biblioteca pública, és una de les coses més urgents a resoldre en aquesta Vila, on podem dir que tocant a les coses de l'esperit, tot està per fer. Són diverses les iniciatives que en aquest sentit hem vist esboçades en qualques projectes més o menys encertats. No cal dir, però, que qualsevol d'elles és més pràctica que no pas l'estancament actual. Es aquell un afer que no cal resoldre'l amb présses, però que tampoc s'ha de deixar encallat, puix si bé som els primers en comprendre que tant com crear una biblioteca el que precisa és assegurar per sempre més sa conservació i funcionament, entenem que això sols pot assolir-se cuidant d'aquest projecte amorosament, per tal de donar-li forma i estabilitat.

L'Ajuntament s'hauria de preocupar i endegar d'una vegada aquest afer importantíssim, que és la pedra de toc de tots els països civilitzats. Anglaterra, Alemanya i França, són els que més llegeixen. Per ço mentre la cultura i la civilitat d'aquells països fa precises i necessàries les grans companyies editorials, ací la nostra incultura solament sap portar-nos dictadures.

I és que tots plegats ens hem de convèncer que la millor arma de combat que avui com avui podem aixecar contra la manca de civisme d'aquesta terra, que ha sapigut aguantar pacient i resignadament els fets d'aquests anys darrers és el llibre, que ens ha de donar la cultura i el civisme necessaris per a que no siguin mai més possibles els pronunciaments ni les dictadures.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 133 (25-X-1930), p. 1-2.

Aquests dies hem rebut la memòria de l'«Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana». Compren el període del 1923 al 1930, durant el qual totes les nostres institucions culturals foren ferides de mort. La dictadura es complagué en atacar d'una manera especial totes les coses que respiraven un sentit de catalanitat. I no cal dir que el cop dirigit amb més força havia d'anar a caure a la més benemèrita de totes elles; l'«Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana».

No fou decapitada la Protectora però poc se n'hi mancà. De deu mil socis que érem l'any 1923 n'hem restat solament la meitat al cap de sis anys de dictadura. Si aquesta vergonya continua uns quants anys més, l'estadística a publicar hauria tingut per nosaltres, catalans, que reclamem la llibertat de la Pàtria, els caràcters d'una vertadera calamitat. En aquesta hora dolorosa, més que l'enrenou dels crits i de les banderies polítiques, aqueta baixa de cinc mil socis de la Protectora, ens hauria de caure damunt nostre com una llosa de plom. La manca de fe i de patriotisme, que de l'estadística en qüestió es despren, parla prou eloqüentment, de la situació actual de Catalunya, a la que ara com mai se l'hi podria aplicar aquella dita de «sobren paraules i manquen fets».

Comprenem que per certes i determinades accions no s'alistin tots els catalans que senten el plet de la lliberació de la terra. Però no podem capir com per mor de certes traves de la Dictadura, per compromisos del que fem i el que diran, cinc mil catalans, haguessin deixat de portar llur òbol a una obra cultural, la més patriòtica i positiva de totes les que s'han organitzat a Catalunya, d'ençà que aquesta ha recobrat la consciència de sa personalitat. En aquesta hora que tot s'ho gastem en baralles, que hi ha tants mils de catalans que discuteixen i s'apassionen, en cada moment, en cada ocasió hauria de ressonar la veu acusadora del vailet: ¿Ja sou de l'«Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana»?

I hem de tindre además present que la veu del vailet no ha de restar mai sola. Si al seu darrera no hi podeu posar una convicció, un contingut, una realitat, és preferible guardar la cèlebre pregunta per altra ocasió en que no hi hagin tantes possibilitats de caure en el buit.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 134 (8-XI-1930), p. 1-2.

Els darrers aiguats han deixat atuits els ànims de la nostra gent. El riu Francolí, que coneixíem tan quiet de tots aquests anys d'eixut, ha volgut posar de prova aquell vell adagi de que les apariències enganyen. I en aquesta prova dolorosíssima ha deixat una munió de famílies de la vila, si no a la misèria, sotraquejades de fort en tot allò que durant anys i anys hi havien esmerçat afanys, diners, il·lusions... Sort que a la llista de malvestats no hi hem hagut d'afegir la pèrdua de cap germà que, com en altres pobles, s'ha afegit a l'embranchida furiosa, imponent de l'aiguat de Sant Lluç.

Ara, després de la tragèdia, veiem que arreu s'obren llistes de donatius per tal d'ajudar els pobres caiguts en llurs tribulacions. El mal ja està fet i és qüestió de remeiar-lo. Ja sabem fins on arriben els cabals que s'acostumen a reunir per aquests fins. Però és indubtable que en moltes ocasions es busca, tant com els cabals, la solidaritat moral amb els caiguts i afligits per la desgràcia.

A Montblanc no s'ha fet res. És clar que l'Ajuntament es preocupa ja de l'ajut oficial. Però, apart d'això, ens sembla que el poble, sense distinció de classes ni matisos, hauria d'organitzar un magne festival en un lloc públic i capaç de reunir-hi el major nombre de persones i el producte d'aquest acte podria anar dedicat, per exemple, a l'arranjament dels camins que han quedat intransitables. No hi fa res que ja se n'hagin aplegat molts. Queda molta feina i de mal fer, no més per deixar les coses tal com estaven. I com que els camins són de tots, tothom en tocaria els resultats pràctics. Els perjudicis dels particulars cal pensar que en una part més o menys considerable podran atendre's amb ço que obtingui la Comissió que hi ha formada de totes les terres tarragonines pro-damnificats.

Pels motius exposats entenem que caldria anar a una reunió de societats i representacions i que, com és natural, el lloc més indicat és l'Ajuntament. Ara, el senyor Alcalde té la paraula.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 135 (22-XI-1930), p. 1-2.

Es indubtable que la creixença de Montblanc, noves edificacions, major expansió comercial, etc., està delimitada en el tros de carretera situada als voltants de l'estació del Nord. D'una pila d'anys ençà, les poques edificacions que s'han fet a la vila gairebé totes estan situades en aquell lloc, on el tràfec comercial es de cada dia més intens.

Però la construcció dels nous escorxadors, l'adquisició per l'Ajuntament de la casa coneguda per l'Hort de la Bojona i l'emplaçament del Santuari de la nostra Patrona, la Verge de la Serra, fan que en l'actualitat una de les millores més urgents a realitzar sia la de l'urbanització i adecentament d'aquell indret de Montblanc, poc conegut pels forasters que venen de pas a la nostra vila, però que indubtablement representa un interès màxim, digne de posar-hi un major esforç del que hi havia hagut fins ara. Una reforma feta amb una mica de cara i ulls començant per l'enderroc de tot aquell pati adquirit per l'Ajuntament ja fa una pila d'anys, seria una de les coses més ben resoltes que es podrien fer en l'actualitat.

I diem enderroc perquè sembla que és ço més factible, tenint en compte que per tots els altres projectes llençats seria precis un pressupost quelcom elevat i perquè Montblanc no està pas massa sobrer de bones places. Fet l'enderroc es podria anar a una urbanització senzilla i escaient de la mateixa. I des d'allí buscar allavors una bona entrada pels escorxadors situats a la part de fora de la Muralla. Un carrer nou, anant si fos precis a l'expropiació, donaria a aquell tros de Montblanc un aspecte magnífic i convertiria aquells indrets en uns dels més bells de la vila. La reforma que hi ha en projecte de la Pujada de la Serra i la Plaça del Monestir, completaria d'una manera digníssima aquesta obra, que transformaria de fet la part més estancada de Montblanc en una de nova, amb amples vies d'accés i unes sortides als afores de una visualitat magnífica.

Però tot això, al nostre entendre, té un termini inajornable: el del Setembre de l'any vinent. Les festes del XXV aniversari de la Coronació de la Verge de la Serra són un marc adequadíssim per a inaugurar amb tota pompa i solemnitat aquesta sèrie de reformes que donarien a la nostra vila un to esplèndid de progrès i civilitat. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 136 (6-XII-1930), p. 1-2.

En el darrer nombre d'aquest quinzenal esboçàvem un pla de reformes urbanes a realitzar en el breu termini d'ací a les projectades Festes del XXV Aniversari de la Coronació de la Verge de la Serra. Al pla d'urbanització de la Pujada al Santuari, amb la de la Plaça del Monestir i l'obertura del nou passeig que té en projecte el nostre Ajuntament, nosaltres hi afegíem com a reformes urgents a realitzar l'enderroc de la casa i pati conegut per l'«Hort de la Bojona» i l'obertura d'un carrer que, des d'aquest lloc anés als nous escorxadors.

Comprenem que no porti les presses que hom voldria la projectada urbanització de les vies que porten al Santuari i l'obertura d'un nou carrer d'accés a l'Escorxador. El que no entenem és el cas anormal i la situació interina que sembla cridada a eternitzar-se del pati i edificacions comprades amb destí al projectat grup escolar. Tant si el terreny té, com si no té les condicions precises i reglamentàries, aquell casalot i les parets del pati no han de servir absolutament per a res. Volem dir que tant si el dia de demà s'hi pot fer l'enyorat grup escolar (cosa que actualment no veiem factible) com si s'hi projecta altra reforma qualsevol, és evident que en el que s'ha de pensar és en anar a l'enderroc de les velles edificacions existents, ja mig caigudes i quals despulles de cada dia van perdent valor.

Es una qüestió aquesta de moralitat i de decència pública. No es tracta de cap despesa important, sinó que n'hi ha prou amb un simple acord d'Ajuntament. Una vegada fet l'enderroc i després de veure com queda el pis d'aquella plaça, pot anar-se a una urbanització senzilla, però escaient, d'aquells indrets. Ara és el temps, inclús per fer-hi una plantada d'arbres. Després, damunt de les Festes, es pensarà en tots aquests detalls. I a darrera hora és quan es fan les coses tard i malament.

Senyors regidors: Cal anar a l'enderroc del pati i edificacions de l'«Hort de la Bojona». Però depressa, sense perdre temps. Després, que s'hi faci el que millor sembli. Però, de moment, obrim i eixemplem aquells indrets tan deixats de la mà de Déu. Un plebiscit per aquesta reforma urgentíssima tindria entre el nostre poble, estigueu-ne segurs senyors regidors, un èxit encara més definitiu que el que s'està assolint en el del projectat canvi de la nostra Festa Major. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 137 (24-XII-1930), p. 2.

Les llargues crisis econòmiques, que durant una vintena d'anys sofrí el nostre municipi, han estat la causa de l'endarreriment urbà de la nostra vila, cap de partit i que rodeja els 5.000 habitants, on encara hi ha per a fer una cosa tan essencialíssima com és el plànol de població. I és que després de l'Alcaldia d'aquell ciutadà exemplar que es digué Miquel Alfonso, fins ben entrat el segle actual, Montblanc passà per una crisi econòmica formidable. L'endarreriment del país es deixà traslluir, com és natural, en les coses públiques i el nostre Ajuntament havia esdevingut una deixalla, amb el qual gairebé ningú no hi volia tractes. Recordem encara aquells anys tortuosos en que el crèdit del nostre Ajuntament era una paraula morta. Els empleats no podien cobrar, no hi havia cabals per les coses més precises. Els alcaldes havien de fer tota mena d'equilibris per a poder pagar el manteniment dels alienats de l'Institut Pere Mata, que amenaçava constantment en deixar-los lliures si no s'atenien els venciments. En resum... un veritable desastre.

Sortosament aquells temps ja han passat. De fa una dotzena d'anys el panorama municipal de Montblanc ha canviat totalment i avui el crèdit i el bon nom tornen a rumbejar a la Casa de tots.

S'han fet, doncs, en aquest termini de temps, moltes coses, i si bé és evident que n'hi ha encara moltes per fer, cal constatar que, de cada dia, els serveis urbans són millorats d'una manera considerable. A aquest pas, no pequem d'optimistes si afirmem que d'aquí una altra dotzena d'anys, si les coses van pel seu veritable solc, l'aspecte urbà de Montblanc haurà canviat totalment.

Els montblanqnins, doncs, hem d'aprendre, ara més que mai, a estimar i a voler el municipi i ens hem d'apassionar pels assumptes d'aquella Casa, pensant que ens afecten a tots. Del divorci que, per les causes apuntades al començament d'aquest escrit, va existir durant una sèrie d'anys entre el poble i els afers públics de la vila, encara avui tots plegats en toquem les conseqüències. En totes les ocasions i en tots els moments, els montblanquins hem de recordar de posar a la pràctica una paraula que moltes vegades, per misèries o pel què diran, encara ens falta: el patriotisme.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 139 (10-I-1931), p. 4 [6].

Les properes festes del XXV aniversari de la Coronació de la Verge de la Serra i la instauració per aquella data de la Festa Major de la Vila han de ser una ocasió per a posar a prova la vitalitat i la força cultural i econòmica de Montblanc.

Cal infondre aquest aspecte en l'ànima dels montblanquins i de tots aquells que s'interessen per les nostres coses, car si de les festes que es preparen no n'hem de treure més que uns dies d'esplai, demostrariem estar mancats d'una de les més elementals funcions d'actuació pública, la de no haver sapigut aprofitar uns moments excepcionals per a resoldre una pila de petits problemes urbans i d'adecentament dels llocs públics de la Vila.

Les festes de l'aniversari de la Coronació haurien de ser en aquest aspecte per Montblanc i salvant les distàncies, el que fou l'Exposició per Barcelona. Caldria per això infondre en l'ànim dels montblanquins, que cal prestar l'ajuda més eficaç a quantes iniciatives sorgeixin en aquest sentit, car de l'esforç de tots en depen el seu major èxit. Hi ha un sens fi de petits problemes d'urbanització i adecentament que desapareixerien si tots plegats hi sapiguéssim posar una mica el coll.

Tant com les festes mateixes hem de procurar de fer un bon paper en tots aquests altres aspectes que seran el complement magnífic de les mateixes.

Les festes populars sempre tenen un tant per cent d'aventatge sobre totes aquestes altres coses. I és la seva mateixa popularitat, que arriba a l'abast de tothom, la que les fa ser més entenedores.

Per això cal predicar en l'ànim de la gent per totes les demés reformes i iniciatives que, sense ser festes populars, tenen un major interès i un més alt valor per a tots.

L'exposició d'Art antic i modern que hi ha projectada és de tot el que acabem de dir un magnífic exponent. Mai el nom de Montblanc s'haurà posat tant alt, artístic i culturalment parlant, com, si amb l'ajuda de tots, es pot portar a terme aquella bellíssima iniciativa.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 140 (24-I-1931), p. 1.

En el darrer nombre parlàvem de la necessitat que tenim els montblanquins d'aprendre a sentir-nos montblanquins i d'actuar i obrar com a tals en quantes ocasions se'ns presentin.

Ara mateix davant de les eleccions generals que s'apropen hauríem de tornar a posar damunt de la taula l'etern problema que representa el fet de que la nostra Vila i els pobles d'aquest Partit hagin d'anar sumats i units amb els del districte de Valls, reforma en mala hora instaurada per conveniències polítiques, en aquelles èpoques de guerres civils i pronunciaments que en el segle passat estaren a l'ordre del dia.

Els montblanquins hauríem d'exigir als diputats que es presentessin, que un dels punts preliminars per a poder obtindre els nostres vots hauria de ser el compromís de treballar per a conquerir la separació d'aquesta unió en mala hora duta a efecte sota la denominació de districte de Valls-Montblanc.

No pretenem anar amb això contra ningú. Tenim bons amics a Valls i persones volgudes. Però Valls i Montblanc hi sortirien guanyant en que cadascú tingués el seu diputat. Som humils però prou grans per a que no haguem d'anar a remolc de ningú. I mentre no ens ho posem al cap subsistirà aquesta anomalia que no té cap dret a perpetuar-se per vida de segles. Els amics de Valls deuen ser del mateix parer, car es aquest un plet la resolució del qual beneficia a uns i a altres.

I si convé a tots ¿per què no anar a fer alguna cosa concreta en aquest sentit? Pensem que si alguna vegada hi han hagut ja intents en pro d'aquesta reforma que han caigut en el buit, no ens donen dret a suposar que les coses hagin d'anar sempre per la mateixa banda. Cal precisament aquest esforç d'uns i altres per a fer-les anar pel camí que ens convé a tots.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 141 (7-II-1931), p. 2.

En ocasions diverses, i des d'aquest mateix lloc, ens hem ocupat de la manca a la nostra Vila d'una Biblioteca pública. Montblanc, cap de Partit, població que voreja els cinc mil habitants, no ha pogut satisfer mai aquesta necessitat espiritual de primer ordre. Aquest factor ha influenciat l'ànim de la nostra gent i avui a Montblanc no es llegeix en proporció a la seva importància. Les escasses biblioteques particulars de Societats polítiques i recreatives, amb un servei deficient i un nombre de llibres limitadíssim, resten completament oblidades.

S'impesa una renovació de mitjans per tal d'encaminar els montblanquins a la lectura, hàbit que s'ha d'adquirir mitjançant l'establiment d'una bona Biblioteca on, tots els dalerosos de l'afany de cultura i superació, hi trobin el marc apropiat per a llurs aficions. El dia que a Montblanc hi hagi una dotzena de lectors assidus, el miracle de portar la gent a l'escalf del llibre, serà un fet. Aquesta dotzena encomanaria la íntima satisfacció que produeix el gaudi de la lectura a tots els seus amics i coneguts. I el llibre seria aviat el millor amic dels montblanquins.

Ara, si tots volem, si ens deixem de l'apatia que acostuma a presidir i millor potser diríem a manar molts dels nostres actes, se'ns presenta una excel·lent ocasió per acomplir aquests desitjos exposats. Es un fet l'establiment a la Vila d'una Sucursal de la Caixa de Pensions per la Vellesa i d'Estalvis. I aquesta benemèrita entitat, que tant belles obres porta realitzades, en el seu romiatge per les terres catalanes escampa pròdiga i abundantment aquestes biblioteques populars que instal·la en unes dependències dels seus edificis. L'ocasió és, doncs, excel·lent, però com totes les coses d'aquest món, cal que ara els montblanquins sàpiguen aprofitar-la. Volem dir que tots plegats ens en havem de fer mereixedors. I un dels primers actes d'aquesta voluntat ha d'ésser el saber demanar-la. El nostre Ajuntament, les Societats, tota la Vila, hauria d'alçar la veu en aquest sentit, dient: «Senyors que regenteu els destins de la Caixa d'Estalvis; vosaltres, que arreu de la terra catalana heu sapigut posar al costat de la vostra obra, aquest bri d'enaltiment de les coses del cor i de l'esperit, que són la gràcia alada d'aquesta institució que teniu en vostres mans, feu-nos la mercè de que els montblanquins, en les hores lliures d'esplai, poguem dedicar-nos a bastir en cada un dels nostres cors aquest altar de l'amor al llibre, que tots hauríem de portar dintre, i que és el que, en definitiva, haurà de presidir tots els pobles del món». —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 142 (21-II-1931), p. 3 [4].

Ara que sembla un fet el trasllat de les actuals carniceries públiques al local que serveix d'escorxador, caldria veure la manera de si es resol conjuntament l'ornamentació de cà la Vila i la urbanització de la nostra Plaça. Estem abocats a unes Festes i cal pensar que la Plaça de tots els pobles és el lloc on l'afluència de públic és més grossa i per tant és el punt més mirat de la població. Les festes de carrer tindrien el màxim d'esplendor si el seu desenrotllament pogués fer-se a la nostra Plaça convenientment urbanitzada.

El caràcter que té de Plaça de mercat, els porxos i els bells edificis que l'envolten fan un lloc adequat per a fer-hi una decoració simple, de poques pretensions, però de bon gust, que no ha estat mai renyida l'una cosa amb l'altra. Al nostre modest parer la urbanització hauria de fer-se sots les següents característiques: Reforma de la façana de l'Ajuntament, netejant-la de tots els pegats que l'enlletgeixen, repicant la pedra que sigui precís. La porta i escala principal de cà la Vila hauria de ser per l'entrada on en l'actualitat hi ha les carniceries. Enllosat de l'empedrat amb escales en tota sa llargada aprofitant les pedres que fos possible de les que en part actualment hi figuren. Obertura dels Porxos de la Casa Malet, on hi podria haver també les peixateries si així fos precís. Un bordó que tanqués les dues rengleres d'arbres i no permetés l'accés d'autos i carruatges al seu interior, al mig de les quals hi podria anar la col·locació de la farola monumental que hi ha en projecte instal·lar-hi. Uns bancs de pedra podrien ajudar a completar l'armònic conjunt.

No em negareu que la decoració és per demés senzilla. I que la reforma, precisament per la seva simplicitat, seria de durada. Els veïns, sobretot els de l'Empedrat, haurien de contribuir al pagament de la urbanització i tots els altres de la Plaça que viuen als Porxos tindrien de col·locar també els consabuts bordons que tanquessin l'emporxat, del reste de la Plaça.

La idea com és natural és susceptible de millora. Però em sembla que caldria aprofitar aquestes circumstàncies per a anar a l'urbanització de la nostra Plaça d'En Prat de la Riba, que al nostre gust és una de les més característiques tant d'emplaçament com d'aspecte, de totes les terres catalanes.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 143 (7-III-1931), p. 3.

En aquests darrers temps ens hem vingut ocupant amb preferència de diversos temes urbanístics locals, matèria inesgotable en una vila com la nostra on tantes i tantes reformes hi ha a fer. Montblanc ara desperta del somni que durant un espai de vint-i-cinc anys li fou fatal i té damunt seu tots els problemes d'adecentament d'una vila de la seva importància, més els que s'hi sumen per causa del mentat estancament.

Això vol dir que la responsabilitat dels Ajuntaments actuals, en ço que al pla de reformes es refereix, de cada dia va adquirint més importància i que per articular les iniciatives de millorament d'urbanització i serveis públics precisaria entre tots ells un intercanvi d'idees i opinions entre els diversos plans que cada Ajuntament hagi pensat realitzar. La idea de trobar mal fet tot el que ha realitzat una legislatura, solament pel motiu de que els que ocupaven càrrecs públics no eren del mateix pensar que l'opinant, sempre l'hem trobat absurda. Cal aplaudir les coses bones, sigui qui sigui el que les realitzi i cal censurar així mateix les que no ens plaguin. Però d'això a rebutjar en bloc una gestió hi va una diferència enorme.

Per això entenem que entre els Ajuntaments d'avui, d'ahir i de demà hi hauria d'haver un nexa que els lligués en ço que a l'aspecte urbanístic i millorament de la vila fa referència. Si a Montblanc hi hagués un plànol de població potser tot el que diem sobraria. Però mentre això no tingui efectivitat caldria que existís aquest intercanvi d'idees i projectes.

La publicació d'unes memòries de reformes per a un Ajuntament quan acabés el seu comès tindria d'ésser obligada. Així el que vingués de nou podria seguir les petjades dels seus antecessors fins allà on estimés pertinent i rebutjar, és clar, allò que no s'adigués prou bé en els seus propòsits. Potser seria la manera de que les bones obres i els bells projectes dels que d'una manera incidental passen per Câ la Vila fossin resolts, un dia o altre, amb la corresponent ordenació.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 144 (21-III-1931), p. 1-2.

Les pluges d'aquests dies han deixat intransitables les nostres places i carrers. Es un clam unànim el que se sent d'anar a l'afermat de les nostres vies principals, que de moment deuríem deixar representades pel Carrer Major i la Plaça Prat de la Riba.

Però cal convenir que la realització d'aquest projecte ben vist per tothom porta unes despeses considerables que de cop i volta no pot satisfer l'Ajuntament, car no es pot anar a l'afermat del pis del Carrer Major per exemple, sense abans fer una nova xarxa general de clavegueres que atravesi la Vila de l'un a l'altre extrem.

Això vol dir que el cost d'aquesta millora és massa gros per un pressupost municipal com el nostre. I que per resoldre'l no sabem trobar-hi més que dos camins. El primer és fer l'obra d'un cop mitjançant un emprèstit. El segon fer les obres en un termini de 4, 5 ó 6 anys anant a la construcció de les noves clavegueres i a la pavimentació del carrer, consignant cada any en pressupost una quantitat prudencial per de poc en poc poder arribar a que sigui un fet la total realització d'aquesta millora.

Nosaltres ens decantaríem de pla per aquesta segona solució, lenta però més eficaç que la primera, car no som del parer d'anar a fer cap nou emprèstit que carregui el pressupost municipal per anys i més anys. Recordeu que el tenim ja gravat pel dels escorxadors i que el sacrifici que representaria afegir-n'hi un de nou solament el podria justificar una sola obra; la construcció d'un grup escolar.

El nou Ajuntament haurà d'estudiar aquesta qüestió importantíssima per l'adecentament i la urbanització de la Vila. Però els veïns s'han de posar al seu costat moral i materialment. Volem dir que l'obra l'ha de pagar el Municipi però els veïns de Montblanc s'han de convèncer que no és posant traves ni fent recursos com s'ha de contribuir al millorament urbanístic de la població.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 145 (4-IV-1931), p. 2.

Suposem enterats a les nostres lectors que la Caixa d'Estalvis accedint a la petició que l'hi feren l'Ajuntament, diverses entitats de la Vila i aquest modest porta-veu instal·larà a la casa de la seva propietat una biblioteca pública. Tot fa esperar que Montblanc tindrà a la fi el Casal de Cultura que tant de temps trobàvem en falta. Per les dades que en tenim sabem que la benemèrita institució acostuma a fer el muntatge d'aquestes biblioteques amb tota esplendidesa i bon gust.

Es digne d'estudi el petit procés d'aquesta concessió. Sembla que la Caixa d'Estalvis, en algunes poblacions importants on s'és establert, ha accedit la creació d'una Biblioteca pública. A Montblanc se'n parlà de cop, però després tot feia preveure que tan bella iniciativa havia caigut en l'oblit. Fou aleshores que ens decidírem a escriure unes ratlles en aquesta mateixa secció donant un toc d'alerta a autoritats i entitats de la Vila per a que no deixéssim perdre tots plegats la magnífica ocasió que se'ns presentava de resoldre aquest greu problema per la cultura dels montblanquins. Després d'escrit l'article no en tinguérem prou i iniciàrem una sèrie de gestions que donaren per resultat el que durant vuit o deu dies gairebé totes les entitats polítiques, econòmiques i benèfiques de la Vila i al seu davant el nostre Ajuntament es dirigissin al Consell Directiu de la Caixa de Pensions preguntant que acordés la instal·lació d'una biblioteca pública a la nostra Vila. El fall ens fou favorable i aviat Montblanc tindrà una esplèndida biblioteca de la conservació de la qual en tindrà cura la mateixa entitat que tan gentilment ens l'ha concedida.

El succeït és una prova de ço que pot la unió de diverses activitats quan las guia una finalitat enlairada. Així la Caixa d'Estalvis, que potser de bon principi havia parlat de la creació d'una biblioteca devia haver deixat en l'oblit tal iniciativa davant l'apatia dels montblanquins. Ha calgut que aquests demostrassin llur voluntat per a que es decidís a posar a la pràctica l'acord que en tal alt lloc deixa a aquesta institució. I és que ens hem d'acostumar a entendre que els homes i els pobles no tenim satisfets els nostres anhels fins que en som mereixedors. Sense aquesta voluntat, que ha de ser expressió del nostre sentir i del nostre pensar, no podrem mai convertir en realitats els anhels freturosos d'afany de millorament cultural del nostre poble.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 147 (18-IV-1931), p. 1.

Entre mig del paperam de les passades eleccions hi hem vist els magnífics cartells de la «Protectora de l'Ensenyança Catalana» i de «Palestra». Són el pare-nostre dels que de tota la vida hem estat catalanistes, nom que és el que més ens plau per la seva senzillesa i perquè no està pas renyit amb cap altre dels ideals i aspiracions que avui dia han pres plena consciència en les multituds del nostre poble.

Diem que és el pare-nostre i cal afegir que ara que tothom es diu catalanista i fins n'hi ha molts que a aquest mot no hi donen cap importància, està força oblidat. ¡Què passarà, Senyor, el dia que torni a venir una reacció anticatalana!

Ja compres llibres catalans? Ja llegeixes premsa catalana? Ja empres sempre que pots la teva llengua? Ja ets soci de la «Protectora» i de «Palestra»? Què fas, quines energies gastes pel major expandiment de la llengua, la cultura i la història catalanes?

Aquestes preguntes, amics ¿quants dels que es diuen catalanistes poden contestar-les amb el cor obert? Doncs fins que esdevingui aquesta unanimitat no hem de creure amb l'eficàcia del dir-se catalanista. Seria preferible mil voltes que fossin menys els que s'ho diguessin, però que a les oficines de la Protectora els catalans haguessin de fer cua per allistar-s'hi.

P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 148 (2-V-1931), p. 2.

Sembla que es va a la revisió de la denominació dels nostres carrers. Amb motiu dels darrers aconteixements polítics de les terres ibèriques el canvi d'aquests noms ha pres consciència en l'ànim del poble i tot fa creure que els substituïts cauran en l'oblit ben aviat i l'entusiasme popular d'aquests dies entronitzarà les noves denominacions d'una manera efectiva.

Som una mica contraris dels canvis de noms de carrers, car entenem que el que sol passar en la majoria dels casos que oficialment es canvia un nom, però el poble continua adoptant el primitiu, podria curar-se si abans de fer la substitució s'estudiessin més serenament les raons diverses que poden influir en que el poble s'associï als acords d'un Ajuntament. Exemple; en la nostra modesta opinió el Passeig de Gràcia de Barcelona, que significa i representa un tros d'història de l'engrandiment de la gran urbs catalana, malgrat la nova denominació que li ha donat l'actual Ajuntament barceloní, continuarà essent i dient-se per tothom el Passeig de Gràcia.

A Montblanc, més que una revisió, entenem que el que cal és retolar uns carrers i places més o menys importants que no tenen nom propi. I diem això perquè una de les coses més ben resoltes que tenim a la nostra vila és la denominació actual dels noms dels carrers. Sempre hi ha excepcions i tot és susceptible de canvis, però nosaltres esperem que els actuals regidors, després d'haver passat els ulls per la Història de Catalunya i d'haver consultat unes dades de la història de Montblanc seran, en definitiva, del nostre parer. —P.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca*, Montblanc, núm. 149 (16-V-1931), p. 1.

No fa pas molt de temps que en aquestes mateixes planes féiem veure la necessitat de la coordinació d'un pla general de reformes i millores de la vila, que estés pel damunt de possibles canvis de l'Ajuntament.

Governí qui governí, entenem que hi ha coses que estan pel damunt del criteri del partit i no és just que una reforma es porti a terme o caigui en l'oblit segons sia aquest o aquell Ajuntament qui l'hagi iniciada.

El plànol de la població no resol del tot aquests inconvenients en que s'acostumen a trobar els municipis, car solament deix sentades les necessitats i delimitacions de les reformes urbanes a fer, però no prescriu pas l'ordre amb que han d'ésser realitzades.

Les censures són sempre inevitables, en forma que igual lluny hem d'estar dels que gasten sense to ni ordre els cabals municipals, com d'aquells altres que ho censuren tot perquè ells no han fet mai res, ni en cap ocasió s'han sacrificat en bé d'una iniciativa que no fos en profit particular, sinó de la Vila.

Dèiem, doncs, fa uns mesos, que enteníem que entre els Ajuntaments entrants i sortints hi hauria d'haver sempre aquella relació necessària per tal que el pla de millores de la vila pogués tenir aquell sentit de coordinació i unitat indispensables.

Sembla que a la pràctica això tindria els seus perills, que som els primers en reconèixer. Caldria, però, cercar una solució perquè aquesta diem-ne concòrdia del pla de reformes de la Vila, tingués efectivitat no per avui, ni ahir, ni demà, sinó per sempre.

Potser un referèndum popular, en el qual els conveïns poguessin manifestar les millores que estimessin indispensables i sobretot l'ordre amb què haguessin de realitzar-se, seria la solució ideal.

I si abans les entitats i els partits polítics orientessin el públic en aquest sentit, jo crec que els regidors es trobarien amb la meitat de la feina feta. L'altra meitat seria buscar la millor manera d'anar incloent als pressuposts municipals, el cost de les millores que abans ja el mateix poble hauria votat.

P.

«La nostra adhesió», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 2 (12-XII-1931), p. 1.

“Esquerra Republicana de Catalunya” compta amb un nou plançó en la seva ja numerosa fillada. SABA NOVA vé a sumar-se a la llista de periòdics comarcals que són portantveu del nostre partit, d'aquest partit que siguin quin sigui llur esdevenidor com a organització política, els seus ideals profundament humans i essencialment catalans i liberals, no podran morir mai perquè estan confosos amb l'essència viva del cor del nostre poble.

Els que d'ençà dels primers anys de la nostra joventut i amb motiu de la desaparició d'aquell partit que es digué Unió Federal Nacionalista Republicana, no havíem trobat una força política on aportar-hi el nostre escalf i el nostre entusiasme, ara amb la naixença d'Esquerra Republicana de Catalunya hi hem trobat l'adequat substitut. El temps però no passa endebades i aquest senyal dels nostres dies ha estat incorporat plenament en l'estructuració del nou partit que ve a sentar la fórmula democràtica a base de la qual d'ara en endavant s'hauran de regir les veritables organitzacions polítiques de la nostra terra.

Som d'Esquerra Republicana de Catalunya doncs, per això, perquè és un partit que demés de respondre a la nostra manera de sentir i de pensar ens representa i hi som representats d'una manera justa i democràtica tots els que en formem part. Primer els centres que hi són adherits que formen els Comitès Comarcals. Després aquests Comitès que tenen veu i vot als Congressos del partit i que en proporció al número d'afiliats prenen part a les votacions i decideixen el que la nostra organització ha de fer i els camins que ha de seguir. Per això dèiem dies passats en un recent acte públic que els afiliats a Esquerra Republicana de Catalunya no ens podrem queixar si el partit va bé o va malament, perquè l'integren amb plena representació tots i cadascun dels seus adherits per mitjà de les nostres organitzacions. Així el nostre Directori enlloc de desenrotllar iniciatives pròpies tal com tenen per norma els partits polítics que fins ara han actuat, s'ha de limitar a portar a la pràctica les que hem marcat tots junts, dirigents i afiliats, en les nostres assemblees i deliberacions.

Es per xò que Esquerra Republicana de Catalunya no pot ni ha de ésser mai el partit d'un home, ni el partit d'uns quants, si no el partit que, entre tots, volguem que sigui.

JOSEP M. POBLET I GUARRO

«Per un grup escolar», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 4 (16-I-1932), p. 1.

El nostre Ajuntament sembla que va de dret a la construcció d'un grup escolar. No cal dir que el projecte mereix totes les nostres simpaties. SABA NOVA demés de la defensa d'uns ideals, ha vingut a la palestra no pas a fer obra de banderia local, si no a propulsar tots els projectes i iniciatives que enlairin i dignifiquin el nivell cultural de la vila. No volem ni podem ser dels que es miren les coses i els fets en forma parcial que equival a dir injusta. Som i volem ésser dels que aplaudim o censurem les obres pel que representen, mai perquè els que les facin siguin o no els nostres amics.

La construcció d'un grup escolar hauria d'ésser la bandera de tots els montblanquins, el que podríem dir-ne el "nostre Estatut". Cap altra obra ni projecte hauria de despertar com aquest la nostra passió i el nostre entusiasme. Aquestes escoles massa oblidades de tots haurien d'esdevenir el nervi principal de tota la vida montblanquina, el centre bàsic d'una actuació diària individual i col·lectiva en pro de la defensa dels interessos morals dels nostres infants i de la cultura de la vila tota.

El lloc d'emplaçament acceptant el criteri dels tècnics de què sense una despesa massa quantiosa serà possible la transformació del "Pla" en un terreny a propòsit per a la construcció del grup portant-hi demés l'aigua indispensable i necessària, ens sembla excel·lent, car a l'interès de l'obra cultural s'hi afegeix el millorament de la part de Montblanc que està més oblidadada en matèria d'urbanització. Els nous edificis donarien a la vila un caire i un to del que fins ara n'ha estat orfe i entre tots faríem un Montblanc ple de futures possibilitats. Cal pensar solament en la nova visió de la vila qual al cim de la nostra petita muntanya coneguda pel "Pla" hi hauríem afegit els edificis escoles i la nota de color i civilitat del replanteig d'uns arbres, uns xiprers i unes flors.

En aquests darrers temps el nom de Montblanc ha aparegut sovint, potser massa sovint, a les planes dels periòdics. Per això ens sembla arribada l'hora de què tots plegats vegem la manera de que hi surti de nou, per alguna cosa de profit.

JOSEP M.ª POBLET

«La nostra posició», *Saba Nova*, Montblanc, núm. 5 (30-I-1932), p. 2 i 3. [Cf. Article d'Àngel Grau, "Lògica de la darrera vaga general"(6-2-1932), p. 7.]

Els darrers esdeveniments d'aquests dies han aplaçat el Primer Congrés Nacional del nostre partit. I ha estat precisament aquest alçament revolucionari el toc d'alarma demostratiu de la falta que fins ara es notava a Catalunya d'un partit polític degudament estructurat que servís d'aglutinant de tots aquells que entenem que la valla per encausar l'actual estat caòtic de descomposició social del nostre poble, és transformar en lleis l'obra de govern d'un partit que en els seus principis bàsics hi porti un contingut de legislació social ampla i intensament humana.

Els que combaten Esquerra Republicana de Catalunya no saben veure precisament això que és on radica una bona part de la seva força i el secret de la nostra organització. Avui dia als intents de la revolta per la revolta no s'hi poden oposar ni les fórmules dictatorials d'un governador civil ni la força per lo que la força en sí mateix representa si no un programa governamental que encara que governamental pot ésser i ha d'ésser en el fons profundament revolucionari.

Cal legislar el vertader programa social d'una República car no hem d'oblidar que avui després de nou mesos d'un règim de llibertat tot just comencen a veure traduïts en projectes de llei alguns decrets dels que havien de servir per canviar la fesomia de la parodia de legislació social que fins ara hi havia hagut a les terres d'Ibèria.

Al dia que aprovat l'Estatut passi a mans dels mateixos catalans l'escabrós afer de reglamentar i ordenar la legislació social del nostre poble haurem guanyat una batalla decisiva per la vida i la seguretat de tots els ciutadans. No volem dir amb això que aquest país esdevingui en pocs mesos una espècie de *Lanxa* però és evident que si aprovat l'Estatut podem aportar a la nova legislació catalana aquest programa mínim de millorament social que integren els principis bàsics del nostre partit, elevant els obrers a la categoria de ciutadans d'un estat civilitzat, la transformació social del nostre poble esdevindrà una cosa efectiva.

Per això és que davant dels que creuen que aquí no ha passat res i dels que opinen que n'han fet un gra massa, Esquerra Republicana ha de quedar-se al mig per demostrar als primers que és un deure de tots forçar la marxa dels esdeveniments que han de portar a la humanitat a un major progrés econòmic i polític, quant aquests esdeveniments porten el valor d'una obra constructiva i una preparació de cultura i civilitat que el poble no aprendrà mai en quatre dies, però que és un suïcidi el provocar l'obra, si es vol lenta, però assenyada de la

República, per a anar a implantar un nou sistema de govern en un país que com el nostre encara formen lligió els ciutadans analfabets i que ara de poc ha sabut soportar mansament set anys de dictadura.

I per a fer veure als segons que han passat per sempre unes obres, unes institucions i uns sistemes de govern, i que és hora d'anar-se acostumant a veure caure moltes coses més de les que fins ara han caigut i que després de tant temps de veure-les dretes, ens semblava, a tots plegats, que no havien de caure mai.

JOSEP M.ª POBLET

«Impressions del Congrés d'E. R. de C», *Saba Nova*, Montblanc, núm. 6 (20-II-1932), p. 1.

Escrivim aquestes ratlles sota la impressió de la magna assemblea que acaba de celebrar “Esquerra Republicana de Catalunya”. Un formigueig de catalans arribats a la gran ciutat de totes les contrades de la nostra terra que discuteixen apassionadament, violentment. Són discussions que no les separen principis ideològics si no una honestetat política. Tots pensen que si la política catalana hagués de continuar pels mateixos turtuosos viaranys que fins ara ha seguit, potser no hauria valgut la pena d’haver fundat “Esquerra Republicana de Catalunya”. I en evitar que el nostre partit pugui ésser una modalitat més en el mosaic de la política catalana, és on tendeix l’esforç dels assistents a la magna reunió, que volen fer enquadrar a la nostra terra un partit que no pugui ésser mai el pensar d’uns quants, si no el voler i el sentir de tots els homes liberals de Catalunya.

Companys d’unes mateixes contrades que vénen al Congrés amb els perjudicis de la vella política, de la que no se n’han sapigut desentendre del tot, donen en certs moments una nota agre a la reunió. A tots però els junta un ideal i passats els moments que en podríem dir passionals, col·laboren tots a l’obra comú d’estructurar el partit més important que de molts anys hi hagi hagut a Catalunya.

Els moments de major fervor els donen les votacions, llargues, inacabables. Als passadissos del Palau de Projeccions i a les dependències properes un eixam humà de representants de les siscentes entitats vingudes de tot Catalunya donen al Congrés una nota de vida i d’entusiasme. La gent discuteix, crida i gesticula. Uns i altres volen convèncer als de més enllà dels seus diversos punts de mira. La campana presidencial crida a l’ordre insistentment. I de tant en tant ressona una llarga ovació saludant unes paraules del nostre President, el resultat d’una votació o la fórmula de concòrdia sortida a darrera hora entre mig de dos parers oposats.

Mentrestant es va discutint l’articulat que dona estructura al partit. Tothom hi pren part. S’han de limitar els torns de discussió en pro i en contra. Significats parlamentaris en el transcurs del Congrés parlen i discuteixen amb representants d’algun Centre del Pirineu o de les goles de l’Ebre, gent ignorada políticament, que sostenen els seus respectius punts de vista amb una fermesa extraordinària. Rotllanes de delegats que d’uns a altres es passen proposicions i esmenes per tal de què les signin el nombre suficient que permeti poguer-les presentar a la ponència. Diàlegs llargs, incoherents i vius a la vegada. Deu, dotze assembleistes

que demanen per parlar sobre un punt determinat. Murmulls significatius, aplaudiments, protestes. Exes de democràcia? Falta de preparació per un acte com el que s'està celebrant? No, més aviat gosaríem dir-ne exes de vitalitat.

Les sessions de les nits s'acaben a les tres, a les cinc del matí. Alguns assembleistes no van a sopar i el petit bar del Palau de Projeccions satisfà, a peu dret, les necessitats més urgents. Els que encara s'han pogut quedar a Barcelona aguanten ferm fins a la darrera sessió que acaba a la matinada en mig d'una ovació entusiasta i grans aclamacions a Macià i a l'Esquerra Republicana de Catalunya.

Veusaquí una lleugera impressió global del que ha estat aquest Primer Congrés Nacional d'Esquerra Republicana de Catalunya, aquest partit que no sabem fins on podrà portar a la pràctica l'incorporació els seus principis bàsics en la futura política catalana tant prenyada de belles possibilitats. El que si sabem, després d'aquest Congrés, és que mai més quatre senyors per títols que ostentin i càrrecs que tinguin, podran dirigir com en altres ocasions, a espatlles del poble, i des d'un despatx o al voltant d'una taula del hall d'un gran hotel, la política de Catalunya.

JOSEP M.ª POBLET

Montblanch, febrer de 1932.

«El plànol de la població», *Saba Nova*, Montblanc, núm. 7 (12-III-1932), p. 1.

Repasant les xifres dels pressupostos municipals d'aquest any hem observat amb goig que hi figurava una consignació destinada a fer el planol de reforma urbana i aixampli de la vila. De feia molts anys Montblanc necessitava aquesta obra per tal d'acabar amb les millores urbanes a la via pública, sense un pla urbanístic degudament estructurat.

En matèria de reformes i embelliment de perspectives s'han comès a casa nostra veritables atropells al bon gust i al sentit comú. L'aprofitar-se d'un règim d'excepció o del pas d'un amic pel Municipi, han estat armes que alguns poc escrupulosos han esgrimit mantes vegades en benefici seu i en perjudici dels interessos de la localitat. El mal ja ve de lluny i cal dir, en honor a la veritat, que no és pas dels darrers anys que ens havem de doldre més d'aquest estat de coses.

L'ideal per evitar aquests abusos d'obres i millores sense pla ni concert en poblacions com la nostra on no ens podem permetre el luxe de sostenir un arquitecte municipal, és indubtablement el planol de població on hi resten senyalades per mitjà d'un pla d'estudis tècnics les vies d'aixampli i els defectes i vicis a corregir en el transcurs dels anys aprofitant l'avinentesa d'unes obres i les disponibilitats del Municipi en les seves diverses èpoques de prosperitat.

Es per això que la gran obra del pla urbanístic d'una població no deixa el seu rastre fins passats una pila d'anys. I potser és per aquest motiu que fins ara no s'havia consignat cap quantitat en els pressupostos municipals destinada a assumpte de tanta transcendència per la vida de Montblanc. Entre gastar uns milenars de pessetes en una reforma que entra pels ulls o destinar-les a una obra profitosa però que de moment no veu ningú, els nostres consellers, i especialment els de la dictadura per ésser aquella l'època que en podríem dir de les vaques grasses, sempre havien optat per la primera d'aquestes dues orientacions.

Caldria, doncs, que els montblanquins es fessin càrrec de la importància cabdal que per l'adecentament de Montblanc futur té aquesta obra meritòria que s'ha proposat dur a terme l'actual Ajuntament. El pla urbanístic de la vila ha d'acabar amb el fet de què obres i millores ben orientades és deixin en oblit perquè estaven projectades pels "blancs" i ara governen els "negres", car per damunt d'uns i altres hi haurà així l'interès general de la població que està per sobre dels criteris particulars dels homes que en les diverses generacions hauran regit els destins de Montblanc.

Un planol de població és moltes vegades un imposiu per les iniciatives d'alguna obra particular, car subjecta d'una manera precisa reformes i orientacions a les de l'interès general de la localitat, i acaba també amb les exigències d'aquell propietari que es nega a la cessió d'un pas o d'uns metres de terrenys que convenen a la resta dels veïns, acudint al sistema d'expropiació forçosa. Però és hora de què tots plegats compreguem que per damunt de les nostres conveniències personals hi han les de caràcter general que no solament hem d'acceptar si no que hem de sapiguer vetllar i conservar com si fossin les nostres pròpies.

JOSEP M.ª POBLET

«La qüestió de l'hospital», *Saba Nova*, Montblanc, núm. 8 (26-III-1932), p. 3.

Fa ja molt temps que de fet a Montblanc estem sense Hospital. Unes divergències sorgides entre un dels Ajuntaments de la dictadura i el Cardenal Arquebisbe de Tarragona, que ara no és hora ni lloc d'analitzar, començaren a estroncar el funcionament d'aquesta institució benèfica. El poble es va dividir en dos parers. Aquell Ajuntament amb els que li feien costat va pretendre resoldre l'afer pel seu compte; l'institució es va anar debilitant i mentre d'altres posteriors intentaven anar a una solució estable o definitiva, vingué el 14 d'abril amb la renovació total del Municipi i és el cas que a hores d'ara Montblanc no té Hospital.

No pretenem amb les presents ratlles sapiguer ni esbrinar de qui era la culpa o la raó del plet. Les coses estan ja delimitades i sabem que temps enrera hi hagué una sentència, que mentre no es recorri o es demostrí el contrari s'ha d'acceptar com a tal per a anar a la solució d'aquest afer.

Creiem, doncs, arribada l'hora de què sense violències ni partidismes, es vagi a una solució harmònica per tal que de nou el nostre vell Hospital torni a funcionar. I parlem del vell Hospital, perquè entenem que l'actual generació cometeria un pecat imperdonable si no buscava totes les solucions factibles per tal de què aquell edifici que tanca un dels claustres més gentils i més harmònics de la nostra terra, el deixava enfonsar per abandó o per dessídia de tots plegats.

L'Ajuntament sense deixar-se perdre cap de les seves prerrogatives, hauria de veure la manera de posar fi a aquesta enutjosa qüestió. I si guiat de bons propòsits trobava raons insuperables per a la instal·lació de l'Hospital en el seu lloc primitiu, parlar al poble d'una manera prou clara per a decidir portar aquella institució benèfica en altre banda. Tot menys continuar en l'actual estat de coses.

Senyors regidors, amb bona voluntat i guiats dels millors desigs, cal resoldre l'afer de l'Hospital. Penseu que ho exigeix i ho reclama el bon nom de Montblanc.

JOSEP M.ª POBLET

«En pro de l'ensenyança», *Saba Nova*, Montblanc, núm. 12 (22-V-1932), p. 1.

Una de les taques més negres de la nostra vila ha estat l'abandó que hi ha hagut en la qüestió de l'ensenyament. No és pas simplement manca de locals o falta de mestres, si no la deixadesa i l'oblid amb què sempre s'ha tingut aquest afer primordial i essencialíssim de l'ensenyança dels nostres infants.

Podrà la nostra vila estar mancada de locals capaços pel cens escolar, però era indispensable que insuficients i tot, els que hi havia, estiguessin decents. Podíem no tenir prou mestres, però calia dotar a les escoles de l'utillatge i del material precís per a l'ensenyament dels alumnes.

Així pot dir-se que aquí tot estava per fer. No teníem bons locals, però els acabàvem de fer dolents amb la nostra inèrcia, amb la nostra deixadesa i amb el nostre abandó. Per això si de moment no veiem possible construir un grup escolar, hem de fer, no l'Ajuntament, si no tot el poble amb ell al davant, que la falta d'aquest grup escolar es deixi sentir menys pel millorament de les actuals escoles.

Està entès que si per ara no podem construir cap Palau de Cultura no per xò hem de deixar que les escoles i els seus locals sien unes habitacions infectes. Mantes vegades els pares no deixaven anar als seus fills al carrer per tenir-los guardats a casa i no sabien que a l'escola, on poc estona després hi romandrien els petits escolars, hi havia portes on el vent hi passava per tot arreu; finestres sense vidres; *waters* que no més en tenien el nom i parets que enyoraven una cosa tan essencial com era la netedat de la calç que els feia tanta falta com el mateix pa espiritual que els petits escolars rebien.

No culpem a ningú d'aquest abandó però confessem que tos plegats ens n'havíem preocupat ben poc d'aquestes coses tant essencials i que són la base i el fonament de la grandesa dels homes i dels pobles.

A aquest estat lamentable d'abandó l'Ajuntament actual hi ha respost dedicant en atencions d'arranjament de locals i compra de materials unes set mil pessetes. Però això no és prou perquè les atencions a cobrir són moltes i permanents i perquè de la mateixa manera que aquest Ajuntament s'ha preocupat d'endegar l'oblid d'uns altres ningú ens dirà que al dia de demà els que vinguin ho tornin a deixar en un estat d'abandó lamentable.

D'aquí la necessitat d'anar a la creació d'una entitat de caràcter cultural que aplegui als bons montblanquins sota el nom d'"Amics de l'escola" i que tingui com a tasca primordial el

propulsar totes aquestes iniciatives i controlar fins a cert punt la marxa dels afers escolars per tal que la comunicació entre l'escola i el poble esdevingui una cosa permanent i efectiva.

Dintre de pocs dies es celebrarà un festival escolar. En ell es parlarà d'aquestes coses que els montblanquins hem tingut massa oblidades, per veure si, tots amb tots, aixequem una mica els cors i, lliures de prejudicis, ens posem a fer feina.

JOSEP M.ª POBLET

(Del Consell Local d'Instrucció)

«Som d'Esquerra Republicana de Catalunya», *Saba Nova a Avançada*, Tarragona, núm. 1 (1-VII-1932), p. 5.

Els derrotistes de la política, els que saben ja és saber ! que ells son els arbitres de la cosa pública i podriem dir els amics capacitats per a tirar av[ia]t amb el Governament del país, s'afanyen de proclamar als quatre vents el fracàs de l'Esquerra.

Els infeliços mortals que no formen en el seu clos i que per tant no tenen aquesta patent d'infalibilitat en els afers públics voldrien, encara, que'ls precíssem mes aquests fracassos i en lloc de nomenar l'Esquerra, hi afegísim, sempre que és volguessin referir al nostre partit, aquests dos mots inconfundibles: "Republicana de Catalunya".

Perqué això de la dreta i de l'esquerra no hem sapigut veure mai on comença ni on acaba.

En canvi, sabem perfectament, en aquest país de confussionisme politic, on comença i on acaba, el programa, l'organització i la disciplina d'Esquerra Republicana de Catalunya, que es el que interessa als que formém a les rengleres d'aquest partit demòcrata per excel·lencia, aquí on la paraula democràcia, s'havia fet servir per tot.

No s'hi val, doncs, a jugar amb equívocs i si cadascú ha de carregar amb la seva responsabilitat cal evitar tota mena de confussionisme.

Esquerra Republicana de Catalunya respon, ha de respondre sempre a la manera de sentir i pensar dels seus afiliats. Esquerra Republicana de Catalunya no és un partit més on uns quants senyors remenen les cireres al seu gust i sense comptar moltes vegades amb la voluntat dels que'ls segueixen. Esquerra Republicana de Catalunya té un programa i una tàctica política,

bona o dolenta, encertada o equivocada, (en aquest cas concret és el de menys), però que per damunt de tot respon als sentiments des seus militants i afiliats que l'han formulat, l'han esmenat i l'han discutit en els plens dels seus congressos, dels seus organismes i de les seves federacions.

Esquerra Republicana de Catalunya vol dir això; militant reunit en un centre; centre que és part integrant de la comarcal; comarcals que formen les federacions; i congressos generals que's reuneixen periodicament on els afitas que ostenten càrrecs públics han de començar per donar compte de llur gestió als seus representants i on tota mena d'acords per aclamació o votació secreta, entren a formar part de l'ideari i de la tàctica del partit. Democràcia pura o sigui tot el poder i la responsabilitat política damunt de la cèlula que és el militant.

Es per això que després d'un any, durant el qual els nostres adversaris s'han cansat de proclamar els fracassos de l'Esquerra, els millitants d'Esquerra Republicana de Catalunya podem dir amb orgull que'ls actes dels nostres homes, perfectament controlats, són guiats per nosaltres mateixos i que el dia que s'apartessin del camí emprés seriem els afiliats els que, mitjançant un Congrés del partit i amb el resultat d'una votació, els demanariem comptes.

¡I es tant nou aixó de poguer demanar comptes en forma normal i ja reglamentada als homes d'un partit que ostenten càrrecs públics, aquí on sempre la voluntat d'uns quants havia burlat o estafet els veritables sentiments del poble i de les comarques!

Heus aquí el secret de que després d'un any de proclamar els *fracassos* dels nostres homes i les *tàctiques* del nostre partit, avui, com ahir, poguem dir:

¡Som d'Esquerra Republicana de Catalunya!

JOSEP M. POBLET

«Als defensors de la veritat», a *Saba Nova a Avançada*, Tarragona, núm. 10 (2-IX-1932), p. 7.

Un article de redacció amb totes les vaguetats i mentides a que'ns té acostumats «Aires de la Conca», intenta contestar unes afirmacions meves publicades fa poc en aquestes planes, en les quals, amb la meua signatura al peu i senyalant testimonis i casos concrets, posava en evidència el procedir innoble de certa gent i parlava de la mena de campanyes a que l'esmentat periodic ens té acostumats d'ença del dia que no seguim les seves orientacions polítiques.

Be; no penso escriure per sugerències ni suposicions. Quant lo que és blanc es vol fer veure negre, es inútil perdre el temps en discussions.

Ja ho saben doncs tots els que intervingueren en fer i escampar les celebres fulles de quant la campanya electoral de les Corts Constituents; encara que no els ho sembli i ara es quedïn veient visions, resulta que jo en aquell afer estava amagat darrera de la porta.

Ja ho saben també els meus companys del «Centre Republicà Catalanista». Encara que jo diguès publicament que acatava uns acords per d'iciplina, pero que jo entenia que certes campanyes solament eren mereixedores del despreci, resulta que del miting de protesta de les meteixes, vaig ser-ne l'organitzador.

Ja ho saben els companys que integrent la redacció de *Saba Nova*; l'article aparegut en aquestes planes arrán de la perdua de la colocació de l'amic Blavi, també el vaig fer jo. No hi fa res que a tots els consti el contrari. Convé que sigui així per la gent d'«Aires de la Conca», i com que son defensors de la veritat cal, avans que tot, vetllar pel seu prestigi i no fer-los quedar malament.

I cal que sapiga tothom que bueno... que potser si... que avans de formar jo part d'una empresa d'espectacles, a Montblanc s'havia fet vodevil, pero cal aclarir que no era tant crú ni amb tanta frequencia. Ves per on ara ens enterem que la Companyia d'En Santpere no fà els vodevils amb tanta cruesa com les altres companyies d'aquest gènere que fan tournée per Catalunya. Es veu que esperaven posar a la pràctica l'«assiduitat i la cruesa» per quan jo en formés part.

***

Ja comprendràn els lectors de «Saba Nova» que faig totes aquestes aclaracions per tal de posar les coses al seu lloc, i perquè ni ara ni mai quedi en entredit la «veritat» que defensen

amb tant d'entusiasme «aquesta colla de senyors, tant fins, tant be educats i tant bons escriptors» que formen part de la redacció d'«Aires de la Conca» i que algunes vegades, de tant en tant, però aixó sí, guiats del major bon zel, sense cap mena de malícia, s'entretenen, com si practiquessin un esport, a dir mal del pròxim.

JOSEP M. POBLET

ANNEX 2: LA VEU DE L'HOME DEL CARRER.

La veu de l'home del carrer

Conferència de JOSEP Mª POBLET,

Donada a Comunitat Catalana, de Mèxic, el 23 de febrer del 1944

Hem escollit el tema *La veu de l'home del carrer* per a la conferència d'aquest vespre, perquè després de les coses que han passat i passen en els alts i baixos de la política, ens ha semblat el més adient, i perquè, com a catalans, desitgem que tot el que encara hagi de passar tingui un to distint de l'aconseguit fins ara. Quan tothom ha parlat; quan s'han sentit tota mena de veus; quan les nostres oïdes estan fetes a escoltar un seguit de píxies en lloc de solucions harmòniques, trobem que és bo i fins i tot saludable saber què pensa l'home del carrer del desconcert regnant en la política catalana, garbuix d'idees i de conceptes, on cadascú tira pel seu cantó i on la gent, enfonsada en un mar de confusions, sembla haver perdut la carta de navegar.

No pretendrem, en la nostra exposició d'aquest vespre, assentar noves doctrines, car les que hem de dir fa temps que són conegudes de tots, amb l'únic inconvenient que sovint les deixem oblidades. La nostra pretensió és més modesta i es limita a constatar els comentaris de l'home normal davant la caòtica situació present; del ciutadà que canta a la massa coral, posem per cas; que assisteix a les conferències i actes patriòtics, encara que ell no en sigui l'orador; que acut a les representacions de teatre català, avui prohibit a casa nostra; que compra llibres catalans; que no sent el *tabú*, i que ha arribat a aquest Mèxic generós de fer d'exportador o de viatjant, de dependent de comerç o de veterinari, empès per la maltempsada que va arrambar amb tot, menys amb els seus sentiments d'home liberal i catalanista; aquest ciutadà del carrer que enyora el temps que li era dat de poder comprar les roses de Sant Jordi sota l'ombra del Palau de la Generalitat de la nostra Barcelona; que somnia en el jorn que, ple d'unció i testa descoberta passarà de nou davant l'estàtua de Rafael de Casanova; i que sospira per tornar a fer d'interventor del districte quart, arribada l'hora dels comicis; petit burgès o treballador, funcionari o bé home de lleis, que té l'aspiració de poder abastar una cosa tan fàcil, i que a la pràctica va esdevenint tan difícil com és aquesta: saber-se ben dirigit. Aquest home, ciutadà entre els milers de ciutadans de Catalunya, que després d'haver sentit parlar de diputats i consells, de legats i partits, juntes i comitès de barriada, creu arribat el moment d'exclamar: «— Deixeu-m'hi dir la meva! »

El qui us parla, concretament, s'ha vist més obligat a haver de dir alguna cosa perquè algú ha cregut , i així li ho ha fet saber, que després d'haver llegit la memòria de Comunitat

Catalana de l'any 1942, que com a Secretari del Consell li tocà escriure, i el contingut de la qual cadascú ha volgut interpretar a mesura del seu gust, havia fet com el tenor que en alçar-se el teló engega el do de pit i a la meitat de l'espectacle resta enrogallat, perdent-se entre les amb un: «—Aquí us ho deixo», que té totes les característiques de la deserció. No és pas això, amics. Si el qui us parla té, en política, alguna virtut, és la de la conseqüència i la de la lleialtat. Per aquesta conseqüència, en el temps de la seva joventut, va saber perdre i renunciar —posat en els mitjans raquítics, políticament parlant, de la vila que el veié néixer— amistats i afectes preuadíssims. Als pobles, cal només ésser el portantveu d'un grup perquè els de la vorera del davant et mirin de cua d'ull. El meu pare, home de *La Renaixença*, de la Unió Catalanista i de les Bases de Manresa, si alguna cosa va ensenyar-me amb persistència, martellejant, fou la d'ésser fidel als ideals de Catalunya, apresos de la seva boca i de la seva actuació, i reblats dintre meu, una anys després, per la lectura d'aquell llibre modèlic, sovint massa oblidat, catecisme de la nostra idea nacional, que es diu *La Nacionalitat Catalana*, de Prat de la Riba. No és, doncs, amics, cap retirada, ni cap desconfiança, ni cap perdre la fe. El que s'esdevé és que nosaltres som dels qui creiem que d'igual manera es pot servir Catalunya des del lloc d'un Consell directiu que des de les rengleres de l'anonimat; que la gent hauria d'aprendre que l'home que avui porta el comandament demà pot ésser un de la renglera; que s'ha d'acceptar el lliure exercici del joc de la democràcia que preveu que aquell que ho ha estat tot també ha de saber creure; que un dels mals que patim a l'exili és aquesta mena *d'enroscament al càrrec*, malura que, en definitiva, podria resumir-se així: no saber aprendre a passar discretament. Després de l'experiència d'aquests cinc anys, hem arribat a la conclusió que, si en creuar la frontera, tots amb tots, ens haguéssim sostret el ròssec del *jo he estat...* hauríem fet desaparèixer un tant per cert altíssim del desgavell actual, amb greu perjudici de la Companyia del Cable —sigui dit de passada— els ingressos de la qual s'haurien vist minvats en benefici de la concòrdia catalana.

S'embolica la troca

I dit tot el que va exposat, a mena d'exordi, entrarem al *leit motiv* de la conferència amb les paraules amb què el poeta començava la seva famosa composició: «Era en el temps...» Sí, amics, era en el temps en què arribàvem a Mèxic, tot just fa tres anys; aquest Mèxic que, ves qui ho diria!, els catalans hi campaven com rostes dins una bassa d'oli; dies llunyans en què els compatriotes d'idees liberals i catalanistes s'aplegaven en llur gran majoria sota les rengleres de Comunitat Catalana, sense recordar-se massa dels partits polítics, per bé que els seus ideals els portessin arrelats dintre dels cors; hores aquelles que els patriotes no sabien què era reunir-se avui sí i demà també per parlar i discutir amb els amics del Comitè, o els del partit i encara

amb els altres de més enllà, de la conjunció de grups diversos; dies en què ens agrupàvem dues o tres vegades l'any per commemorar les festes nacionals de Catalunya. Hores de placidesa només enterbolides pel neguit de, massa sovint, haver de tenir present la frase del Mestre: «Guanyaràs el pa amb la suor del teu front». Una època en què també, de tard en tard, s'esqueia de trobar un diputat pel carrer, però que com que no et recordava que encara ho era, pels teus dintres li ho tenies més que no pas ara. Hores tranquil·les en les quals no apareixien gasetilles ni editorials per a fer-te esment, si és que ho haguessis oblidat, que aquell encara és regidor, mentre el de més enllà fa esgarips per a convèncer els seus connacionals que, en virtut de l'article tal, del reglament i del que preveu la Constitució, no hi ha més *mero mero* que ell – que dirien els mexicans usant la substanciosa i gràfica fraseologia del país–; dies que, ai las!, no sabem quan tornaran, si bé els enyorem de debò cada vegada que algú té l'acudit de dir que posseeix el secret de la nostra felicitat.

I en aquestes estàvem quan començaren d'arribar vaixells. Eren vaixells amb germans de França, d'identica formació política que la nostra, encara que –tenint en compte el que havien estat a Catalunya– d'una major significació. I primer els del *Quanza*, després els diversos arribats en el *Nyassa* és el cas que els tals amics, gairebé en bloc, començaren a tenir-hi a dir a la mena d'estany d'aigües dolces en el qual, i fins llavors, havíem sabut romandre la majoria dels catalans. I, tots amb tots, volgueren fer-nos veure que els exiliats en terres d'Amèrica anàvem errats d'osques. L'embranchida fou tan forta que arribaren a fer-nos trontollar. Com que no hi ha cap obra perfecta, i les Comunitats també tenien les seves esquerdes, l'humilíssim interventor del districte quart va dir-se pels seus dintres: «Potser sí que anem per mals viaranys. Deixem, doncs, fer als qui semblen posseïts d'una major experiència.»

El cas fou que la troca la estava embullada. I que aquest *embolica que fa fort* pot dir-se que ha estat el lema dels dos anys darrers d'experiències, després dels quals, i dels èxits (?) assolits pels qui deien tenir la visió dels secrets de la política, l'home del carrer ha arribat a la conclusió que el camí emprès de bon començament devia ésser el bo i el veritable. Amb l'arribada dels dos darrers *Nyassa*, especialment, la tensió pujà al roig viu. Cada nova expedició portava el seu lema. El del penúltim, i parlant sempre en termes generals, pot dir-se que era aquest: «Res de nous agrupaments: enfortir els partits, estrènyer les seves fileres; posar-los en primer pla.» Els vells partits polítics, doncs havien de fer el miracle. Transcorreguts uns mesos, els amics del darrer *Nyassa*, no sabem ja si una mica decebuts perquè les coses no rutllaven com creïen els experts en la matèria, portaven la solució a base de la legalitat, una senyora venerable que emana de les institucions, mereixedores aquestes darreres del nostre respecte, malgrat que algú ens ha volgut fer-nos-en dir penjaments des de la dita Memòria que, per sort

nostra, i descrèdit dels contraopinants, oportunament va ésser lliurada a l'estampa. Aquesta vegada anava de debò. Un paper, un trist paper, blanc com una patena, a imatge i semblança dels que surten al tercer acte de les comèdies, posaria el punt final. Si no que els mesos passaven i malgrat papers i delegacions, la farsa no acabava d'aclarir-se. I això que la Comunitat aquells dies optà per una mena de parèntesi expectant! I que el senyor Carles Pi-Sunyer fins presentava la dimissió del seu Consell amb l'ànim de no ésser un destorb per a l'arranjament dels problemes; amb la qual actitud, si no altre premi, s'ha guanyat una mena de campionat de la paciència que li ha permès d'esperar debades més d'un any –com ens fem vells darrera la política!– la cristallització de la fórmula que havia d'acabar amb les nostres desavinences. I el temps ha passat, i la desitjada concòrdia la veiem cada dia més lluny del nostre abast, perquè amb tot i el fracàs, encara es pretén seguir els mateixos camins que ens han portat a la caòtica situació d'aquests dies. Al fons del fons, ha passat el que havia de passar, perquè si filem prim observarem com amb els procediments emprats podia esperar-se altra cosa. Analitzem-ne, si no, els fets i en traurem les conseqüències.

La desunió

Hem de començar l'anàlisi per a constatar la tasca deslligadora que s'ha realitzat des del cos dels partits polítics en pretendre que aquests, lluny de la terra, actuïn com si encara ens trobéssim en plenes Rambles. És per aquest fet que a través dels partits –i contra el que molts creien– han vingut les grans discòrdies. A Catalunya, amb Govern constituït, amb ajuntaments a governar, amb eleccions a fer i amb programes a complir, els partits superaven crisis perquè hi havia la passió del carrer, aquesta cosa que, sense veure's del tot, es palpa en les multituds, i que en el joc de la lluita produeix enfervoriments i exaltacions. A l'exili els partits, mancats del que podríem dir-ne la matèria prima que els sosté i els fa forts; que els fa tirar endavant o endarrere, queden carcasses buides on les petites misèries dels homes, les vanitats, suren més a flor de pell. Llavors es dona el cas que el ciutadà que es deleix per tornar a comprar les roses de Sant Jordi, no s'hi acaba de reintegrar, car en el fons, com succeeix a tota mena de carcasses, la troba una disfressa i no és que ja no cregui en els partits, que en renegui, ni que en blasmí. Home de partit fou ahir; home de partit tornarà a ésser demà. I com que ni tan sols aspira a fer el salt de mata, sinó tornar a casa per allistar-se al mateix agrupament, i si no ben bé al mateix, a aquell que en reculli els apostolats i les essències; quan veu l'espectacle que s'està donant arrufa el nas i comença a pensar que el partit que s'haurà de fer i refer allà baix és difícil que sigui ben bé el mateix d'abans que passés la tramuntana. L'home disciplinat, el ciutadà de la renglera, que és liberal i que és demòcrata, sap prou bé la tasca encomanada als

partits i, malgrat els seus defectes, els dubtes que sovint el turmenten, continua creient que mentre no apareguin fórmules millors, és la democràcia, són les organitzacions, és el Parlament, són els règims de respecte i tolerància els qui més encaixen a la seva idiosincràsia que, dóna la casualitat que són així mateix els que s'acomoden millor al tarannà de la nostra gent des dels plans del Llobregat a les goles de l'Ebre. Si no que el partit el porta dins el cor embolcallat en les cendres del caliu per esventar-les de nou arribada l'hora del recobriment. I perquè l'estima li sap greu l'espectacle gens edificant que, sovint, dóna el seu i els de la vorera del davant. Ara resulta que els partits, una de les poques coses que, almenys d'una manera externa, sortiren senceres de Catalunya, han hagut de provar els aires de l'exili per a esdevenir esmicolats. Cadascun s'ha destriat en grups i grupets, i és per aquest motiu que si a Catalunya les fraccions i els distanciaments li semblaven perdonables, car els partits eren, de fet, una exigència dels procediments democràtics, lluny de la terra, sense poble a governar, sense ajuntaments a administrar, se li apareixen com una mena de monstres devoradors, si més no, d'afectes i d'amistats, entre gent que havia conviscut anys i panys en unes mateixes rengleres. I ell, l'home que el dia onze de setembre passava, meitat com un creient, meitat com un soldat, davant la figura simbòlica de Rafael de Casanova, no se'n sap avenir que molts germans de Pàtria s'entossudeixin de veure Catalunya a través del clos limitat del partit. Moltes vegades, en el reposar de l'insomni, també al nostre home se li apareix la terra perduda. Hi ha dies que li sembla poder abastar-la. I mai no l'albira per entre l'enreixat d'unes inicials escrites en lletres majúscules. La Pàtria se li apareix sempre –beneïda aparició!– a través d'un llibre o d'una corrandà i àdhuc si voleu per entre les fulles d'un pollancre. Un pollancre d'aquells tan alts i tan fins que arplegaven tots els vents, i que sempre sabien redreçar-se. Lluny de casa, veu Catalunya en un sentit de totalitat perquè sent la Catalunya dels conreus i de les feixes; la dels germans de captiveri, no pas la del seu casal de barriada, que ja referà un dia, quan hagi, reconquerit tot allò perdut, quan pugui abastar-ho de nou, quan torni a respirar les marinades.

Fa pocs dies que l'home del carrer va trobar-se un seu amic francès, vell militant del partit radical socialista de la veïna república, exiliat com ell, liberal com ell. No s'havien vist d'ençà del dia que el va anar a treure del camp de concentració d'Argelès. I al nostre home se li enrogiren les galtes quan el francès li deia com tot el seu esforç actual el destinava a la revalorització de la França, per mitjà dels organismes patriòtics que els seus germans han constituït arreu on es troba un grup de francesos, de francesos de totes les tendències que no tenen el mal costum de reunir-se dos cops per setmana per a parlar de partits, sinó per a veure d'alliberar la Pàtria. I el francès, que havia estat batlle d'un poblet dels Pirineus, li mostrava el periòdic que uneix tots els francesos lliures; uns rebuts de quotes que van a un sol fons comú.

Res de tendències partidistes. Prou que arribarà l'hora de tornar a destriar els camps! Ara, la causa nacional per damunt de tot. El bon jan de l'interventor del districte quart, en tornar-se vermell de galtes, recordava així mateix que dies enrere li havia caigut a les mans un butlletí dels belgues escampats pel món, on s'exaltava allò que els uneix i no es feia pas retret de les coses que els separen. I li venia a la memòria una carta arribada de Catalunya, que s'havia escorregut al marge de la censura, on tampoc els germans d'allà no li parlaven pas de partits, ni de cledes, ni d'homes de l'ahir, sinó –retenia les paraules amb una precisió exacta– «de crear el clima polític de l'autèntica Unitat Nacional, d'ensenyar als ciutadans com s'ha de complir un deure lliurement acceptat, de donar suport –fixem-nos bé en el que ens encarreguen els perseguits (repetim que són paraules exactes)– a l'acció exterior que qualsevol català pugui desenrotllar des del lloc on es trobi prop de les cancelleries democràtiques.» I l'home del carrer, en comparar aquestes paraules amb la xerinola del nostre exili la veu assenyada de la gent que a casa nostra viu sota el fuet de la ferocitat, mentre aquí tothom campa pel seu cantó, deixà l'amic francès, contristat de comprovar que els altres fan allò que nosaltres no sabem fer; que la resta dels pobles oprimits, en la conducta actual, han après d'expiar culpes passades. I és quan el català anònim es preguntava, entre dents, si era veritat o bé havia esdevingut una llegenda el proverbial seny català, del qual havien fent tants enaltiments i li n'havien explicat tantes històries.

És per tot plegat que l'home de les roses de Sant Jordi roman trist i malenconiós, car observa que les solucions van fallant, que els dies passen i que si anem seguint aquestes rutes el final de l'hecatombe present ens trobarà esmicolats per les lluites internes, sense un ideal a aconseguir, sense un programa a realitzar, car gairebé ningú, si es garbella ben garbellat, no es salva de la desfeta.

«Legalitat» i realitat

Durant un temps li feren concebre esperances amb el mirall de la legalitat, que ha acabat essent posada en entredit pels seus més fervents partidaris. Una legalitat que, per aclarir l'autenticitat de la seva representació, de la seva validesa, els homes elegits fa dotze anys n'han tardat prop d'un i mig per dictaminar que qui la representa només té caràcter moral i, per tant, si es posa bé en qüestió tan complicada, resulta que els veritables dipositaris de l'ahir són, precisament, els representants elegits fa dotze anys –dotze anys no comparables amb un segle de la nostra història en convulsions i en vessament de sang. Això li ho diuen, en una nota recent, al nostre interventor, que és un entusiasta de les prerrogatives, si bé demana que

aquestes es defensin sempre, a casa i a fora, amb igual entusiasme. Quan l'infeliçot de ciutadà pensa d'aquesta manera, li ve a la memòria un volum que guarda en el prestatge de la seva biblioteca ambulat on hi ha, a manca de manifestos polítics, els llibres i revistes que en català s'han publicat a l'exili. Es una dèria que no pot deixar. El volum és d'un company de diputació dels amants de les prerrogatives, intítulat *Els darrers dies de la Catalunya republicana* i on, al dir de l'escriptor, es desprèn que l'entusiasme i la fe fallaren en moments transcendents de la història del nostre poble. Per això el nostre home del carrer és partidari que els drets i els deures siguin defensats sempre amb igual amor, en totes les hores, les greus i les adverses, les planeres i les còmodes. I perquè voldria veure-ho així no oblida aquell jorn de l'any 1932 que acudí a la plaça del Parlament de Catalunya; i fins i tot recorda que va demanar festa al seu burgès per a poder presenciar la reinstauració de les nostres Institucions. I bo i fent comparances, observa que aquell enfervoriment prop dels representants llavors acabats d'elegir, s'ha convertit, els darrers anys, en una fredor i en un silenci tan glacials que li sembla estrany que els mateixos interessats no se n'adonin. L'interventor del districte quart ens deia fa pocs dies a cau d'orella que hi ha coses que no tenen remei, per bé que aquest hauria fet la seva aparició si es tenia present que no totes les hores són portadores del mateix neguit; si es parés esment que els anys no passen endebades; si, amb càrrecs o sense, la gent sabés esperar. En aquest cas concret esperar discretament l'hora per si un dia se'ls havia de menester. Una mena de revalidació del títol que, després de tot el que ha passat, creu que els fa molta falta. I completava els comentaris dient-me que de donar corda a aquest rellotge que havia de marcar l'hora d'utilitzar els vells representants al Parlament posant-ne en marxa les minutereres, n'havia de tenir en compte un sol rellotger: el poble de Catalunya.

Pere Mas i Parera, en un dels darrers números de *Germanor*, de Santiago de Xile, fa uns comentaris amb referència a la legalitat, que no ens podem estar de transcriure: «Per a lluitar per la llibertat de Catalunya, per a abatre els seus enemics –diu–, no ens cal, en definitiva, cap llei ni cap decret. Benes, per exemple, va renunciar la presidència de Txecoslovàquia arran de la claudicació dels aliats a Munic el 1938. Per tant, i segons la Constitució del seu país, ja no és president de la República. En declarar-se la guerra actual, va assumir la presidència del Comitè Nacional Txecoslovac, al qual el govern britànic va reconèixer com a govern nacional de Txecoslovàquia el dia 20 de juliol del 1940, i ha estat reconegut després, com a tal, per totes les Nacions Unides. ¿És que cap compatriota seu li ha retret mai que el president legal era Hacha? Si n'hi ha algun, tingueu la seguretat que és un nazista. Aquest fet demostra que el dolor general d'aquell poble admirable ha bandejat en els moments actuals enveges i apetències personals i partidistes i ha superat escrúpols i prejudicis advocadescs i que la voluntat del

poble té un imperi molt més fort que el de totes les lleis i decrets que diguin que el president de Txecoslovàquia no és Eduard Benes, perquè el poble —el dispers i el que sofreix damunt la terra mare— no en reconeix d'altre. Tant de bo que els catalans en prenguessin exemple tot seguit! No és la legalitat allò que ha determinat el reconeixement del Comitè presidit per Benes com a govern legítim, sinó el clam universal dels txecoslovacs que convergeixen en un mateix propòsit: l'alliberament de la pàtria. I amb Catalunya podria molt bé esdevenir això mateix, en el moment escaient, si posposéssim ara decididament l'esperit de dissociació i actuéssim amb generositat.

I per si no hi hagués encara prou *farrigo-farrago*, que deien les comares del meu poble, quan pressentien els terrabastalls, fa pocs mesos que l'home del carrer, un bon dia al matí, bo i prenent la xocolata, va veure's sorprès per una nova de les que fan trontollar. Aquesta vegada, l'anunci era publicat, a so de bombo i platerets, a la primera plana dels periòdics. No hi mancava res: propòsit d'alliberació i gent d'empenta, amb barreja de catalans i espanyols. «A veure si aquests darrers, a última hora, hauran entrat a la raó...», es deia el ciutadà, entre els milers de ciutadans de Catalunya que se les campa com pot en terres de Mèxic, això ja bo i enfocant l'Avinguda Juárez, cartera sota el braç, a la recerca de la comanda del client. Però no. No hi havia res d'això. La nota no direm que fos un centpeus, encara que prou espessa perquè l'home, desenganyat per l'experiència, es digués, bo i llegint ratlla per ratlla: «Em sembla que volen tornar a donar-me garses per perdius...» La sorpresa va ésser grossa quan veié l'actitud dels bascos. Llegint-la, els ulls li feien pampallugues. Però, ¿no havíem quedat que els problemes d'uns i altres eren els mateixos i que la mútua ajuda mai havia de mancar? Com és que ara els deixàvem sols? Què ens restava d'aquell pacte espiritual? Què, de les petjades que havien marcat els dos presidents de la Generalitat en mantenir una estreta col·laboració entre ambdós pobles? A l'home del carrer començava a sortir-li fum del cap. I bo i trescant en direcció al *Caballito*, recordava les lluites sostingudes colze a colze amb els germans d'Euskadi; la retirada de la minoria catalana del Congrés —ell es trobava a Madrid aquells dies, en viatge comercial—. I encara li venia present que darrera els representants de Catalunya sortien de l'hemicicle els diputats del poble basc. I, tot d'una, això desfet? Per què i en nom de què? L'home que li plaïa en dies ja llunyans comprar les roses de Sant Jordi, que portava Barcelona més endins que mai, sabia que la nostra terra, arribada l'hora haurà d'ésser alliberada dos cops. Els espanyols amb una en tindran prou. Ells trobaran viva la seva llengua, mentre els nostres infants, posem per cas, a més a més del corretjam i el color de les camises, se'ls ha imposat, com un càstig de Déu, una parla que no és la pròpia; que se'ls ha fet escarn de la seva; que se'ls ha vexat en això tan íntim i tan nostre. No és el mateix problema els dels espanyols i el dels

catalans. Ens podem entendre si abans ens deixen refer la Pàtria, d'una forma única i exclusiva a nosaltres. Són dues sobiraniaes les que estan en entredit, no pas una sola, en terres d'Ibèria. La seva i la nostra. I després la de Bascònia. I la dels altres pobles que també hi vulguin ésser. No és hora de pactes de Donòstia, com s'ha retret injustament. Possiblement, cal dirigir la mirada una mica més endarrere i situar-nos en temps de la Solidaritat Catalana. Tots els catalans junts, els de l'un i els de l'altre cantó. Tothom qui posi través perquè Catalunya pugui ésser el que Catalunya voldrà, es digui com es digui, i vagi vestit d'aquest o l'altre color, és el nostre adversari. Encara ho deia el president d'Euskadi en el missatge que, amb motiu de l'entrada d'any nou, dirigia als bascos fa poques hores: «Desitgem, igualment, que la voluntat de Catalunya i de Galícia –són paraules de Josep A. Aguirre– siguin respectades. El que no acceptarem mai serà la imposició d'una situació de fet, digui's legal o no, contrària a la voluntat d'Euskadi, ja provingui d'aquells qui avui oprimeixen la nostra Pàtria, o dels altres que pretenguin fer-ho en el futur.» És hora, doncs, es diu el ciutadà decebut, de solidaritat entre germans, per damunt de tendències. Les paraules del president d'Euskadi li semblen modèliques. Ja arribarà el moment de tornar-nos a destriar. L'ahir, senyors de la *Junta de Liberación*, no ens lliga. Les nostres esperances les tenim posades en el demà. Defugim els pactes, per principi, mentre no vinguin referendats per la gent que a Catalunya són perseguits, precisament per ésser i per sentir-se catalans; per germans que encara romanen a França. Sense la seva aprovació, sense recollir els seus anhels, no han d'acceptar-se compromisos. L'obra dels uns i dels altres és conjunta, ha d'anar a l'uníson, ha de seguir el mateix ritme. Nicolau Rubió i Tudurí escrivia, fa temps, des de París: «La unitat dels catalans que pateixen dins de Catalunya s'està fent per la seva banda. Són dues unitats? Han d'ésser dues unitats? No, que n'ha d'ésser una de sola. I l'una no ha destorbar pas l'altra, sinó que l'ha de completar.» L'interventor del districte quart encara hi afegeix que la gent d'ací només som els comparses de la gran obra que s'està forjant i endevina que els primers actors són a Catalunya. Per això, des de l'exili no haurien d'entonar-se àries ni pinyols, sinó remors afinades, murmuris i acompanyaments.

A Catalunya diran la darrera paraula

Trista cosa la del liberal espanyol que és sempre liberal, però que deixa d'ésser-ho quan li toquen al viu el problema de Catalunya. I el de Bascònia. Per això a l'home del carrer li dolia el trencament moral amb els germans d'Euskadi. I pensar que la *Junta* no hauria passat d'un trist comitè sense bascos ni catalans! Més clar, encara: que no s'hauria pogut presentar enlloc sense la incorporació del que tenen de més viu, i més fet, les terres ibèriques! El ciutadà del

carrer, absent de les grans jugades polítiques, pensa que darrera la cortina deu haver-hi, hi ha d'haver, alguna cosa pastada. Pastada i possiblement madura i a punt de caure. Si no fos així, ¿de quina manera s'expliquen tantes presses?

Així i tot, res del que puguin fer no l'entusiasma. L'interventor del districte quart pensa que els problemes que ací es pretenguin resoldre, mentre no incloguin la condició específica que Catalunya té la darrera paraula, allà s'hauran de tornar a arranjar. I com que creu que els anys no passen endebades; com que, de tard en tard, li agrada desenterrar llibres i rellegir històries, vet ací que, fa uns dies, un bon xic esverat per les coses que passen, va treure la pols a unes pàgines que són una gran lliçó per a tots els qui vulguin aprendre-la; pels qui opinen que les coses aniran pels vells viarany; pels qui creuen que a casa nostra encara ens rebran amb palmes. Escolteu-la bé.

Després de restablir-se la constitució de l'any 1812, els emigrats polítics que hi havia a Anglaterra es trobaren amb una generació que els comprenia malament. El restabliment íntegre del Codi fou causa de múltiples desoris. Finalment, la invasió dels anomenats *Cent mil fills de Sant Lluís*, amb la complicitat de Ferran VII, engegà en orris les llibertats. Altra vegada els constitucionalistes, o sigui els liberals, emigraren, uns a França i altres a Anglaterra. A Londres es constituí un ateneu en el qual figurava el més granat de l'exili. Després de múltiples conspiracions, àdhuc armades, tornaren els exiliats per gràcia de la reina Cristina, vídua de Ferran VII. I aleshores es trobaren que el poble no volia saber res d'ells, que gairebé els desconeixia. Un dels més tossuts a no comprendre el pas inexorable del temps, fou el gran jurisconsult José Maria Calatrava. Gràcies a les seves intrigues, aconseguí, l'any 1824, formar govern, però els seus mètodes toparen amb el concepte polític de les noves generacions que, a la Pàtria, havien sofert el règim absolutista. Al cap de poc temps, Calatrava havia de confessar que les seves idees eren retrògrades, i donava pas, generosament, al nou concepte de liberalisme. Molts refugiats, enderiats a mirar endarrere i esperant un restabliment que mai no es produí, moriren a l'exili. Com veureu, els orbs d'ahir anaren a parar a Londres. I hom es pregunta si els orbs d'avui no hauran vingut a raure a Mèxic.

Una Catalunya nova en un món nou

Si els catalans, doncs, no ens entossudíssim a ésser orbs; si volguéssim veure-hi clar, hauríem de fer marxa endarrere; hauríem de tornar als primers anys de l'exili, car, en aquests darrers, no hem après altra cosa sinó barallar-nos; de fer-nos tiretes de la nostra pell, talment com si en lloc de ciutadans civilitzats fóssim galifardeus que sols pensen a treure's el fetge uns a altres. Aquesta és la drecera a emprendre, que, després de tantes marrades, veu l'home del

carrer, tan ignorant com vulgueu de les martingales de l'alta política, però al qual li plau de pensar en Catalunya i el seu futur. La Catalunya d'ahir hauria d'ésser, per als catalans, un record. Un record per a esmenar-nos en allò que tenia de buida, de corregible; per a afirmar-nos en allò que tenia de plena i de perdurable. És en la nostra Pàtria del demà on tenim posada la nostra fe. Francesc Trabal deia l'any 1940: «¿Qui pensaria en el nostre esdevenidor, si els catalans no hi penséssim?»

Els esdeveniments del demà no voldríem que ens trobessin amb les mans a la butxaca, reclosos a la terra de vori, absents del futur del món. El ciutadà, entre els milers de ciutadans de Catalunya, observa la rialleta de conill que fan alguns escèptics, quan, enmig del trasbals present, entrelluca una nova estructuració del món. «Sí, vaja, vós sou d'aquells que us penseu que la llibertat de Catalunya ens la donaran amb safata.» Si no que succeeix que el que fa la rialleta de conill avui, també la feia ahir davant l'actitud de don Francesc Macià, en els anys de conspiracions, de reixes endins, mentre que l'interventor del districte quart creia ahir, i continua creient ara. I perquè creu, sap que les llibertats dels pobles moltes vegades es guanyen amb les armes a la mà, però d'altres vegades es guanyen amb l'audàcia i la intel·ligència. I observa que el país més conservador del món, Anglaterra, ja parla en aquestes hores del capgirament que s'albira en l'ordre econòmic i social, on moltes coses que semblaven intocables cauran per a sempre; palpa com la U.R.S.S està inventant sistemes insospitats per, arribada la pau, poder fer bona la dita catalana: «Vots són trumfos.» Veu que les organitzacions extremistes parlen de tornar als camins de la democràcia, que haurà de transformar-se, si vol subsistir, i dintre la qual preveuen solucions fins ara perseguides i no trobades; llegeix com el vice-president dels Estats Units, Mr. Wallace, diu que s'ha de crear la teoria política de l'home del carrer, aquest home del carrer mig desconfiat, però creient encara, dels grans ideals, dels que perduren per damunt del pas dels segles, i que pretén veure'ls assentats definitivament i de debò, no pas amb trampes i embolics, com fins ara.

L'home del carrer ensuma que, a espatlles del guardadors de la pau, dels encarregats de la iniciació d'un nou món, possiblement passaran moltes coses. L'escèptic podrà, doncs, continuar amb la seva rialleta de conill. Mentrestant, però, aquestes possibilitats, avui per avui, els de dalt i els de baix, ja les donen per fetes. En arribar a aquestes conclusions, és quan el bonifaci d'interventor del districte quart, que enmig de la seva bonhomia li plau de portar la contrària a aquells que saben tot com ha d'anar, però que tenen el do d'equivocar-se gairebé sempre, es pregunta:

¿Per què els catalans liberals exiliats hem d'unir-nos, no a base d'una unió feta d'acord amb el que jo penso, si no prenent peu de dos o tres punts —no en calen més— en els quals

podríem coincidir tots? Perquè unitat –ara ho copiem d'un diccionari– vol dir «subordinació de tots els seus elements a un assumpte, pensament o punt de vista principal.» Unitat és, doncs, amics, coincidència de pensament comú, no pas el que molts entenen, i per això anem tan bé, que ha de fer-se a base del que ells pensen. D'ací prové que, en lloc d'una, n'existeixen tres o quatre, tirant curt. I les que en sortiran encara, d'unitats, si els catalans no tornem a començar, deixant d'una vegada camins perdedors! La manca d'unitat fou una de les causes que perdéssim la guerra. Aquest mateix motiu podria fer-nos perdre la pau; l'entossudiment, potser diríem millor, a no voler-la trobar. Érem a l'any 1939 i ja els primers exiliats de França la cercaven en un manifest publicat a Tolosa per homes de diverses tendències, propugnant per un organisme que aglutinés els patriotes per damunt dels partits. Uns mesos després, la instaurava el nostre president Companys, fent un Consell Nacional al marge de cledes. I quan la veu d'aquest callava, en seguia el mateix camí Carles Pi-Sunyer. Les *Comunitats Catalanes*, doncs, no inventaven res. No feien sinó seguir les bones petjades, una vegada emmudida per la força la gent de França.

L'home del carrer, si cadascú deixés de banda el partit, el *jo be estat*, fa molts dies que el veu i l'entén el programa a seguir. No cal renunciar a res. Cal, només, deixar a segon terme la política de grup per arribar a una avinença.

El programa d'unió hauria d'ésser curt, curtíssim. I no pas nou. L'home del carrer el faria, a base de dues condicions ben clares i ben concretes:

- A) Internacionalització del nostre problema.
- B) L' Estatut de Catalunya ha estat superat, i, per tant, només el nostre poble és qui haurà de dir, el dia de demà, sense través ni elements coercitius, on vol anar i el que vol ésser.

L'home del carrer opina que amb el primer punt la coincidència pot ésser total. Es tracta simplement de no fer tants periòdics; de fer-ne un de sol. I al costat d'una revista d'estudis –pot ésser la que ja existeix–, editar una mena de fullets que haurien de donar-se a l'estampa per milers i milers en castellà i en anglès, estudiant les característiques del nostre poble; dient al món el que som, el que hem estat, i què és el que volem. D'aquests fullets, petits quaderns sintetitzats, se n'haurien de fer per a inundar les cancelleries, biblioteques, cambres de comerç i centres culturals. Res de política de grup. Pàtria, història, literatura. Una editorial catalana i traduccions simultànies al castellà i a l'anglès de les millors obres escrites en la llengua de Lull. Una oficina de relacions —no inventem res—; els bascos ja la tenen.

Quant al segon punt, si som sincers, si ens despullem de passions, també és fàcil l'avinença. Tots els partits catalans —tots— han proclamat sempre el fet de Catalunya- Nació. Se n'han escrit centenars d'editorials; ho precisen en aquestes mateixes paraules o en d'altres de semblants, els programes de tots i cadascun dels respectius partits on s'aplegava la majoria dels catalans. No es tracta, doncs, de regir-nos sobre conceptes de darrera hora. Cal només, això sí, ésser lleials amb nosaltres mateixos, amb el que hem dit i proclamat. Qui pot preveure el que passarà en el món del futur? Per què els catalans hem de desaprofitar aquesta avinentesa deixant de dir el que som en unes hores de trasbalsament, on ni tan sols sabem què restarà en peu de tot l'existent? Per afirmar, així mateix, que l'Estatut —del qual no cal tampoc renegar— ha estat superat, no ens cal, als catalans, agafar fórmules de darrera hora. En el moment de votar-lo, els mateixos diputats de Catalunya ho feien avinent a la resta dels espanyols. Siguem, doncs, fidels a la nostra trajectòria en moments únics per a l'esdevenidor de tots i sapiguem dir, a qui sigui, sense necessitat de desafinaments, el que volem avui, que és el mateix que defensàvem ahir.

Rovira i Virgili, ens ho recorda en les hores incertes, plenes de nebulositats, del 1939, bon punt traspassada la frontera: «Sense descurar cap dels altres problemes catalans i humans d'aquesta hora tràgica —diu—, els catalans hem de tenir present que s'acosten hores a Espanya, a Europa i al món, en què la qualitat nacional dels pobles serà un element primordial que assolirà la valoració màxima. Hem de presentar-nos, doncs, davant de nosaltres mateixos i davant dels altres, amb el nostre caràcter autèntic i hem d'usar normalment la nomenclatura que ens escau.

És només d'acord amb aquestes fórmules, que els catalans en hem d'entendre, que ens podem entendre amb qui sigui, si tots plegats anem de bona fe. El ciutadà anònim ha de fer l'advertiment que abans, però, cal acabar d'una vegada i per a sempre amb el clima d'intolerància dins el qual el català sembla talment que es complaqui de viure. Hi ha homes que, des de les planes dels periòdics, motegen diàriament de traïdors tots els qui no pensen com ells. D'altres, que no saben ocupar la tribuna sense llançar penjaments per a tot aquell qui no és de la seva cleda. Es pot fer crítica en tots els tons, menys en el de l'insult.

S'ha dit, fa anys, que Catalunya era una devoradora d'homes. La prova de l'exili ens ho acaba de confirmar. I és tan trist pensar en un retorn a la terra més barallats encara que quan vam deixar-la! Hem de renunciar les coses que ens separen en benefici de l'interès comú. Una sola cosa no pot renunciar-se, perquè és el motor que mou els nostres neguits: la llibertat de la terra.

Pactes, sí, mentre se'ns reconegui el dret d'autodeterminació. Amb això hem de pretendre ésser irreductibles. Tota la tasca del Consell Nacional de Catalunya, resident a Londres, podria resumir-se en aquestes paraules: «Saber parar fort.» I en sabem tan poc de parar fort, que a la primera embranzida els espanyols ens guanyen per mà i ens prenen els *trunfos*. Els *trunfos* que, en aquest cas concret, eren el nostre pacte espiritual amb els bascos, a hores d'ara, si no desfet, esmorteït lamentablement.

¿Caps per a dur aquesta tasca? Els qui siguin! L'home del carrer els accepta tots mentre se li demani el parer a l'hora de l'elecció, mentre es sigui lleial. No es tracta específicament del gonfanoner que ha de portar la bandera, si no de saber el contingut dels seus plecs. Londres, Nova York, Moscú, Barcelona... Han d'aprofitar-se els catalans que es trobin en aquests punts neuràlgics i que estiguin disposats a servir lleialment la Pàtria; no cap fracció, sinó Catalunya. Agrupaments? Entenem que poden fer-se, modificant tot el que sigui del cas, al redós de les Comunitats Catalanes. Si han de fer-se rectificacions, que es facin. Que unes comunitats van més enllà, mentre d'altres resten a meitat del camí? Unifiquem-les entre tots i parlem-ne. No és per rètols o per façanes que hem de dividir-nos. El que cal són conductes, agrupaments de catalans on coincideixin homes de diversos partits, de diferents tendències, moguts per un sol ressort: Catalunya. Organisme central? El ciutadà del carrer, mentre no surti una solució millor, fa temps que el té decidit: el Consell Nacional de Catalunya. Motiu principal? La seva residència a Londres. Circumstàncies? La d'haver-hi un patriota que reuneix les condicions de Carles Pi-Sunyer davant l'organisme rector. I arreu agrupacions de catalans, d'individus, que secundin la mateixa tasca.

Pensem que a l'hora del retorn ningú no podrà salvar-se en bloc; que no és lícit voler que partits i agrupacions avalin actituds. Cadascú haurà de respondre dels seus actes. Hi ha molta gent, a l'exili, que mai més no tornarà a ésser regidor del seu poble. Però n'hi ha d'altres que tornaran a ocupar càrrecs representatius. No s'ha de condemnar la gent en conjunt. Ni tot estava tan podrit, ni tot estava tan corcat en la política catalana, per dir que Catalunya és un poble definitivament perdut. Tasca negativa és i serà sempre la de carregar només dels culpes als directors. Les glòries i les desfetes dels pobles són i han d'ésser obra de tots. Hem de responsabilitzar-nos si pretenem ésser. Hem de saber triar. Ah! Però una vegada feta la tria, si no n'hem sabut prou, ja em direu a qui hem de carregar-ne les culpes, sinó a nosaltres mateixos.

Encara hi som a temps

Tot el que va exposat és el que creu i pensa el ciutadà desconegut. Hi ha una dreuera a emprendre, bo i fent, a grans tirades, el camí que us acaba de perfilar. Hi ha aquest, i hi ha l'altre. El que hem seguit fins ara, el de les picabaralles, el de cadascú anar per ell, el de fer sortir periòdics polítics i no polítics cada dos per tres, el de no poder-los pagar sinó a miques i bocins encara que serveixin per a atiar més el foc, per a armar més fressa en aquest batibull actual, on la gent acabarà per no entendre's.

El nostre amic, que va amb la cartera sota el braç, no us podria pas assegurar que el camí que ell creu el bo sigui el que triomfi. El que li interessa és destriar quin és, al seu entendre, el camí net i el camí clar. Guanyar o perdre, en política, moltes vegades té un valor relatiu; i ja és sabut de temps que certes victòries momentànies, al llarg de l'experiència, es converteixen en enfonsaments. També s'ha de saber anar riu amunt per tal que la torrentada no se l'emporti; s'ha de saber perdre; s'ha d'afrontar la impopularitat. Ja és bo jugar i guanyar, el que cal és no esdevenir un *guanyòfil*, el que convé és pensar que, a fi de comptes, el que perdura no és pas la tasca fàcil, sinó la que es realitza fressant rutes plenes d'esbarzerars i de perills. Els catalans tenim dos exemples magnífics del caminar per vies de turment i de sacrifici: les vides dels nostres dos presidents, ambdues plenes de fel, però portadores, cadascuna d'elles, d'esteles de llum.

L'home mitjà que va pels carrers de Mèxic una mica a les palpentes, que dirien els saberuts quan el veuen desconcertat davant el tristíssim espectacle que donem els catalans, no sap si Catalunya ens demanarà comptes de les coses fetes amb els peus. Del que està ben segur és que ens en podrà exigir per la tasca que no haurem realitzat; de no haver sabut aprofitar la magnífica llibertat que tenim per a donar a conèixer al món els problemes de Catalunya en circumstàncies excepcionals, el no explicar el viure i els neguits d'aquesta pàtria, on hem nascut i que tornàriem a escollir per a veure-hi la llum primera sis ens fos dat que ens la donessin a triar entre totes les pàtries de la terra.

I una confessió final. L'home del carrer que us ha parlat aquest vespre, continuarà, passi el que passi, creient en Catalunya. Deixeu-l'hi creure, perquè és en el que ha cregut sempre.

Catalunya podria dir-se que ha estat per a ell la seva nimfa constant, el seu parenostre, laic o no, que ha resat cada vespre. Deixeu-l'hi creure, perquè ell que no aspira a altra cosa sinó a tornar a ésser interventor de districte quart, si no creia en el que ha cregut sempre, es desinflaria com una bombolla de sabó i acabaria essent un no-res, que és la cosa més trista a què pot arribar un home. L'home que va pels carrers, somniant en una

Catalunya oberta a tots els vents, no pas reclosa, i que aspira a veure sota els plecs d'una mateixa bandera els catalans de Catalunya estricta i els de les Illes de més enllà del mar; els llauradors valencians, els pescadors d'Alacant i els menestrals de Rosselló i Cerdanya...

Potser, amics, en els fons del fons, el problema de l'esdevenidor de Catalunya és un problema de fe: és un problema de creure. Hi ha gent que l'ha perduda, la fe; que no es mostra decidida a noves baralles amb els polítics espanyols. El problema és, possiblement, en bona part, un problema de renunciament per part dels catalans. Ferran Soldevila té escrites unes pàgines sinceres, plenes de claredat, sobre aquesta qüestió. Es diuen *El miratge del renunciament*. Parla així l'il·lustre historiador: «No ens enganyéssim. El renunciament no fóra la pau. Si la pau ha de venir, no vindrà pas perquè hàgim renunciat a tot allò que és l'essència de la nostra ànima i ens hàgim resignat a ésser un poble espiritualment estèril, com fórem en els segles de decadència i de renunciament. Gosaria fins i tot afirmar que vindria encara molt menys quan, amb el nostre renunciament, haguéssim accentuat els trets anormals del nostre poble.» Hem de pensar diem nosaltres, que també aquest és un problema del qual s'haurien de cansar els espanyols i no pas solament els catalans, car si el cansament ve només de la nostra banda, els catalans estem perduts.

Per això aquests són dies en els quals, malgrat tot, hem d'allunyar el pessimisme; hem de tenir la fe que fa moure les muntanyes; que fa florir els miracles; que ens ha de dur la nostra resurrecció. I fem, en acabar aquesta conferència, exposada a base de transcripcions de la veu de l'home del carrer, una afirmació plena encara d'esperances que el ciutadà anònim ens traslladava la darrera vegada de veure'ns, en cloure les seves impressions, el seu pensament, les seves memòries: *¡Catalans, encara hi som a temps!*

ANNEX 3: *MIRADOR MONTBLANQUÍ*

MIRADOR MONTBLANQUÍ²

—No ho saps? El *Marcelinu* s'ha venut el cafè.

Aquests mots, comunicats per un compatriota que trobàvem a les Rambles, ens varen afectar profundament. L'anunci de la venda de l'establiment més castís, —valgui el mot—, de la nostra vila, i la mateixa figura popularíssima del cafeter, tenien la virtut de fer reviure la inefable, i a l'ensem estranya barreja feta de nostàlgia i devoció, que hom sent pel poble on ha vist les llums primeres.

El *Marcelinu* havia nascut per cafeter. Fill d'una casa humil, els nostres primers records el situen fent de mosso al Cafè del Gregori, instal·lat a començaments de segle, a poques passes del lloc on, temps després, ell havia de regir l'establiment que avui ens fa escriure la present història. El del Gregori era un de tants llocs públics desapareguts un dia entre la indiferència de tothom. En canvi, el Cafè de l'Isidre, que el nostre protagonista adquiria més tard, convertint-lo en el local del seu nom, era tota una altra cosa. Els qui l'explotaven no tenien sinó la closca d'un negoci magnífic, però els mancava *sentir* l'ofici per tal que l'establiment rutllés d'acord amb la seva categoria. El *Marcelinu* era posseïdor d'aitals qualitats amb superabundància, multiplicades per una xifra astronòmica. És difícil de ser un bon cafeter, especialment de poble. Si alguna vegada en voleu saber els secrets, no perdéssiu pas el temps fent-ne l'aprenentatge a ciutat, enmig de sales plenes de llums i miralls, de luxe i prestatgeries. El nostre home, de tot això, en té lliçons per a donar i per a vendre.

¡Quina casa, la casa d'aquell cafè! Porxos davant i als costats, amb uns pilars d'arcada que necessiten els braços de tres homes per abastar-los; finestral gòtic, i un bell escut al frontis principal. Tot de pedra picada. Una pedra però, amb barreja d'or, de rovell, i de color de xocolata, recremada pel sol i el pas de les centúries, com no es pot veure enlloc més, per jornades de pelegrinatge que es vulguin esmerçar visitant racons i raconets de la nostra terra. A la plaça del Poble Espanyol de Montjuïc, n'hi ha una còpia exacta. Exacta pel visitant, entenem-nos, no pas pel montblanquí que sota els porxos del cafè s'hi ha passat la vida. Quan l'obertura del gran certamen internacional, un pagès de la vila va anar uns dies a Barcelona. Al seu retorn, tot era fer escarafalls ponderatius de l'exactitud del «doble». «Sembla mentida, nois!

---

² Treball presentat als Jocs Florals de les Festes de la Serra de Montblanc de l'any 1956 amb el lema «Llanterna màgica». Destinat al premi cinquè, ofert al millor treball relacionat amb els costums i tradicions populars montblanquins. L'original es conserva a l'ACCB (Núm. 1. Reg. 1521.1/2, MCCB)

Tot igual, porxos, balcó, escut, finestrals... Talment com si fos un «retrato». Però les pedres, no, això sí que no! I del color que tenen les nostres, romansos! Més val no parlar-ne».

Per la part de dins, l'establiment perdia molt. Una sala gran, llargaruda, que es pintava sovint, cuina, el saló del billar, i altre de més amagat, on s'hi solia estirar l'orella al Jordi en èpoques de tolerància. Damunt mateix del taulell, un entresol amb barana de fusta tornejada, que anys endarrere devia servir per fer-hi serenates i concerts en els dies de festes assenyalades. Dos artefactes essencials per un cafè de poble, acabaven d'ambientar el lloc. Era el primer un empostissat movedís, escenari ambulant, amb una recambra de dos metres, tapada per unes cortines de llustrina, on solien desfilar la majoria de les cupletistes i dansarines de Barcelona. O bé còmics i duets dels que roden pel món i compten, com únic ingrés, la subhasta de l'ampolla de licor, —gairebé sempre de color verd o vermell—, tons virolats a propòsit per enlluernar la parròquia a l'hora de la rifa. El segon dels atuells, era el que en podríem dir la peça clàssica d'aquesta mena d'establiments, l'estri de ferro colat, sense el funcionament del qual, a l'hivern, la clientela no s'hauria mogut de casa; safareig masculí de la vila; dipòsit de xafardereries durant els sis mesos de fred, i sedàs que recull tots els «M'ho han dit» i «Ho sé del cert», que mouen el ritme tranquil i assossegat d'un poble de cinc mil ànimes: l'estufa.

L'ample balcó del Cafè del Marcelinu, treu el nas al mateix cor de la vila, conegut per la plaça Major, síntesi de les activitats més o menys públiques dels habitants que s'aixopluguen al seu entorn, per entre les dotzenes de carrers, estrets o amples, llargs o curts, plans o costeruts, segons estiguin situats prop de l'església parroquial, o bé pels indrets de l'estació del ferrocarril, veritable eixample de la vila. La plaça d'un poble ho és tot, i des d'aquest lloc estratègic es capta i domina la diguem-ne febre del rusc humà que, fent la viu-viu, s'hi passa la vida.

Des del tal mirador, es domina la plaça i també els principals carrers que hi compareixen, més que atrets, xuclats pel seu encís i la flaire que tothora s'hi respira. No és petita ni gran, la plaça del nostre poble. Bonica, això sí. I neta, com pubilla endreçada. Neta i alegre a l'ensem, amb porxos que l'engalanen tot l'any en la seva meitat, i davanters de pedra, emblanquinats els uns, i amb dibuixos al fresc, els altres. El sol que s'hi escorre per entre el ramatge de les acàcies, que resignades veuen passar el temps, hi teixeix la millor de les catifes. I uns bancs de pedra ofereixen el més plàcid de tots els reposos. Per acabar d'arrodonir el conjunt, una farola, signe de l'època, hi era posada fa una vintena d'anys, si bé val a dir que tot allò que de debò té suc i consistència, deu ser el que hem explicat fins ara.

A la plaça de Montblanc, hom s'hi troba bé. És de les que honoren aquesta terra nostra que portem reflectida dintre del cor i que respon a un nom que per nosaltres ho diu tot: Catalunya. Al seu redós, l'Ajuntament, la casa del propietari, la de Correus, la botiga que ven una mica de cada cosa, la tenda de pesca salada, el Fígaro de poble, o l'establiment que igual t'assorteix d'un clau de ganxo que del més modern aparell de ràdio. I encara l'apotecari, l'impressor, o la dona amb matines i davantal blanc, que emplena els cistells de bistecs o de cansalada.

De bon matí, el traqueteig dels carros que marxen al defora amb la venedora que estén la parada; l'hora del tren, amb la consegüent mirada de reüll cap al viatger arribat de fresc i que als deu minuts ja coneix tothom; el pregó de «qui vulgui comprar rap, lluç o sardina de la matinada, que vagi a la peixateria que n'hi ha per vendre»; mitja dotzena d'espardenyers que xiulen el vals de moda; la dona dels diaris; el xivarri dels alumnes que surten de l'escola i que converteixen la plaça pública en la seva sala d'esbarjo; l'industrial que ja ha fet a tots, i que cada dia a la mateixa hora, pren el sol; el propietari que com un autòmat va a engolir-se el mig cafè; l'empleomania rural que compareix a les oficines públiques; els dos o tres veïns que passen mudats per agafar el correu de Barcelona; el senyor Jutge, camí del seu despatx; tres o quatre capellans que vénen de cargolar el cigarret al «banc de les mentides», autèntic mirador que la naturalesa ha posat darrera mateix de l'església de la Verge de la Serra; la vella rançonera que al so de la campana, acut a oir el trisagi. I l'oixque! del pagès, que amb el ruc carregat fins a les orelles, se'n torna a casa i fa sentir el crit abans d'hora, meitat per desvetllar la bèstia i altra tant perquè la mestressa l'espera amb la minestra a la taula. I després, ja caiguda la tarda, la fadrinalla que es passeja, bo i encetant duos d'on en sortiran casaments i mirades entenedores.

Una vegada satisfeta la darrera de les diàries necessitats nutritives, en un poble no cal que hi cerqueu gaires coses més, car tampoc les hi trobaríeu. Havent sopat, els homes tornen al cafè a fer la manilla. En arribar la nit, i en la nostra adolescència, no podíem aclucar els ulls, sense abans sentir la cantada del sereno:

*«Alabado sea Dios,
«par» siempre sea alabado,
las «dies», sereno000!»*

A l'estiu, gent que pren la fresca davant de les cases i uns quants callestrots amb mànigues de camisa, donant-se empentes, i les acostumades parelles d'enamorats que traspassen la plaça en direcció al pont de la Fusta. I a l'hivern, rotllanes d'homes que una mica d'esquitllentes, parlen de la pluja, la neu i el fred, de les pedregades i les collites, —tema etern i

invariable en poblacions agrícoles—, tapaboques fins el cap i mans a les butxaques, amb el nas, la boca i les orelles que no gosàrieu endevinar a qui corresponen, amb tants i tants toms com donen a la bufanda.

Aquest, i no pas altre, era el panorama montblanquí de quaranta, de cinquanta anys endarrere, canviat a hores d'ara possiblement en algun aspecte, però no massa, amb la qual cosa volem precisar que devia ésser allò que invariablement podia contemplar-se, en les quatre estacions de l'any. És, doncs, des del nostre mirador del Cafè del Marcelinu, —que bé pot dir-se'n vigia espiritual del poble—, on pel mes de gener s'hi veia desfilar la comitiva dels Reis amb el seu seguici de vassalls, soldats, carrosses i pastors, festa que a Montblanc prenia un relleu extraordinari i ben merescut, pels personatges màgics que emplenaven de joguines i il·lusions a la mainada.

Per Sant Antoni dels rucs, els Tres Tombs. La xifra de tres es deixa anotada per quedar bé amb la tradició, car qualsevulla s'atreveix a comptar els que donaven pels ravals del poble, des de la vigília que sortien empolainats, fins a la darrera de les cercaviles! I després de sopar, el sarau, el més popular de tots els balls de l'any, i en el qual els casats treien el ventre de pena.

Sant Blai i la Candelera. Ciris i benediccions, enmig de cistells plens de pomes de Prades i penjolls de raïms de pell arrugada; avellanes i nous; figues secallones i peres d'aigua, guardades a la calaixera, entre olors de bugada, una bugada amb perfums d'espígol i farigola:

«Mare de Déu del Candler

segon dia de febrer,

Sant Blai a tres,

endevina quin mes és. »

En els dies del Carnaval, disfresses a desdir, que acabaven amb l'enterrament del rei de la barrila, amb corrua de parents i devots a l'acte del sepeli i la més que sabuda lectura de les darreres voluntats, escoltades per tot el poble. Pel Dijous gras, començaven a aparèixer les caretes *fent la figa*, mentre el diumenge i el dimarts les carrosses i l'espetic de *les carretilles* duïen fins als llocs més quiets i silenciosos, tronades espectaculars. El darrer d'aquests dies i a la plaça, —ja no cal precisar-ho—, se celebrava la festa de la xeringa. Al punt de les dotze del migdia, l'indret s'emplenava de disfresses proveïdes d'aparells a propòsit per a mullar tothom que hi fes acte de presència; xeringues a començaments de segle, i en els darrers temps, màquines d'ensulfatar. La gent hi acudia en grans quantitats, i finestres, teulades i balcons, eren una muralla humana. Homes, dones, grans i petits, pagesos i menestrals, s'aguantaven els uns als altres per tal que els ruixats fossin complets. Abundaven les corredisses, mentre els agutzils tenien cura de l'ordre, fins que tocava la una, hora que de nou, es restablí la calma.

Sant Josep. Ametllers florits, pàmpols als ceps, i violes prop dels xaragalls i rieres. El Nadal petit de Catalunya, amb de vessall de plates de crema i coques de llardons per donar raó a la dita popular que «de Joseps, Joans i ases, n'hi ha per totes les cases».

Després, el Diumenge de Rams, amb palmes i branques de llorer que es conservaven tot l'any en balcons i finestres, desafiant pluges, freds i raigs de sol.

I ja, seguidament, la processó del Dijous Sant, que vol dir, armats i tabernacles, atxes i ciris, confraries i promences. ¡Quin caràcter més de debò, el de la Setmana Santa en el nostre poble! La vila es convertia en la viva representació del mateix silenci i si un vailet se n'oblidava, la veu d'una vella, sortida de trasantó, prou que li ho advertia: «Calla, noi, que Nostre Senyor és mort!». El recolliment només era trencat pel pas de l'estol dels cantaires, capitanejats per les veus inconfusibles de mossèn Rosselló i mossèn Ramon Baster, o pel to de xantre del *Peixets*, —l'*andador* de la Congregació de la Sang—, que a l'església de Sant Marçal, cantava impertèrrit els números dels associats. I també pel rampataplum del timbal que precedia el Sant Sepulcre, les notes de la banda de la música, o la veu de l'infant vestit de vesta i de cabells arrissats, lluent pel vidre volador posat a cal barber, veritable suplici pel menut qui, bo i llepant un caramel, i sota el pes de la creu amb puntes de coixí entortolligades, deixava sentir la quarteta:

*«El Misteri de l'Hort
quan estava agenollat
esperant la trista mort
per ésser crucificat.»*

Amb tot això, arribava la Pasqua. La vila prenia un altre aire, i amb la bonança del temps i la promesa de les collites, apareixien les mones i les caramelles, aquestes vingudes a menys, i que només de tard en tard, recordaven les lluites entre els cors de començaments de segle, denominats El Pensament i La Lira, noms sota els quals s'agrupaven els partidaris de les dues orquestres del poble, car no pot oblidar-se que Montblanc és i ha estat poble de músics. L'una i altra de les dues agrupacions, ho feien per l'estil, però el triomf acostumava a endur-se'l, no pas aquell que hagués cantat amb una major afinació, sinó el que, arribada l'hora d'interpretar La Maquinista d'en Clavé, havia sabut engegar més piules i més tronades.

I com que ja som en el mes de juny, ens trobem en la diada del Corpus. Catifes de flors als carrers i el pas del Santíssim, en plena via pública, llavors que cau la tarda, hora daurada que el sol se'n va a la posta, i moment corprenedor, en el qual les cases, els rostres dels homes, el cel, i les mateixes pedres, prenen tonalitats de llum, especials i úniques.

I seguidament, les foguerades de Sant Joan i Sant Pere aprofitades per a fer neteja de l'habitació dels mals endreços, amb l'inici de la que s'encenia dalt de l'ermita, penjada talment

en una carena de les muntanyes que volten la Conca. Per places i carrers, colles de brivalls que s'espitregava amb pantalons sostinguts per un vencill i l'indispensable mocador al cap que, en fileres inacabables desapareixien per entre les flames, enmig de la cridòria que s'anaven prenent els uns dels altres:

«Sant Joan, bota pel davant!

Sant Pere, bota pel darrera! »

Érem ja en els dies de les festes de barri, amb cóssos a desdir, —el del sac, el de les pomes, el de la paella, i tants i tants d'altres—, i els popularíssims balls de carrer i les pertinents serenates. Començaven amb la de Sant Cristòfol, bo i beneint les dotzenes de vehicles mecànics de la vila, per acabar amb la de Sant Miquel, desenrotllada ja, entre l'olor de les garnatxes, el soroll de les portadores, i les muntanyes de brisa per entre la qual s'havia escolat el vi que emplena bótes i cups, principal riquesa de la comarca.

Abans arribaria la Festa Major, traslladada fa uns vint-i-cinc anys, i amb molt d'encert, al dia 8 de setembre, festivitat de la patrona per excel·lència, la Verge de la Serra, que ho és i continuarà essent-ho, per damunt de turbulències i de maltempsades. Gralles i gegants, sardanes i concerts, balls de rams i toies, envelats i orquestres. Noies amb vestit blau i galtes color de rosa; pollastres i conills; melons i síndries. Quan érem infants, les colles de torraires, que si a Valls fan castells, a Montblanc alçàvem torres. El pilar de cinc, el tres de set... Eixams de pagesos, llavors molts d'ells amb gorra musca, esperant amb els ulls fits que l'enxaneta fes el salt de l'un a l'altre costat de la columna humana, mentre els grallers, amb el «Macianet dels ulls» donant-los ordres, engegaven les notes dels instruments. Unes notes simples, que tenien però la virtut de fer parar els cors a l'uníson. Balcons plens de convidats i forasters. A la dreta, l'alcalde i el jutge, junt amb el senyor plebà i el caporal del sometent, el registrador, el tinent de la Guàrdia Civil i el notari. Tothom gaudint de l'espectacle. Jovent endiumenjat, de vint-i-un botó, que somnia en l'hora del començament del sarau, i el cap de casa que espera el pinyol del tenor de la companyia lírica arribada de Barcelona. Solos de cornetí, porrons de vi en fresc, préssecs i raïms, clavells i ginesta...! Quina cosa més autèntica aquesta de les Festes Majors de Catalunya!

En el diguem-ne breviari dels nostres records, encara tenim presents les Festes de la Coronació de la Verge de la Serra. I això que aquests dies es compleixen els cinquanta anys. I veiem la figura del general Castellví, presidint la cerimònia del trasllat, amb la imatge duta a pes de braços de la gent, per nosaltres montblanquins, més dolça i més bonica de totes les verges. I ens sembla veure lluir la flama dels globus uniformes, —els primers que veiem en la nostra vida—, que ornamentaven les façanes de les principals cases de la vila. I seguim les colles de

pagesos que per places i carrers, interpretaven d'una manera bon xic estrofolària, i amb vestits llogats a Reus i Barcelona, el Ball de Sant Isidre i el Ball de Serrallonga:

«Déu vos guardi Serrallonga

i a vos Joana també,

he vingut de Barcelona

si em voleu per bandoler... »

Aquells dies la vila va emplenar-se de perfums especials i tot era un concurs espontani de testos d'alfàbrega que trobàveu arreu, i que llavors ens semblava la més completa de totes les olors; olors i perfum, que es deuran repetir aquests dies amb motiu de les Festes del Cinquantenari de la Coronació, car la gent de Montblanc ja és sabut que en tractar-se de la Verge de la Serra, sol tirar la casa per la finestra.

I com a capdavanters de totes aquestes cerimònies, avui i ahir, sempre els gegants. Els gegants del nostre poble que són més gegants que no pas els altres. Anys endarrere varen guanyar el premi en un concurs entre tots els de la terra catalana. Però si així no hagués estat, tant se valdria! Mai no hi haurà un gegant més ben plantat, rotlle de paper de barba a les mans amb el segell de lacre i cinta vermella, lleis i decrets que porta amb dignitat i parsimònia. Ni cap geganta més formosa, mocador brodat de puntes a una mà i ramell de flors a l'altra. Avui, allunyats de la vila nadiua, els descrivim com si els tinguéssim davant. I els veiem desfilar, per enmig dels més deliciosos de tots els *nanos*, dansant d'acord amb el pas doble de l'orquestra. Ell, amb caminar ferm i senyorial. Ella, més curt, com de noia vergonyosa que té por de caure, fina intuïció del parell d'homes que amagats entre la roba, els donen vida. Una vegada iniciats en el ball, ¡quina traça però en moure's i dibuixar, damunt del carrer, saltirons i filigranes! Gonfanoners de les festes, amb la seva sola presència les emplenent totes, i a joves i vells, porten una alenada típica i autèntica del més pur, del més nítid *montblanquinisme*, començant pel més humil dels veïns, fins a l'Ajuntament que hi va darrere, abans amb espasí a la faixa cada regidor, —distinció reial de quan, en altres temps, Catalunya ella sola es governava—, sense deixar-nos el Ball de bastons, que a Montblanc és joc viril i muscular, de salts atlètics i vares de freixe que juguen fadrins colrats pel sol. ¡Quina manera de picar de debò, si hom els compara amb els de tantes i tantes formacions escampades arreu de la nostra terra! Àdhuc el vestit és entonat: pantalons i camisa blanca amb vires de cinta vermella, faixa i espartenyas envetades, mocador de seda al coll...

«I prop d'ells, les notes del flautí:

«Perico, Pericó,

no en tens amo, no en tens amo,

Perico, Pericó,
no en tens amo ni tu ni jo».

L'endemà de la Festa Major s'organitzaven les colles per a fer la celebració del gos a la Santíssima Trinitat, indret que convida al repòs, sota l'arbreda exuberant, feta d'acàcies, de pins, de noguers, i de pollancre, clàssica ermita de la nostra terra, amb goigs per cantar, exvots, mides, postals i recordatoris. La jovenalla, mentre la gent d'edat coïa la vianda, ho aprofitaven per a anar, entre camins i senderons, fins al balneari de les Masies i el Monestir de Poblet, el primer entre els primers dels nostres monestirs. La gent de més empena encara s'arribaria fins a Sant Joan, ermita que domina la Conca de Barberà, posada dalt d'un cim, amb la cova de Nialó a la vora, i en la qual, segons contenen les cròniques, s'hi refugiava N'Elionor, germana del Comte d'Urgell, en els dies que les coses de Catalunya varen emprendre la davallada. I d'allí, a les Cent Fonts, pluja d'aigua inestroncable, per, a darrera hora, deixar-se caure a La Pena, lloc on els frares de Poblet, segles endarrere, hi anaven a passar l'estiu, estança pintoresca, amb aires espavilats i una fresca que enamora.

Amb aquestes ens trobem al mateix dia de la Mercè, i així podem contemplar la magnífica presentació de la coca beneïda, —pels montblanquins, *la beneïta*—, d'una llargada que gairebé no passava pel carrer, de tal manera que en trobar-se davant de cal Cisco Magrinyà havia d'ésser girada amb parsimònia per no tocar a la paret; tota guarnida de flors, i duta des de l'església de Santa Maria fins al convent de la Mercè. ¡Aquella sí que era una coca de debò! ¡Ves si en feien de bones, a Cal Calces, i de dolces, i de ben adobades, amb ous i matafaluga, però com el petit bocí que arreplegàvem, una vegada arribats al convent, mai no n'hi haurà hagut d'altra!

Tots Sants. *El Tenorio*, representat pels afeccionats del poble. Únic dia de l'any que en els escenaris de les viles i llogarets de Catalunya, hi campejava la llengua de Cervantes, amb esses que es transformaven en zetes, i zetes que sortien esses. Misses i rosaris, castanyes i moscatell, mistela i panellets. I, és clar, d'acord amb la diada, també mates sense flors, que mans amoroses havien tallat per a fer-ne ofrena a aquells que reposen per sempre.

Després, els dies de la fira. Parades a desdir, ramats de bens, tendes ambulants, fred, mes de desembre. Torrons d'Agramunt i coques de neu. Als cafès, flamenc. I a l'estació del ferrocarril rotllanes de gent prop de l'arribat de fresc, al qual i pel camí, li han pres la cartera. Damunt d'una taula, en plena via pública, el *faixero*, personatge meitat aragonès, meitat valencià, amb la inevitable mona fent cabrioles, mentre l'home que ho dóna tot, embauca les fileres de badocs que se l'escolten. D'entre totes les parades es destacava la de l'inefable *Juanito* sempre portador de la joguina, inventada recentment, causa i motiu dels nostres insomnis. I a

cada cantonada i a cada cafè, el *Noi de Tona*, menut, escardalenc i veu enrogallada, el més popular de tots els nois de Catalunya, que encimbellat en una cadira feia saber que:

*«Ha arribat el Noi de Tona
que us farà passar l'estona,
i que us ve a treure el queixal
sense fer-vos massa mal».*

No hi havia fires, —volem precisar que no ens les imaginem—, sense aquest estrambòtic personatge que llençava els diners, que deia mal del govern, i que restava ronc oferint duros a quatre pessetes.

Nadal. Corrues de gent que va a la missa del Gall i petits i grans prop dels pessebres. Flaire de pi, branques cobertes de molsa, rius espectaculars, i ponts que no saps ben bé per on s'aguanten, amb l'estrella d'Orient guarnida amb paper de plata. Cançons i llars enceses, presidides pel tió. Alegria als cors, recolliment familiar, pollastres farcits... L'olla gran dintre de la petita.

Altre dels costums específicament montblanquins se celebrava el dia dels Innocents, que cada any organitzaven els desvagats del poble, i tant com els desvagats, gent que no sabia quina cosa és posar-se pedres al fetge. De bon matí, se'ls veia pel carrer amb levita, barret de copa, bigoti crescut amb l'ajuda del suro cremat, el bastó amb borles, com representació de la justícia i llibres vells, del temps de la Maria Castanya. El veí que no pagava la multa, —assenyalada de pressa i corrents—, era pujat dalt d'un cabiró i conduït fins la Font de la plaça on rebia la pertinent remullada. El més agosarat de la colla obria el llibre dels impostos amb parsimònia i mentre mirava per damunt d'ulleres sense vidres, deia amb veu estrofolària: «Segons l'article tal de la llei, i com sigui que deveu atrassos des de l'any 1524, sou condemnat a pagar la multa de tantes pessetes», xifra de milionari que, després del corresponent regateig, restava reduïda a un ralet i gràcies.

I com a colofó de tantes desfilades, l'home dels nassos, que el pare ens anunciava tot seriós i a la vora del foc, que el podíem anar a veure a Cal Masalles, mentre nosaltres, rumia que rumiaràs, l'escoltàvem embadalits, bo i pensant amb la fila que devia fer el diabòlic personatge.

Qui en el transcurs dels dotze mesos de l'any no s'hagués mogut del balcó del cafè, ja veieu si n'hauria vistes de coses. Evidentment que aquell era el mirador ideal per a copsar el ritme de la vila. I amb el ritme, les seves festes i el seu anecdotari. Avui, moltes d'elles, ja són història. Deu ésser per aquest motiu que ens ha plagut d'anotar-les i de fer-ne esment, bo i esplaiant-nos, com si les tinguéssim davant, com si passessin pels nostres ulls, en una mena de

documental cinematogràfic. L'activitat montblanquina solia transcórrer, ja fos per carambola directa, o bé per taules, al redós de la figura i de la casa del *Marcelinu*, amic de tothom, i número u, —si no pel valor del donatiu, per la generositat amb que els prodigava—, de totes les llistes i subscripcions populars i benèfiques; cafeter que sabia oferir un sopar famolenc, cobrat a meitat de preu al qui anava curt de quartos. Això, en el nostre home, d'origen humil, de caràcter expansiu i entusiasta, tenia un més alt valor, perquè ell no comptava amb béns de fortuna. Sinó fos que el *Marcelinu*, amb la butxaca buida, sabia ésser més senyor que el primer dels hisendats de la vila. En el fons del fons, li plaïa, en tractar-se de coses de Montblanc, anar davant de la renglera. Les begudes més exquisides, els menjars més variats, les marques de licors que tenen un pòsit, les trobàveu, invariablement, a qualsevulla hora, en aquell cafè, instal·lat en un de tants pobles de Catalunya.

Pel seu gust, el *Marcelinu*, en els dotze mesos de l'any, hauria tingut les millors orquestres, el més suculent dels cafès dels tròpics, el més car de tots els aperitius. Per això fruïa de veure desfilant per aquell entarimat de posts i bancs, amb penjarelles de llustrina, a qui considerava la primera de les cantatrius, la més genial de les dansarines. Les paraules li sorgien a raig, bo i explicant als seus íntims, els sacs de cafè adquirits a la millor casa de Barcelona; les ampolles de xampany venudes en les darreres festes; les expedicions de conserves que acabaven d'ésser-li facturades; les partides d'entreteniments, necessaris, imprescindibles, per tal de servir els vermutos del Cafè del Marcelinu, dignes de l'establiment d'una gran ciutat, cobrats, moltes vegades, a preus irrisoris.

Els de dalt i els de baix, els de l'un i de l'altre partit, anaven a fer-hi el ressopó, amb la seguretat que el *Marcelinu* sempre tenia les coses a punt, ja fossin festes o dies de feina. Acollida cordial, ben servit, bon preu, millor vianda. Tot aquest rosari de records ens van venir a la memòria, tal i com si els veiéssim en la nostra interior llanterna màgica, bon punt aquell compatriota, en plenes Rambles, ens anunciava la venda del més típic dels cafès de Montblanc. El nostre protagonista, més que vell, envellit, no podia tenir cura de l'establiment, i al seu fill no li tiraven les cafeteres.

Uns mesos després, el vàrem trobar, no pas en plenes Rambles, sinó en un dels carrers de la nostra vila, tan silenciosos i tan plens d'encanteris. La figura de l'home cor obert se'n apareixia més afilada que no pas mai, —ell que ja era prim de mena—, més esquemàtica, diríem, com si aquella seva vida d'abans, pletòrica de projectes i d'il·lusions, s'hagués esfumat de cop i volta. Àdhuc la mitja rialla característica, de somriure ben just encetat, s'havia convertit en un gest de dolor, i tant com de dolor, de nostàlgia. Era que el nostre home, sense poder parlar de l'estrella contractada, de la marca de xampany que tenia pel camí, o de la

partida de cafè que li arribava, s'havia tornat l'ombra vaga, difusa, vacil·lant, d'uns temps passats, riallers i feliços, que mai més no havien de tornar. El secret de tot, consistia en el fet que el *Marcelinu*, en vendre's el cafè, s'havia quedat sense ànima.

ANNEX 4: *MONTBLANQUINA*

MONTBLANQUINA³

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Així es podria escriure
el resum d'un poble gran,
el de les pedres colrades,
el dels murs i els espadats,
el dels casals senyorívols
i dels carrers ancestrals,
lloc de reis i de princeses,
la noble vila ducal.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

---

³ Composició poètica presentada als Jocs Florals de Montblanc de 1956, al premi núm. 12, amb el títol «Montblanquina» i sota el lema «Les torres són trenta-dues». L'original es conserva a l'ACCB: Reg: 1521.1/11. Núm. 147.

Les muntanyes que l'encerclen
són d'un blau que és més que blau,
i el verd un verd tan eufòric,
tan viu i tan acabat,
que els colors fan simfonia
i els pintors, meravellats,
cerquen el verd que és com perles
i s'enlluernen de blau.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Quin mirador el de l'ermital
Quin reialme més avall!
El camí, puja que puja,
la Verge s'ho està mirant
com esguarda un dia i altre
els petits i els que són grans,
mirada de Reina i Mare
que aplega a propis i estranys.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

A la vila tot és ritme,
tot és suau i rossegat,
tot és harmònic i gràcil,
tot és cançó i és mirall,
des de la dona feinera
a la noia d'ulls brillants,
de rostre més clar que l'alba,
de llavi dolç, delicat.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Tothora la marinada
de cadència i temps de vals,
un vent que quan es desferma
tanca cases i portals.

El pagès, que de la gleva
n'ha fet el seu santoral,
que s'ajup i que treballa
els dotze mesos de l'any.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Recons quiets, de silenci,
la plaça no massa gran,
però de mides tan justes
de l'un a l'altre costat,
que tot aquell que la deixa
ja la canta adelerat;
amb febre, quan se n'allunya,
amb goig, quan s'hi va apropant.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Dos rius que ací veureu fondre,
i un cant que no para mai
de les fonts voltades d'aura
amb salzes i pins gegants;
i una església tan senyera,
i una altra que no ho és tant,
però que emplena la història
amb lletres d'or, rutilants.

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Ací hi vam néixer un dia,
hi hem jugat i ens hem fet grans,
ací hem beneït la palma
i hi hem vist ballar els gegants,
i hem fet cases pel pessebre,
la processó i els «armats»,
i hem cantat en el «Mistèri»...
¡Quin Dijous el Dijous Sant!
Les torres són trenta-dues,

de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

Ací hem picat els «fasos»
i els Reis ens han fet somniar
una nit, que de tan llarga,
no es volia acabar mai,
i hem saltat les foguerades,
i hem ballat el ball del ram...
¡Ai, aquells dies quins dies!
¡Ai, que ja no tornaran!

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

I no cal que preguntéssiu
per la Verge o bé pel Sant,
que si aquests noms no sabíeu,
i que la vila és Montblanc,
la Verge, la de la Serra,

i l'ermita, Sant Joan,
ni fóreu d'aquesta terra
ni hi hauríeu estat mai!

Les torres són trenta-dues,
de portals ja no n'hi ha tants,
al cor de tots una Verge
i l'ermita dalt de dalt.

ANNEX 5: «PRÒLEG» DE JOSEP CARNER, A *TERRES
D'AMÈRICA*

«Pròleg» a Terres d'Amèrica (Impressions de viatge) de Josep M. Poblet

JOSEP MARIA POBLET és un català de Montblanc, fals jovencell (perquè sembla de la primera volada, coetani dels estudiants de batxillerat i de les col·legiales i ja es troba, fet i fet, en bona, vàlida i esparpillada tercera joventut). Com a bon català —responedor a la divina versatilitat mediterrània, i, demés, a la mobilització en qui —sap— los sentits de la nostra renaixença —fa joiosament tot el que calgui: poemes i cinema, comerç i discursos patriòtics (hom n'hi ha sentit a Mèxic un d'excel·lent), novel·les i obres de teatre, i és explorador de ciutats tropicals i actor en companyies d'afeccionats: i qui sap si hauríem d'aplegar-hi una dotzena o dues dotzenes més d'activitats alternatives o entrecreuades.

Ningú més fortament montblanquí, més immancablement català que Josep Maria Poblet, però, ensems, ningú més interessat i enllaminat per tot nou topant imaginable, i això, ben mirat, és catalaníssim, i té una gran tradició literària: en bell català és escrita aquella obra medieval que es diu: *Fèlix de les meravelles del món*. El nostre amic, gràcies a un viatge d'afers, una de tantes possibilitats com li ha valgut l'exili —sobretot, ben segur, perquè amb admirable instint vital se l'ha pres com una variació i no pas com una ruptura—, ha vist bona part d'Amèrica central i meridional amb admiració de les belles coses i llambregada plaent a les pintoresques, amb lleial percepció dels ambients heterogenis i homenatge a dolls vitals impressionants, com és ara el fet del Brasil. El seu estil és planer, faent, amb una animació de conversa: hom llegeix el llibre, si res no ho entrebanca, d'un sol glop, i amb la sensació que l'autor li està fent una confidència, tot acompanyant-lo a prendre cafè i copa.

I esteu segurs que el Josep Maria Poblet retornat del seu viatge és més Josep Maria Poblet que mai. Cap paisatge llunyà ni cap ciutat exòtica no se'l sabrà menjar de viu en viu. I pel que fa a les variades recordances, més aviat fan a ell, i a cadascú, més ells mateixos. Perquè desenxiqueixen: i tota pàtria es fa de migraments naturals vençuts per l'esperit. Però, demés, el nostre amic conserva i conservarà sempre, com un accessori màgic de la seva identitat, un clavell a la boca, el de la dita popular.

Així, doncs, aquesta vegada i cada vegada que el veurem retornar d'un viatge, no vacil·larem pas a asseure'ns al seu voltant, segurs que no ha pas de veure's frustrada la nostra vella coneixença aleshores que, estant ell prenent una mica d'alè, o bé escurant-se preventivament la gorja, compreguem, per una guspira dels seus ulls, que ja en té, si més no, una per dir.

JOSEP CARNER

ANNEX 6: *RETORN. NOVEL·LA* [2a versió, juny 1963]

JOSEP Mª POBLET

RETORN

Novel 1a

Una mica d'història

L'any 1941, trobant-me a Mèxic, vaig començar a escriure aquesta novel·la. Quan per entre els comentaris que hom escoltava a les taules del cafè de l'Orfeó Català de la ciutat azteca, —lloc de reunió de la majoria dels compatriotes residents en el país—, parlava algun pagès exiliat, sorgia sovint, i algunes vegades sense voler, la nostàlgia envers la terra cultivada, una terra que havia hagut de deixar; enyorament que es feia extensiu al carro i a l'animal abandonats en entrar a França. Sota aquest aspecte és evident que en l'exili, l'home del camp es deu haver enyorat més que no pas la resta dels refugiats. L'amor a la terra conreada és, en el pagès català, quelcom de sorprenent o si més no, una fidelitat insubornable i superior a tota altra.

Valent-me d'aquest tema vaig començar a emplenar fulls i més fulls. Una malaltia sobtada, em feia deixar la tasca. Internat en una clínica, vaig ésser operat, precisament poc abans de la celebració dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic l'any 1942. Jo hi volia presentar aquesta novel·la. I ferm en el propòsit, no vaig tenir altre remei que acabar-la mentre la convalescència; una convalescència llarga i trista, allunyat com era dels meus éssers més estimats. Aquest estat d'esperit anava però, a propòsit pel tema; que també en certs moments de la vida, la nostàlgia esgarrapa més intensament que no pas en altres. El cas és que la vaig acabar un dia abans de finir la convocatòria de la Gaia Festa. La novel·la, arribada a temps, va ésser premiada pel jurat del Certamen, presidit per la figura senyera del nostre Josep Carner. Després, als pocs mesos, veia la llum en una edició exhaurida ràpidament, encarada, sobretot en aquells moments, als catalans d'Amèrica i de França.

Però la novel·la, finida amb presses pel motiu exposat, curtejava. L'any 1946, en arribar a França de retorn del Nou Món, vaig establir contactes amb compatriotes del meu poble, pagesos molts d'ells, i exiliats com jo mateix. De nou les converses d'aquests darrers, es decantaven no pas per la política, sinó per la terra que havien hagut d'abandonar, pel seu bocí de terra, millor dit. Les enraonies donaven nous motius al tema. I sota l'ombra de les velles pedres de Notre Dame, —viví a quatre passes del temple—, em vaig posar a escriure altres capítols.

De retorn a Catalunya, de tard en tard, anava rectificat alguns dels conceptes emesos, bo i afegint al text primitiu, nous comentaris. Després hauria de guardar l'original al calaix. En

moltes ocasions sóc partidari del tamís que representa el fet que els textos es facin una mica vells. Rellegint-los, hom observa les retocades que calen fer, els afegits que us semblen necessaris. Tot plegat és una mena de cura que, si no té res a veure amb les clàssiques de “a sol i a serena”, fa que, paraules i paràgrafs, s’afinin, agafin color, i sense un adonar-se’n, es confitin.

Darrerament, ja en ple 1963, he afegit encara un nou capítol. Per una sèrie de circumstàncies, —alguna de les quals el lector endevinarà—, m’ha semblat que havia arribat l’hora de donar a la llum aquestes pàgines, pensades en català lluny de Catalunya, i que els catalans que hi viuen, encara no les coneixen. Llibre, d’altra banda, escrit amb l’amor intens, apassionat, que sento per les coses de la meva terra; amb el fervor que poso en tractar de la vila que em va veure néixer. Perquè la novel·la, a més a més de catalana, —pel text i pels indrets on passa l’acció—, és, així mateix, montblanquina cent per cent.

Per aixó haig de dir als compatriotes del meu poble, que no perdin el temps prenent situar en un nom i cognoms determinats, la figura del protagonista. El Jordi de les pàgines d’aquesta història, és un producte de la meva imaginació. És possible que en la seva figura hom hi vegi reunides les característiques d’alguns dels convilatans que he conegut. Més precís encara; voldria que fos així i que, aquest pagès, tan montblanquí i tan català, representés un resum i compendi de vides diferents, foses i confoses en una de sola. Balzac, en les seves novel·les, sembla que era molt aficionat al procediment. I diversos comedïografs, també. No hem pretès doncs, fer història. En tot cas, i en certs moments del llibre, els camins que seguim són els d’una història novel·lada. Que si no hagués estat aquest el nostre propòsit, en lloc d’un llibre de creació i de fantasia, ens hauríem limitat a escriure els capítols d’unes cròniques.

J.M.P.

Barcelona, juny del 1963.

I

Jordi estigué ben content de veure que no comptava amb prou diners per comprar el bitllet del ferrocarril que l'havia de portar fins al poble. La manca de cabals li permetria poder fer les darreres hores del viatge a peu, pujant per les serralades del Coll de Lilla, des de les quals es contempla tot allò que el bon home, pels seus dintres, estimava com els propis dominis.

Com l'havia desitjat, Jordi, aquell moment!. Després de l'estada d'un any en un camp de concentració de França, estava tan dalerós de retrobar la terra, que, per arribar-hi, hauria fet el trajecte a peu descalç. I fou així com, en ésser al Parador del Passeig de Gràcia, va dir-se:

—Gairebé és millor que no t'arribin els diners. Demanes bitllet fins a Valls i d'allí, xino-xano, te les empenys cap a Fontscaldes. No és tot u arribar a Montblanc per l'estret de la Ribera, o bé fer-ho per la Collada de Lilla!. Des del cim d'aquella rodona de muntanyes, cassola immensa que forma la Conca de Barberà, contemples tot allò que és teu. Al mig de l'ampla vall es veu Montblanc, que és igual com dir el tros de carrer on t'has fet home. En un indret, la casa pairal. La vila, amb l'església, on varen batejar-te. Més enllà, el bocí de terra comprada amb penes i suors. El caminal que porta a la masia. Aquell altre que et deixa a la font... Vistes en conjunt i de dalt dels cims, les coses semblen més teves i, fins i tot, mirades de lluny, en sents el desig d'una més completa i total possessió.

Jordi, en semblants moments, es sentia amarat d'aquest anhel, i una ànsia infinita de recobrar tot allò que significava el recobriment de si mateix, emplena la seva voluntat. Per això quan a França li arribaven els documents, en els quals després d'una purga que per ell no s'acabava mai, se li deia que podia tornar a casa, no va pensar-s'hi massa. El temps just d'endegar els quatre trastos que tenia, i cap a Montblanc s'ha dit!. Uns companys li recolliren un parell de dotzenes de francs. Comiat efusiu, llàgrimes, encàrrecs, i, cametes ajudeu-me, camí de Barcelona.

Fins a la frontera, —una quarentena de quilòmetres—, va anar a peu. Sac al coll i el cap ple d'il·lusions i d'enyorances. I també de tristos records. Ara tornava a la llar, aquella llar on en altres temps, petaven les rialles; rialles dutes pel transcórrer d'una vida plàcida i pel goig del viure clar. Avui la casa, més que això, havia de semblar-li una caserna, buida d'afectes, freda de tota mena de caliu. L'Antònia, la companya fidel, la muller exemplar, reposava en el

somni etern, en un indret dels dominis que precisament Jordi ara deixava. El seu noi, que durant anys convertí el matrimoni en la més sortosa de les parelles, també se n'havia anat per sempre... En els darrers temps de la guerra l'esclat de la metralla el feia desaparèixer d'aquest món. Un seu company, dies més tard, els ho va escriure en uns mots lacònics: "El vostre fill ha mort a l'hospital. Sapiguen que les darreres paraules sortides de la seva boca, foren pronunciades per a dir els vostres noms..."

Així i tot, Jordi, català racial, pagès en qui s'hi veien vinculades totes i cadascuna de les característiques de la gent del camp, home bo, franc i generós com cap altre, desitjava el nou contacte amb la terra que tan amorosament havia conreat. Car Jordi era de la mena de treballadors que ennobleixen la vida del pagès català, gent callada i sofrida que sap convertir la feixuga tasca diària en un sacerdocí. Mai ningú no haurà obert els solcs de la terra mare amb més amor, ni haurà donat les llaurades amb més delit, ni haurà enpunyat la falç amb més destresa.

Era per això que en el camp de concentració s'hi moria de pena. Al seu redós veia créixer uns arbres que florien a la bona de Déu, uns ceps que verdejaven només que perquè els havia arribat la seva hora. Tots ells, però, orfes de cura, mancats de l'amor d'unes mans conreadores, que també fins en aquell lloc havia arribat, a darrera hora, el malastre de la guerra. Un malastre que, tal i com succeí a casa nostra, un dia feia deixar les eines del camp per agafar aquelles altres que, de pressa i corrents, eren construïdes a les fàbriques de material bèl·lic.

A les dues de la tarda, —una qualsevulla del mes de desembre—, Jordi passava de nou per Barcelona, furient com un esperitat. Si ara li féssiu dir com va trobar la ciutat, no sabia pas quina cosa contestar-vos. I tant!. Ves què se li havia perdut pels viaranys de la gran urbs!. Era el poble, el seu poble, allò que necessitava. Veure la gent, els amics de la infantesa, passejar pels racons de la plaça, recórrer el terme, retrobar la colla de companys de la partida del cafè dels diumenges a la tarda, posar, després de tant temps, la clau al pany de la porta de casa... I, amb més força, encara, amb una passió que li absorbia el pensament, fondre's, una vegada més, entre els terrossos que una anyada darrera altra, havia trasbalsat amb tanta cura, resseguir les parades i els bancals, els ceps i les oliveres. I barrejar-se de nou amb les fileres d'ametllers que va plantar junt amb l'Antònia. I passar pel marge de la vinya que la riuada s'enduia i que després, amb l'ajuda del fill perdut, havia aixecat de nou.

Que llarg se li feu el trajecte!. Fins arribar a Valls, el cap fora de la finestra del cotxe i guaita que guitaràs. Arbres i cultius, cases i persones. Allò que tenia davant seu sí que era una terra de debò, i no pas aquells camps de França!

A mesura que el tren menjava quilòmetres, el rostre de Jordi prenia vida i qualitat. Soltadament reapareixien les característiques normals que uns dies malastrucs havien gairebé aconseguit esborrar del seu rostre. Front ample, nas perfilat, ulls vius i rodons, galtes vermelles, llavis molsuts, parlar calmós, tipus romà del camp de Tarragona. Bona planta, intel·ligència natural, bondat al cor i treballador d'aquells l'anomenada dels quals, corre de boca en boca. Home d'esperit liberal que les beates del poble havien classificat com un heretge dels qui no creuen en Déu ni en Santa Maria. Respectuós amb tothom, energia posada a prova, caràcter que pren relleu en les hores difícils, cinquanta anys, disposat tothora a estendre la mà al caigut. Tot això era en Jordi. Tot això, si bé una mica frenat a hores d'ara, per l'arreplec de trasbalsos soferts en els darrers anys i per la melangia que portava arrapada a l'ànima. La brutal separació que es va veure obligat a realitzar de tot allò que constituïa la raó de la seva existència, de la seva manera d'ésser, l'havia deixat atuit.

La màquina del tren anava lliscant per entre camps i vinyes.

—Ja som a Vilanova!. I a Roda!. Però, si ja hem deixat Sant Vicenç!

Jordi mirava per un cantó i altre del tren. Romania inquiet, frenètic, quan tot d'un plegat, entrellucava la fina silueta del campanar de Valls. La desitjada aparició va confondre's amb el seu primer somriure de tot el viatge. Ara sí que ja podia dir que tocava les parets de casa!

A Valls hi arribava a les quatre de la tarda. Ni temps de vure cap conegut!. Altra feina hi ha!. Cap a Montblanc s'ha dit!. I tris-tras, tris-tras... Aquí Fontscaldes, al peu de la muntanya. Allà masos i caserius de la gent de la terra del vi vo i varato, amb el Bosc, del qual els vallencs en fan grans bocades. I a un costat de la carretera, el camp de Tarragona, immens, esbatanat, que es perd lluny, confós entre el celatge.

—Que gran i que bonica és Catalunya—, deia Jordi entre dents. Les coses més naturals li semblaven autèntics miracles. A aquella hora, tot respirava grandesa i serenitat. El sol s'amagava darrera els pics i les carenes i el paisatge prenia tons de colorits diversos que, lentament, i deixant pas a la cortina de la nit, anaven esfumant-se.

Jordi no podia sostreure's a la temptació de collir les plantes que trobava. I, tot caminant, s'enfilava per abastar uns brots d'espígol; després, prop d'un xaragall, per fer-se amb unes mates de farigola. I amb el delit de l'infant que corre darrera la joguina, olorava fulles i flors, respirant a ple pulmó, com si necessités l'embranchida d'aquelles aromes per a poder arribar al cim de la collada. Allò era viure!. I quina flaire de pi! I quina mena de cel, el cel d'aquesta terra!. Ni s'adonava del fred d'aquelles hores; del vent que regolfava incessant en una mena de xiulet que es posava a les orelles.

—Si mai algú te'n vol apartar de nou, Jordi, valdrà més que abans et llevi la vida.

Tris-tras, tris-tras... A mesura que avençava, se'l veia caminar més eixerit. Estàs passant els darrers tombs de la carretera!. Mira, el de la paella, ja es veu lluny!. Apa, va! Una estirada més i ja som dalt!... A la fi!. La Conca de Barberà als teus peus!. Tot igual que abans. Terres i conreus, arbres i plantes, valls i fondalades. Talment com si haguessin estat esperant-te!

Jordi mirava arreu amb els ulls que li sortien del rostre. Miramar, Prenafeta, les terres de Cabra, Barberà i el Castell, Sarral i Solivella. Molts d'aquests pobles, no els veia pas. Però en sabia tant els topants i les dreceres, que els endevinava. Damunt de tot, les muntanyes de Forés, altes, cantelludes, amb el poble que hi sembla penjat:

*“A la bassa de Forés
hi cantava una calàndria...”*

El bosc de Poblet, amb la carretera serpentejant fins a Prades. A la seva vora, els espadats de Rojals. I al fons de la vall, és clar, Montblanc, el seu Montblanc, voltat de muralles, de les torres amb marlets que li donen escorta. Un aire fi, tallant, li eixorivia els polsos. Vilaverd, amb l'esvoranc de l'estret de la Riba.

*A l'Espluga són erugues,
a Montblanc són podallers,
a Vilaverd toquen l'arpa
i a la Riba paperers.*

La força de la corrandà arribava sola, mentre veia, sota el gran mirador, el poble de Lilla, arrecerat, com si volgués resguardar-se del vent que peta a totes hores. Més avall, les partides del terme: La Tossa, Les Roquetes, L'Estapar, Vinyols, El pla de les forques, Vilassauba, La Sellida, El pinatell, La parellada, el Mas de magraner, Anguera, El Sol de l'horta, l'amalguer... Després, el Pont de la Fusta, el Molí del Celdoni, i té... si ja ets a casa!. Ja hi ets, Jordi!. Qui ho deia que no hi tornaries mai més?. Si no podia ésser una semblant malifeta!

El panorama, ric en matisos, viu de color, curull de records santuari de tota una vida, deixava a Jordi esmaperdut. I amb el cap entre els genolls, closos els ulls, va asseure's la vora d'una frondosa pineda. Davant mateix tenia un món. El seu. El d'ahir, el d'avui, el de demà i el de sempre. Jordi llavors, sanglotà silenciosament. D'alegria i de dolor. De goig i també de tristesa. I, las, vencut de tantes emocions, acabà per abaltir.se. no tardava gaire a aparèixer una mena d'insomni, dolç i manyac, portador de l'encís d'uns temps passats...

L'abaltiment fou llarg. Tant, que en unes hores, passava per aquell cervell, més que el resum d'una vida, l'anecdota de la seva pròpia existència.

II

Dels anys de la seva infantesa, Jordi en tenia un lleuger record. Possiblement perquè aquells que millor es retenen van lligats amb els de la dolça figura de la mare... Ell no la conegué. Amb l'arribada de l'infant, s'entroncava la vida de la santa que el portava a les entranyes.

D'aquest buit en tingué esment quan, bo i jugant amb els altres brivalls al carrer, observava que aquests cridaven: mare!, mentre ell en intentar-ho, havia d'acontentar-se amb dir el mot padrina, a una velleta que ja portava complerts els setanta anys en els dies que el menut sentia necessitat de reclamar el nom de l'ésser que va donar-li la vida.

La figura de la padrina se li apareixia, invariablement, a través de la llar de foc que, estiu i hivern, tenia cura d'abrandar: espatlles caigudes i rostre contret per tants i tants sofriments. I també entre els tupins i les olles fumejants, prop dels quals, bo i trastejant, s'hi passava els dies. Front ple d'arrugues, menuda, però desperta com un argentviu. De bon matí se la veia al carrer. Després, tothora a casa. Ferm puntual de la missa primera, a la qual són cridats els feligresos pel toc de campana que es deixa sentir tot just iniciades les tènues clarors de l'alba i que en els pobles se celebra amb l'assistència invariable de la mitja dotzena de velles que, per entre el murmuri de rosaris i oracions, semblen preparar-se lloc al redós dels xiprers del cementiri. Abans de clarejar el dia, —el més exacte dels rellotges—, la bona dona deixava el llit per anar a complir amb l'Església. Després, i sempre trescant com una daina, se la veia reclosa entre les parets de la casa, que no abandonava més que per arribar-se fins al riu per rentar la roba de la setmana. A la vila en aquells temps, no hi havia rentadors públics i la gent humil havia de fer la neteja damunt les lloses de pedra escampades ça i enllà del corrent.

Al seu pare Jordi no el veia tant. Posat tot el dia al defora, quan retornava a la llar ja era fosc. Arribava més que cansat, retut, per la jornada de treball, llarga i feixuga. El seu fill l'anava a esperar a la punta del carrer. Llavors el pare, prenent-lo entre els braços, el deixava dalt del carro bo i posant les regnes de la bèstia a la mà del minyó, que d'una manera tan espectacular feia l'entrada triomfal fins a les mateixes parets de l'estable.

D'entre els records d'aquells temps llunyans, el que més li restava gravat era el del color del rostre que tenia el cap de casa: vermell com tacat de sang, recremat pel sol, venes sortides que li traspuaven per braços i cara, fins fondre's amb la cabellera, coberta tot l'any per

la gorra musca que, gentil i airosa, senyorejaven en el cap, ja fossin dies feiners o festes de precepte.

El bordegàs, moments abans de sopar, quan el carro s'havia descarregat i la somera era fermada a l'estable, s'enfilava per entre els genolls del seu pare. Llavors, si les coses anaven per bon camí, l'home, amb les pertinents intervencions de la padrina, narrava històries de prínceps encantats i contes de reines que, abans d'ésser senyorasses del gran món, havien fet de porqueiroles. O de lladres amb trabuc al coll, sempre disposats a assaltar les diligències. Les darreres mossades eren atrapades per la son. I, amb l'últim xerricar del porró, es veien desaparèixer pare i fill a la recerca del llit instal·lat en una petita cambra. L'escena anava precedida dels mots de ritual:

—Bona nit i bona hora, padrina. D'aquí a demà si Déu ho vol.

A la figura del pare i a la de l'única dona de la casa, Jordi podia afegir-hi, encara, el record d'algun veí, així com de la mainada del carrer, on, jugant i fent entremaliadures, havia passat els primers anys de la seva vida. El que tenia ben present i amb tota rastellera de minúcies era el lloc i la disposició de la casa on va néixer.

De primer, l'entrada on ben just cabia el carro amb la somera enganxada, i els estris propis de pagès. L'estable a continuació, ple de palla, sacs d'ordi, senalles, i pinyes de blat de moro amb el corral al fons. I després, l'entresol, cuina, —cuina i menjador tot d'una peça—, amb la cambra al costat, lloc on dormien les tres persones, partit per un embà de canyissos engiponat i fet fort amb unes quantes paletades de guix, millora duta a terme en el transcurs del matí d'un d'aquells dies que, pel mal temps, el pare de Jordi no es podia moure de casa; que els pagesos solen aprofitar els “dies morts”, per a enllestir aquesta mena de feines. Dintre l'estança, la pastera plena de draps i andròmines. Com que els armaris no sobraven, s'havia d'aprofitar tot. Més enllà la calaixera amb la roba de les festes, mudades i llençols, paperots dels que s'han de guardar, rosaris i mocadors. Sota el llit uns quants quintars de trumfes ben estes en previsió d'una grillada prematura. I encara, al sostre, entre l'engraellat de bigues i cabirons, penjolls de raïms i de figues secallones, de bitxos i de tomàquets, de cebes i de forcs d'alls. Dalt de les golfes, el terrat amb la corriola sota la barbacana de la teulada, per mitjà de la qual, en el temps de batre, s'hi pujaven els borrassons de palla. Tot això sense oblidar-nos del rebost, airejat per ample finestral, amb la tupina de la matança del porc, festa grossa, esperada pels grans amb avidesa i pels menuts amb il·lusió, ja que en tal diada els era permès pels senyors mestres, de “fer festa”, sense posar-los-hi falta. Succèia però, que molts anys s'havien de quedar amb les ganes. Olles i tupins restaven buits. Les collites havien anat malament i no

podien arregar diners per a comprar el petit animal, engreixat a còpia de temps, amb les despulles del menjar de la casa, i uns perols plens de trumfes bullides.

El lloc ocupat per les bèsties era més gran que el de les persones. I llur cura, més primmirada que la dels altres éssers que s'eixoplugaven entre aquell[e]s parets. Abans era la minestra del porc i el menjar de l'aviram, —quatre gallines escampades per l'entrada i l'estable—, l'arranjament de la menjadora de la somera, que no pas el sopar a taula. Per aquest concepte primari que es tenia de les coses, a Jordi, en la seva imaginació d'infant, li semblava que l'estable de casa seva, era de major capacitat que la sala dels cafès del poble, el corral el veia gran com la plaça de Sant Miquel, i les golfes, —ja no cal dir-ho—, com magatzems d'enormes proporcions.

A darreries del segle passat els pagesos de la vila, —treballadors i soferts de sempre, pel cap baix, un setanta per cent dels seus habitants—, vivien amb molta penúria. La plaga de la filoxera havia deixat tothom en la més esglaiadora de les misèries. Quins anys aquells!. Tragèdies, privacions, renecs i males cares. Les vinyes s'havien hagut d'arrencar. Llaurades i més llaurades. En terres catalanes apareixien els primers ceps americans. Camps immensos que s'havien de plantar de nou a base de jornals, de despeses impossibles d'atendre. Hipoteques, llàgrimes i angúnies... Abans no vingués el fruit en quantitat, és sabut que tractant-se de vinyes, calia que passessin unes quantes anyades.

Amb privacions i tot, arribà el moment de portar el menut a estudi. La tria del lloc on Jordi havia d'aprendre les primeres lletres, va anar a càrrec de la padrina. A la vila hi havia dos mestres “oficials”. I encara el col·legi “dels frares”, el de la Mercè, a càrrec d'una comunitat franciscana, que tenien el convent a les afores del poble, passat el Pont vell. L'indret, malgrat la llunyania, era acollidor, i els frares molt com cal, però qualsevol deixava que el marrec, —deia la padrina—, travessés tot el poble per aprendre les primeres lletres! Jordi va matricular-se en altre de particular, una mica deixat de la mà de Déu, pel motiu pueril que era el que hi havia més prop de casa seva. Aquest primer contacte estudiantil el tenia present, viu en la seva memòria. Recordava l'escala de cargol quan per primera vegada hi pujava de la mà de la padrina; l'enrenou que es va armar entre els futurs companys, bon punt hagué travessat el llindar de la porta; la paraula *Silenci!*, dita pel senyor mestre, amb el propòsit d'apaivagar el xivarri motivat per l'aparició del nou alumne; els mapes i pissarres que hi havia per les parets; la poesia estampada en un gros cartell, *El 2 de mayo en Madrid*, impresa en lletra ampulosa d'acord amb el seu text; la figura del Crist clavat en creu... I encara, el retrat del rei, penjat sota un dossier destenyit que hi havia darrera mateix la tarima del senyor mestre.

Convinguda la cuota, —dues pessetes al mes—, Jordi es va apropar als vailets del seu carrer, que l'assabentaven de les coses més elementals i que en podríem dir de règim interior del col·legi, consistents en les oracions que s'havia de saber de memòria i que allí, igual que el parenostre, eren entonades cada dia: *Os damos las gracias, Señor, por haber asistido...*; del lloc on hi havia l'“excusat” i de la manera com s'havia d'espavilar en el moment que tingués necessitat d'anar a fer les “seves feines” dit estirat, o bé dos alhora, d'acord amb les ordenances establertes. I per damunt de tota altra cosa, li mostraven el setial d'honor que ocupava el *personatge* més important de l'escola, conegut invariablement pel “puntero” o la “palmeta”, protagonista dels càstigs inflingits als alumnes que cometien alguna falta. Per aquelles que el senyor mestre considerava greus, la palmetada queia damunt els dits closos. Per les catalogades com ordinàries, sobre la mà estirada. Si en alguna ocasió el deixeble, arribat el moment culminant del càstig, l'arronssava, el senyor mestre, partidari del lema, *la letra con sangre entra*, li aguantava els dits per assegurar-se de la veracitat de la sentència.

Tot això no era obstacle perquè aquella escola, com tantes d'altres, funcionés sota el patronatge d'un dels sants més populars del calendari. Els mestres de llavors, acostumaven d'esser exemplars representatius dels tan bescantats en llibres i sainets de l'època, record malastruc d'uns dies superats. Homes que imposen respecte només amb la mirada de reüll, deixada anar a través dels vidres de les ulleres. Mai cap alumne els veia somriure. Mentre feien classe, parlaven en castellà a tort i a dret. Pantalons ratats, colzes per on s'entreveia el color de la camisa, sabates que semblen riure's de la persona que tenien davant. Per això quan hom topava amb mestres d'altra mena, el contrast es feia frapant. El dia més assenyalat de l'any, no era, possiblement, el dels exàmens, celebrats davant la Junta d'Instrucció local, sinó l'escollit d'acord amb el senyor Plebà perquè la mainada anés a confessar-se els pecats als capellans de la parròquia de Santa Maria. Tothom net i empolainat, de dos en dos, i donant-se les mans, els alumnes, amb els mestres darrera, emprenien el camí de l'església, en espera de l'estampa del confessor que els feia bons i feliços.

A la sortida de l'escola, Jordi es traslladava amb els amics a dalt del Pla, petita muntanya pelada, posada al mig de la vila, per tal d'anar a “fer mines”. El més grandassot de la colla perjurava, —i els altres s'ho creien de debó—, que allà els moros hi havien enterrat or i plata. De tard en tard, l'aparició de petites pedres amb partícules que brillaven, era motiu de fortes disputes amb referència la mena de metall que es tractava, acabades, molts cops, amb no massa harmonia. Adés solia anar a afollar nius, o bé a apedregar els xicots de La Guàrdia, el poble que hi ha més prop de la vila. La quitxalla d'ambdós indrets, acostumava de resoldre les mútues diferències amb cops de pedra tirats amb bassetges. I quan les baralles eren de més

prop, amb sabres i trabucs fets a cal carreter, aprofitant les despulles dels vehicles. La colla era capitanejada pel Canut, un minyó mort prematurament i que a mesura que posava anys, de tant quiet com s'havia tornat, tirava per terra un prestigi guanyat a còpia de "fer guerres". Després de complerts els quinze, mai no haureu vist un xicot més dòcil i quiet que el capdevanter de facècies de la infantesa, resoltes a base de projectils de cartró, pedres dels munts de les carreteres, i material bèl·lic de fusta. Arribat el bon temps, cap a prendre ametlles dels horts, enfilant-se pels reixats i les tàpies. A fer capbussons al riu, bo i empaitant abans, i pel camí, les cireres primerenques. A jugar a palets damunt les voreres que donen el tomb pels principals carrers de la vila. O bé a "saltar i parar" a l'empedrat de la plaça.

Aquesta vida va durar fins els deu anys, que després de feta la Primera Comunió, en sortir d'estudi, s'havia decantat per llegir tots els llibres que li queien a les mans. Però encara no havia complert els dotze, el pare d'en Jordi necessitava ajuda. Els anys anaven de mal borràs. No es podien pagar jornals... I el xicot, que tot just s'acarava amb els primers plaers del viure, hagué de passar per la sabuda tragèdia dels minyons de pagès que, a l'edat d'aprendre de debó, són trets de l'escola per ajudar el sosteniment de la casa.

III

La baixa de l'alumne en la matrícula de l'escola es va escaure en acabar-se el curs. El salt fou precipitat i el bordegàs passà dels bancs del col·legi a fer la recollida dels braços d'espigues que la falç del seu pare anava tallant amb dalit, regalimant suor, i amb precisió matemàtica. El xicot aviat va aprendre d'anar darrera el cap de casa, llest com una mustela, per convertir les manades d'espigues en cavallons o "vigatanes", que pesaven com un ase mort, de tan estretes i prempsades.

—Es eixerit— deia la gent, en veure'l treballar.

—I això que tot just comença...

Les espigues passaven de terra a dalt del carro que, en poc temps, restava ple fins l'enforcat. Feina hi havia a tragar la feixuga càrrega per entre els camins, trencats i plens de sots, que deixaven a l'eral. Una vegada arribades les garbes, altre cop a desfer els cavallons per a deixar-los damunt d'aquella circumferència de terra argilosa, plana com el palmell de la mà, arranjada curosament unes setmanes abans de la sega. Quina escampadissa, redéul. Amb les forques i els rasclets, aquesta vull i aquesta no, les "vigatanes" s'anaven destriant.

—Pare, que la somera ja es daleix per fer rodar la "curra"!

Com "xalava" el menut en veure's dret, rígid, plantat dalt del trill, donant tombs i més tombs damunt l'ampla rodona! Calces de pisana lligades amb betes als turmells, peus descalços, les mànegues de la camisa arremengades, cabells destriats damunt el front, i xurriaca a les mans, mena de fuet que petava ininterrompudament, des de que apuntava el sol fins a migdia.

—Oixque, "petita"!

De l'era estant, posada a les mateixes parets del poble, s'admira el panorama que volta la vila, amb Montblanc al mig de l'esplanada. Situada en començar la carretera de l'Espluga, el poble es veu agrupat, confós, per entremig de les torres. Quan la tarda cau, la claror entona amb les pedres del cercle emmurellat i apareix el millor Montblanc pictòric, un Montblanc que sembla esperar la paleta de l'artista: El Pont vell, amb les arcades romàniques; les torres i els seus marlets; els finestrals gòtics de l'església de Santa Maria. Tot plegat és un pa d'or, de rovell i de patina. I darrera, muntanyes i cel, amb la gamma més diversa de verds i violetes, amb els núvols esponjosos o rebels, segons estiguin quiets o corrin ça i enllà a carrera feta. El

sol dels mesos d'estiu, especialment, inunda el paisatge, sobreït de colors. La terra, treu de les seves entranyes, arbres florits, flors i plantes de tota mena. Ací i allà, vegetació ubèrrima. Els grills no paren, amb el seu ric-ric atabalador. Volades de pardals, amb els paps farcits, fan bona la dita: "A l'estiu tota cuca viu". En aquelles hores, les campanes de l'església s'escolten amb tota la majestat de la seva ressonància. Jordi, entrellucava per veure si d'algun indret veia arribar l'amic que li havia promès companyia a l'hora de fer córrer el trill damunt de l'era. Li feia il·lusió que els seus companys poguessin contemplar-lo en el bo de la feina i, com un fadrí, es plantava rígid damunt la post de fusta amb pues de ferro, segur d'ell mateix i amb aires de suficiència.

A migdia, al punt de les dotze, la padrina arribava amb el tupí dintre de la senalla. La teca era esperada per pare i fill, que venien trescant des de les quatre de la matinada. Sota l'ombra del cirerer, començava el repartiment de la minestra. Jordi engolia tot allò que li posaven al plat:

—Al defora, no hi ha res com l'escudella, padrina.

—Gana hi hagi, fill meu!

El cas és que aquell any, amb l'ajuda del menut, el pare d'en Jordi s'havia estalviat de llogar un jornalier.

—Ara el noi, ja és un home!

El minyó reia entre vergonyós i content, d'aquell primer elogi sortit de la boca del pare.

—Només cal veure'l amb la traça que aguanta la brida de la somera, tot entonant:

Després del segar ve el batre,
segarem i baterem,
portarem la palla a casa
i tot el blat ens menjarem!

La vella restava a l'era, que vella i tot, donava el seu cop de mà. En el córrer de la tarda, posant-hi el coll i amb l'ajuda de la marinada, acabaven la neteja del blat per d'aquesta manera, a l'hora de pondre's el sel, fer la partió diària entre el mitger i el propietari.

El menut hauria signat perquè tot l'any fos el temps del batre. La tasca de l'escampadissa de garbes de bon matí, les esventades del boll, l'enganxar la somera a la "curra", el fet concret de posar-se dalt del trill, li donava un domini de tot allò que el voltava... Regnes de la bèstia a les mans, rostre espavilat i, als peus mateix, les espigues daurades que s'anaven trinxant, d'entre les quals, unes hores més tard, en rajaria el blat una quartera darrera l'altra. I del blat, les coques amb sucre, que de calent en calent, desapareixerien tot just sortides del forn, sense temps d'arribar a casa.

El sol picava de debó. Però Jordi se'l treia del damunt amb cantades i més cantades. O amb crits d'home gran a la bèstia: "Alça, morena! Oixque petita!", mentre el pare vigilava de reüll, orgullós d'aquell vailet esparpillat, que en poc temps s'havia convertit d'un minyó insignificant en el xixot de la casa.

El canvi de vida transformà la naturalesa del noi. Ara se'l veia fort, cepat. Els braços semblava com si se li haguessin allargat en pocs dies. I de les cames, no en parlem, deien les veïnes!. Amb la mateixa traça que enganxava la somera, sabia alçar el porró. Quin xiular el del raig de vi, quan li petava a les dents! I amb igual destresa se'l veia carregar el carro, com estrènyer els nusos dels borrassons de la palla. Ja podien estirar fort els de la corriola!. Tots arribaven dalt tal i com havien sortit de les mans d'aquell marrec, al qual els altres pagesos del carrer, en veure la febre que portava, el motejaven de "mocós, que no puja dos pams de terra". Jordi els sentia pla bé, i regalimant-li el front, xop de suar, espitegrat, en lloc d'entujar-se, s'engallava com un home. Galtes vermelles i rostre contret, contestava la broma despectivament:

—Em poden fer un nus a la cua!

La veritat és que el menut va engrescar-se tant amb les feines de pagès perquè de bon començament li varen tocar aquelles que més plauen a la gent que treballa la terra. Després del segar, sense haver-ne esment, tens les veremes damunt. Quan arriba aquesta època, la vila es transforma en un cup immens. El vi, de temps immemorial, és la collita més important de la comarca. Si va a bon preu, tot són diners. Si s'ha de malvendre, ja se sap: misèria i hipoteques... Carrers, entrades, sales i corrals, són plens de bótes i de cups, de premses i de portadores. Dies en que l'aire i el sol, el viure i el respirar, estan amarats del baf de vi que sense voler, embriaga les persones. Muntanyes de brisa i de raïms per tots els indrets, per tots els racons i per totes les cases.

Bona collita la d'aquell any!. Ningú no sabia on posar la torrentada de pansers i de garnatxes, de palops i de moscatells, que arribaven d'arreu amb una prodigalitat mai no somniada. Jordi ajudava al seu pare amb delit d'home gran. Primer, en les tasques de les veremes. A emplenar els cistells de raïms i a entatxonar-los dintre les portadores. Després, els peus descalços, pantalons arremangats, la faixa ben estreta, i a trepitjar grans, plens, inflats de suc, abans d'anar a la premsa. Una vegada posats dins, a moure els samalers que hi havia a les màquines de caragol, per a fer que ragessin aviat i de pressa.

—Apa, va, pare! —cridava el noi—, que aquest any és any de bonança!

Evidentment, els raïms eren tan grassos que semblava com si el raig de vi sortit de la premsa, mai no s'hagués d'acabar. La gent aprofitava tots els atuells de la casa per emplenar-

los del líquid que, com benedició de Déu, i després d'unes collites de misèria, ara es destapava en riuada generosa, portadora de riquesa i de benestar.

Quanta feina a l'hora del trescolar! I a la del vendre!. L'estació del ferrocarril i les carreteres que porten a Reus i a Tarragona, restarien plenes, atapeïdes pels carros de torn que traginaven bocois. Joves i vells, per una sola i raríssima vegada, optimistes i pessimistes, estaven d'acord que aquell any la naturalesa n'havia fet un gra massa.

Al petit home gran tot li semblaven flors i violes. No havia de transcòrrer molt de temps, però, sense veure arribar la tongada de les dures feines del camp. De saber el pa que s'hi dona collint les olives els dies de boira i amb els dits balbs de fred... Del sembrar entre les pluges gansoneres de l'hivern... De les llaurades dutes a terme quan muntanyes i plans s'inunden de neus i de gebrades... De l'anar a regar a les nits, mig abaltit i mort de son, per aprofitar l'aigua de la sèquia... De la pedra que cau, quan menys ho penses, —el pitjor dels lladres de camí—, i et pren en un instant, una anyada de treballs, d'il·lusions i de sacrificis.

IV

Aquell mateix hivern Jordi començava a assistir a “estudi dels vespres”. De fet va ésser en aquella escola, com es veurà més endavant, el lloc on va forjar-se el caràcter i l’educació del nostre home. El seu pare el feia plegar dejorn. Per Tots Sants, a les sis ja és fosc. A mitja tarda, quan el sol es pon i els pics de les muntanyes perfilen llur silueta per entre el contrast del celatge rogent, el fred ja no deixa treballar. Llavors, eines al coll, tapaboques entortolligat pel cos, i cap a casa falta gent a esperar el sopar prop dels tions de la llar de foc que hi cremen tot el dia.

Per camins i carreteres, carros i animals de tota mena, i corrues de pagesos que parlen amb mots a mig dit i converses lleugerament encetades:

—Cap a casa, Joan?

—I de pressa, que el fred fa córrer!

Les darreres llums de la tarda donen a terra i paisatge un color gris, simfonia ocre a l’ensem, amb gamma de mil tonalitats, que es fonen i confonen en una sola. L’hivern s’acosta a passos de gegant i els arbres es despullen lentament deixant arreu una catifa de fulles mortes, record de l’estiu que fuig, desgranat entre rialles i cançons.

A la vora del foc, bo i escarbotant les brases, es projecten les tasques a fer l’endemà, si és que les pluges o la neu no disposen altra cosa. Les feines de rabassar, i de les conreuades, el resseguir les baixes de la vinya, les operacions de la sembra o les de magencar, les resclades i els empelts, són el tema únic de les converses a les cases de pagès. En aquells mesos Jordi va aprendre a fer anar les tisoires de la poda bo i guaitant com el seu pare esporgava els ceps; a obrir els terrossos a cops d’arpiots; a esventrar la terra amb el càvec; a fer crestalls ajudat de la petita aixada, arranjada a gust del vailet pel ferrer de la Muralla...

—He llegit que en altre indrets, hi ha maquinària per aquestes feines, pare.

—Ni, quants pobles anomenes!. Aquí ens hem de valer per nosaltres mateixos.

—Voleu dir que no vindrà un dia...?

—Potser sí, però jo ja no ho veuré.

Era evident que aquesta mena de feines, eren bon tros més feixugues que la d’arronçar-se dalt del trill, o bé la de trepitjar, damunt dels cups, la verema que pel setembre traginen les portadores. Sort que la recollida de les olives va treure-li el regust!. A la casa, quan

les coses venien bé, feien oli per l'any, i gràcies. La tasca de les premsades s'enllesteix en un dia. Llavors es va escaure que l'encarregat del molí conegué el vailet, i en veure'l tan esparpillat, se'l quedà unes quantes setmanes perquè tingués cura de la neteja del local i ajudés en les diverses operacions de les mòltes. I ací teniu com, als tretze anys, Jordi portava el primer jornal a casa. Una pesseta, que al novell jornal·ler, li va semblar més rodona i més lluenta que les altres.

Aquella feina li agradava bé prou, puix que li permetia anar d'ací i d'allà, trescant d'un cantó a l'altre. Es movia tant que semblava com si anés a preu fet. Amb el jornal hi anava el dret de fer les rostes que volgués durant les hores del dia. Quan l'oli raja, a l'amo no li ve d'un pam. Una biga que no l'haurien abastada els braços de la parella d'homes més cepats de tots els qui treballaven al molí, feia moure la premsa. Amb l'ajuda dels muscles s'expremen les olives. Les màquines hidràuliques encara no eren conegudes i tot es feia a força de braços i també dels tombs de la mula enganxada als samalers que movien calmosament la roda de pedra, enmig del baf i de la fumera que havien fet tornar l'edifici d'un color negre com el sutge.

Jordi no sabia quina cosa era romandre quiet. Ara donava un cop de mà a les saques que portava el traginer; després ajudava a emplenar els cofins, per, a darrera hora, fer la netaja de les piques. De bon matí prenia un tros de pa del sarró i cap a torrar-lo prop de les flames de la foguera. El foc tirava com si fos un infern per aconseguir que l'aigua bullís en el moment de l'escaldada. Quan el pa era torrat, el deixava dintre les basses de l'oli verge. Jordi jugava fent-lo passar d'un cantó a l'altre, com si fossin barques de paper; aquells barques que quan era més menut, li servien per a distreure's a l'abeurador de la font de la plaça. El pa es posava xop, regalimant d'oli. Llavors i amb quatre mossades, la rosta desapareixia en la boca del xicot convertit en jornal·ler, d'avui a demà, de bones a primeres.

Arribada l'hora d'anar a estudi dels vespres, es canviava la roba i cap a el Pla s'ha dit. El local del col·legi estava situat en un edifici arredossat a la petita muntanya que porta aquest nom, posada darrera mateix de l'església de Santa Maria. Els baixos servien de presó, i el primer pis d'escola. Els alumnes, cada dia, abans de complir amb els seus deures, havien de passar per davant de l'establiment penitenciar, a l'entrada del qual, i del carrer estant s'hi llegia un rètol amb aquesta sentència: *Odia al delicto y compadece al delincuente*. En alguna ocasió, les autoritats de la vila havien tractat de traslladar l'escola a un altre lloc més adient. Però ja és sabut que en els pobles aquestes coses es discuteixen anys i panys i tot sol acabar-se amb bones intencions o projectes mai no duts a terme.

En aquell estudi, instal·lat sota teulada, hi havia unes bigues semblants a les del molí de l'oli. Sort que els parets es netejaven sovint!. El "Petaca", l'emblanquinador més castís i de més anomenada del poble, prenia la feina a preu fet pintant-hi unes floretes blaves i vermelles que, al dir de l'interessat, semblaven naturals de tan bé com li sortien. Les pinzellades, si més no, servien per donar una mica de qualitat al local. Llavors regentava el col·legi "Don Paulino", menut, eixerit, esprimatxat, senyor de noms i de fes. Posat entre una renglera de vint-i-cinc ciutadans, tot seguit s'endevinava qui d'entre ells era el senyor mestre. Tot l'any l'haurieu vist amb camisa planxada, coll d'aletes, barret fort, bastó i una grossa cadena de rellotge que ressaltava extraordinàriament de la resta de la seva indumentària. Vestit fosc, net, impecable. Ell fou un dels primers professors que donà a llegir als alumnes, llibres escrits en la nostra llengua, especialment l'inefable volum de "Lo trobador català", causa i motiu que molts compatriotes aprenguessin les primeres composicions poètiques en el verb matern:

En la que Sant Jordi empunya
bandera de color blanc,
hi ha l'escut de Catalunya
amb quatre barres de sang...

"Don Paulino" representava el traspàs d'una època d'ensenyament que queia per ella sola i que hom pressentia com la que havia de forjar les noves generacions. El cas és que avui no sabriem destriar si és per aquest fet, o per la gran simpatia que irradiava la seva persona, que la figura d'aquell mestre de començaments de segle, viu encara en la nostra retina, voltada d'una profunda veneració.

Jordi era un dels alumnes més aprofitats de l'escola. Les mateixes aptituds que tenia per a les feines del camp, les posava al servei de les lleres. Indubtablement tot feia preveure que ens trobàvem davant d'un exemplar posseïdor del bon sentit de les coses. I si a això s'hi afegia un tremp i una voluntat a tota prova, hom comprendrà com no era difícil endevinar que el xicot arribaria lluny. "Don Paulino" copsà tot seguit el valor de l'alumne, un dels pocs que, quan el senyor mestre està malat, poden tenir cura de la classe; dels escollits perquè facin un bon paper el dia de la visita del senyor inspector de Tarragona; dels qui llegeixen en veu alta, arribada l'hora del dictat, i als quals es fa explicar la lliçó de l'endemà perquè els altres alumnes se l'aprenguin de memòria.

Aquests fets justificaven que la resta de companys de classe, veiessin en ell l'ombra de "Don Paulino". No s'assemblaven gens físicament. El senyor mestre tenia una figura fina i delicada. L'alumne, era un xicotàs alt, garrut, bru, ben plantat. Era el seny i el saber allò que ajuntaven, espiritualment, ambdues persones.

A Jordi tothom li volia ésser amic. Li deixaven llibres, agafats d'amagat dels pares llurs, perquè en donés el comentari. Li feien consultes a la sortida de l'escola. Amb tot això començaren a aparèixer les primeres discussions entre companys. Adés sobre conreus. Ara de temes escolars. I demà, amb escapades pels viarans de la religió i també de la política... I fou per mor d'uns llibres llegits a les nits d'hivern, a la vora del foc, o al racer dels marges a les migdiades, com va a començar a formar-se el caràcter de Jordi. Caràcter que un dia, faria abrandar els fulls grisos i mancats de relleu dels annals de la vila.

Amb la lectura de llibres d'autors de totes les tendències i amb les seves naturals inclinacions, Jordi, sense saber-ne bé els motius, en complir els setze anys va trobar-se que era un asidu concurrent de la Casa del Poble, lloc on, al dir del murmurí vilatà, només assistien els individus classificats com d'idees avançades. La veritat és que el xiu-xiu de la gent considerada d'ordre, per mica que hom poués, tenia el seus fonaments. El Centre era format per una barreja de persones, les quals, qui més qui menys, sentien adoració per la “vedette” política d'uns dies ja llunyans, coneguda a casa nostra sota el nom suggestiu de l’“Emperador del Paral·lel”. En el transcorre del temps, les coses anirien per altres camins, de tal manera que un dels més entusiastes correligionaris, davant la renglera de desenganys arreplegats a l'entorn de la figura de “Don Lacandru”, deia i repetia als seus companys que “si l'experiència és la mare de la ciència”, no hi havia més remei que fer la virada.

El cas és que pels començaments d'aquest segle, l'home del barret de “jipi-japa”, amb llaçada “rojo-gualda”, acaparava l'atenció del grup, format per una dotzena de menestrals i per bon nombre de pagesos de la vila. Al caliu de les converses de les taules del cafè, es llegien els pamflets revolucionaris del capdill que, facturat des de Madrid, —segons diuen les cròniques— se les campava per Catalunya a base de prometre, a un termini més o menys fixe, el “pavo republicano”.

En els capvespres de l'hivern i a l'entorn de l'estufa, s'aplegava la colla dels més convencuts. El qui tenia més pràctica en la lectura, prenia la paraula, i al dictat de l'article de fons de “El Progreso”, anava desgranant la catalinària estrident adreçada als “jovenes bárbaros”. Mentre durava la lliçó no se sentia ni el voleiar d'una mosca. Els més compenetrats amb les “ideies” del cabdill, àdhuc s'aguantaven l'alè per no interrompre la solemnitat de l'acte. Les diatribes, esdevingudes famoses, de: “*Quemad!. Destruid!*”, ressonaven pels àmbits de la sala, acompanyades de signes afirmatius. Les paraules: “*Levantad el velo de las novicias para elevarlas a la categoria de madres*”, eren subratllades amb explosions d'entusiasme. Acabada la lectura venien els aclariments, car, a bona part de la concurrència, com que els articles eren escrits en castellà, se'ls havia de fer la traducció al verb matern, perquè compreguessin el significat de tot allò que en aquella casa es considerava com les beceroles del seu credo polític.

L'anticlericalisme estava de moda, i els menja-capellans naixien com bolets. Entre ells començaren a aparèixer minyons que, en lloc de dir-se Joan o Pere, portaven el nom de "Germinal" o el de "Democràcia". Quin avalot les dones del poble! A la font i als rentadors, no es parlava de res més:

—Ja la pujarem dreta la paret, sense el sant temor a l'Església!

Pels carrers de la vila es duïen a terme els primers enterraments civils, acompanyants d'orquestra, manifestació motejada ridículament amb el nom de "*la verdad en marcha*", deixat anar per algun nyeu-nyeu dels qui es passen la vida predicant que per viure tranquil, cal estar bé amb la dona, amb el clero i amb els qui manen... Els mitings de la colla de partidaris de Lerroux, a base d'oradors de sang i fetge, sovintejaven. El lèxic era gruixut d'idees i de conceptes. El públic s'exaltava escoltant la xerrameca dels oradors arribats de fresc per deixondir (?) les consciències vilatanes. I era per a plasmar en realitats els mots d'ordre dels companys que passaven per la tribuna pública, que en aquella casa, arribat el Dijous Sant, es feien xeflis amb abundor de car i de cuixes de pollastre. I mentre a la Quaresma, el senyor predicador dalt de la trona aconsellava austeritat i recolliment, celebraven saraus que feien dir penjaments a les beates de la vila.

Els actes tenien lloc en el local conegut per "La Fàbrica", dit d'aquesta manera, perquè abans d'haver-hi la Casa del poble s'hi havia instal·lat una indústria de teixits que als pocs anys anava per portes. El formaven dues sales grans i esbalandrades, amb grosses columnes al mig, retrats dels cabdills per les parets, serrellets de paper per amagar cabirons i goteres, i moltes finestres, per entre les quals es veia el panorama de vinyes i de sembrats, d'ametllers i d'oliveres que toquen les mateixes parets de la vila. El cercle de fortificacions del segle XIV, llavors mig caigut i en runes, es contemplava al primer cop d'ull, que del Portalet de la Serra fins el de Sant Jordi, cases i corrals són construïts sota els mateixos marlets de les torres. Magnífic recer el d'aquella via de l'Edat Mitjana!. Les pageses dels carrers que el volten, ho saben prou bé, i allí compareixen a primeres hores de la tarda de l'hivern, per repassar la roba de l'home. El sol cau dolç, aplanat, i porta la millor de les escalforetes que retorna els cossos enfredorits, mentre es comenten les escasses novetats que desentumeixen el viure tranquil de la vila. Els diumenges, després de dinar, i al voltant d'un estri qualsevulla, s'organitzen les partides de la "marronga", de les quals en són intèrprets les mestresses de les cases amb l'ajuda d'un joc de cartes que no sabrien pas escatir la mena de color que tenen, de tant de temps com fa que varen ésser estrenades.

A les migdiades acostumen de passar per tals indrets el senyor propietari amb la muller. I els dijous a la tarda, amb els fills, veritable estampa vilatana, per tots plegats anar a veure “la cara” que fan sembrats i conreus del terme:

—Bones tardes, Teresa.

—Bones i santes, senyor Anton, amb la companyia.

—Pica el sol!

—Ho pot ben dir. Fa un bo que enamora...

Abans, i de pas, la família havia anat a resar una salve a la Verge de la Serra, la venerada patrona dels montblanquins. En ésser prop de l'edifici de “La Fàbrica”, el propietari d'adreçava als seus, i amb veu sentenciosa els deia amb una mica de misteri:

—De pressa, que passem per la casa del dimoni!

Cal dir amb tot, que la colla de pagesos de “La Fàbrica” no eren pas males persones. Gent que fan la seva política i que seguien una fidelitat de conducta, de la qual més de quatre criticaires de taula de cafè, haurien pogut prendre'n exemple.

Jordi va començar a ésser-ne un dels millors puntals, però a mesura que passaven els anys se'n va anar refredant, per acabar allunyat de la política dels primers temps de la seva joventut. Ves si es tractava de gent que només anava a les seves, que malgrat l'anticlericalisme de que presumien, Mossèn Joan, el més trempat dels capellans de la vila, per estalviar-se de passar la muralla en els dies de pluja, més d'un cop havia comparegut a la sala del cafè, i com un fantasma travessava la sala, fins arribar a la porta de l'altre costat, que el situava davant la Muralla de fora, car l'edifici estava situat entre la de fora i la de dins. La consigna del sacerdot, inventada per ell mateix, era un crit de “Visca Lerroux!”, deixat anar amb una punta d'ironia, ardit que feia esclafir en grans rialles la colla de la flamerada, aplegada al redós de la societat que en aquella època s'havia fet seu el pamflet de “*La propiedad es un robo*”. S'havien encaterinat tant amb aquestes teories, que algun dels components, ni gosava de tocar els diners per por que l'empestessin.

—Rosa, —deien—. Posa'm quinze cèntims a la butxaca que aquest vespre vaig al cafè.

El protagonista principal d'aquesta història, més que tota altra cosa, en canvi, era un liberal del cap fins els peus. Heus aquí la seva condició específica més destacada. Home reposat que de sobte s'encenia amb grans abandaments, i que, davant de la injustícia, clamava amb irritada vehemència. Com més alt i més fort era el seu contraopinant, més s'engallava. Sovint deia que a l'església no se li havia perdut res, però això no era obstacle perquè s'hi deixés caure el dia de Sant Isidre, o a l'hora del sermó, la festa de Santa Llúcia gloriosa. Montblanquí fins al moll de l'os, sentia dintre seu la força de les tradicions vilatanes. Era

d'aquella gent que serveix per tot, i que tot, també, ho arranja de pressa. Si hi havia una festa benèfica, no hi manca el seu òbol, tan modest com es vulgui, però el seu, que li agradava de predicar amb l'exemple. I en els moments d'haver de donar un cop de mà, o en l'hora d'apaivagar una necessitat, allà el trobàveu. Totes i cadascuna d'aquelles accions les portava dintre d'ell i les sentia amb una força i una passió mai per ningú no superades. I si el Primer de maig anava a la manifestació, en les diades assenyalades era un dels organitzadors del ball de bastonets, les característiques del qual, protagonitzades pels fadrins de Montblanc, solen prendre una gran volada. Jordi hi solia anar de cap de colla. I el dia de festa grossa, quan s'havien d'aixecar les "torres", cercava l'enxaneta i en el moment d'alçar-se el "tres de set", era un dels que aguantava la pinya humana que, oscil·lant d'un cantó a l'altre, i sota les notes agudes de la gralla, s'alçava camí del cel... Pel Carnaval "feia un" per a la comparsa que dóna el tomb pels principals carrers de la vila, ajudant a engegar tronades i "carretilles". El dimarts de carnestoltes, més d'un any, havia sortit a fer "la xeringa" per a ruixar la gent, o per, ben tapat amb un llençol, i proveït d'una careta, arrossegar darrera seu la mainada de la vila, dalerosa de poder heure la figa, penjada el cordill d'una punta de la canya. En els dies de la Festa Major es preocupava de l'allotjament dels músics a les cases dels companys que, en signar el contracte, s'havien compromès prop del propietari de l'envelat de Molins de Rei o de Vilafranca; que si ell no tenia diners que li sobressin, li sobreixia, en canvi, un amor per totes les iniciatives, per totes les coses que el voltaven. S'encarregava de pagar l'orquestra; d'anar a estirar el gec d'aquell i l'americana de l'altre, per reunir els diners de les despeses per poder pagar "Els Muixins" de Sabadell, uns músics que es fan dir "sí senyor" a l'hora de tancar tractes. L'endemà de les festes, a les set del matí, ja era a facturar el contrabaix, que havia de sortir amb el primer tren, la més enutjosa de totes les feines, que tothom espera veure qui la fa, i que àdhuc els qui es diuen més obligats, se solen treure de damunt, que la son del "dia del gos", fa que el jovent camini d'esma. Havia cantat en les dues o tres agrupacions artístiques formades en èpoques diverses, en les hores d'entusiasmes místics i de competències corals. I era ell qui tenia cura de guardar l'arxiu, de copiar les solfes, de portar els programes a l'impremta, de fer-los repartir. Adhuc, quan les Festes de la Coronació de la Mare de Déu de la Serra, havia estat a temps per a interpretar un brivall de la colla del "Ball d'en Serrallonga", representacions fetes en ple carrer, amb intervencions de trabucs i descàrregues de pólvora, barretines per tot drap, vestits de calça curta, bigotis postissos, indumentària que treia, menuts i grans, de polleguera.

Moltes d'aquestes festes i activitats, no lligaven amb la ideologia dels homes de "La Fàbrica". Això donava lloc, ben sovint, a disputes i controvèrsies. Fins que un dia, i per haver acceptat d'ésser "abanderado" de la festa de Sant Antoni, es va armar un enrenou

extraordinari. El fet en sí, anecdòtic i infantil, feia sortir fum del cap a diferents correligionaris. Amb aquest motiu el got, ja ple de temps, va sobreixir-se. I el nostre home, després d'una junta general que durava fins la matinada, va prendre la decisió d'allunyar-se d'aquella casa on la gent no acabava d'entendre que es podia ésser republicà, i anar a beneir en la diada de Sant Antoni, la somera de l'estable.

VI

Feia patxoca el banderer d'aquell any. Posat dalt de la somera amb els guarniments nous de trinca, campanes i cascavells, inicials amb dibuixos de tatxes daurades, serrellets, i plomall damunt el cap de l'animal... Qualsevulla s'hi veu amb cor de millorar l'estampal. I a tot això, afegiu-hi en Jordi amb la bandera de Sant Antoni a una mà i les regnes de la bèstia a l'altra. Els seus treballs li havia costat per estar a to amb la presidència de la festa. Unes hores de cua a cal barber, pelat, afaitat, empolvat, cosmètic, friccions de colònia... I encara, una dotzena de duros al sastre. Això quan a ell, que, tocant a la bèstia, era millor no pensar-hi. Davant d'un balanç d'aquesta mena, no era estrany que totes les mirades coincidissin al voltant del garrut minyó, vestit de negre, camisa blanca amb coll i punys planxats, corbata de la flamarada, flor al trau, una altra a l'orella, gorra de gairell i puro, amb faixa i tot, a la boca...

—Avui sí que no t'estàs de res, Jordi, li deien les veïnes.

—I tant!

—D'això se'n diu tirar la casa per la finestra.

A les sis del matí ja era a la plaça. Quin fred, mal llamp!. El mes de gener d'aquell any era per a donar-lo al diable. A les set sortia la comitiva i calia predicar amb l'exemple. De tots els carrers apareixien mules i matxos, pollins i rucs, someres, cavalls i eugues. Feina havia tingut el xollador del poble a repassar i polir tants animals!. Veient aquell bé de Déu, els pagesos es deien els uns als altres:

—Quantes unces reunides, Josep!

—I quantes suades per a pagar-les!

A mesura que l'hora s'acostava, la plaça s'anava omplint. Coloraines i dringar de cascavells. Tothom volia ésser-hi. Del marrec de quinze anys, al vell de setanta. Del pare que s'havia endut el fill i el presumia damunt el llom de la mula, fins al noi del propietari assegut a la sella, prop del mitger, l'home de confiança de la casa. Nets, mudats, lluents. Bèsties i persones. Músics amb instruments sota el braç a punt de fer-los sonar. I badocs amb bufandes fins als ulls i gorres més avall de les orelles. Aquest i l'altre, atents, esperant la desfilada.

L'hora s'apropa. La bandera del Sant s'ha baixat del balcó. Jordi l'ha presa entre les seves mans. Els companys que té al costat, n'aguanten les borles. El director de la banda ha

recollit els músics, destriats, perduts, per entrades i portals que proven de trobar el to a l'instrument, cosa que, amb els dits glaçats, esdevé difícil.

—Apa!. Som-hi?

—Som-hi, que ja hi som tots!

Cop de bombo, xim-xim dels platerets, i l'orquestra que arrenca amb una peça que vol semblar un pas doble.

—Visca Sant Antoni!

—Visca! —clamen centenars de gorges, mentre una veu retardada vol fer constar el seu visca d'una manera més categòrica:

—Visca, vatua Déu!

La gent es posa en marxa camí del santuari de la Verge de la Serra. Pels carrers es premsen, materialment, els uns contra els altres, com si homes i bèsties, s'anessin a esventrar. Tothom vol anar davant amb la bandera. Els músics, balbs del fred, deixen sentir alguna que altra espifiada. Es igual!. Els crits, l'enrenou, i el soroll dels guarniments de les bèsties, amb les de les campanetes, ho tapen tot.

—Visca Sant Antoni!

—Visca!

Ja som davant l'església de la patrona del poble. Aquell any tocava fer la benedicció al més xiroi dels capellans de la parròquia de Santa Maria. Era home que sempre en tenia una a punt. La música i la conversa eren les seves dues grans aficions. I l'amic inseparable, el teclat de l'harmònim. Quina mena de filigranes sorgien de l'instrument el dia que estava de bones, que era gairebé sempre!. Caminava de gairell, cara d'artista, ulleres que li queien a mig nas, boca entregirada, defecte que accentuava, encara, quan n'havia de dir alguna de les seves.

El salpasser i l'escolà, feia estona que esperaven. Dalt del turó, al bell mig del qual hi ha l'església, passava un aïret que gelava. El capellà tenia pressa. I tot dient les paraules rituals en llatí, i beneint a tort i a dret, com si cobrés a tant la parella, intercalava per sota el nas, frases de la seva collita:

—Apa, va, nois, de presset!. De presset, que aquest any la setmana dels barbuts, bufal!. *Dóminus vobiscum*. Trobo que aquesta festa la podrieu celebrar pel juliol. *Benedictus dóminus*. Pel juliol, ni dona ni caragol, diuen les velles, però al menys no ens enconstipariem...

Llesta la benedicció, els tres tombs. Primer, pels ravals i les muralles. Després pels carrers principals i la carretera. A esmorzar, i a l'ofici amb sermó. I a l'hora del vermut, cap el cafè del "Marcelinu". Vermut amb olives, anxoves, i devasall d'entremesos, plats que plovien l'un darrera l'altre. Allà, tots amb tots, nomenarien els procuradors de l'any vinent.

—Aquesta vegada et toca a tu.

—Si em toca...

Tothom acceptava el càrrec sense reglaments ni requisits. Un duro de paga i senyal i cap a dinar s'ha dit, que el fred fa córrer. Únic dia de l'any que la gent es passava de la ratlla. Res de porrons! De cara al celler i a raig de bota, amb un vinet de catorze graus que es podia tallar de tan espès com era. A la tarda, altre cop al cafè. Cafè, amb cafè i copa! I darrera, el cigar. A les quatre, el rosari. Rosari m'has dit?. Olla de grills on tothom hi fa la cantada. Una cantada sense ordre ni entonació. Sort que els pacients capellans anaven posant ordre!

A la nit, altra vegada el tomb, amb el ball per postres. El ball de Sant Antoni, que és el vaitot de la diada. Empentes, bullit, baf i atmosfera. Pessics i cridòria. Vells que fan de minyons de vint anys, i joves que presumeixen com si en tinguessin quaranta. Sarau de patacada. Volta-la, Manela! Noies amb els vestits de cada dia, nets, —això sí!—, i planxats, que la roba bona, després de l'enrenou del ball, n'acostumava a sortir mal parada. Pageses i espartenyeres. Fadrins amb la veu ronca i el cap carregat:

—Mira tu. Ara entra la Dolorettes.

—I la Teresa.

—I l'Antònia.

—Està bé l'Antònia avui, no ho trobes?

—Ves si n'està, —feia en Jordi, presumit i cordant-se el trau de l'americana—, que vaig a veure si me l'*aparroquiano*.

—Que tens compromís, noia?

—No sé pas amb qui...

—Doncs ja estem voltant-la!

Jordi i Antònia, ballaven tota la nit. Si només haguessin ballat rail. Dansaven sense parar i Jordi només sabia dir-li paraules boniques.

—No et conec, noi!

—Doncs ves de parar esment en el que et dic, perquè podria ser que avui em coneguessis per sempre...

Jordi, bo i parlant d'aquesta manera, tenia fixa, contreta la mirada, davant per davant dels ulls de l'Antònia. Si no hagués estat per l'enrenou del ball, tothom s'hauria adonat del que passava. A alguna mestressa de casa l'escena, però, no li queia en el buit.

—Que no ho veus?. Tal com et dic!. Em penso que tenim una nova parella en porta...

La veritat és que Jordi estava nerviós. Amb el brogit no podia parlar. El soroll, les empentes, els crits i els remolins de parelles que anaven d'un costat a l'altre com si fossin

llençadores, podien més que els cops del bombo i els platerets de la banda. El xivarri creixia per moments. Allò no era un ball ni ho semblava!

Ves si no ho semblava, que de sobte un vocal, tot decidit, travessa la sala i, obrint-se pas per entre la gernació, se'n va de dret a l'home que toca la corneta:

—Fes una refilada, noi!. Ja ho veuràs com acabo amb aquest xàfec!

L'espiguet del cornetí ressonava amb estrèpit. Per uns segons, va callar tothom. I de la boca de l'improvisat orador, en sortia aquesta requisitòria:

—S'ha acabat el bròquil! El primer que torni a donar una empenta, a empentes el fotaré fora de la sala!

Els crits i l'escàndol, no el deixaven continuar. Soroll, crits, i protestes. Sota mateix de la tarima dels músics, esperava l'impetuós orador (?) un trempat dels qui sempre estant a l'aguait, i que allargant-li la mà li deia:

—Xoca-la, noi!. El ben parlar és una cosa que vesteix!

El vocal volia sincerar-se. El de l'encaixada però, ni li donava temps:

—Res que l'any vinent l'has de portar tu la bandera. Amb el discurs que acabes de fer, te l'has ben guanyada!

VII

—Que no ho saps?. El Jordi va amb l'Antònia.

—Vols dir?

—Quan jo parlo, és perquè n'estic certa.

Heus aquí la nova que passava de boca en boca, després de la festa de Sant Antoni. En els pobles les primeres inclinacions de les parelles són seguides pas a pas. I, a manca d'altres esdeveniments, la gent s'entreté fent-se saber mutuament els casoris que es projecten per a després de les veremes; de si la Pepa a casa seva porta els pantalons, o de si la Teresa “està de sis mesos...”. Quan s'anuncia que el tal xicot va amb una noia, podeu assegurar que hi haurà amonestacions, casament i bateig quan sigui l'hora. Darrera del concebut “va”, s'hi pot afegir tot.

Sinó que, abans de passar endavant, haurem de dir quatre coses amb referència a la futura promesa, cridada a tenir un paper important en les planes d'aquesta història. A en Jordi tots el coneixem prou bé. Parlem doncs, ara que ve a tomb, una mica de l'Antònia.

Montblanc era un poble d'espardenyers. La seva artèria principal ho deia prou a les clares. De cap a cap del carrer major, —això que té bona tirada—, no es veien sinó fadrins asseguts en els bancs, i mosses amb el cavallet entre les cames. La indústria no donava massa. Ni pels amos, ni tampoc pels que feien espardenyes que, un cop cosides i embetades, havien de guardar els peus de la gent de pagès, no solament dels voltants de la vila, sinó també de les terres d'Aragó, d'on sovint arribaven les comandes. Després, i amb el córrer dels anys, la indústria va mecanitzar-se, però no pas a Montblanc sinó en diversos centres industrials, que avui, ni per remei, trobariem un montblanquí que de les escorialles d'altres temps, en faci bullir l'olla.

Quedem, doncs, que a les primeries d'aquest segle, el carrer major de la vila era una mena de fàbrica a l'aire lliure. Les noies hi feien espardenyes de bon matí, però com que el treball es cobrava a preu fet, quan les feines de pagès reclamaven el concurs de tots, es passaven el dia al defora. Els xicots que en fer-se grans no es volien dedicar a les tasques del camp, en néixer es pot dir que ja tenien la planeta tirada: serien músics i espardenyers. Al poble, agrícola per excel·lència, no hi havia on escollir, que en aquells anys les indústries no es coneixien. A l'estiu, i sota el nom de les agrupacions musicals vilatanes, voltaven la comarca

rodant de l'una a l'altra Festa Major. A l'hivern, de cara al cànem, cosit i retocat amb una cura mai no superada per les màquines que, anys després, deixarien la gent sense feina.

La fabricació en ple carrer era una xerrameca constant. Allà es parlava de tot i amb frases no massa acadèmiques. Adés, del qui estrenava un vestit, o de l'altre que havia arraconat uns dineros i “plantava” botiga. Ara del vicari arribat de nou i amb idees “modernistes”. Dels mobles de la parella que es casava l'endemà. O dels “esquellots” que al capvespre s'havien de fer al vidu que tornava a contraure matrimoni.

Pobre del viatjant que passava amb les maletes sota el braç! O del foraster que per primera vegada trepitjava els carrers de la vila!. Les dites apareixien soles. Rieu-vos del més baladrer dels safareigs! Allà si que tot l'any es passava bugada!. Era les hores plàcides i calmoses, quan apareixien els primers taral·leigs de les cançons de moda. O aquelles altres més velles que l'anar a peu. Els obrers d'una i altra botiga, posats a les voreres respectives, es passaven mutuament la cançó. En començar, ho feien amb una lleugera i tènue cantarella que ben just deixava endevinar la tonada. Com a inici del cor, sonava un xiulet que seguidament era “traduït” a la lletra original de la corrandà:

Alça, noia, corre, mira, no em trepitgis,

ten cuidado, ten cuidado:::

i tot seguit la secció femenina, com enduta per un resort màgic, repetia:

Ten cuidado a fer-me mal..

mentre els homes s'hi agafaven de plé, amb veu ferma i decidida, per a rematar les darreres estrofes:

A fer-me mal, a fer-me mal!

i arribar ja seguit i sense parar, de l'una a l'altra corda, el duo, picat i engrescador:

—No em toquis!

—Jo et vull tocar.

—No em miris!

—Jo et vull mirar.

—Mira que crido!

—Ja pots cridar que tant me fa.

D'aquelles gorges sortien veritables filigranes sense necessitat de batutes, de solfes, ni de directors. Adhuc arribada l'hora, apareixia d'entre els improvisats coristes, el solista menut, presumit, de cabells arrissats i veu atiplada que, com si es trobés davant d'un auditori, bo i alçant el cap, deixava anar la melodia del:

Sota d'un salze

sentada una nia...

amb una entonació que el propi Clavé l'hauria volguda per al solista de les seves colles. Hom pensa si deu ésser de les tals rotllanes —cau de xafarderies, i tisores que tallen com un ganivet—, però també compendi de la gràcia i fina intuïció popular, d'on hauran sortit les corrandes que a través dels temps i retrasmeses de pares a fills, s'han popularitzat com a sàtira de les actualitats polítiques i dels costums vilatans.

I bé, doncs; l'autèntica representació de les espartenyeres el poble, era l'Antònia. Bonica, eixerida, bona moxa, i amb uns ulls que de tan grans semblava que li havien de fugir de les parpelles. Les rialles sortides de la seva boca petaven lluny, i amb un girar de faldilles es feia rotlle. Sempre estava a punt de dir-ne quatre de fresques al primer que gosés posar-se-li davant. La gent feia córrer que, amb tot i els seus divuit anys, mai no l'havia rondada cap fadrí. El jovent del poble, en veure-la tan decidida, els semblava que una possible carabassa de l'Antònia, havia de fer més rebombori que no pas les altres. I davant el dubte, restava a l'aguait, conformant-se amb dir-li una i altra frase de doble intenció, que la noia repel·lia amb una investida que deixava corglaçat i amb ganes de no tornar-hi. Evidentment, s'havien de menester totes les herbetes de la muntanya de Sant Joan per a tocar el cor de l'Antònia.

El ball de Sant Antoni es va escaure en dijous. I la nova parella va quedar entesa per a veure's el diumenge vinent. Arribada l'hora de la cita, l'Antònia va haver de dir a les seves amigues, doncs, que res, que aquell dia no l'anessin a cercar. I en Jordi, als seus companys, que li havia sortit feina. A aquests mots deixats anar a la bona de Déu, se n'hi afegien d'altres. Mitges rialles, insinuacions, i galtes vermelles... Vet aquí perquè l'idil·li, tot just encetat, va esdevenir d'un dijous a un diumenge, una mena de secret del nunci.

Quan en Jordi va anar a cercar l'Antònia, decidien passar la tarda al ball. La gent, en veure la nova parella, començà a esplaiar-se:

—Ja em semblava a mi...

—I és clar, dona!. Jo tinc un ocellet que ho sap tot...

No ballaren pas gaire. Valsos i americanes sonaven esmorteïts per als nous enamorats, abstrets per mirades recíproques i paraules dites a cau d'orella. A l'hora dels rigodons, —dansa en la qual cada fadrí ballava amb la noia de les seves preferències—, trencaven el glaç. Les enhorabones queien a raig fet, l'una darrera l'altra:

—Us ho portàveu molt callat!

—Vaja, que per a molts anys!

I encara aquesta altra, plena d'intenció:

—A veure quan em fareu padrina!

La pluja d'indirectes els sorprengué, i la parella, davant un tal enrenou, no endevinava massa els punts i contrapunts de la dansa. El compàs sortit de les notes del piano, no anava gaire d'acord amb els peus dels enamorats que giraven a contratemps a l'hora de fer les anelles, els "encadenats" i les passades. I fou enmig d'un tal atabalament com, vermells i sufocats, després d'acabar els rigodons, convenien d'emprendre, discretament, la retirada.

Davant la porta de casa l'Antònia, tornava a florir el diàleg encetat pocs dies abans, sense testimonis. Feia fred i la temperatura era baixa, sinó que ells, dali que dali, semblaven absents de tot el que els voltava. No sabem pas les coses que l'un i l'altra varen dir-se. El que sí podem afirmar és que les primeres paraules començaven a les nou del vespre, i les darreres eren dites a les onze ben tocades. En Jordi, de feia uns dies, sabia que ja fos posat entre els llençols o bé en plena feina; a l'hora de menjar o en les de repós, un sol nom acaparava el seu pensament. Es tractava d'una paraula plena de ressonàncies, un mot de set lletres que, en pronunciar-lo per ell mateix, agafa sons especials: Antònia.

Aquella nit un airet fi, tallant com la fulla d'un ganivet, passava pels baluards de la vila. Els pardals feia estona que estaven ajocats. Els escassos vianants, amb el tapaboques fins al cap, caminaven una mica d'esma pels carrers estrets i costaruts del poble, quiet i silenciós en el reposar de la nit. La boira deixava entreveure, lleugerament, la mitja taronja d'una lluna d'hivern, pàl·lida i difosa. Fonts i recs apareixien glaçats. Els pics més alts de la Conca, coberts de neu. La gent restava reclosa prop de les llars de foc o bé ficada al llit, sota l'escalf de les flassades.

Però en Jordi, en deixar l'Antònia, no pensava pas massa en el fred, i àdhuc, si molt ens preguntem, podriem dir que la roba li feia nosa. Amb pas ferm i decidit, sense altre abric que el vestit de les festes i una bufanda caiguda damunt les espatlles, abandonava aquells indrets respirant a ple pulmó, amb el cap dret i la riulla als llavis. La mirada anava lluny, fins més enllà de les teulades. Es que en aquells moments, la claror esmorteïda de la lluna, se li apareixia brillant com un raig de sol d'estiu. I el firmament, gris i ennuvolat, un cel brodat d'estrelles...

VIII

La vida del nostre home s'escorria plàcida i sense sotrats de cap mena, un cop escollida la noia que havia d'ésser la seva muller. Els vells de la casa, pare i padrina, no trobaren res a dir en el prometatge. L'Antònia era una bona xicota, i com que un i altre dels enamorats portaven damunt seu tot el que tenien, —honradesa i ganes de trescar—, aviat varen estar entesos. El dia de parlar les coses seriosament, no caldria perdre temps en qüestions d'interessos. Les terres que menava el pare d'en Jordi ho eren a mitges. La casa la tenia arrendada. A l'hora del balanç, doncs, tot restaria comptat i beneït sense gaires històries. D'altra banda, el dot de l'Antònia no era altre que els seus estalvis d'espardenyera. I com que la setmanada no arribava als dos duros, i amb ells s'havia de calçar, vestir i, de tard en tard, ajudar la casa, es pot suposar, sense por d'anar massa errats e comptes, que els diners arreplegats podia embolicar-los en una fulla de pi. La parella esdevindria un matrimoni mancat d'interessos, però amb un gavadal d'il·lusions desgranades en els seus passeigs pel terme, els diumenges a la tarda, que el cinema llavors estava en els seus inicis i ningú no en feia massa cas. Després de dinar i d'haver pres cafè, en Jordi solia anar a cercar la promesa. D'aquells idil·lis en són testimonis els senderons que volten “La Rocaxanxa” i els de la Vall; els de l'ermita de Sant Josep i els pics de la Tossa. I tots els altres indrets de les muntanyes que, perdent-se per entre camins i carreteres, deixen a les portes de la vila. Agafats de les mans es feien juraments de fidelitat i exposaven projectes per a l'esdevenidor, amb el desig de tenir alguna cosa en aquest món que fos ben seva, a més dels quatre pams de terra del cementiri.

—No pot ser tanta pobresa, Jordi!

—Parla-me'n!

Comprarien una vinya a pagues; ajudarien al paleta a construir una petita casa que a ells hauria de semblar-los el millor dels palaus; treballarien dia i nit pel fill que pressentien entre somnis i esperances...

Tot el que va apuntat no vol pas dir, però, que l'Antònia abassegués la total atenció d'en Jordi, un dels pocs camperols que en aquell temps llegia llibres i el diari, que compartia les ànsies de millorament dels pagesos i mitgers de la comarca. L'home s'havia apartat de la Casa del Poble, per bé que continuava fidel a uns principis consubstancials en la seva formació. La conversa d'en Jordi es feia escoltar en les taules del cafè i en les rotllanes de la gent de la seva

classe. I el seu consell manta vegada servia per a fer tirar un tracte endavant o bé per a deixar córrer qualsevulla iniciativa oportunament consultada:

—Si volguessis donar un cop d’ull a aquests papers, tu que saps de lletra...

Advocat dels pobres, redactava documents i escrivia cartes per als veïns amb un amor i un zel que no hauria millorat ningú ni tractant-se de coses pròpies.

Dies aquells però, que moltes vegades no hi havia un pa a la post, que el pare el feia anar a guanyar uns jornals que els permetessin de comprar unes dotzenes d’arengades. Amb el complement del tupí ple d’olives, i unes quantes figues secallones, —menja obligada de la gent de pagès—, “tirarien endavant el carro”, fins arribada l’hora de la collita. De bon matí, a l’hora de sortir el sol, ja era sota els porxos de la Plaça.

—Quan vols guanyar?

—Tres pessetes.

—Te’n donaré dues.

—Deixem-ho en deu rals?

—Tu ho has dit.

Hores aquelles de fer bona la realització del celler cooperatiu, empresa que marcaria una nova etapa en la vida camperola. Jordi deixava sentir la seva veu i la seva empenta, ja fos en les rotllanes de companys o en les “treballades”, convencent els cagadubtes, els temerosos, els mal fiats de mena, que tothora semblen voler combregar en rodes de molí.

—Això de donar el fruit perquè uns altres te’l vinguin, què vols que et digui...

—A mi no m’*enrederan* pas!

Quina lluita!. I quin bregar per a convèncer a aquest i a l’altre!. El Sindicat representava la primera pedra per a l’alliberació de la gent del camp. El celler cooperatiu esdevenia l’emblema contra la rutina. Era per ací per on calia començar!. El dia de l’inauguració, en contemplar sales i maquinària, somreia satisfet. D’emoció i de complaença. Paraules i neguits no s’havien pas perdut i res no s’havia sembrat debades. Una nova etapa s’albirava. En veure l’ampla nau, —una nau de dimensions desconegudes en els edificis locals—, els callestrots del poble que hi havia tret el nas, se’ls acudia de comparar-la amb les sales de ball respectives:

—Quin envelat!

Jordi, que sabia la transcendència de l’esdeveniment, que en copsava tot el seu abast, responia amb veu apassionada:

—Què envelat ni *ocho quartos*! Un “tres de set” i amb uns pilans capassos de resistir totes les envestides!

Era tan fidel als seus principis, que unes eleccions en mala hora convocades, serien la causa d'un greu incident, d'un cop de gènit que el portaria entre reixes. Ja ho veureu com va anar la cosa.

A començaments de segle, és sabut el que significaven i què representaven les lluites electorals. En aquells dies s'havia d'eleger el representant a les Corts espanyoles, acta que pel que fa referència al districte de Valls-Montblanc, era disputada d'un costat, pel clàssic senyor de Madrid, que a casa seva el coneixen, i de l'altre, pel candidat de l'oposició, un federal devot de les doctrines d'en Pi, gent mirada de reüll per les classes benestants. Els saberuts de la vila, tenien motejats els federals, com gent d'idees avançades.

En Jordi encara no tenia vot. Però davant la lluita, feia sentir la seva paraula prop dels amics, ja fos al carrer o al cafè, en les hores de la beguda al defora, o en les converses amb els companys de treball a les migdiades.

—Prou que ho veig que et sobra la raó. Però l'amo m'ha enviat a buscar. I com que encara li dec l'arrendament...

—Tot això que expliques està molt bé, però els de casa ja ens veus. Només podem comptar amb quatre parracs que ens tapen les vergonyes...

—Què vols que hi fem, si estem condemnats a no sortir de la misèria...

—Si no conreés les terres de l'amo, prou que votaria per la persona que dius...

Aquestes eren les respostes d'un i altre. I encara hi havia els qui es volien vendre el vot. Malgrat tot, no estava quiet. La lluita seria aferrissada. Si no hi haguessin diners, rail! El mal és que n'hi haurien i amb abundància. El candidat del govern aquesta vegada venia amb la bossa plena. Els pagesos ho sabien prou, i tot i fregant-se les mans, s'ho deien els uns als altres:

—Diu que els pagaran a sis duros, Anton!

—A mi, si no em donen una saca de farina...

Voltats d'aquesta atmosfera, va arribar el dia d'anar a votar. Al matí gairebé no hi va comparèixer ningú. Unes dotzenes de convençuts i encara gràcies. La gent romanía a la plaça, impassible, amb posat de tant se me'n dona, en espera del "mannà" promès a cau d'orella. A les dotze, començà a córrer la veu que es pagaven a quatre duros.

—Anem a dinar. A l'hora dels postres ens hi farem ser.

—Trobo que per tan poca cosa no val la pena d'embrutar-se...

Al cafè feia dies que ja no pagava ningú. Si el candidat d'idees avançades (?) organitzava mitings i escrivia proclames, el contrincant repartia "solfes". L'aiguardent es despatxava a raig de càntir. Les "paquetilles" eren lliurades a mans plenes. Els caliquenyos, a paquets.

—Sembla que ho donguin!

—No ho sembla, és que és veritat!

—El diputat graneja, aquesta vegada.

—Ja que vol presumir, que pagui!

—I tant!

—Porta un altre cigaló, noi!

Quin mercat, després de dinar, en els dos cafès de la plaça!. I en el dels Quatre Cantons!. I pels carrers que donen la volta als col·legis!. La gent anava a votar arramadada com si fossin bèsties. De Valls arribaven maletes i més maletes, plenes de diners. Tothom portava bitllets a les butxaques.

—Ja els paguen a vuit!

—Doncs ja ho veuràs a les quatre!

—Això s'ha de prendre amb clama, com les medicines.

Les dones anaven darrera els homes de conviccions:

—Però, què esperes, si es pot saber?

—Jo no em venc la consciència!

—Consciència?. Ves amb quin estirabot surts!. Els teus fills t'has de mirar, que no tenen sabates!

—Ni que em fessin ric!. Potser sí que es pensen que perquè som pobres no tenim criteri!

—Però no veus, desgraciat, que devem el pa de l'any i si votes tu i els nois, podrem fer creu i ratlla?

La majoria, davant d'uns tals raonaments (¿) es deixaven convèncer. A mesura que s'apropava l'hora del recompte, els vots del candidat del Govern pujaven com per art d'encantament. Vius i morts, feien cap a les urnes. Podien espitegar-se i fer sermons els quatre caps calents del poble! Davant del duro, to se n'anava en orris: compromisos, amistats, ideals...

A en Jordi li sortia fum del cap. Quina vergonya! La majoria aclaparadora del candidat de Madrid, no deixava lloc a dubtes. Als seus partidaris se'ls veia contents, i amb cara de pasqües. Però si a ells l'estarrufament els sobreixia, a ell la processó li anava per dintre. I amb aquesta mena de processó, si que no hi comptaven.

Al rellotge del campanar mancaven cinc minuts per l'hora de l'escrutini. En Jordi, sense dir un mot, i com si una idea llampec li passés pel cervell, es dirigia de pressa vers un dels col·legis. Amb quatre salts pujava les escales i, ràpid, segur, decidit, sense parar esment en

res, ni que la gent que emplenava el local pogués evitar-ho, avençava fins a la taula i d'un cop de puny, estavellava l'urna, que queia a terra amb una barreja de bocins de vidre, paperetes, llistes, i esquitxos de sang, fosos en una estranya barreja. El públic restà esverat de l'escomesa, fred, pàl·lid, sense gosar dir un mot. Les paraules les pronunciava moments després en Jordi davant l'autoritat:

—Acabo de trencar l'urna. L'acte l'he dut a terme sense pressions de ningú. Sé el que m'espera. Però, jo, senyor jutge, no podia consentir la vergonya d'aquesta tarda...

IX

Jordi restà pocs dies entre reixes. Els justos perquè a Tarragona es reunís la Junta del Cens i proclamés diputat el senyor de la bossa plena que per expressa voluntat popular representaria el districte. Tot plegat, no res. Uns quants articles als periòdics de l'oposició, un discurs de protesta al saló de sessions del Congrés de Madrid i tal dia farà un any. Certes qüestions és millor no remenar-les massa. Uns càntirs d'aigua al vi... i el senyor jutge que decreta la llibertat del detingut, a precís del propi diputat, que, d'aquesta manera, s'assegurava la simpatia d'uns i altres.

Sinó fos que en els pobles aquestes coses no s'obliden, i la trencadissa de l'urna va ésser motiu suficient perquè la gent deixés catalogat a en Jordi entre el grup de ciutadans d'idees eixelebrades. Als primers temps les dones àdhuc el miraven una mica de reüll. I entre els seus mateixos companys, no cal dir que l'autor del cop de gènit, es guanyava un prestigi extraordinari.

—Això són homes—, es deien ells amb ells.

Jordi, segur d'ell mateix, procurà oblidar el fet i mai no va voler donar-li una importància major de la que tenia, si bé, pel que pogués ésser, i també per treure's una mica l'ombra d'aquells dies passats entre reixes, les famílies respectives varen creure convenient ajuntar la parella com més aviat millor. Amb el casament arribarien els tràfecs. I amb els tràfecs, l'oblit del fet. Una vegada posats d'acord joves i vells, el casori anava a marxar forçades.

Un pensament a temps, la compra del llit, de la calaixera, de l'armari mirall, d'un parell de vestits, —l'Antònia per la seva banda ja tenia la roba feta—, i el senyor plebà que un bon dia del mes d'agost, deixava anar trona avall els noms d'en Jordi i de l'Antònia, al final d'unes amonestacions sabudes de tothom i de tothom també esperades.

Amb motiu del tal esdeveniment el pare de Jordi volgué fer les coses com són de llei. Després de la boda la comitiva de convidats —prop d'una cinquantena de convidats i d'amics dels pobles de la rodalia—, farien cap a l'Ermita de la Santíssima Trinitat. Tothom, naturalment, menys els nuvis, que ja procurarien de fer-se fonedissos a l'hora del primer tren que els portaria a Reus i a Tarragona. Barcelona queia massa lluny i la parella no tenia casa per

tants mobles. D'altra banda, uns cosins de Pira els havien convidat a Festa Major, que s'esqueia per aquells volts. Dos dies de passejada, doncs, i altres tants de Festa Major a Pira.

—Pobrets i alegrets—, deia l'Antònia.

I fou d'aquesta manera com, després de l'esperat “sí”, s'entaforaven en un vagó dels de tercera classe que els deixaria a la ciutat d'en Prim, de prou anomenada a les comarques tarragonines. La boda es va escaure en dilluns i això fou causa que per entre els porxos del Cafè de París trobessin dotzenes d'amics i coneguts, amb les corresponents felicitacions i enhorabones. Marxants, corredors, i propietaris, emplenaven la plaça principal de la ciutat, indret si més no, on els duros es giraven a milers i on els tractes fets de paraula, esdevenien escriptures. Els dilluns a Reus és mercat i el de la ciutat del Camp tenia un prestigi extraordinari que venia de temps immemorial. Els sacs d'ametlles i d'avellanes, els vagons de palla i els cups de vi, eren motiu de la reunió setmanal, mena de Llotja ambulant sense necessitat de reglaments, estatuts ni testimonis.

A la “Fonda del Bou”, arribada l'hora de dinar, varen haver de fer cua. I ja fos perquè Reus sobreixia de gent, o perquè ells necessitaven un ambient de més calma, en caure la tarda decidiren agafar els “trastets”, —un maletí comprat exprofés per a la diada—, i anar-se'n a passar la nit de nuvis a Tarragona.

L'endemà al matí varen encarregar un dinar de peix al “Serrallo”. Allà davant el mar i voltats de xarxes, la taula a la fresca, amb el porró al mig, tovalles blanques i dues cadires, l'aigua quieta i les barques per tot testimoni, les hores passaven sense haver-ne esment. Tarragona era una ciutat tranquil·la i, tant com tranquil·la, una mica morta, oficial. La gent caminava poc a poc per carrers i places. El lloc era doncs, ni fet exprés per a passejar, sense empentes ni preocupacions. Seria uns anys després que, port i ciutat, prendrien la gran embranzida.

El peix que els servien era tan fresc que se'l veia saltar. Mare de Déu, quina abundor!. Els en portaven de tota mena i per a tots els gustos: amb arròs, a la vinagreta, a la marinera, amb allioli i no cal dir que amb rumesco.

—Potser en fem una mica massa, Jordi!

—Tira, dona!. Qui sap quan hi podrem tornar!

De si en feien un gra massa o no, no pensem pas explicar-ho. La veritat és que arribat el moment de passar comptes, havien de lliurar bona part dels diners, arraconats abans de la boda amb compta-gotes. El rumescu feia enrogir les galtes de l'Antònia, que, sufocada i vermella com un perdigot, no parava de ventar-se. En Jordi, pel seu cantó, es pot dir que treia

foc. El bitxo els havia fet la llesca. Sort que donant tombs pels carrers que volten la Catedral s'eixorivien i arribava l'hora d'anar a l'estació, que els parents de Pira ja els esperaven.

—I si ens quedessim un altre dia, Jordi?

—Paraula és paraula. Ves què dirien els cosins!

—Potser sí que tens raó.

Mentre els nuvis estaven en plena passejada, a l'ermita hi havia un enrenou de mil dimonis. La gent de seny enderiada amb les cassoles, que en tocant el jovent, qualsevol el fa estar quiet havent-hi un piano de maneta per entremig i les galtes fresques d'una noia a la vora. Ja es podien esgargamellar els vells demanant llenya per abrandar el foc.

—Deixeu-vos de ballarugues i porteu branques.

—A veure quan dinarem!

—A la joventut, si no se'ls dona el plat fet...

—Prou els vagarà de preocupar-se per a fer bullir l'olla!

Els compassos del xotis, del vals i de les americanes, es confonien amb les cantades dels goigs entonats a l'església per devots que no paraven de resseguir la restallera de presentalles, de braços trencats i de cames de fusta, penjades çà i enllà, testimoni de tants i tants ex-vots provinents de tota la comarca. El toc de la campana es barrejava amb l'espetegar dels tions. El soroll dels jocs de bitlles, amb el que feien les rotllanes de mosses i fadrins que, empaitant-se, donaven tombs i més tombs per la plaça de l'ermita. El xivarri no deixava sentir el cantar de l'aigua, que, amb un ritme suau i compassat, —el millor de tots els sorolls—, lliscava per fonts i rierols. Els menuts, amb la boca plena de confits i les galtes brutes encara per haver escurat les xicres de xocolata, xipollejaven prop de les basses, mentre la maneta del piano no es cansava de donar tombs. L'escena tenia per marc, allò que se'n podria dir les dues Trinitats, que en el lloc on està situada l'ermita, no n'hi havia pas de piano, una maneta que no es cansava de donar voltes:

—Ai Mercè, qui fos dels que s'han casat avui!

—Em penso que ja ets prou gran per saber-ne el camí sense haver de fer marrada!

La lletra del cuplet acabat d'arribar de la ciutat, darrer crit de la cançó que acaparava gramoles i entarimats de Barcelona, era taral·lejada per un arriplec de casats ajeguts sota l'arbreda. Mentres les mestresses preparaven la minestra, ells es feien passar la gana entonant a l'ombra dels pins i dels pollancre, el repertori del cançoner popular. L'ermitana anava d'ací d'allà, llogant plats i porrons a aquest i a l'altre. Tot d'un plegat sorgia el crit que feia moure menuts i grans a l'unísson:

—L'arròs!. L'arròs!

—Santa paraula!

—A la taula i al llit, no sé si m'entens?

—Massa!

—Deixeu-vos de sentències a l'hora de la manduca.

—Que ha sortit bo?

—Si encara no hem començat!

—De primera, noia. Per aquestes coses del menjar tens una mà que val totes les pessetes.

—I que no us l'acabareu pas!. Ni l'arròs, ni els pollastres!

—I el xarel·lo? On és el xarel·lo?

—Si el tens davant!

—Compra't unes ulleres!

—Trobo que cada dia s'hauria de casar algú.

—A mi, que es casin o no, tan se m'en dona. El que vull és la convidada.

—M'agrades perquè t'expliques.

—Aquest?. Farà anys!

El brogit, a mesura que el temps corria, anava en augment. A l'hora de les postres, ningú no es recordava de la parella de nuvis. Acabat el dinar, sarau altra vegada. I per fer passar la tristesa, galetes i moscatell. Moscatell que semblava resolis.

—Quina mena de confitura, nois!

—La més natural de totes.

La fadrinalla havia començat els jocs de penyores. I els menuts el cos dels sacs. A l'permita, volem dir dins el temple, noves cantades de comiat, amb entonació dels goigs, eco escampat ja en ple cel rogent, preludi de la nit que comença a estendre el seu reialme.

Arribada l'hora del retorn els carros són guarnits en un dir Jesús. Garlandes de boix amb rams de ginesta i branques de pi a les baranes, unes baranes que s'allarguen per damunt de la vela. Música de cascavells i petar de xurriaques que es confonen amb corrandes i cançons.

L'entrada a la vila es fa tot gas. Les gorges, per darrera vegada, en un vaitot, són causa del rondinar dels veïns, mig adormits ja en les delícies del primer son, mentre les notes de:

“L'airet, l'airet, l'airet

de la matinada...”

vibren en el silenci de la nit, fresques, gràcils i entenedores.

X

Els nuvis arribaven a Pira al capvespre del primer dia de la Festa Major. Temps just de sopar, bo i fent presentacions i enhorabones, que calia estar amatent per a sentir la “serenata” de la plaça. El menú era l’obligat de la diada, plats que passaven de generació en generació sense que ningú no gosés fer-hi cap esmena: Sopa de brou de les grans solemnitats, l’amanida i el pollastre rostit. Coques fetes a casa, melons de l’hort i vi ranci.

Al balcó de l’Ajuntament, l’alcalde, els regidors, el secretari, el jutge i l’agutzil, amb vestits negres de quan els casoris respectius, gecs i pantalons que amb el pas del temps havien agafat color d’ala de mosca. Gent al voltant de l’orquestra, i veïns i convidats amb la parella de nuvis posada al mig, encabint-se com podien per entre les cames de l’un i els braços de l’altre. De tard en tard, i fent un esforç, hom podia veure el faristol del fiscorn, la batuta del director, o bé l’atxa que il·luminava la solfa de l’home del contrabaix. I això treien el cap per darrera de l’esquena d’algú dels de la gran rotllana!. A la plaça tot era quietud i les notes del violí, el solo del clarinet o el picat de la flauta, sonaven clares i harmonioses entre la munió d’entusiastes de la música, aplegats davant la façana de l’Ajuntament.

Després del concert, el Cafè de la Carretera, atapeït de pagesos i fadrins enclanxinats, camisa emmidonada, flor al trauc de l’americana i mocador vermell plegat de punta que els queia, graciosament, damunt mateix de la gira del coll de l’americana. Dringar de copes i càntirs d’aigua fresca amb els brocs tapats pel verd d’unes fulles. Soroll d’ampolles de licor, baf de tabac, i olor d’anisseta. Fet el silenci, el concert, que els músics a la carretera, més que altra cosa, havien fet una serenada. Primer l’inevitable “pupurri” dels principals números de les sarsueles de moda; després, la peça de música clàssica, per acabar amb el vals de Festa Major. La gent escolta les dues primeres composicions enmig d’un silenci impressionant. Però així que sonen les notes del vals, no hi ha manera de fer-la romandre quieta. Els més entusiastes aguanten fins el darrer compàs. Els qui volen agafar lloc preferent a l’envelat desapareixen de la sala entre brogit i empentes, cadires que van d’ací d’allà, i comentaris adreçats al violí solista de l’any passat, que ho feia millor que aquest d’ara, o bé al fiscorn de l’orquestra d’enguany, al qual, i per la mostra que n’acaben de sentir, no hi ha qui li passi la mà per la cara.

A les onze de la nit l’envelat presentava un aspecte enlluernador. En el d’aquell any es veien llotges i catifes, circumstància que es donava per primera vegada en els annals del poble.

El jovent havia tret el “sant-cristo-gros” tancant tractes amb una de les cases de més renom del pla de Barcelona. Aranyes de llums i penjarelles de garlandes, cortinatges i serrells. I, al bell mig de la sala, tothom dret, sorprès de tanta riquesa. Ara entraven els xicots de Barberà i els de Solivella. Després, els de Montblanc, els de Sarral i els de Blancafort. Senyorets de poble i estiuejants, oficinistes i pagesos. Aquests últims arribaven a peu, sabates penjades al coll, canviades per les espadenyes minuts abans d’entrar a l’envelat. Qualsevulla aguanta la “ferramenta” tantes hores! La majoria, en tartanes i xarrets plens de pols i amb ganes de gresca. Noies enceses, sufocades, galtes fines de pell de poma amb borbussol de pressec vermell. Fadrins amb vestit fosc que fan olor de naftalina. A les llotges, tons llampats i virolats. “Corpinyos” i mocadors, bruses de seda, cabells lluent, mans amb braçalets i escots dissimulats per unes puntes en evitació que l’endemà de la festa el senyor rector, que ho sap tot, els faci mala cara. Damunt la catifa, mosses enfarinades lluint teles amb brodat. Cintes i llaços a desdir i sivelles i flors en abundància. Cotilles estretes i sabates de xarol. Collarets, arracades, ventalls, i agulles de pit. Valsos i masurques. Ball de casats i l’“americana dels guapos”. Trepitjades, picar de mans i miralls que regalimen de calor. Samfaina inacabable de colorit i tocs de corneta amb pregons l’un darrera l’altre:

—El ball vinent serà el de rams!

—La toial. Qui en dona més?

I tot d’una el fadrí que, presumit, en fa ofrena a la pubilla que ve assetjant, causa i motiu d’haver-se quedat amb rengleres i més rengleres de numeros de la rifa.

—Amb qui la balla?

—Amb qui ha de ser!. Amb la Roseta de Cal Joan.

—Ja es veia venir. No en fa poc de temps que li va al darrera!

L’orquestra arrenca amb una americana ballada per la parella, dansa que dansarà, voltada del jovent que la hi fa rotlle. Ell, presumit, amb el cap alt. Ella, no gosant de mirar tot el que la volta. Un i altre ens mouen al bell mig de l’envelat, davant les mirades de tothom, mentre les comares i les qui no ho són, deixen sentir els comentaris en veu alta:

—Bon noi, però massa presumit.

—Doncs ves que a la mossa, això d’avui li faltava.

—A mi si que... Si té mes, que sopi dues vegades.

Amb aquestes, arriba la mitja hora. Orxates i gaseoses. Carquinyolis i xarop, xampany i coques adobades. Una mitja hora que la mandra dels músics l’allarga a mesura del seu gust. Parelles d’enamorats per la carretera i juraments d’amor que algunes vegades el vent s’emporta. Idil lis de Festa Major que duren de Nadal a Sant Esteve...

A les tres de la matinada, represa del sarau i tornem-hi que no ha estat res, fins a les cinc, hora en la qual el sol ja fa l'ullet per darrera el pic de les muntanyes.

L'endemà al matí la parella de casats, d'acord amb els costums tradicionals de la casa on s'estatjava, es posava de pontifical per anar a missa major. L'església era plena de gom a gom. Gairebe de gent que ha passat de la trentena. La jovenalla després de ballar tota la nit, tenia altra feina:

—El que és a mi, fins a l'hora del vermut que no m'esperin.

El senyor rector, ajudat dels capellans dels pobles de la contrada, satisfet en veure tanta concurrència, oficiava amb posat cerimoniós. Els escolans no es cansaven de passar la safata.

—L'any és llarg, —els havia dit el senyor rector—, i l'oli de les llànties se'n va com bresques.

La majordona treia cadires d'arreu, i sagristia, sales i menjador, havien quedat sense un estri on poder seure.

El sermó va començar enmig del major silenci. L'havien encarregat a un capellà dels voltants que en tenia apresos una restallera gairebé de memòria. Aquí el sermó de Santa Llúcia; allà el de la Mare de Déu dels Dolors, una mica més ençà, el de Sant Cristòfor. El pas del riu del patró dels xofers, especialment, carregat amb el bon Jesús damunt el coll, l'explicava amb una tal sèrie de detalls que en aquells moments semblava que fos el propi predicador l'interpret. La seva veu de baix d'òpera, era d'allò més a propòsit per a fer sonar les cordes sentimentals dels oients. Cops de braços, notes agudes, ulls que imploren, gest de desesperació i, en els moments culminants, mirada acusadora. La gent dels pobles restava embadalida. Les majordones ho deien prou clar:

—Això és un predicador!

—Sentint-lo, se't posa la pell de gallina!

L'èxit no cal dir que estava previst. Sinó fos que unes boires arribades en mala hora, tingueren la culpa que, de sobte, el cel restés tapat com en un dia plujós d'hivern en caure la tarda. Núvols amb males intencions s'anaven posant damunt el terme. Trons i llampecs, amb regolfar de vent que feia batre les portes i els finestrals del temple. Els pagesos anaven sortint al carrer per veure el que passava.

—Això pinta malament, noi!

—Prou que ho veig, mala negada!

El predicador anava perorant quan tot d'un plegat l'espetec de la pedregada ressonava clarament damunt les mateixes vidrieres de l'església. La gent abandonava el temple i sortia a fora per veure aquell cel esfereït, amenaçador, implacable. Quanta malesa, Déu meu! Ara la

pedra ho xafava tot en un trepidar incessant damunt el carrer, les parets, els balcons i les teulades.

—Adéu collita! —exclamaven alguns, mentre altres de més avalotats, i davant les mateixes portes de l'església, deixaven anar impropis amb una fúria que no podia aturar ni la proximitat del temple. Tret de quatre velles, a l'església no hi quedava ningú. Els més fidels s'acontentaven amb fer giravoltar les campanes, que en un toc desesperat anunciaven el mal temps. Sinó que la tempesta, anava encara, en augment. La pedra queia seca, arrasant-ho tot. Llàgrimes i gestos continguts enfront de la impotència.

—Quina Festa Major, maleitsiga!

—Se la pot endur el diable!

Mentrestant l'ampla nau del temple restava deserta i sense altre auditori que el que formaven el senyor rector, amb els capellans i la majordona. La tempesta àdhuc havia foragitat els escolans, que, en un obrir i tancar d'ulls es feien fonedissos, com si els hagués engolit la terra.

XI

Abans de complir-se l'any del casori, un dia l'Antònia, bo i fent moixaines al seu home, li deia aquests mots:

—Em sembla que aviat haurem d'encarregar el bressol...

La nova, no per esperada deixava d'impressionar en Jordi que, trasmudant el rostre i en un esclat de joia estrenyia follament la muller entre els seus braços, omplint-li la cara de llàgrimes i de petons.

El vell de la casa, un cop llestos de la cerimònia del casament, i en retornar la parella de fer la passejada, havia cridat els novells esposos:

—Noi, jo ja tinc massa anys damunt i serà millor que d'ara endavant siguis tu qui porti el pèndol de la casa.

Amb quin dalit la parella es posava a trasbalsar la terra! Els pagesos de la rodalia no tenien més que paraules per a lloar la tasca de l'hereu convertit, de bones a primeres, en flamant cap de casa. Els conreus apareixien nets d'herba i pedruscall. Ni una fulla d'agram per entremig dels bancals i de les parades. Els arbres semblaven pintats, retallats, després de passar-hi les tisores de podar. Les rengleres de ceps, caminals del més esplendorós jardí. Els cristalls, com fets amb motlle. I no parlem del magencar i resclar, del desencrostar i de tornar a fer rases.

El pare de Jordi ja tenia bona anomenada de pagès. Compteu el treball que hauria de dur a terme el seu fill perquè tothom s'adonés del canvi! El tros de terra, menat a mitges, va esdevenir de sobte el mirall de la gent de la contrada. En deien tros, però no s'acabava mai. Dies de festa i de feina, de pluges i de fred, de calor i de marinades, tant se valia! Abans d'apuntar l'alba, i amb l'Antònia al seu costat, tresca que trescaràs, fins ben entrada la nit, no hi havia qui els fes moure de la treballada.

I si tal cosa esdevenia abans de l'anunci d'ésser pare, ja es pot suposar el miracle que va venir després! Perquè miracle i no altre nom, es podia dir del fet de convertir les eixutes terres de secà en un paradís on els àngels cantaven. Allà si que hi creixia tot! I encara, per acabar d'arrodonir el quadre, la bona de l'Antònia, robant-se hores de les migdiades, sota de l'arbreda mateix, havia sabut plantar rosers i geranis que transformaven el bocí de terra en un jardí.

La nova del bateig en perspectiva emplenava de satisfacció els vells de la família, que es disposaven a fer un vaitot arribat el dia de la festa. El pare de Jordi seria el padrí. Quan el fill va anunciar-li l'esdeveniment, l'home, tot cofoi, feia de resposta:

—Què t'haig de dir, si em toca per dret propi?

La padrina, tal com és de consuetud, la protagonitzava la mare de l'Antònia.

El part va anar com una seda. La casa es va netejar i endreçar. Així un dia l'emblanquinador, pujava les escales i es plantava a la petita cuina-menjador:

—Voldriem fer neteja abans del bateig.

—Tot llis us costarà tres duros. Amb senefa, vint pessetes.

—Doncs, deixem-ho amb senefa.

Quan la llevadora posava el nadó als braços del pare amb les paraules de ritual:

—Es un noi. Que Déu us doni vida i salut per veure'l créixer bo i sa a la vostra vora—, en Jordi sentí una estranya esgarrifança, un lleuger tremolor que li passava per tot el cos. Pare!. Heus aquí una cosa que havia somniat d'ençà que l'Antònia era la seva muller, i ara que la il·lusió prenia forma de realitat, no se'n sabia avenir. L'emoció va traslluir-se en un plor, i les llàgrimes foren contingudes en sentir la veu de la companya que, des de la cambra, reclamava l'infant, voltada ja dels íntims de la família, per entre clors de bugada, d'espígol i de llorer, que desprenien els llençols, guardats a la calaixera per l'esdeveniment i nets com una patena.

El pare va portar a l'església el fill, orgullós, content, inflat de goig. El senyor Plebà, es saber-ho, feu un sospir de satisfacció:

—Hem guanyat una batalla!

Uns dies abans, a cal Jordi s'havia rebut la visita del més afectuós dels capellans, enviat per preparar el terreny:

—Pots venir sense cap mena de temor, Jordi. En menys temps de resar un parenostre, estarem llestos. En tocant a benediccions, saps que hi tinc la mà trencada.

En Jordi havia decidit anar al bateig molt abans d'ésser-li feta la insinuació per mitjà del capellà de la parròquia. L'Antònia li ho havia demanat i, de fet, ell tampoc no hi tenia res a dir que l'infant passés per entre les piques de l'església:

—Estalviï sermons. Sé el que em toca fer quan l'hora sigui arribada.

El sacerdot complia la promesa. El menut, en un no-res, va dir-se Macià, nom del patró de la vila. A la casa hi va haver festa grossa i aquells dies els veïns anaven més que atrafegats. El compte de cal adroguer pujaria una bona picossada. Les l·laminadures eren abundoses i si els menuts treien el ventre de pena, no cal precisar que els grans feien la seva Festa Major.

De retorn de l'església la gent movia un fort terrabastall, barreja de crits arribats de lluny, que no deixaven sentir les enhorabones dites a l'orella:

—Que per molts anys!

paraules apagades pels crits de:

—Ací, allà! Ací, allà!

engegats en to alt per dones, mainada i grandassots, que reclamaven amb insistència les caramelles de la festa que estava celebrant-se.

El padrí només en sortir del temple, començà a tirar confits a tort i a dret, i també a fer escampadissa de grapats de “peladilles”, mentre mil veus disperses, clamaven:

—Ací, allà! Ací, allà!

bo i recollint tot allò que queia en ple carrer, enmig d'empentes i de veritables batusses entaulades per abastar el be de Déu que rebotia per voreres i empedrats. La gent es posava al mig del pas dels qui formaven el seguici, presidit per la llevadora amb el menut als braços. Al seu costat, el pare, els padrins, i el vailet encarregat de portar el ciri. Feina varen tenir tots plegats per a poder arribar al llindar de la porta de casa, embotida de gent i més gent que ni els deixava caminar!

I mentre a la cuina, a l'alcova i a l'entrada mateix, les plàteres de crema i les xicles de xocolata, els gerros d'orxata i les safates de coques ensucrades es barrejaven amb les ampolles de ratafia esperant els convidats, al carrer la cridòria anava en augment, per a convertir-se en un clam de mil diables:

—Ací, allà! Ací, allà!

xivarri que els veïns, acompanyats de la parentela, procuraven apaivagar deixant caure des de la finestra i damunt la gent apinyada davant la casa, grapats i més grapats d'ametlles, d'avellanes i de nous, pluja artificial que ningú no hauria volgut veure estroncada.

XII

Ja diu la dita que de vell ningú no en passa. Devia ésser per no fer-la quedar malament, que Jordi, en el curs d'un parell d'anys, hagué de veure enterrats pare i padrina. Les dues morts seguien al naixement de l'hereu, tal com si s'haguessin cridat l'una de l'altra. L'alegria de l'arribada de l'infant s'entroncava en sec, i les benediccions del bateig es varen confondre amb els asperges fets davant les caixes que portaven les despulles dels dos cossos camí del cementiri.

En Jordi superà aviat aquells dies de crisi i d'atuïment. Les rialles de l'infant, que començava a donar els primers passos, les collites que arribaven en premi a l'esforç realitzat en els darrers temps, els pocs diners que després de molts anys d'estretor, podien començar-se a guardar a la calaixera... Era tot plegat que servia per a donar una certa estabilitat a la vida del nou matrimoni. A mesura que passaven els dies se'ls veia afermats a enfilars el camí que els havia de portar de pobres jornalers a petits propietaris, al treballador que comença per comprar el tros de terra que mena, i acaba per fer-se casa pròpia, amb estable i corral.

Als cinc anys justos del casori, en Jordi ja es va veure amb pit per a tenir una sentada amb l'amo del tros i per a entaular-li la qüestió de la compra d'aquella terra que en el curs del temps venia cultivant la família com una herència de pares a fills. Es clar que no tindria prou diners per a pagar-la d'un cop!. Però si l'amo es posava a to, per a deixar-ne feta una bona paga, encara li'n sobrarien.

El propietari dels deu jornals de llaurar, de vinya i oliverars que en Jordi havia transformat en terra ubèrrima on es feien tota mena de fruits, llegums i verdures, era un de tants hereus de casa bona que, no tenint prou patrimoni per a viure folgats, es passen els anys manllevant diners i venent-se, avui una, demà l'altra, cases i terres plenes ja d'hipoteques i de préstecs. Culs de cafè que quan es lleven ja tenen la feina feta, resumida en discutir amb aquest i l'altre, de les contribucions que cada dia s'augmenten; a dir-ne quatre de fresques en les rotllanes que volten les estufes dels cafès; a fer petar la xerrada amb el primer desvagat que troben pel carrer. Al migdia se'ls veu passejar per l'empedrat de la plaça i en havent dinat, si fa bon temps, van a estirar les cames per veure com pinten les collites. Arribada l'hora de la recollida dels fruits, paguen els interessos dels deutes bo i fent bona la dita de "Qui dies passa, anys empeny". Aficionats al set i mig i a "l'espaseta"; a deixar-se caure a Barcelona quan la

butxaca fa bon so, darrera la cupletista de cafè concert que primer se'ls posa al pas, o de la passavolant, partidària de l'amor a tant per hora. Gent de vida raquítica, esmorteïda, sense aspiracions. De tard en tard, els fan regidors o jutges de pau. Representants d'això que es coneix per l'ordre, eterns crítics que s'entesten, per no treballar, a mal viure d'una cosa de la qual l'experiència ha demostrat que només se'n pot recèixer agafant els arpiocs o bé el mànec de l'aixada.

A l'amo no li vingueren malament els mil duros de la primera paga. Abans, tres o quatre setmanes de regateig, per acabar signant l'escriptura a casa el senyor notari. Passats quatre anys la finca restaria en plena possessió del mitger, si, com és natural, eren pagats puntualment rèdits i terminis:

—Això corre del meu compte—, deia en Jordi decidit, mentre l'escrivent llegia clàusules i més clàusules dels protocols que tenia a les mans.

Ambdues parts restaven satisfetes del tracte. En Jordi perquè començaven a complir-se els desigs esbossats anys endarrera, en aquelles hores ja llunyanes del festeig amb l'Antònia, les minúcies del qual tantes vegades, mentalment, s'havia reconstruït: Tenir un fill, fer-se amb la terra que els seus havien cultivat de generació en generació, comprar una casa... I l'amo, per la seva banda, perquè amb l'import de la primera paga, tapava una pila de forats, que comptant-ho damunt per damunt, i amb les quantitats a cobrar els anys successius, respiraria millor que abans de signar l'escriptura de venda.

Es donava prou traces i manyes en Jordi per complir els compromisos contrets!. La paraula d'aquell pagès era la millor de totes les escriptures. Àdhuc en certs moments, i a prec del propietari, li lliurava quantitats a compte de la paga que queia per Tot Sants, després de llestes les veremes.

L'Antònia també era a tot arreu. Moltes vegades deixava el menut a les veïnes per poder ajudar el seu home, que, clavat talment de peus a la terra, i amb l'única obsessió del treball, no li restava temps per a res. Es clar que en Jordi servava les conviccions de sempre, proclamades en totes les ocasions que les circumstàncies li ho permetien. I encara al vespre, aprofitant les estones de lleure, abans de posar-se al llit, tenia esma de llegir el diari. L'Antònia, a la vora dels fogons, mentre el contemplava, remugava entre dents:

—Gènit i figura...

—Be s'ha de saber què passa pel món...!

En aquells temps però, l'única distracció d'en Jordi, era la partida de la manilla que, invariablement, solia jugar amb els companys els diumenges a la tarda. Els matins dels dies festius, i per no perdre'n el costum, de cara a la feina. Al migdia, tot just arribat a casa, es

canviava la roba, i net, eixerit, se'l veia travessar el poble de cap a cap per anar-se'n a jugar el cafè fins a les cinc de la tarda. Una, dues, tres partides, amb revenges i més revenges. Mentrestant, cinc cèntims de cacauets, i remuga que remugaràs. Després, i com si amb els companys de colla enyoressin la terra on tantes suors havien esmercat en el curs de la setmana, recorrien el terme, observant conreus i brostades, discutint davant la parada d'aquell que la cultivava amb tots els ets i uts, o bé de l'altre, agafadís als llençols, que les plantes li descobrien els pecats amb l'herbassar que pujava més que els marges.

Cinc, deu, dotze anys de trescar ininterrompudament, d'anar sempre endavant, de veure satisfetes les ambicions. A costa, és clar, d'una tasca persistent que el feia envellir abans d'hora. L'esquena se li vinclava, i tot just havia passat la quarentena. Els seus dits es veien marcats en càvecs i erpiocs, de tant com els havia utilitzat; en els mànecs de les eines, s'hi trobava escolpit el motlle de les seves mans, de tant com els havia hagut d'estrènyer!. En la seva pell, forta com el cuir, estampida per les pluges i curtida per tots els vents, hi havia l'empremta del treball, el testimoni d'una activitat transformada en neguit, en obsessió, en fal·lera. Sort dels miraments de l'Antònia!. I també, —en els darrers temps—, de l'ajuda del vailet, que, una vegada complerts els dotze anys, anava cada tarda al tros a donar un cop de mà a les darreres tasques de la jornada. Els matins els passava a l'escola, fins a primeres hores de la tarda; que en Jordi volia que es quedés a repàs per aprendre bé les lliçons.

Després d'haver adquirit, amb totes les de la llei, els deu jornals de terra, va venir l'endegar la compra del terreny per edificar la casa, una petita parcel·la, situada gairebé als afores del poble.

—Vols dir, tan lluny?— deia l'Antònia.

—Seré més prop de la terra!

Amb poques paraules es van entendre amb el paleta, i pare i fill, mentre les obres anaven endavant, tenien cura de tragar la sorra i les rajoles, la calç, el guix i el ciment. Àdhuc, a estones perdudes, s'agafaven a les feines dels manobres. El resultat fou que per cinc-cents duros es veien amos d'un edifici que tothom els n'hauria donat el poble.

El dia de la inauguració de la casa, a en Jordi li espurnejaven els ulls. El noi no entenia massa l'escena que passava. I va ésser la mare qui, tot cridant-lo a un racó, li explicava, baix, baixet, el per què d'aquelles llàgrimes.

XIII

Al poble hi havia sis o set barberies. En una d'elles, la del "Moreno", acostumaven d'anar-hi els "senyors". Volem dir que gairebé tots els "senyors" que habitaven la vila, s'hi havien aparroquiats. És clar que, a més dels "senyors", també hi anaven menestrals i pagesos. Si el "Moreno" hagués hagut de refiar-se de la gent que porta coll planxat, no hauria arreplegat diners ni per a una esqueixada de badejo. "Senyors" allò que es diu "senyors", als pobles es compten amb els dits de les mans. I encara, sort dels forasters... Del jutge, de l'actuari, del registrador, del tinent de la guàrdia civil i de l'inspector d'alcohols. És a dir, de tots els funcionaris que pul·lulen en els caps de partit judicial. El "Moreno", de sempre, havia estat un home primmirat en la presentació de la botiga. Quan sortia una innovació, feia mans i mànegues per a adquirir-la. I també fou ell qui primer va col·locar butaques mecàniques a l'establiment. Unes butaques on els clients hi restaven aclofats i engorronits d'una tal manera, que s'hi perdien; cadires de braços que, en els primers temps, feina hi havia per a fer aixecar la parròquia una vegada empolstrada, quan després de passada la navaja i amb l'ajut dels pòlvors, els clients en sortien nous de trinca. Les dones respectives, ho ensumaven bon punt l'home pujava les escales:

—Quina oloreta, noi!

—El "Moreno" que sempre...

—Com si t'haguessin "trabucat" l'ampolla de la colònia!

La majoria dels pagesos s'afeitaven una vegada a la setmana. Un dret de "conducta" l'any, i llestos. D'altres, més pobres i més dissortats, només ho feien un cop cada quinze dies.

—Punxes molt, noi—, els deien les dones.

—Més punxa el sol al defora!

Era per això que en arribar a llurs cases, estables, cuina i menjadors s'emplenaven del perfum que marcava l'esdeveniment; d'una mena d'olor a base d'espígol i de marialluïsa, que no tenia res a veure amb les essències fabricades a la ciutat. Era el secret de l'esperit de vi i de les herbes curades a sol i serena, d'una fragància que els àngels hi canten. El "Moreno", de més a més, sempre anava polit, impecable. Mai ningú no el va veure amb una taca damunt. Mai ningú no li havia vist portar pantalons amb genolleres. La seva dèria era la de fer combregar la gent amb rodes de molí, explicant històries fantàstiques que contava amb tota

mena de detalls per tal que, els qui l'escoltaven, les diguessin de bell nou a l'estufa del cafè. La facècia anava corrent, i la troca s'embullava sola, fins a trobar algú que, no deixant-se engalipar, deia:

—Va!. Això són guatlles del “Moreno”!

Era per tot plegat que la barberia dels “senyors” tenia un ambient i unes característiques no comparables amb les dels altres barbers de la vila. La clientela hi anava a matar les hores, a llegir les revistes il·lustrades, i també a fer la becaina. Els parroquians de “Cal Moreno”, acostumaven d'ésser gent no massa aqueferada. Autoritats, mitjos propietaris, i menestrals folgats.

—Quina lludrigada de sangoneres!

—Amb els arpiots a les mans els voldria veure!

El barber, de més a més, tocava la guitarra i amb l'ajuda del telegrafista nascut a Andalusia o del Cap de l'estació del ferrocarril, aficionat a la bandúrria, organitzaven uns concerts de deixa'm encendre. La quitzalla i els curiosos, per entre les cortines de la botiga, no paraven de badar. Dels rigodons es passava al “garrotin”; del “garrotin”, al valset de Festa Major; i del valset a l'havanera:

Si a tu ventana llega una paloma...

Quan el “Moreno” tenia l'instrument a les mans no li plaïa de deixar-lo per a començar una barba. Una barba, o bé per a treure el queixal del pacient, que també en els tals quefers era home de llarga experiència; professió exercida una mica d'amagatotis per la manca del títol corresponent. Però si escoltàveu la clientela, tothom us deia que era un bon, un magnífic arrencaqueixals. Generalment la parròquia humil era la qui reclamava els seus serveis. Si hom ha d'agafar el tren a la recerca del dentista de ciutat, tot seguit marxen quatre o cinc duros, mentre que el “Moreno” per tres pessetes feia les extraccions.

—Potser sí que, posat a la feina, et passa més estona els dits per la boca, però no cal mirar tan prim!

—Per mi, ho fa millor que els “sabi-hondos” de Reus.

—No me'n parlis!. T'has d'esperar tres hores i encara et cobren un duro!

Un dia que el “Moreno” feia filigranes amb la guitarra, va entrar a la botiga un xicot barbamec. El client esperava debades que l'afaitessin i tot era mirar i remirar el barber que, enderiat, afluixava o estrenyia les cordes de l'instrument, bo i apuntant les melodies d'una cançó. El xicot veient que el “Moreno” no es treia la guitarra de les mans, perdia els estreps:

—Què hem de fotre, “Moreno”? M'afaiteu o no m'afaiteu?

El barber, sense immutar-se, li responia mentre amb sorna, iniciava un arpeig damunt les cordes de la guitarra:

—Esperava que et sortís el pèl.

La resta de les barberies de la vila, en canvi, mica ençà mica enllà, totes podien tutejar-se. Amos i parròquia eren molt semblants. Els dissabtes, especialment, a entrefoscans, i sobretot els dissabtes d'hivern, bullien de gent, de discussions, i d'atmosfera. De baf, de suor, i de fum d'escanyapits. La concurrència, gairebé tota, era formada per homes i fadrins que havien passat la setmana al camp, delerosos d'arribat el dissabte, poguer-se posar a to i canviar-se la roba. Els uns, per anar a veure la xicota, i els altres per a fer-la petar a les taules del cafè. Les barberies esdevenien veritables tribunes, llocs de discussions apassionades i vehements. La cosa es comprèn, puix que a la vora del descregut, hi seia el missaire, i prop de l'home de lleis, el callestrot de poc senderi. En els altres establiments públics, la gent no acostuma a barrejar-se. El qui era carlí anava amb els seus; a l'anarquista l'esperava la seva cleda; el propietari tenia la taula triada, i el qui no estava per brocs, sempre sabia on jeia la llebre. I, qui diu la llebre, diu uns quants baliga-balagues on passar les hores parlant de coses intrascendents, sense solta ni volta.

Era a la barberia on es contrastaven les opinions. Era en el tal lloc, on s'enverinaven les converses, on les paraules pujaven de to. Primer, es parlava del temps. El temps en una vila agrícola, és quelcom de primer plà. Del temps en depèn el benestar de la comarca i, de si plou o de si és any de secada, en prové l'esdevenidor dels treballadors que s'han passat estiu i hivern trasbalsant la terra, regant-la, regirant-la de nou, ara amb la rella, després amb l'aixada, per planúries i tossals, tot plegat perquè una pedregada els prengui la collita; perquè el míldiu els "poleixi" els raïms; perquè una matinada qualsevulla, la glaçada se'ls emporti el treball de mesos i mesos, tot l'esforç, totes les il·lusions i tota la riquesa.

Quan a tal hora arribava a la barberia el parroquià que havia fet la guerra de l'Àfrica, era sabut que calia parlar dels moros com d'uns éssers sobrenaturals. I, posats a enraonar de lluites, es donava la paraula al jaio més jaio, que amb el bastó a la mà, comptava i recomptava els noms dels fills de la vila morts a la guerra dels "set anys". Les converses passaven d'un tema a l'altre per l'estirabot de qualsevol sòmines, en un va i ve incessant. I tan aviat es comentava amb referència la "rumbista" que havia contractat el cafeter, com del nou funcionari arribat de fresc. De sobte, un esgarriacries, deixant anar una sentència (?), parava en sec les navajes i treia de polleguera parròquia, amo, i dependents. De consuetud però, quan algú de cara i ulls prenia part a les converses, les discussions adquirien relleu, i en lloc de parlar de caceres, en lloc d'esplaiar-se amb les merles i les perdius, els catxaps o les guatlles, la

clientala es decantava pels temes sindicals i administratius. Així, el darrer extracte de comptes de l'entitat agrícola, la gestió del diputat, o els pressupostos de l'Ajuntament, passaven pel sedàs. Un sedàs on tot es garbellava.

Quan s'examinaven fets concrets, quan les converses esdevenien ganivets de tant com s'esmolaven, a en Jordi li plaïa de ficar-s'hi. I si ell no es decidia de posar-hi cullerada, eren els altres concurrents els qui el burxaven fins a fer-lo intervenir. Es que l'home sabia treure l'espurna del bon sentit, una serenor i un escalfament que situaven les coses. Gest i parlar, amb el seu posat, calmós i benigne, ajudaven a portar els cridaners de mena als camins de la raó. Ell no era un conformista; no ho havia estat mai. La seva consciència romania sacsejada de temps, d'ençà de la joventut, però sabia on anava i exactament, allò que volia. I, sobretot, no creia en els trasbalsaments estèrils. Tot plegat vol dir que d'aquell fadrí que vint-i-cinc anys enrera amb un cop de puny estavellava l'urna dels vots, al col·legi de la Plaça, en restava poca cosa.

—Quina xerrameca, redéu!

—Sembla que li donguin corda!

deien aquest i l'altre dels qui l'escoltaven. I així era, puix que, entre raonaments i controvèrsies, les hores s'escorrien, fugisseres, sense ni haver-ne esment. Els parroquians, ja llestos, feien el ronsa i no acabaven de deixar la botiga amb gran desesperació de l'amo, ataleiat en enllestir barbes i cabelleres. La gent, bo i escoltant el to humà d'aquella veu, es retrobava:

—Si tothom fos com tu...

—Mentre hi hagi gent de tant "mal ferrar", què vols que et digui...

De fet en Jordi convertia, transformava, l'establiment en un centre. Era el fibló de la seva veu allò que esquinçava l'ambient, allò que portava el miracle. El miracle de l'home. De l'home bo, sensat. De l'home que predicava amb l'exemple, amb seny, sense violències. De l'home que toca de peus a terra i que el llegir no li fa perdre l'escriure; el pagès format tot sol, l'individu sortit del no-res, que ha sabut pair llibres i lectures.

Una vida clara vivificava, clivellejava, les consciències vilatanes. Era una veu nova, noble i justa. Una veu que semblava donar encanteris a l'auditori. Fins el vailet que remullava les barbes, se'l mirava embadalit amb la brotxa a la mà, tal i com una noia escolta del promès les primeres paraules d'amor; amb la mateixa fe que el creien s'apropa a l'Eucaristia.

XIV

I així era en tots els actes. I d'aquesta manera es captenia en tota mena d'ocasions i de circumstàncies; en els fets transcendents i en els que no passaven d'ésser pura anècdota, com el que havia succeït un diumenge al matí, en ple hivern a l'empedrat de la plaça, lloc, en les tals diades, convertit en el millor dels recers. El sol hi batia de ple, i els pagesos, embolcallats amb els tapaboques, descansaven de les jornades feixugues de la setmana. En Jordi, contra el seu costum, hi havia anat, perquè no es trobava massa fi, i l'Antònia li havia dit:

—Potser que reposis un dia!

Després de sortir de missa d'onze, l'ampla voravia s'emplenava de gom a gom. Grups i grupets de gent del camp, gairebé tota, que la feia petar sota un mateix tema: l'agricultura. El pagès, quan ho és de mena, fa de la seva ocupació, un sacerdoci. Debades i incidentalment, hom li parlarà d'altres temes, però ell sense saber-ne ben bé els motius, o sabent-los massa, —tota una vida dedicada a la mateixa tasca—, s'entestarà a posar damunt la taula, els freds prematurs, el preu del vi, o les brostades dels ceps. L'estampa, vista a primer cop d'ull corresponent a tanta gernació congregada, tenia un color fosc, constituït pel to blau marí i negre de les bruses, deixades anar lliurement damunt els pantalons de vellut. En aquells dies eren pocs els pagesos que portaven un vestit fet pel sastre. El secret era que, pel cap baix, els costaria vint duros, mentre que la brusa i els pantalons, —moltes vegades tallats i cosits per la mestressa de casa—, amb la meitat de diners en sortien.

El dia d'aquesta història l'empedrat sobreeixia d'animació. En Jordi tenia la paraula i parlava de la injustícia que significava haver de partir-se el fruit amb el propietari, meitat i meitat. Raonava que la partició no era equivalent per l'home cultivador de la terra:

—Si ho tenim firmat així...

—Amb aquesta teoria mai no farem res. Uns papers firmats es poden canviar per uns altres.

Així estava la conversa quan es va posar a la rotllana el xicot més infeliç del poble demanant una almoïna. Fill d'una casa humilíssima, parlava amb dificultat, no tenia aptituds pel treball i es movia amb el cos contret, arrossegant una cama. Fins aquell dia, sempre havia allargat la mà amb cara de llàstima, però és el cas que en la migdiada d'hivern en què passava el fet, tenia el rostre transfigurat i les paraules, pronunciades habitualment amb dificultat, es pot

dir que no li sortien de la boca. Un del grup se'l va treure del davant de mala manera. La reacció de l'infeliç, una reacció insospitada en ell, va ésser fulminant:

—Ets un fill de mala mare!

paraules que li van sortir com mogudes per un ressort que, sobtadament, hagués donat claredat i to al parlar de l'infeliç que, sense temps de defensar-se, es veia atacat, —i de quina manera!—, pel pagès que havia rebut l'insult. La gent va esverar-se que, si no li treuen de les mans, el mata. El qui defensava el pobre malalt era en Jordi que amb una grapada els descompartia. Tothom es va revoltar contra l'infeliç que havia pronunciat els mots insultants. Com van espetegar en la tranquil·la migdiada de la pacífica plaça!. Ves si causaven revolt que, sense temps de persignar-se, ja eren altres els callestrots que se li tiraven damunt. Sort de la paraula autoritària d'en Jordi:

—Prou!. No ho veieu que no sap què es diu?. En la seva boca no tenen cap valor les males paraules!. Acabem-ho de bé a bé, i deixeu-lo tranquil. Apa, ves, ves a casa teva...

—Es que...

—He dit que ho deixem córrer!

Què li havia succeït al mal parlat d'aquelles hores?. No es tardava gaire temps a averiguar-ho. Un dels qui sempre ho saben tot, va aclarir que feia uns dies, una gitana de la tribu que dormia sota el Pont Vell, li oferí el cos. El xicot que havia vist passar la seva existència misèrrima sense alts ni baixos, d'ençà de llavors va ésser un altre. La seva vida, abans quieta i mansoia, es transformava en un exaltament constant. Ara volia, exigia l'almoina que li havia de servir per anar darrera la gitana que de cop i volta abandonava el Pont Vell. Al faltat d'enteniment, per bé que amb l'instint natural de les coses, no se li acudia altre idea que agafar un i un altre tren, sense direcció fixa; un tren però que li permetria trobar la gitana dels amors ocults... La dèria podia més que tots els raonaments. I ell, que havia estat el més pacífic dels montblanquins, —i també el més dissortat—, es convertí en una mena de gitano, solitari i taciturn, un de nou a afegir entre les colles que carregats d'estrís absurds, i amb indumentària multicolor, campaven un dia i altre pels afores de la vila. S'havia amagrit tant, que en voler caminar, tintinejava:

—Ella, on és ella?—, solia dir entre dents, amargat i rebel de la pitjor de les rebel·lies, com és la de la impotència, la de no poder haver l'ésser desitjat. La gitana s'hi havia lliurat perquè sí, per vici, mentre ell ho havia fet amb tendresa, amb la il·lusió del qui descobreix un dels grans secrets de la vida.

—Ella, on és ella?—, es preguntava un i altre cop, debades, inútilment, mentre algú que el veia agafant un tren per emprendre el viatge, se li acostava per riure's de la seva dissort.

Era llavors que li sorgien les males paraules, tots els renecs, inèdits en la seva boca, abans de l'escena d'aquella nit al Pont Vell...

Quan després de deixat el tren retornava a la vila, s'encaminava al tal lloc. Parlava sol, com un il·luminat, cercant la persona estimada. Es quedava a dormir sota les arcades, per l'endemà emprendre de nou, una i altra ruta. Es pot dir que ni menjava. Mentrestant, i pels carrers, demanava diners a aquest i l'altre, de grat o a la força. I quan no entenia, quan no n'havia reunits prou, agafava el tren d'amagat, fins que el revisor, en adonar-se de la seva presència, el feia baixar a la primera estació. Llavors, a peu, ell que caminava amb tanta dificultat, empenia el retorn fins trobar un tren de càrrega. I així un dia i un altre.

—Quina transformació més estranya!— es deien els qui no en sabien el secret. Ell que mai no havia donat un que dir a ningú si no se'l molestava; que la quitxalla del poble, n'havia fet mans i mànegues, empipant-lo continuament i fent-li males passades!

Segur que aquell dia en Jordi, en treure'l de les mans dels qui es volien fer la justícia pel seu compte, li havia salvat la vida. La salvació però, no havia de durar gaire, que passades unes setmanes, en pretendre agafar el tren, posava la mà en fals i la locomotora desfeia el seu cos, esmicolant-lo entre les rodes...

Quan es va saber la desgràcia, a la vila l'exclamació fou unànime:

—Tant de bé li ha fet Déu Nostre Senyor!

La vinguda de la República treia a en Jordi de pollaguera. La torrentada d'eufòria i d'entusiasme que despertava el nou sistema de govern s'enduia, —per bé que en molts d'una manera circumstancial—, el pagès i l'oficinista, l'home de carrera i el menestral. En Jordi no podia pas ésser una excepció, màxim pensant com pensava. I el seu nom, vulgues o no, hagué de figurar en la candidatura de regidors a elegir en aquell abril del 1931. Els seus amics i companys, joves i vells de totes les tendències, ho reclamaven com cosa pròpia:

—Qui amb més dret que en Jordi per a asseure's a les cadires de Casa la Vila?

El triomf va sorprendre tothom. Per primera vegada el pagès de la gleba pujava a la categoria de ciutadà representatiu, si més no de la categoria del nostre home. De res no valgueren les pressions dels cacics, que uns dies abans de les eleccions solen conèixer el resultat de la lluita. Si el propietari comprometia el vot dels seus adictes, aquests en el moment de dipositar la papereta a l'urna la canviaven per la dels altres candidats, amb un convenciment i una fermesa desconeguda en les habituds de la gent de pagès en tractar-se de la política.

—Quina mena de resurrecció—, deia en Jordi, bo i recordant la trencadissa d'urnes que havia fet anys enrera.

El candidat que en podríem dir més popular de tots els de la llista fou ell, orador reclamat constantment per a prendre part en diferents actes de propaganda electoral. De les contrades veïnes se'l venia a cercar com si es tractés del predestinat que per muntanyes i plans, pregonava la bona nova.

Es que en Jordi tenia el secret de convèncer. Al costat d'altra gent bregada en el garlar, era ell qui més es destacava. Els qui sabien l'ofici, bo i cridant, arrencaven ovacions. En Jordi, per contra, parlava en un to suau, senzill, reposat. Meditava paraules, desgranava conceptes amb una emoció sospesada, humana. La veu, els gestos, i la convicció amb què parlava, eren el martell que, amb persistència exemplar, forja pacientment el ferro damunt l'enclusa... Pam, pam, pam!. Frases i raonaments eren exposats de má mestre. Tothom veia en aquell home d'origen humil, l'exaltació de les virtuts de la gent que treballa la terra. Pam, pam, pam!... Tan ben dit, tan planerament explicat. Els comentaristes havien trobat la coincidència:

—No en té poca de lletra menuda!

—Quan parla, sents espetegar les paraules a la paret de l'altre costat de la sala!

—Tu ho has dit, cada mot una sentència.

Una vegada elegit i reelegit regidor, s'encarregava de posar en ordre els petits afers comunals, aquells que no es veuen massa, però que en conjunt, són els que demostren una bona administració de la cosa pública, feina que no llueix, per bé que, com gota d'aigua, sap obrir-se pas entre la roca.

Car fou després del triomf quan van venir les angúnies, les protestes dels malcontents. Al costat de la paraula assenyada del nostre pagès, quiscun senyor de ciutat n'havia deixat dites d'altres d'una demagògia desenfrenada; allò del donar duros a quatre pessetes. Amb penes i treballs pogueren encarrilar les fileres de coreligionaris que no oblidaven les paraules d'"aquell" orador que en el seu discurs els havia pintat les delícies del nou règim com una mena de Xauxa, on tot s'ho haurien de trobar pagat, on la riquesa correria ininterrompudament de l'un indret a l'altre:

—La República, ciutadans que m'escolteu, és un règim de pau. Per això la primera cosa que haurà de dur a terme, és la de treure's del damunt l'aventura de l'Àfrica. Perque, ja sabeu, companys, quants milions costa l'Àfrica? No, oi?. Doncs, tants. Com a contrapartida, la contribució territorial, part de la qual pagueu els ciutadans reunits en aquest acte, puja anualment tal xifra... Ja tenim doncs, que l'Estat, amb estalviar-se la sangonera del Marroc en té prou per a dir: Fora contribucions!. I encara li resten diners per a esmerçar-los a fer cases per als treballadors que com vosaltres, estan tot l'any damunt la terra. I demà us tocarà la sort a vos, vellet que m'escolteu; un altre dia a aquest fadrí que tinc a la vora, i més endavant al company que presideix l'acte que estem celebrant. Ja veieu, doncs, amb quanta senzillesa el nou règim pot resoldre el problema de la manca d'estatges on s'hi pugui viure d'una manera decent.

—Què t'ha semblat?, es deien els uns als altres en sortir del miting.

—Que són faves comptades.

Era després que es tocaven els resultats de la follia d'unes ovacions amb les quals es premiaven una sèrie de conceptes gratuïts i altra tanta xerrameca llençada als quatre vents, sense saber com va ni a quan costa.

El descens no es feia esperar. La veu d'en Jordi va estar sempre al costat de la llei, aconsellant a tort i a dret el seu respecte, bo i procurant resoldre bonament plets i incidències sorgits entre autoritats i treballadors, mitgers i propietaris. Gairebé sempre va aconseguir-ho, àdhuc a costa de sentir-se motejat de traïdor, paraula deixada anar darrera seu pel correligionari que en veure que, amb tot i la vinguda de la República, havia de continuar

pagant la contribució i que el pregoner recordava a toc de corneta que hi havia pendent el trimestre dels consums municipals, exclamava entre consirós i desil·lusionat:

—Quina mena de republicans tenim al “candelero”!

XVI

Amb tot això va arribar el 19 de juliol. Rotllanes de curiosos pels carrers i anants i vinents que pregonen les noves escapades pels aparells de ràdio engegats a to de les circumstàncies. Als cafès i a les societats, crits i discussions. Gent que no volia deixar res en peu, i d'altra que demanava calma:

—Aquesta vegada sí que va de debó!

La nova que els militars havien estat vençuts a Barcelona, apaivagà els més exaltats:

—Això està llest, deien alguns.

Mentre d'altres més maliciosos i desconfiats, deixaven lliscar mots de malfiança:

—No sé perquè em sembla que aquest estel portarà cua!

El cas fou que després de vint-i-quatre hores de nervis, tothom se n'anava a casa seva a la recerca d'un descans que els feia prou falta.

Sinó que al cap de tres o quatre dies, el panorama donava un giravolt, i tot allò que abans tenia el color de l'Arc de Sant Martí, quan acaba de passar la tempesta, es tornava cel ennuvolat amb espetec de llamps i trons i amenaces d'un temporal que no havia de deixar pedra sobre pedra.

Gairebé ningú va saber com va anar la cosa. “Que si a Barcelona cremen les esglésies...”. “Que si a Reus passa el mateix...”. “Que a Lleida la gent va a trets pels carrers...” i de les noves arribades d'altres indrets era millor no fer-ne cas, que cadascú explicava històries a mesura del seu tarannà, per tal que la bola anés rodant i fent-se grossa. El cas és que passats els primers dies, i mentre una tarda en Jordi retornava del tros, algú pel camí l'innovava de fets i actituds que el feien posar en guàrdia:

—Sembla que avui volen cremar les esglésies.

—Aquest vespre, Jordi, hi haurà gresca. Jo pel que pugui ser, a les vuit ja seré al jaç.

—I jo faré altre tant.

—A mi que no em vinguin amb romanços!

Malgrat i aquests pressagis, en Jordi no s'ho acabava de creure. “Ves per què s'ha de cremar res!. Per cremar estem, a fe de Déu!”, s'anava dient a si mateix, bo i donant crits a la bèstia. El sol d'estiu havia estemordit la somera i no hi havia manera de fer-li allargar el pas, ni amb l'ajut de les xurriaques.

En entrar a la vila, i només de veure la cara de la gent, tot seguit va endevinar que hi havia maror. I de la grossa. L'Antònia l'esperava dreta davant els pedrissos del carrer, amb mirada esvalotada. En uns instants el va posar al corrent de tot. En concret: que unes colles s'aplegaven camí de l'església de Santa Maria amb llaunes de petroli, disposats a fer la gran cremada.

—Però qui són?

Ni la dona ni els veïns, presos del natural esverament, li'n saberen donar raó exacta. En un instant apareixia la bèstia i sense ensopir-se, se n'anava de dret a l'Ajuntament. Els companys ja l'esperaven:

—Això no pot ser!. Cal evitar que la gent es desfermi. No n'hem de fer del que passa als altres pobles. Aquí som nosaltres els qui hem de portar la batuta!

I moments després, amb mitja dotzena de companys carregats de bona fe i guiats de les millors intencions, es dirigien al temple. D'un tros lluny ja varen sentir la cridòria. Si només hagués estat cridòria rail. Una cinquantena de callestrots, barrejats amb quiscun que altre pagès i menestral dels qui ja s'afaiten, estaven ruixant de petroli les portes de l'església. Les atxes eren enceses a punt per la gran foguera. I els ànims roents, com si ja tot fossin brases.

—Què feu, desgraciats?

La pregunta era contestada per dotzenes de veus, amb gest despectiu i crits gairebé unànims:

—Fer el que fan a tot arreu!

—Si sembla que visqueu als llims!

—Potser sí que us penseu que hem d'esperar les vostres ordres?

En Jordi va veure arribat el moment de jugar-se el tot pel tot. I amb uns ulls que li sortien del cap, i una veu que ningú dels qui el voltaven mai no li havia sentida, exclamava amb un to estrident, deturador:

—Sapigueu que abans de cremar el temple, m'haureu de cremar a mi!

Els companys que s'havien reunit amb ell a Casa la Vila, secundaven el gest d'en Jordi. La fermesa dels de l'Ajuntament, va sorprendre bona part del grup. Una veu sortida d'enmig de la colla, deia rabiosa, trencant el silenci que s'havia fet:

—Els que vosaltres sou és uns covards!

—Covards?. Qui és el “maco” que ha dit aquesta paraula?. Que surti i la repeteixi davant meu!. Apa, va, que el vull conèixer?. Covard, jo, que dono la cara, mentre tu, que llances l'insult, ho fas d'amagat i no vens a trobar-me?

La gent restava nerviosa, sublevada. Insults i imprecacions. A través de les flames de les atxes, no es veien sinó rostres contrets per la ràbia i també cares colrades, enceses pel sol d'aquells dies d'estiu, però també per la maldat que portaven dintre. Punys amenaçadors i mirades que traslluïen estats d'irritació i de violència. El grup s'anava engrossint. Passat el primer moment de la topada, tothom s'hi veia amb cor, i uns i altres, es tiraven rauxes d'insults a les mateixes galtes.

Després de molta cridòria una espurna de bon sentit acabà per imposar-se i, llest el combat de marramaus i de paraules groixudes, els ànims varen calmar-se. Consells, bones paraules, raonaments i concessions d'uns i altres, per acabar amb una mena de pacte a base que el temple restaria en peu. Ah, però!, en tocant als sants, tots, petits i grossos, havien d'ésser passats per la pedra!

En Jordi i els seus varen tenir cura de posar en lloc segur la imatge de la Mare de Deu del Cor, retaules, i els millors tresors artístics de l'església. I de fer tapiar guardant-la en lloc segur, l'imatge de la Mare de Déu de la Serra.

Mentrestant, la torrentada d'eixebrats, pujava per damunt d'altars i s'enduïa a pes de braços, sants i santes cap al Pont Vell, valent-se de camions que ningú no va saber d'on havien sortit, ni perquè es trobaven allà a semblants hores. La gentussa, dalt dels vehicles, es complaïa escarnint les imatges, mentre a les orelles dels sants els deien paraules groixudes que convertien les principals vies del poble, en una mena de carrer de l'Amargura dels temps presents:

—Quina estampa, Déu de Déu!

—Quin infern i quin desastre!

—Es la guerra!

—La guerra, no!—, responia en Jordi. Digueu que la gent s'ha begut l'enteniment.

Sota les arcades del Pont, les primeres flames ja sortien de la foguera, mentre a dalt la colla de caps calents cridaven, ininterrompudament, noms i sants del calendari:

—Ara va Sant Roc!. Plega'!

—Ves si coneixes Santa Tecla!

—I Sant Blai!

—I Santa Llúcia!

La foguerada ben aviat es convertia en un braserar. La fusta resseca i plena de corcs de centúries passades, calava com si fos teia. I al seu voltant, en espessa rotllana, una munió de gent que es divertia inventant-se la cara que posaven les imatges, quan les flames començaven a cocarrimar-los-hi els vestits, o amb la girada d'ulls que feia Sant Lluís, en veure's arribada la

“seva hora”. Cadascú d’aquells anònims espectadors, començava a fer la revolució. Per cadascun d’aquells insensats, allò era realitzar tasca de la bona.

—Quina mena de fàstic i quina mena d’angúnia—, remugaven aquest i l’altre, entre dents.

I era en gràcia d’haver sabut donar uns trossos de carn a la fera, que en Jordi i la mitja dotzena de Jordis de la vila, salvaven de les flames devastadores el temple de Santa Maria la Major, exponent meravellós del nostre art gòtic.

XVII

Quina manera de sofrir aquells trenta mesos de guerra! D'angoixa, de no poder-se esbravar, d'haver-se de contenir a totes hores. Ves si va patir, que per primera vegada no donava massa importància al fet d'haver de sembrar sense els adobs químics suficients, de no poder sulfatar els ceps per manca de sulfat de coure; que eren les morts, els crims i la devastació, allò que havia passat a primer terme. I també, els aprofitats.

—Els últims seran els primers, —es deia en Jordi, i el que més crida qui millor se la campa.

Molts cops el cridaner esdevenia l'ídol de les multituds i el poca-solta es feia l'amo. Si se n'hagueren de fer de marrades per tal de procurar que les aigües tornessin al bon corrent!. Si se n'esmerçaren de paraules, —algunes vegades inutilment—, per a convèncer a uns i altres!

Comitès... controls... col·lectivitzacions... requisés... Paraules novelles, d'un contingut fugaç, inconsistent, que gairebé ningú no en sabia el significat, però que us eren engegades a cada conversa, a la mitja dotzena de mots deixats anar entre crits i amenaces.

Un dia arribava a la vila una mena de gentussa armada fins les dents, i disposada a fer feina, segons deien. La feina havia de consistir en endur-se'n, si us plau per força, presos i detinguts. Com primera providència instal·laven metralladores a la plaça, acarades a l'Ajuntament. La disputa entre la gent forastera i els regidors, pujava tant de to, que cada moment semblava que la sang havia de córrer. Però la mitja dotzena de montblanquins varen saber aguantar fort, i els propòsits de la colla de criminals no es varen dur a terme. Els regidors sabien plantar cara als qui, carregats de les pitjors intencions, creien que amb les menaces per entremig, tot seria qüestió d'arribar i moldre. El cas va ésser que després d'hores i hores de discussions, els valents abandonaven la vila amb la cua entre les cames.

—Només és qüestió de saber donar el pit, —deia en Jordi als seus companys, mentre baixaven les escales de Casa la Vila. Si arreu aguantessin com nosaltres hem aguantat aquest matí, les coses anirien d'una altra manera.

Amb penes i treballs es va poder afrontar la situació, crítica en algunes ocasions, i en altres, dissortadament irremeïble. Sense massa pèrdues de les que fan solc, anava passant el temps, lligant avui això, apedaçant demà allò altre, a costa moltes vegades d'haver's-ho de

jugar tot amb gent de parla estranya, que passaven pels pobles a la recerca d'un botí, —barreja de sang, de furts i de covardia—, reclamat amb fusells i pistoles.

En Jordi en el transcurs de la guerra hagué de veure com se li emportaven el fill al front. L'Antònia, en acomodar-se'n va tenir la sensació que mai més no l'hauria de veure.

—Les dones, rai!. Tot ho tireu pel cantó que crema—, remugava el cap de casa, a la vora del foc, cada vegada que la muller sabia de nous combats i de topades.

Sinó fos que la mala nova no es feia esperar massa. En Jordi va escoltar-la impassible, si més no per asserenar la bona de l'Antònia. A Casa la Vila en varen rebre la confirmació uns dies després. Un amic del dissortat Macià, comunicava dades directes de la mort a la família. La pèrdua del fill va deixar els vells atuïts. I diem vells perquè en pocs dies, i damunt les espatlles de la parella, queien qui sap els anys, fent aparèixer els primers cabells blanquinosos en unes testes on el dolor començava a deixar senyal, mentre els contratemps feien entrada en aquella llar, plena fins aleshores d'esperances i de rialles.

Somorts en la penombra d'aquest estat d'ànim, la guerra anava a les acaballes.

—Ja han passat el pont de Lleida!

—Han pres les Borges Blanques!

—Aquesta nit han entrat a Vilbodí!

En Jordi no dubtà un instant arribada l'hora. Ho deixaria tot fins haver passat la torbonada.

—Prepara els trastos, Antònia. Demà de bon matí, marxem.

—On?

—No ho sé pas. Entre els companys haurem de decidir-ho.

El montblanquí per excel·lència, en dir semblants paraules, tenia la sensació que passades unes setmanes, havia de tornar a la vila. Per què no havia d'ésser així? L'home repassava mentalment els fets, els moments, les anècdotes i les incidències de la seva vida, transcorreguda dintre el clos emmurallat del poble, i trobava que de res no s'havia de penedir. Tot plegat, seria un mal son. El món bé ha de seguir el seu curs, i els anys darrers de lluites, a la llarga, no representarien sinó una taca de l'actual generació, que no hi hauria altre remei que superar-la. N'estava tan content del seu passat, que, bo i garbellant el rosari de reflexions que anava fent-se, es deia pels seus dintres:

—Si hagués de tornar a començar, passaria per idèntics viaranys, pels mateixos camins, per totes les rutes que han constituït la meua vida.

A mitja nit, doncs, i sota el soroll de les descàrregues de foc que a cada hora que passava eren més clares i entenedores, en Jordi i l'Antònia, deixaven la vila... La mula, el carro,

unes quantes flassades, i les coixineres amb escorrialles de minestra per esperar que passés el mal temps. D'altres companys els esperaven per a formar la caravana. Tot esquerp, desert. Cases, homes, carreteres i camins. Un silenci de mort, trencat només pels dispars que sonaven arreu amb persistència esglaiadora. Els gemecs dels qui anaven davant es barrejaven amb els planys i sospirs dels qui els seguien, i les llàgrimes dels vells amb les preguntes de la mainada, que no acabava d'entendre els motius de l'insospitat romiatge.

Valls... El Vendrell... Vilafranca... Calia arribar a Barcelona.

—Allà els soldats es faran forts—, es deien els uns als altres.

Dies de dormir al ras, de no menjar calent, o de menjar amb prou feines, d'aguantar els bombardeigs de l'aviació, que no restava quieta. La presentida resistència de la capital de Catalunya, havia esdevingut un mite. Les dones els ho retreien a cada pas:

—No deieu que s'hi farien amb les dents?

—I deixa'ls!. Aquests homes nostres tota la vida somniaran truites!

Altra vegada en camí. Arenys... Calella... Girona... Figueres... Riudes humanes, que d'humanes només en tenien el nom i que sota aquell calvari de tragèdies i de malvestats, semblaven haver-s'ho venut tot: Sentiments, generositat, comprensió... Que buides sonaven aquestes paraules!. Mots que rodolaven incessantment, vertiginosament, al fons d'un abisme i que ningú no es veia amb força per a deixar travats.

En arribar a la ratlla de França, no va poder passar el carro i l'animal.

—El carro rai, deia. Però les bèsties, les pobres bèsties...

Va deixar la mula formada a la branca d'un arbre, mentre a la seva vora buidava les escorrialles d'un sac d'ordi. Amb l'ordi hi barrejava un cabàs de garrofes. I encara, perquè l'animal no patís de set, emplenava unes galledes d'aigua que corria per un rierol dels voltants. Una i altra vegada, amb les galledes plenes, fins fer una petita bassa.

Amb tot això la nit els queia damunt. Les darreres clarors d'una tarda plujosa, d'un dia rúfol, s'estaven fonent. Arreu penombres, plors i tristesa. Feia fred. Més que fred, gelava. Calia decidir-se passar a França. En Jordi restava abraçat al coll de la mula, de l'animal comprat a pagues, testimoni dels darrers anys de treballs i de sofriments. Li passava la mà pel llom. Era el darrer adéu al company de llargues caminades, l'amic i el braç dret de la seva perseverància i de la seva fe. Tot s'havia de deixar!. No hi valien els entendrims. Les llàgrimes li rodolaven cara avall, mentre la bèstia, semblant entendre el seu dolor, li llepava la mà, una i altra vegada...

Passada la frontera, vingué el pitjor. En Jordi i l'Antònia, com tants i tants matrimonis, foren separats violentament. De poc se n'hi va anar que aquell tripijoc de disputes i de cops de culata dels soldats senegalesos, no acabés en una estossinada de les grosses. La parella va estar

mesos i mesos sense saber res l'un de l'altre. L'home, amb el temps, va sobreposar-se. Traçut de mena com era, l'arranjament de les barraques d'amics i companys, el tapar una gotera o l'arranjar una esquerda, fou el seu entreteniment. L'Antònia, per contra, ni forces tenia per fer la viu-viu i a les poques setmanes no era sinó una figura cadavèrica, que es movia lentament en l'edifici de la vella presó francesa, freda i humida com la sorra, deshabitada de molts anys, on havia anat a raure, i convertida de bones a primeres en un refugi.

Quan després de mig any, uns amics localitzaven l'un i l'altra, va semblar com si l'Antònia entrés en una mena de ressurrecció. L'alegria de saber noves del seu Jordi, injectà forces a aquell organisme que s'havia anat escolant, corcat per tants sofriments. La revifalla durà poc. Els dies corrien, i l'ombra d'aquella dona que anys abans hom veia vermella i colrada pel sol i les marinades, a cada hora anava fonent-se. S'escrivien poc, que ni diners tenien pel franqueig de les cartes. I un dia, torçant el coll, es va acabar la vida de la nostra espardenyera, de la fadrina que en la seva joventut, havia fet anar en doina la jovenalla de la vila; de la montblanquina enterrada lluny dels seus i en terra estranya.

En Jordi va rebre el cop amb la natural desesperació i, passats els primers moments, una idea acabava per fer-se mestressa del seu cervell: el retorn al poble. L'enyorança de la terra, de cada dia anava creixent. Era quelcom d'insuperable, que podia més que tot. Amb la mort de la companya es va veure tan desarrelat, tan sol, que aquest neguit esdevingué en el cor i en el cap del pagès, una veritable obsessió.

Va ésser per aquest motiu que de cop i volta, es tornava un home consirós, emmurriat, hermètic. Es passava les nits en vetlla, adés amb insomnis, rialla a mig florir, sempre que la fantasia el feia córrer pels camins i caminets de les contrades de la Conca de Barberà, càvec al coll, la mula a la vora, taral lejant cançons i corrandes... Tot d'una, el rostre prenia tonalitats de llum, quan creia trobar-se als porxos de la Plaça del poble, la seva Plaça, que per ell no n'hi havia altra de millor ni de més ben posada en cap indret de la terra. O bé aqueferat regant el tros en plena nit, a la claror de la lluna, una claror immaculada que inundava el paisatge, brodant en els marges i pedruscall, un mostrari de randes i de teixits provinent de l'ombra de l'arbreda. Feia córrer l'aigua d'ací cap allà, de l'una a l'altra parada de fesols, o bé per entre l'encrestellat de les trumferes. I ja, en els darrers jorns de l'expatriament, a mitja nit, s'incorporava frenètic i sortia de la barraca amb els ulls esperitats, desvariejants, si les fades de la il·lusió el portaven a contemplar el sol de la seva terra, tan sabut, tan lluent i tan igual, que cada dia, en morir la tarda, s'escorria vergonyosament fins a fer-se fonedís darrera els espadats de l'ermita de Sant Joan.

Per això a punta de dia deixava el jaç per comprovar el temps que feia. Semblava com si volgués dir als seus companys que calia una esporgada a l'oliverar o una ensofrada a la vinya. I com si agafés les eines, marxava decidit, il·luminat per un ideal persistent, més fort que ell mateix, més viu que la realitat paorosa que el voltava. De fet era que no es podia sostenir més temps lluny del poble, dels seus sembrats, que ara se li apareixien sortits d'entre els terrossos, en plena florida, blincant-se enmig dels camps que, més que camps, semblaven onades d'or, pel primer rossejar de les espigues. Estava dalerós de tot. Del verd de la primera bostrada dels ceps, de les primeres flors dels atmetllers. En Jordi no sabia veure els paisatges, com no fos a través de l'ampla vall que fan les muntanyes de la Conca, entre el marc dels rius Anguera i Francolí, de la figura esbelta del cimbori de l'església de Santa Maria... I tot això, amb una barreja de records íntims, personals, com són les parets de la casa pròpia, construïda amb el seu esforç; una teulada on feien el seu niu les orenetes; amb el llindar de la porta que havia sentit xiular tots els vents; el pedriç, descans obligat de cada dia, especialment a l'estiu, quan hi petava de dret la marinada...

De res no van valer els consells i les prèdiques dels companys de barraca del camp de concentració. Als vuit dies d'haver sabut la mort de l'Antònia, escrivia al Ciscu, el millor amic que havia restat al poble, i li demanava que fes de manera d'arranjar-li les coses per tal de poder reprendre el retorn.

Quan els compatriotes s'assabentaven d'una tal decisió, al poble hi hagué gran enrenou. Els qui manaven varen haver de tenir més d'una sentada per a posar-se d'acord amb referència el que calia fer davant el retorn inesperat d'un dels més destacats caps de colla de "la flamarada". A darrera hora el bon sentit s'imposava. Sospesades les coses, es decidia que en Jordi, amb tot i ésser home d'"ideies" exaltades, res de mal no havia fet i, per tant, podia retornar a la vila.

I heus aquí com un dia rebia en ple camp de concentració els "papers" desitjats que li havien de permetre creuar la frontera per a confondre's de nou amb totes aquelles coses que portava arrapades dins de l'ànima.

XVIII

Quan en Jordi des de dalt de les serralades del Coll de Lilla, es passava les mans pels parpres, despertant de l'insomni que l'havia atuit, es va trobar que ja era fosc, i tant com fosc, de nit. El sol feia molta estona que s'havia amagat entre les carenes i del cel regent no se'n veia ni les acaballes. L'home s'incorporà amb el cap una mica tèrbol de resultes de tantes sensacions sentides, de tantes anècdotes i de tans records, d'ençà d'haver deixat el camp de concentració. Era una mena de film que s'havia projectat a si mateix, en aquelles hores transcorregudes en la muntanya, des d'on s'admirava el panorama íntim, familiar de la comarca que l'havia vist néixer. I segur, decidit, es carregava altre cop sac i farcells per posar fi a la jornada que l'havia de deixar a la porta de casa seva.

Per la carretera que va del Coll de Lilla a Montblanc, es pot dir que no va trobar ningú. A l'hivern els pagesos a mitja tarda ja arranjen els trastos per emprendre el camí de casa. I aquell dia el rellotge del campanar feia estona que havia deixat sentir les vuit, a jutjar per la fosca que s'havia ensenyorit de plans i de muntanyes.

Caminant, lleuger i decidit, va espavilar-se. A mesura que s'anava ficant per les terres cultivades que vorejen la vila, li semblava trobar-se de nou entre els seus. Tenia els topants tan vistos, tan apamats, que res de res d'allò que se li posés davant no el podia sorprendre... L'oreig que sortia del canyar estès a les voreres del riu Francolí; les vinyes, amb els primers tumorets inflats i a punt de treure la brostada; els oliverars, curulls de fruit; els ametllers florits, que d'entre la negror de la nit destacaven el seu mantell blanc, com si hi hagués passat la nevada; les parades de regadiu, amb les plantes picades de gotes d'aigua, prelude de la gebrada que no es faria esperar...

El pendent del Coll de Lilla fins al poble, és tan fort, que en un tres i no-res hom es troba al Pont de la Fusta. I d'aquest indret, ja se sap, amb un quart d'hora et veus davant mateix de les muralles de la vila. Amb tot i la fosca, mestressa a aquelles hores de cel i terra, així que s'anava acostant al poble, en perfilava els seus trets més característics: l'església de Sant Francesc, la torre del campanar de Sant Miquel, la muntanya del Pla, el convent de la Mercè, el Portal de Bover, la Torre dels Cinc Cantons... I, presidint-ho tot, el pa de pedra immens de Santa Maria, des d'on a aquelles hores el ning-nang de les campanes, deixaven sentir un so cansat i llastimós.

El caminant, completament abstret per tantes emocions, no s'adonava del que succeïa a la seva vora. Ni del fred que se li ficava als ossos, ni del pas lleuger del tocatardà que es deleix per seure al caliu de la llar del foc, ni del remolí de fulles seques dels plàtans que anaven d'un cantó a l'altre de la carretera teixint dibuixos i figures extravagants.

No va tardar massa a entrellucar la silueta de casa seva, situada entre les primeres del poble. L'emoció li escarbotava els sentiments i ben aviat una llàgrima prenia vida en aquell rostre, que reia i plorava alhora, xop, inflat per la sèrie de cops acumulats per tantes sotragades.

En Jordi arribà fins a la porta, trèmul i amb la clau a les mans, —una de les poques coses que havia salvat de la crema—, guardada sempre en lloc segur. Grinyolar de frontisses rovellades, un cancell que s'obre i... ja tornes a ésser a casa!. Amb emoció indescriptible va pujar les escales, va encendre una espelma i se n'anà de dret a la cuina-menjador per veure d'atjar una mica de foc. Ara que es trobava voltat de parets conegudes, notava que el fred se li havia posat dintre seu i que un batec incessant li corria pel cos.

Obrint portes, un estrany esgarrifament el deixava atuit: Què era allò, Déu meu?. Entre la paret i la teulada de la cambra de dormir, un gros esvoranc deixava veure el cel blavós, estrellat. En Jordi, amb la claror d'una branca encesa, va enfilar-se damunt un escambell. Bocins de metralla escampats per terra, li feren comprendre la realitat del quadre que se li ofería. Un obús dels darrers dies de la guerra, —quan ell ja era camí de França—, era la causa i el motiu d'aquella visió esglaiadora, signe d'un passat de terror que hauria volgut oblidar per a sempre. Ara, per contra, el tenia davant seu amb una cruesa que feia esborronar.

De pressa i corrents anà a la llar de foc i va fer una gran flamerada. No va costar gaire, que els feixos de la llenya resseca, després d'un any d'absència, cremaven com mals esperits. Quanta soledat!. L'únic senyal de vida de la cambra era un niu que els pardals havien fet tocant al sostre i, d'on, amb estrident xiscladissa, entraven i sortien esvalotats, com protestant de l'arribada d'aquell foraster que els venia a destorbar la pau fruïda fins llavors.

—Foraster, a casa meua!. Si n'han hagudes de passar de coses!

En Jordi anava resseguint-ho tot. Arreu pols, terenyines, misèria... Damunt la taula uns plats encara, amb les engrunes del darrer sopar fet amb l'Antònia, el dia de començar l'èxode... El llit de pots i bancs, florit, contret per la humitat. Els mobles amb esberles. Les parets, plenes d'esclètxes i esvorancs!. Quin canvi!. En Jordi llavors, recordava els dies feliços d'abans de la guerra, transcorreguts a la vora de la muller i del fill, dintre aquella mateixa cambra avui esquiva i ahir plena de vida, amb finestres farcides de testos de clavells; els prestatges de la

cuina nets, lluents, amb papers pintats, damunt els quals es veien restalleres d'olles i tupins; les tovalles blanques dels diumenges; el porró ple de xarel·lo; l'olor de pa calent...

—Que lluny són aquells dies!

Per fugir de l'aplanament, decidí arranjar-se un jaç i reposar unes hores. Tenia el cos baldat, però al llit no hi havia manera de posar-s'hi, florit com estava, curcat, infecte. Aviat, i amb fulles de pinyes de morenc i d'uns braçats de palla, s'aparià una petita màrrega on el nou estadant, entortolligant-se pel cos la flassada que portava de França, s'hi deixava caure, desfet, oprimít...

L'espectacle tràgic, punyent, colpidor, que acabava de veure, li havia esgarrinxat els sentiments. I nerviós, anant d'un cantó a l'altre del jaç, tardà qui sap el temps a adormir-se. D'altres esgarrinxades li havien de venir encara, d'aquelles que deixen un solc que mai més no es tanca.

XIX

L'endemà a les sis del matí ja trucava a les portes de cal Ciscu, l'home de confiança i amic de sempre, que havia tingut cura de portar a terme els tràmits per aconseguir que el retorn del fugitiu, —com era anomenada la gent que un dia va decidir passar la frontera—, pogués esdevenir un fet.

L'abraçada dels dos companys durà qui sap l'estona. El Ciscu no l'esperava pas a semblants hores, i mentre el tenia als braços li feia retret de no haver-li avisat l'arribada. Les dones de la casa deixaven els llençols en sentir l'enrenou motivat per la presència del foraster. I allà mateix, davant el foc, aviat feien fumejar el tupí per tal que bullís l'aigua que havia d'escaldar unes sopes amb què posar un puntal al cos de tots els presents.

—Poseu-hi uns brots de farigola—, deia el Ciscu.

—Fa tant de temps que no en sé el gust, que gairebé ni me'n recordo!

—Vols dir que França...?

—No me'n parlis!

El Jordi estava dalerós de saber noves de tothom. Les preguntes i les respostes s'estalonaven les unes a les altres. I aquest?. I aquell?. I l'altre?

Per la manera que el Ciscu contestava el forçat interrogatori, el nou arribat es va adonar que un clima artificial planava pels àmbits de la vila:

—Es que ja hi comptava, Ciscu!

—Doncs et quedes curt.

—Potser sí, Jordi, que t'havia d'haver escrit el que aquí passava. Escolta-ho, doncs, i deixa'm parlar, perquè són tantes les coses a dir que, si no ens ho prenem amb calma, Déu sap quan acabariem!. Pensa que certes qüestions, per ara i tant, no es poden tocar... En marxar tu i la pobra de l'Antònia, nosaltres varem anar a viure uns dies a la pallissa. A la vila no s'hi estava segur i fins transcorreguda una setmana no ens vam instal·lar aquí on ara som, que és casa teva.

—Ho sé, ho sé, Ciscu...

—Suposo l'efecte que t'ha fet el trobar l'esvoranc de la teulada, mig caiguda pels bombardeigs d'aquells dies. Per això et deia que havies d'haver avisat l'arribada. Jo t'hauria vingut a esperar i hauriem parlat una mica de tot, que les desgràcies, quan se saben per

endavant, no fan tant de mal i són més passadores. Pensa, però, que l'esvoranc de les parets i les males condicions en què va quedar per ser habitada, han fet que avui la trobessis lliure, que si no...

—Què vols dir?

—Doncs que algú s'hi hauria instal·lat, com s'ha fet amb tantes d'altres.

—Tu bé m'has pagat la contribució...?

—No hi fa res... Jo hi vaig entrar una nit d'amagat amb l'ajut del serraller, comprovant que hi havia feina llarga. Si s'hagués tractat de poca cosa, jo mateix, sense dir un mot, ho hauria apedaçat. Aquells dies calia anar amb compte no et pensis. Tu eres un de tants fugitius dels quals ens havíem d'apartar com de la pesta.

—Amb paciència tot s'anirà endegant... I la terra, la meva terra?. Deu estar feta un herbassar?

—Doncs, no, que te la menen uns forasters que la lluita d'aquests anys ha empenyut fins aquí i aquí han cregut bé de quedar-se. De manera que el tros que abans tenies...

—Que tenia, dius?. Que tinc!

—T'he explicat com d'ençà de llavors han passat moltes coses. I és bo que sàpigues que les teves terres, igual que les altres finques i cases dels fugitius, es pot dir que són de la gent que les treballa i les habita. Qualsevol els treu!

—Però jo he tornat!

—Si em vols creure, no te'n refiïs massa.

—Ah, no!. Recorreré, m'espavilaré!. Veuré a qui sigui!

—De moment, em penso que temps perdut. Quan s'hagin acabat les collites que s'han de recollir, ves a saber!

—No em puc esperar tan de temps!

—La gent s'ha tornat com no et pots arribar a creure. Avui es pot dir que l'amistat no compta. La fam de diners ho abassega tot, que les guerres endureixen el cor de les persones.

—Es que jo demano el que és meu!

—Bé ho sé prou, Jordi!. Igual parlava el noi de l'Anton, quan com tu, retornava de França, ara fa poc. Primer, ho volia encendre tot. Després, no sé si la saps la seva fi. Es va anar capficant; del capficament arribaven les manies, fins que un dia el varen trobar ofegat en una bassa...

—No vull fer res pel meu compte. Veuré un advocat.

—Em penso que no t'escoltarà.

—Protestaré, em rebelaré!

—Malaguanyat enrenou! No som gent d'odis ni de rancors, nosaltres. T'avorriràs de tot i et corsequeràs pels dintres.

—Així digues que m'he de consumir, que he vingut a fer el paper de tòtila, d'imbècil?

—Dic, que la culpa potser sigui meva. En rebre la teva carta demanant que veiés d'enviar-te els papers, vaig estar temptat d'escriure't explicant el que succeïa... Però jo mai no he sabut dir les coses a mitges i, posa't ja a escriure, la ploma se m'hauria anat sense adonar-me'n...

—Llavors, m'he de corsecar?

—Tu mateix, Jordi.

—Com si no m'hagués corsecat prou a França!

—Vull recordar-te que tu no ets pas un arrauxat. Cal que reflexionis i que prenguis les coses amb calma. Tirant-ho pel dret, no crec pas que hi guanyis res. I per tot el que pugi mancar-te, t'ho he dit en arribar. Pensa que aquesta casa és la teva, i que mentre hi hagi un mos de pa, ens el partirem com a bons germans. Que els amics, quan ho són de debó, s'estimen com si els hagués parit una mateixa mare.

XX

Als tres o quatre dies d'haver arribat al poble, comprovava com les paraules del Ciscu eren la veritat més estricta. Moltes de les virtuts innates de la gent rural havien desaparegut, i, per contrapartida, els defectes es veien accentuats d'una manera insospitada.

En Jordi era un d'aquells homes que abans de deixar la vila el saludava tothom, alts i baixos, pobres i rics. La seva figura patriarcal, el seu caràcter, la bonesa de cor, el sa criteri que sabia imprimir a totes les qüestions en què intervenia, li havien valgut l'estimació de tot el poble, deixant de banda la manera diversa de pensar d'uns i altres. Una d'aquelles persones que apleguen els cinc sentits i que, de fet, per als seus convilatans apareixen com una barreja de jutge de pau, d'alcalde, i de caporal de sometent, tot amb una peça.

Res de tot això no es va tenir en compte en trepitjar de nou els carrers de la vila. L'arribat de fresc comprenia que la immensa majoria de la gent li adreçava la paraula gairebé per força; que era saludat amb fredor i que, fins i tot, alguns dels més decidits, gosaven dir-li a cau d'orella:

—Dispensa, noi. Però tal com van les coses, és millor que no ens vegin plegats. Has de comprendre que avui certes amistats comprometen.

En Jordi veia clarament com el seu pas pels carrers desvetllava una estranya curiositat, seguida d'un recel reflectit en tots els rostres. Xius-xius i mirades de reüll; paraules reticents i virades en rodó per estalviar-se un Déu-vos-guard, abans dit amb tota polidesa i el somriure a flor de llavi. Portes que s'entreobrien d'amagat, comentaris en veu baixa, comares que en veure'l tombar la cantonada sortien als portals per xerramequejar amb referència als cabells blancs que omplien la testa del fugitiu; del gep que començava a aparèixer en la seva esquena, abans dreta com un parpal; del greix que havia perdut en els darrers anys; i àdhuc del color dels pedaços que portava sargits a les calces.

—Em penso que no l'hi ha anat massa bé.

—Tu diràs. Amb la mort de la dona...

Es podien comptar amb els dits de la mà, i ben segur que encara en sobriarien, els companys que havia trobat amb el tremp d'abans; els qui li havien renovat les promeses d'amistat retretes tantes vegades en altres èpoques. Tothom s'havia tornat esquiu, poruc, caute.

Eren molts els qui ni miraven de dret a la cara, sinó de biaix, bo i dient paraules sense comprometre's:

—Ja ho veurem.

—Com que tot està tan malament...

—Qualsevol sap com aniran les coses!

—A tots els qui parlava del seu neguit perquè li fos retornada la terra, la resposta no era sinó un seguit de mots incoherents:

—Em penso que és millor que ho deixis córrer.

—Per ara i tant, no hi pensis.

—Jo, de tu, no m'embolicaria.

No hi havia ningú que li gosés parlar clar, que digués les coses pel seu nom. En Jordi, davant d'aquest procedir restava aplanat, perplex. Ell mateix no es coneixia. Procurava no prendre actituds de violència, contenir-se, estrényer les dents. Ell, que en el seu cor niaven de sempre tota la gamma d'atencions per als seus amics; que sentia com a pròpies les penes i les alegries dels altres, ara trobava a mancar el gest patriarcal, efusiu, abans presents en els seus convilatans. I sinó en tots, en la immensa majoria. Un gest franc i sincer, que sol ésser la viva representació del ben obrar. Una senyoria que ve de dins, que no té res a veure amb la posició de l'individu, que no es compra ni es ven, que ni el pas del temps esberla. Tot allò que vol dir sobrietat i placidesa; fisonomia de la gent del camp, resumida moltes vegades en la manera de deixar anar els mots de salutació, plans, amables; paraules creuades constantment pels carrers de la vila, o pels caminals del terme:

—Apa, noi!

—Fins ara!

—Esteu bons?

—Anem tirant.

—I els xicots?

—Menjant-se el pa fins a les costres.

Esplet de paraules dolces i sinceres, que passen de pares a fills, trajectòria del viure clar i secret de la mirada franca.

Ara en canvi, la gent restava silenciosa, com si tingués les orelles obstruïdes. En Jordi era home al qual es podia convèncer de moltes maneres, però no pas amb deslleialtats. Ni tampoc amb la manca de fervor d'aquells dies, una manca de fervor que li burxava l'ànima. El més orb podia veure i a primer cop d'ull, que gairebé tothom anava per ell; que cadascú procurava basquejar-se pel seu compte.

Davant de tots aquests fets, no es retrobava. Vençut, desmoralitzat, sense el tremp magnífic que abans li sobreeixia a tota hora, començava a ésser una deixalla. L'ambient enrarit que es respirava, l'anava transformant en un altre home. I quan els records el traslladaven en dies passats, durant els quals un cop de gènit el portava a la presó per una trencadissa d'urnes, o bé a èpoques més recents en què per mor d'una actitud seva i d'altres companys, feia possible que encara avui restessin en peu els capitells i els marlets de l'església de Santa Maria, veia que d'aquell caràcter d'abans, fort i expeditiu, restava ben poca cosa.

Algunes vegades semblava disposat a tirar-ho tot en orris. Després venia l'aplanament. Començava a parlar sol. Avui se'l veia decidit i l'endemà sense esma per a res.

—Qui t'ha vist i et veu, Jordi!

Una atmosfera prenyada de deslleialtats, de desenganys, ho empestava tot i començava a guanyar-li la partida.

XXI

Moltes nits eren les tantes quan aconseguia de conciliar el son. Abans tot era un sorgiment de nostàlgies. De les coses més trivials, passava a aquelles que deixen solc en la vida dels homes. I, del record del dia que va néixer el fill, posem per cas, donava un salt als temps de la seva infantesa, quan llampava per les vinyes, llavors que garnatxes i moscatells, “palops” i cartoixans, comencen a madurar; quan els macabeus agafen color de rovell i dóna bo d’espicossar-los, una tira sí i altra no, bo i esperant l’hora de les veremes.

Sovint no es podia sostreure a l’emoció d’un fet qualsevol, anecdòtic, que, sense saber-ne els motius, recordava amb precisió cronomètrica. I era en el giravoltar d’un accident minso, quan se li escapaven les llàgrimes, que només les parets de la cambra, —a hores d’ara d’una tristor i d’una solitud infinites—, solien guardar-ne el secret. La mateixa cambra que uns anys enrera era gresol de tots els recers i de totes les ventures. Les mateixes parets que havien sentit el primer plor del fill. Les mateixes escletxes que sabien de les dolces intimitats del matrimoni. La presència del mateix quinqué que en altres dies il·luminava l’estança, ja fos en jorns de defallença o bé de resurrecció.

Del Jordi de les primeres pàgines d’aquesta història no en restava altra cosa que l’home sentimental, cor obert, l’infant que tots portem dintre. El caràcter, el tremp, la impulsivitat, l’embranzida, eren enterrats de temps. La pèrdua de la dona i del noi, les batzegades de la guerra, els odis entre gent que havien viscut i conviscut dintre d’un mateix clos, l’estada, —si estada se’n podia dir— del mal viure a França... I per acabar de fer el pes, la topada amb la crua realitat dels dies presents. Tot plegat explicava a bastament, el procés de l’absència de les seves habituds més acusades. I encara el que li feia perdre els estreps, era de no poder gaudir de tot allò que era tan seu, tan de la seva pertinença: El tros de terra regada, amassada, i després florida entre suors, testimoni d’una vida dedicada al treball. Una vida d’angúnies i de neguits, de consols i d’inquietuds, únic motiu pel qual en Jordi es trobava de nou dintre les muralles de la vila. Així, alacaigut, veia com lliscaven les hores, com els dies s’escorrien freds, inútils, sense enfervoriments.

En posar-se al llit, les càbales sorgien acompanyades del record d’anades i vingudes pel terme. I això, lligat amb els anys de la seva joventut, ara ja, més que marcida, morta. Perquè en Jordi, d’ençà del retorn al poble, no era altra cosa que una fantasma que camina d’esma, a les

palpentes, que passava desviada, arraulida, pels carrers de Montblanc, del seu Montblanc, tan seu i tan rialler com l'havia conegut! Quan pensava en el canvi operat, se'l veia espeternegar com aquells gafarrons que caçava de menut, parant les teles en els pallers de les Tres eres.

De sobte s'engrescava amb el record, precisament, de les caceres dutes a terme amb el seu fill i l'ajuda del "Xinel·lo", un gos petener recollit sota les arcades del Pont Nou, un dia de pluja i de neu, abandonat per uns gitanos. Quin trescar tots tres darrera els conills i les llebres!. En Jordi era tingut per un bon tirador. I el seu noi, d'ençà que complí els quinze anys, li feia puntes. Mani no havia volgut tractes amb els qui cacen els conills amb furó. I era per aquest motiu que no li plaïa d'anar amb colles d'escopetaires que solen aprofitar-se de males arts per a matar les pobles bèsties. Bescantava els mosegues i els curts de gambals. I blasmava dels qui, un cop arribat l'estiu sortien de nits a pescar a l'encesa, enlluernant peixos i anguiles per a deixar-los enrastellats a les pues de la fitora. Passava però, que amb la dèria de la terra, gairebé mai no tenia temps per agafar l'escopeta. Quan podia li agradava d'anar sol, a les seves.

I no és pas que en Jordi pogués ésser motejat d'esquerp ni de maniàtic. Home de formació pròpia, per ell només hi havia dos camins: els dreturers o els tortuosos. Les seves reaccions eren preses sota el signe dels tals sentiments. De natural, es decantava per la causa de l'humil, pel deixat de la mà de Déu. I si d'una banda no volia saber res amb els guanyadors d'aventatge, arribat el temps dels rovellons, solia ésser el capdavanter que organitzava els veïns del carrer per anar a fer una costellada, mentre quitxalla i grandassots, escarbotarien els racons de la pineda, a la recerca dels pebrassos i les mucoses. I era ell, i no pas altri, qui a l'hora d'enllestida la feina, repartia els bolets, bo i ajudant el dissortat que després d'haver-se passat el dia gratant la terra, només havia pogut reunir mitja dotzena de cames de perdiu.

Quan algun diumenge a la tarda es decidia per la caçera, li plaïa de fer-ho pel cantó de la Pasquala, cap a la font del Revoll i el Mas del Gorrines. El secret era que voltant per aquells indrets, sempre tens davant un Montblanc que se'n podria dir inèdit. Sense cap primer pla que faci nosa, la vila s'allarga desmesuradament i hom pot contemplar-la a cor que vols cor que desitges.

—Deu tenir un quilòmetre de llargada, oi pare, el nostre poble?

—De la primera "casilla" al Pont Vell, si no el té poca cosa hi falta.

Quan en descansar, seien en unes roques, es complaien en ovirar la vila, quieta com mai en aquelles hores intranscendents. Només el dringar dels silencis, una monotonia però, que tenia totes les gràcies. El pare cargolava el cigarret, mentre el seu fill xipollejava prop de la font. El sol es "posava" damunt de Montblanc, fent relluïr les velles pedres, i a un tal extrem, que semblaven vernissades. Torres i muralles, donaven al diorama, una gran magestat.

—Es vella la vila, pare!

—Vella, però bonica.

Tot plegat significava un rosari de records. De tard en tard, el pensament el portava en hores llunyanes, vistes entre la cortina de l'ahir, quan de menut tenia apresos els indrets del terme i amb el cove al cap, tresca que trescaràs, carretera amunt i carretera avall, es passava el dia plegant fems per adobar la vinya, que el guano valia massa diners i a casa seva ni fent mans i mànegues, haurien pogut comprar-ne. La primera vegada que va sentir l'olor dels adobs químics, era un dia de començaments d'aquest segle. Amb el seu pare es van aturar davant de Cal Malet, prop de la carretera, damunt del Riuot. Es tractava d'un gran magatzem on s'hi feien les primeres provatures de la sindicació agrícola. El pare d'en Jordi va interessar-se pel preu dels adobs que, al dir dels més assabentats, era una cosa que feia miracles en les collites. Sinó fos que l'home estava endeutat com la majoria dels pagesos de llavors, i no s'atrevia a desprendre's d'uns diners que, d'altra banda, hauria d'enmatllevar.

—Quins preus!. No tenim altre remei que anar plegant fems a la carretera.

—Per mi no quedarà, pare.

—Potser sí que amb un cop de cap, fariem la pau. O, qui sap, si encara hi guanyariem. Però mentre el pastisser m'hagi de fiar el pa de l'any, hem de saber estrènyer la faixa.

—La faixa, i el ventre!

—Salut hi hagi.

Jorns perduts en la llunyania, de quan a les festes de barri es feia l'amo del cossi, a l'hora del cos de les pomes, sense altres armes que la seva decisió i el coratge de suportar una mullena damunt del cos, resguardat només per unes calces i un bocí de camisa aguantada amb un reguitzell de sargits.

Amb aquestes, se li feien les dues, les tres del matí... I cada nit, cada minut, les mateixes històries. El rellotge del campanar, —arraulit entre els llençols esperava mentalment el toc dels quarts i de les hores—, duïa la presència d'esdeveniments oblidats reviscuts de nou amb una força insospitada. Ara les campanes ja no tocaven totes, però per ell li era ben bé el mateix. En sabia tant el so! Es podia dir que en el córrer dels darrers quaranta anys, no n'havia sentides d'altres. Tots els tocs li eren familiars: El de les hores, el del viàtic, el de sometent, —quan el poble s'empenava d'olor de socarrim per fet de calar-se foc a alguna pallissa—, el tritlleig de festa, el de les ànimes, el trisagi, el rosari... I encara el de l'enterrament, més o menys campanejat, segons si el mort era persona adinerada o un pobre diable que arribaria al cementeri amb la sola presència de la família i el vicari i l'escolà.

Moltes vegades quan per entre els finestrons s'escolaven les primeres llums del matí, encara no havia aconseguit aclucar els ulls. El cant dels galls i els esgarips de les bèsties dels corrals veïns, amb el lleuger sotragueix dels carros que marxen al defora, el trobaven llevat, amb una son continguda, feta de cansament i de tristesa, de no poder respirar a pler, d'haver de viure voltat d'una atmosfera estranya, d'un viure fet d'hipocresies.

Una nita va somniar que, de retorn de França, el poble el rebia amb els braços oberts. La gent, a coll-i-be, el portava fins a la sala de sessions de casa la Vila. Pagesos i menestrals, comares i xerraires, tots els tòtils i els saberuts, els pixatinters i els "camàndules", s'havien donat cita i emplenaven la secretaria, escales i corredors. Adhuc el "Macianet dels ulls", havia contractat la colla de grallers perquè la festa fos completa!. Sinó que, passats els primers moments d'eufòria, es veia voltat de gent estranya que se l'enduïen a la presó, bo i posant-li les manilles. Per bèstia havia caigut en el parany!. I tot d'una, com si fos un fadrí, d'un bot es feia escàpol, i del balcó de l'Ajuntament, saltava damunt els empedrats de la Plaça. Després, cametes ajudeu-me, ningú no aconseguiria d'atrapar-lo. Fou llavors i amb ràbia, que encenia una argelaga. Amb ella, la millor atxa en les nits de marinada, els faria pagar la malifeta. I com un esperitat, ell que sí, que se les emprèn calant foc a tort i a dret. No en restaria res d'aquell poble corcat per totes les traïdories! Foc!, anava dient. Foc!. I ara se'l veia encenent garberes pels plans, després cremant rostolls dalt de l'ermita. Foc!, mentre saltaven les brases al Bosc de la Vall. Foc!, quan el Coll de Lilla apareixia voltat de flames i, arbredes i sembrats, masos i caserius, eren un forn on tothom es rostia. Ja podia tocar a sometent el sagristà!. Aquesta vegada sí que ningú no hi seria a temps. Les fogueres acabaven amb tot, sense deixar res, sense respectar altars ni temples. I ja en plé deliri, sorgien muntanyes de calaixeres fetes brases, corrues d'animals que s'ofegaven per la fumera deixant anar els darrers espeternecs. De finestres i balcons, en processó ininterrompuda, eren llençats llits i matalassos, sacs i caixes de núvia. Tot a la gran foguera!. Gecs i mantellines, flassades i coixins, ventalls i màrfegues!. Quin braserar, redéu!. Foc!. Foc!, anava clamant amb veu aiguardentosa, ronca ja per l'escriadassada d'una bogeria incessant. Tota la comarca cremava pels quatre costats. Els anyells sortien dels corrals com si fossin mals esperits, mentre els pastors feien les darreres bocades. I enmig del gran terrabastall, la rialla sarcàstica d'en Jordi que sota el crit de: Foc!, un crit estrident i salvatge, anava d'un lloc a l'altre del terme com portat pel miracle d'unes ales esteses; del cim d'una muntanya a l'altre cim, de les riberes del riu que, per art de bruixeria s'havia quedat sense aigua, fins a les basses i recs, secs també, eixuts de sobte, com en anys de secada!. De les planúries, feia un bot fins a la muntanya més alta on, foll, espitegrat, amb els ulls que li sortien

de les òrbites, contemplava somrient l'infern que s'estenia als seus peus, sota la consigna del crit feréstec de: Focl. Focl. Focl, eco que retronjava per valls i serralades.

Quan sota l'apesarament del malson es despertava, havia envellit deu anys. L'estança li semblava plena de calitja, d'un baf espés, atapeït, que no el deixava respirar. Els cabirons de la cambra, se li apareixien com teies enceses. I, per contra, —quina cosa més estranya!—, una suor freda li rajava pel cos. Trèmul, fatigat, vençut, arraulit dintre del jaç, no es podia moure. Tenia els ossos entumits, les cames garrotades.

—Quines coses de somniar, Déu meu!

I, silenciosament, es va posar a sanglotar. A sanglotar com l'infant que, en un deliri de possessió, hagués destruït la joguina més estimada.

XXII

Malgrat tot, durant el dia, parlant amb aquest i fent comentaris amb l'altre, en Jordi procurava reaccionar i, de tard en tard, treia petites espurnes de l'home sencer, íntegre, d'altres temps. Però a la nit, tancat a casa, immòbil, semblava un gos rabiós. No es trobava bé de cap manera. Llavors seia, pensatiu, amb el cap entre les mans. De sobte s'incorporava i amb pas vacil·lant anava i venia d'una cambra a l'altra. Un pujar i baixar ininterromput, de l'entrada a les golfes. Tot d'un plegat, volia arranjar els estralls de la casa. Compraria guix, ciment, totxos i cabirons i ho deixaria endegat en un parell de setmanes. Es prometia fer-ho l'endemà; però arribada l'hora, una gran desgana s'apoderava d'ell i no tenia ànim per a començar la tasca.

El Ciscu li havia ofert plat a taula amb la millor de les intencions, amb l'amistat invariable d'anys i panys, lleial, sincera. Ell en canvi, molts dies ni s'hi deixava veure. Anava pel terme abstret, consirós, sense direcció, i li plaïa situar-se dalt d'un turonet per a contemplar de lluny la terra dels seus amors, causa de l'actual desmenjament i també de les seves enyorances. Amb els ulls esbatanats, —uns ulls que li sortien de les conques—, anava resseguint la configuració i els accidents de la finca. Amb tot i la distància, en copsava les llargues rengleres de ceps; els ametllers i les oliveres; les rases amb el fem escampat per a fer-hi noves plantades; els formiguers tapats i a punt d'encendre; el tros de regadiu amb el pou al mig; la pallissa, amb l'era davant; la taula que va enllestir, robant-se hores i més hores dels diumenges, posada sota el noguer amb els pedrissos que feien rotllana, els arbres fruiters al voltant...

En Jordi situava racons i raconets amb les llàgrimes als ulls. Cada vegada que per entre els bancals descobria algun ésser humà, aclucava els parpres. No volia veure la silueta de cap d'aquells homes, a cadascun dels quals considerava el pitjor dels seus enemics. Ell no era capaç de fer una traïdoria semblant. La terra comprada a pols i regada i treballada amb la suor, traspasada de pares a fills, se li apareixia com allò més sagrat de la vida, com l'única propietat inviolable. Quan reflexionava així, se'l veia nerviós, escèptic, xerrotejant a tort i a dret, treient, en l'exaltació, salivera per la boca...

Un dia va estar a punt de deixar-s'hi caure. Es faria la llei ell mateix. En treuria tothom a empentes. Només que, arribada l'hora li mancava la decisió final, l'impuls que abans mai no li havia fallat. Semblava pressentir la baralla, i la temia. Aquella baralla que, en altre temps, quan estava carregat de raó, si no sorgia, l'anava a cercar. Avui, el fet, per ell mateix, el deixava

acovardit. No portava arma de cap mena. Mai no n'havia hagut de menester. El seu ganivet havia estat la paraula. Com tallava en els seus bons temps!. I, ben mirat, es deia entre llavis, per arranjar l'afer del retorn a la terra usurpada, amb la paraula i un cop de puny deixat anar a temps damunt la taula, n'hi hauria prou. Prou i massa.

—Et diuen que t'esperis després de les collites; que qui sap si llavors les coses s'apariaran... Qui no es podrà esperar és la teva salut, el teu abandonament...

Mentre pensava així, una veu interior, espècie de subconscient que s'apoderava d'ell mateix a cada hora que corria, semblava dir-li, amb cruesa esborronadora:

—No pots fer res, Jordi, no faràs res. Estàs acovardit. Confessa-ho!. Abans, per qüestions que no eren teves, t'ho jugaves tot a cara i creu, mentre que ara, per defensar això que és part de tu mateix, ni goses decidir-te. Confessa, confessa, que vas de cap per avall; que ja no ets tu, que aquell Jordi que coneixiem està a les acaballes.

La veu prou tenia raó. Els dies anaven passant i la revifalla no venia. Fins s'oblidava de menjar. L'enyorament de la terra podia més que tot. Les paraules dels amics més íntims, queien en el buit. Els consells del Ciscu, ni els escoltava. Malalt, enfebrat, no feia cas de res ni de ningú. Aquell home que havia triomfat en totes les lluites, que havia sabut superar la pèrdua de la muller i del fill, no era sinó l'ombra d'un passat, un cor abatut i melangiós d'allò que per a ell ho significava tot: amor, il·lusions, creences... Car en Jordi creia en la terra, com un fidel creu en Déu.

Ara li mancava la palanca que li servís de contrapès per agafar nova embranzida; la motivació per emprendre la possible virada. I el cas és que, per més que la cercava, no la veia enlloc. Reflexionava una i altra vegada i, mentalment, es deia que res de res no valia la pena del més mínim esforç... La família no era altra cosa que un record dolorós. Les circumstàncies tràgiques de la mort del noi i de l'Antònia, encara li servien per atuir-lo. L'esforç i el treball, no comptaven. Si hi havia hagut una vida clara, lliurada al sacrifici, era precisament la seva. I tot plegat, per acabar veient com en les teves mateixes barbes et roben allò que de tan teu com era, creies portar-ho a coll, entre les dues mans, d'una manera simbòlica. L'amistat, tret de quatre excepcions, la pitjor de les mentides. El ben obrar, un entreteniment que dura mentre hi ha bonança. L'honradesa, un mite que no serveix bon punt es gira el vent, bon punt se li ha de plantar cara... Evidentment, res de res, no restava en peu.

—I encara no m'asseguren que després de les collites pugui entrar a la meva terra...!

En un món així, que s'hi estigui qui vulgui; que s'ho quedin tot; que s'ho mengin tot, fins a veure's farts; fins que no ho puguin pair; fins que la fam de diners els ofegui...

Tals reflexions tenien, en aquell cos malalt, els seus alts i baixos. Volia i dolia, que sobtadament, deia:

—Ah, però, allà on n'hi ha hagut, sempre en queda!

A uns estats d'atuïment, seguien els d'un nerviosisme desenfrenat. Un cap al tard, de sobte, decidia fer un vaitot: Aniria a prendre possessió de la terra!. D'una manera simbòlica, però la prendria!. Quina mena d'enyorament, el d'aquella vesprada!. No podia aguantar més. Necessitava tocar allò que era ell mateix, rabejar-s'hi en un desfici incessant, superior a tota altra força.

I aquella nit, quan el rellotge del campanar de Santa Maria tocava les dotze, se'l veia sortir de casa per a rabejar-se, —els ulls inflats d'il·lusió—, amb el bocí de terra, aquella terra que, sense ell saber-ho, era i havia estat, ahir, avui i sempre, la seva veritable enamorada.

XXIII

Pels carrers no va trobar ningú. La vila reposava silenciosa sota el regolfar del vent de la nit d'hivern. Un vent afuat, feréstec. Fred arreu. Al cos i a l'ànima. Al rostre i als sentiments. Només quan va haver deixat les darreres cases, un eco llunyà li arribava a les oïdes. Era el canturreig de tres o quatre desvagats que donaven el tomb de muralles. Els tocatardans de poble sempre són els mateixos, estiu i hivern, en dies de pau i en èpoques de torbonada. Ara deixaven anar la melodia d'una cançó, per després reprendre-la amb un xiulet de variants oposades i diverses. Acèrrims partidaris del lema "Tranquil litat i bons aliments", per a ells mai no passa res i com un penell que gira del cantó que bufa el vent, saben fer la gara-gara a tots els temps. En Jordi no acabà de situar-los. I a ell, els noctàmbuls, tampoc.

—Millor, —va pensar—. Així t'estalviaràs de parlar debades. Debades amb tothom. Molts homes dels temps presents, sembla que s'hagin tornat bèsties. Ningú no vol encaparrarse. La gent clama pau, això que en diuen pau, que dintre teu hi ha la pitjor de les guerres. Els qui mai no havien volgut figurar en res, es creuen savis perquè arribada l'hora de treure les castanyes del foc, decidien passar la maroma. I ara es fan valer la posició de panxacontents!. Per mi, ja ho poden abassegar tot. Al cap i a la fi, els diners moltes vegades van aparellats amb la ruquesa.

En Jordi caminava adelerat per arribar al tros. Semblava que l'empenyessin. Aviat però, hagué de frenar el pas. Fins i tot a la mitja hora d'haver sortit de casa es va veure obligat a asseure's al peu del caminal que deixava a la finca. El vent bufava per tots indrets i, quina cosa més sorprenent!, l'aire del respirar li mancava. El cel de la nit era clar, diàfan. El perfil de les muntanyes apareixia brodat per un fistó de llum, enganxat talment al llarg de les carenes. La terra, rogenca en ple dia, ara agafava tonalitats pàl·lides, subtils, fugisseres. La claror de la lluna permetia endevinar conreus i sembrades que en un engraellat de mil dibuixos, s'estenien pel terme.

—Que és bonica la terra conreada!

Contemplant aquell bé de Déu, restava satisfet. Amb el repós arribaven records i pensaments. No s'adonava del fred ni del vent. Un vent que xiulava, que feia anar arbres, pàmpols i branques, d'un cantó a l'altre. Tal era la seva abstracció. El paisatge significava la seva fe. I la naturalesa, llei immoridora, eterna:

—Dona força la terra!

Tenia un mirar profund, meditatiu, fet de capteniment i de nostàlgia, barreja de turbulències i de malvestats, però també de núvols de pau i de llum d'estrelles; de quietud de mar plana i de desigs de tornar a reprendre la vida quieta, serena d'altres temps. Devia ésser per aquest fet que, encara que trist i decebut, restava content del seu retorn a la vila:

—Sempre és millor morir de tristesa que no pas d'enyorança, —es deia—. El que cal arribada l'hora de deixar aquest món, és mirar que et colguin els ossos amb les paletades de la mateixa terra on se t'ha endurit la pell. A França, posem per cas, no eres res perquè et mancava, precisament, això que ara tens davant. La tragèdia de l'exilat, més que cap altra, és aquesta. No pas la del menjar malament, ni tampoc la d'haver-se d'estirar, un dia i altre, com un gos, damunt la sorra. El fet revoltant és el no poder fruir, en el moment que et semblí, en el minut blau o negre que pugis escollir, l'encís de les “teves” muntanyes; el no poder-te fondre amb allò que, de tan vist i tocat, et sembla consubstancial amb tu mateix: la finestra on havies rondat la xicota, la font on xipollejaves de menut, l'ocell que cada tarda venia a entonar la seva melodia a la mateixa branca, el clau de ganxo de darrera la porta on penjaves el gec, el garranyic-garranyc que feia la corriola del pou quan els catúfols en treien l'aigua... I els companys de xabola encara em deien que m'hi mirés a tornar a casa!

Amb tot i el seguit de desenganys arreplegats d'ençà del retorn, en Jordi ho donava tot, tot, pels moments que vivia:

—Ja ho sé que és trist haver d'arribar d'amagat i a mitja nit, com si fossis un lladre, al tros de terra on, perdut en la immensitat, hi ha el terrós que t'ha vist créixer, el polsim que t'ha fet triomfar. Amb tot, val més, infinitament més aquest neguit d'ara que no pas l'enyorança d'abans; aquell sofriment estrany, místic, que et rosega les entranyes en veure que no pots contemplar els topants que portes enganxats dintre teu, tan endins i tan profunds que, per més que facis, no te'n pots desprendre. Si l'exili no té aquest sentit, deixeu-me riure de l'expatriament!

En Jordi hauria volgut no haver de pensar més sobre aquestes coses. Tornar-se infant per no haver de mirar de reüll a ningú; per no haver de maldar ni inquirir sobre les actituds i la conducta dels homes. Però el seu caminar, lent i feixuc, el feia cavil·lar. El fet de no acabar d'arribar al tros significava que les hores passessin gansoneres i que un seguit de pensaments, estalonant-se els uns als altres, li omplissin el cap, sobreixit ja per un bullir d'idees extravagants i bel·licoses.

Quan, las i abatut, va albirar la “seva” terra, ja era una mòmia, un parrac, una desferra. Les cames, ranquejant, es movien d’esma. La roba li anava d’ací d’allà del cos. La catxuxa li queia damunt de les orelles, primes, grogues, afilades. Els braços, pengim-penjam...

Més que un ésser humà, semblava un ninot dels que ell tantes vegades havia vestit, clavant-los damunt els pallers per espantar els ocells de les garberes.

XXIV

Va tardar cinc quarts a arribar al tros. Abans, amb mitja hora de pagès en tenia prou i massa.

—Com ens envellim per pesones—, es deia mentre posava els peus damunt el caminal que parteix la finca.

Una lluna plena il·luminava el paisatge. En Jordi feia un sospir de satisfacció, llarg, profund, com si li servís per a descarregar la melangia que duia arrapada. I amb ànsia infinita d'abassegar-ho tot, anava d'ací d'allà, copsant petits detalls i minúcies per entremig dels conreus i les plantades... Aquella pomera que va deixar tendre, i que ara, per la llargada de les branques, se la veia ufana. La renglera d'oliveres en plena maduresa. Els ceps esporgats de poc. Els bancals de blat amb els brins verds, lluents, que tot just s'iniciaven. La florida d'ametllers, magnífic marc de color que donava el tomb a la finca. Una, dues, tres hores de respirar amb ell mateix, de confondre's amb la seva pròpia existència. I, després, una mica més enllà, el pal que li servia per a fermar la mula; la pallissa plena de boll, tant, que les ventades no havien acabat d'escampar; el cirerer, guardià perenne d'una ombra que a l'estiu, quan el sol pica, s'agraeix com la millor de les marinades; la taula, amb els dibuixos fets amb bolitxos de riu, al mig de la qual encara li semblava veure l'ampolla d'aiguardent. O el càntir amb aigua de la cisterna, beguda cobejada per a la gent que treballa la terra.

Tot això, a primer cop d'ull, que després, escatint-ho amb calma, és quan venia el gavadal de planys i de censure:

—Quina manera d'esporgar!. I de fer les llaurades!

En Jordi era dels pagesos que claven la rella al mateix cor de la terra, que hi arrenjava el cos per, d'aquesta manera, trasbalsar els terrossos com Déu mana; que de l'esporgada n'havia fet un art, a jutjar per les peticions que cada entrada d'hivern li queien damunt en forma atabaladora:

—Si em volguessis resseguir la parada d'oliveres...

—Si poguessis donar uns cops de tisoires a les brostades...

Devien ésser les quatre del matí quan una suor freda se li apoderava del cos. Es sentia dèbil, extenuat, sense forces.

—Es clar, fa dies que no has menjat calent...

Es va prometre que d'ara endavant tindria més cura de la seva persona. L'excursió li havia plagut i va creure convenient repetir-la. Allò representava, si més no, una alenada de vida per al seu cos malalt i deixat. I tant com tot això, impotent. S'hi sentia tant d'impotent, que, amb penes i treballs va poder arribar a casa.

L'endemà es va llevar tard. El record de la nit passada al defora, li emplenava el pensament. Repetiria la sortida sovint, per bé que sense dir-ne res a ningú. Amb aquests pensaments va encendre el foc i es llescava pa per fer-se un plat de sopes. Amb prou feines va tenir esma d'empassar-se'l. Estava desganat i la minestra no li corria per la gorja.

—Això és que no et mous de casa. Estàs massa engorronit. Aquestes sortides et provaran.

No va deixar un dia de lleure. I aquella mateixa nit repetia la passejada. Sinó fos que, bo i caminant, semblava que la terra li manqués. Tintinejava.

—Demà aniràs a menjar a cal Ciscu. Cal refer-se i si segueixes així no faràs res de bo.

Ho estava tant, d'emmagrit, que només li restaven els ossos.

Una vegada arribat al tros, provà de traslladar-se d'un costat a l'altre. L'aire li mancava. Pretenia agafar noves forces i s'havia de seure a cada passa, esguardant amb mirada fixa, inquieta, les plantes que tenia a la vora. Mentre reposava, se'l veia com si parlés amb els arbres i amb els ceps. Eren uns sol·loquis íntims, panteixants. S'arrepnjava a les branques i els passava les mans lentament, dolces, manyagues, tal i com acaronava la mula el dia que la va haver d'abandonar a la ratlla de França... De sobte i amb un lleuger girar d'ulls, semblava preguntar a arbres i ceps, si eren tractats amb prou miraments. Mai cap fadrí no haurà parlat més tendrament a la seva enamorada!. Caient i aixecant-se de nou, va arribar prop d'uns bancals acabats en les darreres hores. En Jordi va exaltar-se en veure la manera com estaven fets els crestalls, que apareixien, encara, amb la terra fangosa, humida, tot just deixada pel càvec.

—De tot en diuen pagesos!

I amb les mans, va pretendre arranjar la parada que tenia davant. Se'l veia anguniós, reclamant amb veu baixa, inutilment, la presència de l'estri a propòsit per, d'aquesta manera, poder ensenyar a certs aprenents com es fan les feines. No tenia cap eina damunt. Ni la tenia, ni amb el decaïment, tanpoc no l'hauria trobada. Així i tot intentà vinclar-se i, fent un esforç suprem, amb follia desenfrenada, anava apareiant els crestalls, adreçant-los de nou, treient terra d'ací i portant-la més enllà, per enllestir la tasca en aquelles hores de fosca i de silenci. De fet es convertia en un nou Sant Isidre llaurador, per l'embranchida del qual, els pagesos l'endemà podrien anar pel terme explicant el miracle d'haver-se trobat la feina feta.

El fred no el va deixar continuar. Tenia les mans ertes, gelades.

—Deixem-ho córrer, per avui. Demà serà un altre dia.

En agafar el caminal per entornar-se'n, va sentir una batzegada per tot el cos. Les cames se li segaven i, de sobte, queia aplomat, en rodó. Passada una estona, provà d'incorporar-se. La gebrada de la nit li petava damunt el rostre. Una boira baixa i espessa, —ell enderiat amb la feina ni se n'havia adonat—, s'estenia per collades i riberes. El vent xiulava com si fos un monstre que s'ho volgués menjar tot. Començava a ploure i aviat el fanguissar, tupit i negre, resseguia la figura d'aquell ésser extenuat, impotent. Remolins de pluja brunzien d'ací d'allà deixant un xipolleig per parades i camins. Les herbes, resseques de l'hivern, ara es veien xopes, inflades. Terres i rostolls s'havien tornat en un llac impracticable. En Jordi anava extingint-se i un lleuger panteix ja era l'únic senyal de viure. Les dents se li movien en un petar incessant i un tremolor d'angúnia li passava del cap als peus, deixant sentir un rogall de mort, profund, llastimós. Fins que una mena de grinyol, sortit de l'ànima, el feia arrapar a la terra i es va estirar per sempre...

L'endemà, quan la bonança havia deixat estendre el sol per nonreus i fondalades, els pagesos que resseguien el terme, trobaren el cos immòbil d'en Jordi, fred, morat per la glaçada de la nit, les mans clavades talment a la terra, aquella terra que tant havia estimat i els ulls entreoberts, esfereïts, com si demanessin al cel una inútil explicació.

ÍNDIX

ANNEX 1: CRÍTQUES I ARTICLES DE JOSEP MARIA POBLET (1914-1932)

- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 8 (4-IV-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 9 (11-IV-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 10 (18-IV-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 16 (30-V-1914), p. 4.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 25 (1-VIII-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 40 (14-XI-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 42 (28-XI-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 43 (5-XII-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 45 (19-XII-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 46 (24-XII-1914), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 47 (2-I-1915), p. 3.
- «Gazeta teatral», *La Conca de Barbarà* [Montblanc], núm. 48 (9-I-1915), p. 3.
- «Les germanes Baró», *L'Escut* [Montblanc], núm. 25 (3-VI-1916), p. 2 i 3.
- «De Teatres», *L'Escut* [Montblanc], núm. 26 (10-VI-1916), p. 2.
- «Per l'engrandiment de la vila», *L'Escut* [Montblanc], núm. 10 (4-III-1916), p. 2.
- «Vergonyes d'Espanya», *L'Escut* [Montblanc], núm. 44 (14-X-1916), p. 2.
- «Els obstruccionistes», *L'Escut* [Montblanc], núm. 49 (18-XI-1916), p. 1.
- «El viatge d'en Joffre. L'eterna ficció», *La Nova Conca* [Montblanc], núm. 74 (8-V-1920), p. 1 i 2.
- «"Eternal" de J. Conangla i Fontanilles», *La Nova Conca* [Montblanc], núm. 134 (18-VI-1921), p. 6 i 7.
- «Oració a en Ricard Boquer que al cel sia», *El Francolí* [L'Espluga de Francolí], núm. 9 (15-XI-1921), p. 11.
- «Al lelúia! Companys cantaires», *La Nova Conca* [Montblanc], núm. 168 (10-II-1922), p. 9.

«La nostra Senyera» [Himne de l'Orfeó Montblanquí que s'estrena en el concert del dia 12. Música del distingit compositor n'Agustí Borgunyó], *La Nova Conca* [Montblanc], núm. 168 (10-II-1922), p. 18.

«Biblioteca de la Joventut Nacionalista», *La Nova Conca* [Montblanc], núm. 189 (8-VII-1922), p. 3. [Signat per Josep Maria Poblet i Macià Escoté].

«Paraules de fe», *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 1 (26-I-1925), p. 3 i 4.

«La vetllada dels "Catalans"», *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 25 (24-I-1925), p. 3. [Discurs llegit per Josep Maria Poblet]

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 72 (24-II-1928), p. 3.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 73 (10-III-1928), p. 1 i 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 74 (24-III-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 75 (7-IV-1928), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 76 (21-IV-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 77 (12-V-1928), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 78 (26-V-1928), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 79 (9-VI-1928), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 80 (30-VI-1928), p. 3.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 81 (21-VII-1928), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 82 (4-VIII-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 83 (18-VIII-1928), p. 4.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 84 (1-IX-1928), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 85 (15-IX-1928), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 86 (29-IX-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 87 (13-X-1928), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 88 (27-X-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 89 (11-XI-1928), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 90 (24-XI-1928), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 91 (8-XII-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 92 (24-XII-1928), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 93 (12-I-1929), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de Josep Maria Poblet i Guarro, *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 94 (10-II-1929), p. 16.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 95 (9-III-1929), p. 5.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 96 (30-III-1929), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 97 (13-IV-1929), p. 2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 98 (27-IV-1929), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 99 (11-V-1929), p. 1-2.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 100 (25-V-1929), p. 1.

«Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 101 (8-VI-1929), p. 1-2.

- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 102 (22-VI-1929), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 103 (6-VII-1929), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 105 (3-VIII-1929), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 106 (17-VIII-1929), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 107 (31-VIII-1929), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 108 (14-IX-1929), p. 1 i 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 108 [109] (28-IX-1929), p. 1 i 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 110 (19-X-1929), p. 4.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 111 (2-XI-1929), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 112 (23-XI-1929), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 113 (7-XII-1929), p. 3.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 114 (24-XII-1929), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 115 (17-I-1930), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 116 (8-II-1930), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 117 (1-III-1930), p. 5.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 118 (15-III-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 119 (29-III-1930), p. 1-2.

- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 120 (19-IV-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 121 (3-V-1930), p. 4.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 122 (17-V-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 123 (30-V-1930), p. 1 i 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 124 (14-VI-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 125 (28-VI-1930), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 126 (12-VII-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 127 (26-VII-1930), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 128 (9-VIII-1930), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 129 (23-VIII-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 130 (6-IX-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 131 (27-IX-1930), p. 6.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 132 (12-X-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 132 (12-X-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 133 (25-X-1930), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 134 (8-XI-1930), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 135 (22-XI-1930), p. 1-2.

- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 136 (6-XII-1930), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 137 (24-XII-1930), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 139 (10-I-1931), p. 4.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 140 (24-I-1931), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 141 (7-II-1931), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 142 (21-II-1931), p. 3.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 143 (7-III-1931), p. 3.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 144 (21-III-1931), p. 1-2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 145 (4-IV-1931), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 147 (18-IV-1931), p. 1.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 148 (2-V-1931), p. 2.
- «Les coses i les ciutats» de P [Josep Maria Poblet i Guarro], *Aires de la Conca* [Montblanc], núm. 149 (16-V-1931), p. 1.
- «La nostra adhesió», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 2 (12-XII-1931), p. 1.
- «Per un grup escolar», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 4 (16-I-1932), p. 1.
- «La nostra posició», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 5 (30-I-1932), p. 2 i 3. [Cf. Article d'Àngel Grau, "Lògica de la darrera vaga general" (6-2-1932), p. 7.]
- «Impressions del Congrés d'E. R. de C.», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 6 (20-II-1932), p. 1.
- «El plànol de la població», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 7 (12-III-1932), p. 1.
- «La qüestió de l'hospital», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 8 (26-III-1932), p. 3.
- «En pro de l'ensenyança», *Saba Nova* [Montblanc], núm. 12 (22-V-1932), p. 1.

«Som d'Esquerra Republicana de Catalunya» a «Saba Nova» a *Avançada* [Tarragona], núm. 1 (1-VII-1932), p. 5.

«Als defensors de la veritat» a «Saba Nova» a *Avançada* [Tarragona], núm. 10 (2-IX-1932), p. 7.

ANNEX 2: LA VEU DE L'HOMME DEL CARRER.

La veu de l'Home del carrer. Conferència de JOSEP Mª POBLET, donada a la Comunitat Catalana, de Mèxic, el 23 de febrer del 1944.

ANNEX 3: MIRADOR MONTBLANQUÍ

Mirador montblanquí. Narració presentada als Jocs Florals de les Festes de la Serra de Montblanc (1956) amb el lema «Llanterna màgica». Millor treball relacionat amb els costums i tradicions populars montblanquins.

ANNEX 4: MONTBLANQUINA

Montblanquina. Poema Composició poètica presentada als Jocs Florals de les Festes de la Serra de Montblanc (1956) amb el lema «Les torres són trenta-dues».

ANNEX 5: «PRÒLEG» DE JOSEP CARNER, A TERRES D'AMÈRICA

«Pròleg» de Josep Carner, a *Terres d'Amèrica (Impressions de viatge)* de Josep M. Poblet.

ANNEX 6: RETORN. NOVEL·LA [2a versió, juny 1963]

